

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
Katedra občanského práva

Dizertační práce
Návrat insolvenčního práva
- Průzkum k postavení insolvenčních věřitelů
v českém a rakouském právu, zároveň příspěvek
k insolvenčnímu organizačnímu právu

2009

Autor: Mgr. Thomas Rechberger
Školitel: Prof. JUDr. František Zoulík, Csc.

Gewidmet meinen Eltern

sine quibus non

ČÁST I. ÚVOD	8
I. ÚKOL.....	8
II. HISTORIE INSOLVENČNÍHO PRÁVA V ČESKÉ REPUBLICE.....	10
1. Vývoj konkurzního práva od 16. do 18. století.....	10
2. Josefinský konkurzní řád 1781.....	15
3. Konkurzní řád 1868.....	17
4. Konkurzní, vyrovnací a odpůrčí řády 1914.....	19
5. Konkurzní, vyrovnací a odpůrčí řády 1931 a "Interregnum".....	20
6. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání.....	21
III. ZÁSADY RAKOUSKÉHO KONKURZNÍHO ŘÁDU.....	22
1. Obecná charakteristika.....	22
2. Průběh konkurzního řízení.....	22
3. Nucené vyrovnání, platební plán, umořovací řízení – jiné způsoby řešení úpadku....	28
a) Obecné poznámky.....	28
b) Nucené vyrovnání.....	28
c) Oddlužení.....	29
4. Reorganizační řízení.....	32
5. Sdružení k ochraně věřitelů.....	33
IV. ZÁSADY ČESKÉHO KONKURZNÍHO PRÁVA.....	33
1. Obecná charakteristika.....	33
2. Průběh konkurzního řízení.....	34
3. Nucené vyrovnání, oddlužení, reorganizace – jiné způsoby řešení úpadku.....	43
a) Nucené vyrovnání – stará úprava.....	43
b) Oddlužení, reorganizace – nová úprava.....	44
aa) Obecné poznámky.....	44
bb) Oddlužení.....	44
aaa) Obecné poznámky a průběh oddlužení.....	44
bbb) Nefěřené otázky – uhrazení nákladů, splnitelnost.....	47
cc) Reorganizace.....	48
ČÁST II. PRÁVA INSOLVENČNÍCH VĚŘITELŮ BĚHEM ŘÍZENÍ – FORMÁLNÍ PRÁVA	52
I. OBECNÁ PRÁVA INSOLVENČNÍCH VĚŘITELŮ.....	52
1. Rakousko.....	52
a) Práva individuálního věřitele.....	52
aa) Iniciativní právo.....	52
bb) Informační právo.....	53
cc) Kontrolní právo.....	53
dd) Právo na účast.....	54
ee) Zvláštní práva v konkurzu fyzických osob.....	55
b) Práva skupiny věřitelů.....	56
c) Práva celku věřitelů.....	56
aa) Obecné poznámky.....	56
cc) Schůze věřitelů.....	57
dd) Věřitelský výbor.....	60
aaa) Obecné rysy věřitelského výboru.....	60
bbb) Úlohy věřitelského výboru.....	62

α) Kontrola	62
β) Vyjádření.....	63
γ) Souhlas / usnesení	64
δ) Spolupůsobení – podpora správce.....	65
ε) Majetková práva.....	65
2. Česká republika – stará úprava	65
a) Práva individuálního věřitele	65
aa) Iniciativní právo	65
bb) Informační právo.....	66
cc) Kontrolní právo	67
dd) Právo na účast	67
b) Práva skupiny věřitelů	69
c) Práva celku věřitelů	69
aa) Obecné poznámky	69
bb) Celek věřitelů.....	69
cc) Schůze věřitelů	69
dd) Věřitelský výbor.....	71
aaa) Obecné poznámky	71
bbb) Úloha věřitelského výboru	73
α) Kontrola	73
β) Vyjádření.....	74
γ) Souhlas s rozhodnutím jiného orgánu / rozhodnutí výboru	75
δ) Spolupůsobení.....	76
ε) Majetková práva.....	76
3. Česká republika – nová úprava.....	77
a) Práva individuálního věřitele	77
aa) Iniciativní právo	77
bb) Informační právo.....	78
cc) Kontrolní právo	79
dd) Právo na účast	81
b) Práva skupiny věřitelů	83
c) Práva celku věřitelů	84
aa) Obecné poznámky	84
bb) Celek věřitelů	84
cc) Věřitelské orgány	85
aaa) Obecná	85
bbb) Schůze věřitelů.....	85
ccc) Věřitelský výbor	88
α) Obecné poznámky.....	88
β) Prozatímní věřitelský výbor.....	91
γ) Úlohy věřitelského výboru.....	91
αα) Kontrola	91
ββ) Vyjádření.....	92
γγ) Souhlas	93
δδ) Spolupůsobení	95
εε) Majetková práva	95
ζζ) Informační právo	95
4. Porovnání.....	97
a) Práva individuálního věřitele	97
b) Práva skupiny věřitelů	100

c) Práva celku věřitelů	101
aa) Celek věřitelů	101
bb) Schůze věřitelů	101
cc) Věřitelský výbor	103
II. POSTAVENÍ, JMENOVÁNÍ A ODVOLÁNÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	108
1. Rakousko	108
a) Právní postavení správce podstaty	108
b) Ustavení správce podstaty a odvolání	110
2. Česká republika – stará úprava	112
a) Právní postavení správce podstaty	112
b) Ustavení správce podstaty a jeho odvolání	112
3. Česká republika – nová úprava	114
a) Právní postavení správce podstaty	114
b) Ustavení správce podstaty a jeho odvolání	115
4. Porovnání	117
III. PRÁVA VĚŘITELŮ NA SPOLUPŮSOBENÍ VŮČI SPRÁVCI	119
1. Rakousko	119
a) Oblasti správcovy činnosti bez spolupůsobení věřitelů	119
b) Práva na spolupůsobení s vnitřním účinkem	120
c) Práva na spolurozhodování s vnějším účinkem	122
2. Česká republika – stará úprava	124
a) Oblasti správcovy činnosti bez spolupůsobení věřitelů	124
b) Práva na spolupůsobení s vnitřním účinkem	126
c) Práva na spolupůsobení s vnějším účinkem	130
d) Shrnutí	131
3. Česká republika – nová úprava	132
a) Oblasti správcovy činnosti bez spolupůsobení věřitelů	132
b) Práva na spolupůsobení s vnitřním účinkem	136
c) Práva na spolupůsobení s vnějším účinkem	137
d) Shrnutí	141
4. Porovnání	142
IV. PROSAZENÍ PRÁVA NA SPOLUROZHODOVÁNÍ POD DOHLEDEM SOUDU	144
1. Rakousko	144
a. Kontrola zákonnosti a účelnosti	144
b. Nucená soudní opatření	145
c. Výkon práva nucenými soudními opatřeními	146
2. Česká republika – stará úprava	148
a. Kontrola zákonnosti a účelnosti	148
b. Nucená soudní opatření	150
c. Výkon práva nucenými soudními opatřeními	152
3. Česká republika – nová úprava	153
a. Kontrola zákonnosti a účelnosti	153
b. Nucená soudní opatření	156
c. Výkon práva nucenými soudními opatřeními	158
4. Porovnání	158
V. ODPOVĚDNOST SPRÁVCE VŮČI VĚŘITELŮM	161
1. Rakousko	161
a) Odpovědnost za škodu v rakouském právu – exkurz	161
b) Odpovědnost správce podle občanského práva	164
aa) Obecné poznámky	164

bb) Škoda.....	165
cc) Měřítka odpovědnosti správce – protiprávnost.....	166
dd) Ochranná oblast porušené normy.....	168
ee) Zproštění odpovědnosti schválením konečné faktury.....	168
c) <i>Odpovědnost správce podle zvláštních předpisů</i>	169
2. <i>Česká republika – stará úprava</i>	169
a) <i>Odpovědnost správce podle občanského práva</i>	169
aa) Obecné poznámky.....	169
bb) Škoda.....	170
cc) Protiprávnost.....	171
aaa) Právní úprava v občanském a v konkurzním právu.....	171
bbb) Rozdíly mezi občanskoprávní a konkurzněprávní protiprávností.....	171
ccc) <i>Případy protiprávnosti</i>	172
α) Porušení zákona.....	172
β) Porušení soudního pokynu.....	172
γ) Provedení pokynů věřitelských orgánů.....	173
δ) Porušení pokynů věřitelských orgánů.....	174
e) Výjimka: vázanost správce.....	175
cc) Míra odpovědnosti správce – zavinění.....	175
dd) Odborná péče vs. náležitá péče / péče řádného hospodáře.....	178
aaa) Péče řádného hospodáře vs. péče řádného obchodníka.....	178
bbb) Odborná péče vs. náležitá péče.....	180
α) Náležitá péče.....	180
β) Odborná péče.....	182
γ) Výsledek.....	183
ee) Závěr.....	184
3. <i>Česká republika – nová úprava</i>	186
a) <i>Odpovědnost správce podle občanského práva</i>	186
aa) Obecné poznámky.....	186
bb) Škoda.....	188
Exkurz: Odpovědnost za pomocníky.....	190
cc) Protiprávnost – měřítko odpovědnosti.....	197
dd) ochranná oblast porušené normy.....	200
ee) zproštění odpovědnosti schválením konečné faktury.....	200
VI. STŘETY ZÁJMŮ VE VĚŘITELSTVU – PRÁVA JEDNOHO VĚŘITELE VŮČI VĚŘITELŮM/VĚŘITELSKÝM ORGÁNŮM.....	200
1. <i>Rakousko</i>	200
a) <i>Obecné poznámky</i>	200
b) <i>Práva některého věřitele vůči ostatním věřitelům</i>	201
c) <i>Práva některého z věřitelů vůči schůzi věřitelů</i>	202
d) <i>Práva některého z věřitelů vůči věřitelskému výboru</i>	203
e) <i>Vzájemný vztah mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem</i>	204
2. <i>Česká republika – stará úprava</i>	206
a) <i>Práva některého věřitele vůči ostatním věřitelům</i>	206
b) <i>Práva některého z věřitelů vůči schůzi věřitelů</i>	208
c) <i>Práva některého věřitelů vůči věřitelskému výboru</i>	210
d) <i>Vzájemný vztah mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem</i>	211
3. <i>Česká republika – nová úprava</i>	215
a) <i>Práva některého věřitele vůči ostatním věřitelům</i>	215
b) <i>Práva některého z věřitelů vůči schůzi věřitelů</i>	218

c) Práva některého z věřitelů vůči věřitelskému výboru	221
d) Vzájemný vztah mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem	223
VII. ZNEUŽÍVÁNÍ VĚŘITELSKÝCH PRÁV	230
1. Rakousko	230
a) Kontrolní mechanismus vůči jednotlivým věřitelům	230
aa) Obecné poznámky	231
bb) Kontrolní mechanismus při zahájení řízení („Konkursanspruch“)	231
cc) Kontrolní mechanismus po prohlášení konkurzu („Konkursteilnahmeanspruch“)	
.....	232
dd) Zneužívání hlasovacího práva	235
ee) Neplatnost zvláštních dohod mezi některými z věřitelů a dlužníkem, resp.	
správcem	237
b) Kontrolní mechanismus vůči schůzi věřitelů	238
aa) Obecná poznámka	238
bb) Úprava do IRÄG 2002	239
cc) Úprava od IRÄG 2002	240
c) Kontrolní mechanismus vůči věřitelskému výboru	241
aa) Instalace výboru	241
bb) Kontrola usnesení	241
cc) Zneužívání hlasovacího práva	241
2. Česká republika – stará úprava	242
a) Kontrolní mechanismus vůči jednotlivým věřitelům	242
aa) Kontrolní mechanismus při zahájení řízení (nárok na prohlášení konkurzu) ..	242
bb) Kontrolní mechanismus po prohlášení konkurzu (nárok účasti na konkurzu) ..	246
cc) Zneužívání hlasovacího práva	248
dd) Neúčinnost zvláštních dohod mezi některými z věřitelů a dlužníkem, resp.	
správcem	250
b) Kontrolní mechanismus vůči schůzi věřitelů	250
c) Kontrolní mechanismus vůči věřitelskému výboru	252
aa) Instalace	252
bb) Kontrola usnesení	253
cc) Zneužívání hlasovacího práva	253
3. Česká republika – nová úprava	254
a) Kontrolní mechanismus vůči jednotlivým věřitelům	254
aa) Kontrolní mechanismus při zahájení řízení (nárok na prohlášení konkurzu) ..	254
bb) Kontrolní mechanismus po prohlášení konkurzu (nárok účast na konkurzu) ..	259
cc) Zneužívání hlasovacího práva	265
dd) Neplatnost zvláštních dohod mezi některými věřiteli a dlužníkem, resp.	
správcem	266
ee) Další formy zneužívání věřitelských práv	267
b) Kontrolní mechanismus vůči schůzi věřitelů	267
c) Kontrolní mechanismus vůči věřitelskému výboru	271
aa) Instalace výboru	271
bb) Kontrola usnesení	272
cc) Zneužívání hlasovacího práva	272
ČÁST III. SHRUTÍ	274

Část I. ÚVOD

I. ÚKOL

Úkolem této práce je srovnání postavení insolvenčních věřitelů v právním řádu České republiky a Rakouska. Předmětem výzkumu je otázka, jakým způsobem jsou věřitelé zúčastněni v konkurzním řízení, resp. jakými formálními právy v řízení disponují (Část II.). Bylo vynecháno hmotněprávní postavení věřitelů, které si zaslouží vlastní monografii. Pokud se zmíním v této práci o hmotněprávním postavení věřitelů, jde o případy, které mají dopad i na procesněprávní postavení. V první části se budu věnovat historii konkurzního práva v České republice a základům současného insolvenčního práva v Rakousku a v Česku. Zabývat se historií insolvenčního práva v Čechách znamená zabývat se dalekosáhle i historií rakouského insolvenčního práva, nejen protože platilo jak v Česku, tak v Rakousku od 1781 do 1918 jednotnou konkurzní úpravou, ale i proto, že poznatky české konkurzněprávní vědy byly zapracovány do prvního rakousko-českého konkurzního řádu z roku 1781 (viz níže).

Přitom je potřeba přihlédnout k současnému vývoji insolvenčního práva českého. Podnětem k této práci je přijetí nového českého insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (InsZ) Sněmovnou České republiky dne 30. 3. 2006, který nabývá účinnosti 01.01.2008. Jde o novou koncepci českého insolvenčního práva, která usiluje o prosazování následujících zásad do českého práva.¹ Nová úprava je úpravou komplexní snažící se obsáhnout co nejširší záběr problematiky úpadkového práva a jeho souvislostí a zavádějící jednotné insolvenční řízení místo řízení konkurzního a řízení vyrovnávacího. Jako nové instituty insolvenčního řízení prosazuje sanační princip zavedením úpravy reorganizace a úpravy oddlužení nepodnikatelských subjektů a dále některých drobných podnikatelů – fyzických osob. Před zahájením insolvenčního řízení může soud na základě návrhu podaného dlužníkem vyhlásit moratorium, aby dlužník mohl krizi resp. hrozící úpadek mimo insolvenční řízení překonat. Kromě zvýšení rychlosti a efektivnosti řízení je dalším podstatným účelem nové úpravy rozšíření oprávnění insolvenčních věřitelů. Podle důvodové

¹ Důvodová zpráva k zákonu o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), obecná část, pís. a) V; zvláštní část důvodové zprávy je zpracována v práci SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, 2006.

zprávy² usiluje nová úprava o to, aby se české insolvenční právo přizpůsobilo vývojovým trendům v oblasti insolvenčního práva, kterým po čtyřicetileté přestávce konkurzního práva za komunismu neodpovídala ani dosavadní úprava vtělená do zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (ZKV).

V této práci je nová úprava insolvenčního práva (InsZ) srovnávána jednak se starou českou úpravou (ZKV), což je odůvodněno tím, že stará úprava platí dále pro řízení zahájená před účinností nové úpravy (§ 432 InsZ), jednak s rakouským konkurzním právem. Rakouské právo se zakládá stejně jako staré české právo a na rozdíl od nového českého práva na rozdělení insolvenčního práva do konkurzního a vyrovnacího práva (KO, AO). Těžiště této práce tvoří srovnání postavení věřitelů a organizačního práva v konkurzním řízení, což je odůvodněno výrazným významem, který přísluší konkurznímu řízení ještě pořád v rámci insolvenčního práva v Rakousku. Ohledně nového insolvenčního práva v České republice je přitom třeba brát v potaz i právní instituty mimo konkurz (např. reorganizace jako obdoba nuceného vyrovnání nebo oddlužení, které je zcela novým právním institutem).

Tématem této práce je – jak je výše uvedeno – srovnávání práva. Logika tohoto postupu je dána tím, že srovnávání práva slouží k permanentnímu kritickému přezkoumání vlastních právních institutů³ s ohledem na potenciál zlepšení. Srovnání insolvenčního práva zprostředkovává navíc znalosti cizích práv, což je v dnešních dnech nezbytné pro právníky po celé Evropě. Evropské nařízení o úpadkovém řízení⁴, přímo aplikovatelné v zemích Evropské unie, např. stanoví, že insolvenční řízení se řídí právem státu, ve kterém bylo zahájeno hlavní insolvenční řízení (čl. 4 odst. 1 nařízení). Jelikož hlavní insolvenční řízení bude zahájeno v tom členském státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka (čl. 3 odst. 1 nařízení: „sídlo“), bude insolvenční řízení proti dlužníku se sídlem v tuzemsku zahájeno v České republice takové řízení se řídí v podstatě⁵ českým právem (čl. 3 odst. 2 nařízení). Zahraniční věřitel musí totiž dbát na české předpisy týkající se např. přihlášky pohledávky.

² Důvodová zpráva, obecná část, pís. a) V

³ HANISCH, str. 57, který uvádí jako hlavní topoi (německého) srovnávání insolvenčního práva, zejména následující témata: sanační řízení, zajištění pohledávek, postavení a odpovědnost správce podstaty, odpůrčí žaloby, započtení v konkursu, privilegia ve prospěch několika věřitelů, oddlužení.

⁴ Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. 5. 2000 o úpadkovém řízení

⁵ Výjimky z této zásady jsou např. čl. 5 (věcná práva třetích osob), čl. 6 (započtení pohledávek), čl. 7 (výhrada vlastnictví), čl. 8 (smlouvy týkající se nemovitostí), čl. 10 (pracovní smlouvy) nařízení.

II. HISTORIE INSOLVENČNÍHO PRÁVA V ČESKÉ REPUBLICE

1. Vývoj konkurzního práva od 16. do 18. století⁶

Již římské právo znalo zvláštní exekuční řízení formou dekretu „missio in bona rei servandae causa“, vydaného na návrh věřitele prétozem proti dlužníkovi, který se skrýval nebo nezaplatil své dluhy ve stanovené lhůtě. Účelem tohoto prétozského dekretu byl prodej dlužníkova majetku. Nejednalo se však o konkurzní řízení v užším slova smyslu, protože platební neschopnost a množství věřitelů nebyly předpokladem zahájení tohoto řízení⁷. Teprve ve středověku se vyvinulo zvláštní konkurzní řízení v italských městech a potom v Německu.⁸

V Čechách vedly ekonomické a politické důvody na konci 16. století k vývoji konkurzního řízení v průběhu století 17., ve kterém se vyrovnávaly vztahy mezi věřitelem a předluženým dlužníkem. Cenová revoluce v souvislosti s velkými zámořskými objevy, se vznikem kolonií a s vzrůstem světových zásob stříbra a jiných drahých kovů způsobila drahotu postihující v Čechách především mimoměstské vrstvy obyvatelstva, v první řadě šlechtu, která upadala do dluhů. Konkurzní praxe na konci třicátých až padesátých let 17. století ukazuje, že kridatáři byli především příslušníky méně majetné šlechty náležející ke spodním vrstvám tehdejší šlechtické kategorie. Jejich majetek tvořil nejčastěji jediný statek resp. jedno menší panství či jiným slovem rytířský statek⁹. Úbytek českých rytířských statků byl nadto způsoben vzrůstem velkého panského dominia zahrnujícího několik poddaných vesnic nebo měst¹⁰. Šlechta reagovala na tento vývoj novou redakcí zemského řízení už na stavovském sněmu roku 1610, kde se objevila poprvé v Čechách ustanovení konkurzního charakteru¹¹. Další ekonomickou příčinou pro vznik konkurzního řízení byla měnová kaláda v roce 1623, kterou lze označit za

⁶ obecně HELLBING, str. 49 a násl.; shrnující SCHELLEOVA, Vývoj I, str. 21 a násl.

⁷ HELLBING, str. 50

⁸ HELLBING, str. 50 a násl.; URFUS, str. 5 a násl.; SKEDL, str. 11 a násl., popírá charakter těchto řízení jako konkurzních řízení, protože (1) zahájení těchto řízení spočívalo podle něho v tzv. aretaci dlužníkova majetku věřitelem („Besatzung“, „Beschlagnahme“), kdežto skutečné konkurzní řízení je zahájeno usnesením soudu, které osvědčí platební neschopnost dlužníka a zbaví dlužníka dispozičního práva jeho majetkem; (2) aretace znamenala založení zástavního práva na majetek dlužníka ve prospěch věřitele, který majetek uchránil, kdežto věřitelé soudním usnesením o zahájení řízení nezískají žádná věcná práva na majetkové podstatě.

⁹ URFUS, str. 10

¹⁰ URFUS, 11, odůvodňuje to mj. pobělohorskou persekucí, která těžila z kumulace majetku v rukách kořistnických jednotlivců.

¹¹ URFUS, str. 8

státní bankrot, což byl důsledek znehodnocení české měny výrobou a uvedením do oběhu méněcenné tzv. dlouhé mince po bitvě na Bílé hoře v roce 1620¹². I když vznikající české konkurzní právo má „šlechtický ráz a lze je označit za nástroj, jenž si vytvořila šlechta pro řešení svých dlužnických vztahů“¹³, je závěr, že konkurzní právo „vznikalo v Čechách originálně a spontánně bez pronikavějších cizích vlivů“ podle mého mínění příliš dalekosáhlý¹⁴. Postačující na tomto místě je spokojenost s poznatkem, že konkurzní právo vzniklo v Čechách vsazené do středoevropské právní kultury 17. století, a to v obecněprávní tradici té doby¹⁵. Tímto konstatováním nemá být popřeno, že české konkurzní právo vyvinulo specifické rysy odpovídající ekonomickým potřebám a předpokladům české společnosti v 17. století.

Obnoveným zřízením zemským¹⁶ dědičného Království českého¹⁷ z roku 1627 (ČOZZ) zavedl císař Ferdinand II. do českých zemí ústavní řád absolutistického charakteru.¹⁸ Obnovené zřízení zemské dědičného Markrabství moravského z roku 1628 (MOZZ) zahrnovalo stejné konkurzněprávní ustanovení jako ČOZZ. Články LXXII – LXXVI ČOZZ obsahovaly úpravu k uspokojování věřitelů v případě, že předlužený dlužník uprchl nebo zemřel. Předlužená pozůstalost měla být prodána úředně k tomu jmenovanými komisaři. Výnos z prodeje měl být rozdělen poměrně mezi věřitele, kteří podali důkaz o pravosti svých nároků. Neuskutečnil-li se prodej, byl dlužníkův majetek odevzdán podle odhadem stanovené ceny věřitelům. O pořadí věřitelových nároků rozhodli zemští úředníci. Zásada poměrného uspokojování pohledávek věřitelů byla v Čechách tenkrát sice známa, ale v ČOZZ platila neomezené jenom v konkurzu obchodníků¹⁹. Celkem dá se říci, že řízení podle ČOZZ ještě nebylo chápáno jako zvláštní (konkurzní) řízení, ale spíš jako součást civilního procesu.

¹² URFUS, str. 9

¹³ URFUS, str. 12

¹⁴ URFUS, str. 26, sám připouští, že „nelze popírat vůbec cizí institucionální vlivy na české konkurzní právo uplatňující se v období jeho vzniku“.

¹⁵ Tak SKEDL, str. 20; LEHMANN, XXI; ŠTAJGR, str. 16

¹⁶ Ve městech se užívalo k řešení úpadků až do první poloviny 18. století středověké arestační řízení.

¹⁷ autentický německý název ČOZZ zní „Vernewerte Landesordnung für das Erbkönigreich Böhmeimb“

¹⁸ MALÝ, str. 156 a násl.

¹⁹ SKEDL, str. 22 pozn. 38 uvede: „(...) muss festgestellt werden, dass trotz vielfacher Schwankungen und Rückfälle ins alte Recht das Prinzip der pro rata-Befriedigung schon vor Ausbildung des wirklich gemeinen Konkursprozesses, wie er in den Deklaratorien zur böhmischen Landesordnung zu Darstellung gelangt, in Übung war“; neomezené poměrné uspokojení platilo podle SKEDL v konkurzu jenom ve prospěch věřitele, který obranným listem nebo zabráním získal držbu na dlužníkovy věci; jiného názoru je: URFUS, str. 15, který nesouhlasí se SKEDLEM, protože věřitel s obranným listem (Währlosbrief) prý není srovnatelný s ostatními věřiteli, a proto je odůvodněno přednostní uspokojování tohoto věřitele, přehledl, že zásada poměrného uspokojování je dále omezená tím, že neplatí v případě zabrání dlužníkovy majetku jediným věřitelem.

Další rozvoj konkurzního práva je vymezen úředním vyzváním věřitelů k přihlášení jejich nároků při prekluzi nároků, nepodal-li věřitel přihlášku ve stanovené lhůtě. Toto opatření bylo vtěleno do ČOZZ císařským reskriptem z 29. 8. 1637 a místodržitelským patentem z 23. 11. 1637. Podnětem byla iniciativa zemských úředníků, kterým příslušelo projednávání předlužených pozůstalostí a kteří často měli obtíže zjistit a shromáždit všechny věřitele²⁰. Protože věřitelé původně nebyli úředně vyzváni, mohl nastat případ, že si některý z nich všiml probíhajícího řízení pozdě, a proto přihlásil svoji pohledávku opožděně. Důsledkem toho byla taková řízení příliš zdlouhavá. Čím déle řízení trvalo, tím více byl ohrožen majetek předluženého dlužníka postranním jednáním některého věřitele, který chtěl pro sebe získat výhody na úkor ostatních věřitelů. URFUS²¹ naznačuje, že tato ustanovení jsou počátkem úplného osamostatnění konkurzního řízení jako samostatného typu procesního řízení. V této souvislosti je třeba uvést založení kvaternu kridárních patentů z roku 1638, kde byly zapsané patenty, jimiž byly vyhlašovány úřední vyhlášky o konkurzu, a kvaternu kridárních rozsudků a nálezů z roku 1645, v němž byl zapsán výsledek konkurzního řízení²².

Reskriptem z 2. 5. 1640 vydal císař Ferdinand III. Deklaratorii a Novelly k ČOZZ, ve kterých bylo konkurzní právo stručně po 17 paragrafech upraveno. Zmíněná Deklaratoria a Novelly obsahovaly předpisy o určování pořadí jednotlivých pohledávek a jsou považované za první český konkurzní řád²³. Další změnou ve srovnání s ČOZZ bylo, že útěk a smrt dlužníka přestaly být předpokladem konkurzního řízení²⁴. Na prohlášení konkurzu stačilo zjištění o předluženosti dlužníka a zjištění, že dlužník může být jediné takto (sci. konkurzem) „zachráněn“²⁵. Majetek náležející do konkurzní podstaty měl podle Novell být spravován soudem ustanoveným správcem či kurátorem (curator bonorum). Kurátor byl považován jenom za správce podstaty resp. za zástupce dlužníka ze zákona, nikoliv za orgán anebo za zástupce věřitelů²⁶. Věřitelé a dlužník vystupovali před soudem jako samostatní účastníci řízení. Proto není v Novellách ještě zmíněn curator ad lites, který jako zástupce dlužníka měl místo něho vystupovat před soudem a popřít přihlášené pohledávky věřitelů²⁷. Všechny

²⁰ URFUS, str. 18

²¹ na uvedeném místě, str. 19

²² URFUS, str. 19, 33

²³ URFUS, str. 22

²⁴ SKEDL, str. 22 pozn. 38

²⁵ Tato pozoruhodně moderní formulace Novell (čl. Ee XXI), podle nichž je konkurz vyhlášen jak ve prospěch věřitelů, tak ve prospěch dlužníka, prokazuje podle URFUS, str. 22, šlechtický charakter konkurzního řízení.

²⁶ SKEDL, str. 43, 50, na tomto místě upozorňuje na úpravu v rakouských zemích v 18. století (Neuverfaßte Handlungs- und Fallitenordnung 1758), kde kurátor je správcem dlužníkovy majetku v zájmu věřitelů.

²⁷ Tato česká praxe převládla do konce 17. století i v rakouských zemích; na konci 17. století je v Rakousku převzat právní institut curator ad lites z obecného práva.

přihlášené pohledávky byly rozdělené do pět tříd. Do první třídy byly například zařazené nároky vindikační, do druhé pohřební výlohy, alimentální nároky atd., do třetí hypotekární deskové pohledávky, do čtvrté věnné pohledávky atd. a do páté ostatní pohledávky²⁸.

Předpisy Novell byly znovu vyhlášeny v roce 1644 pod názvem „Kridaordnung“. Účelem tohoto vyhlášení byla unifikace české konkurzní praxe s moravskou²⁹. Deklaratorie ke Kridaordnung z téhož roku přinesly předpisy týkající se odhadu nemovitých deskových statků a postupu při dražebním prodeji, deklaratorie z roku 1646 a 1648 se zabývaly zrychlením konkurzního řízení a soudní sekvestrací. Kridaordnung vycházel z rozlišení mezi pojmem „konkurz“ a pojmem „krida“. Zatímco pojmen „konkurz“ znamenal souběh věřitelů a konkurenční uplatňování nároků k majetku dlužníka, pojmem „krida“ označoval provedení konkurzního řízení³⁰.

Počínaje prvními desetiletí 18. století se do konkurzu dostala i větší panská dominia (příslušníci vyšší aristokracie)³¹, zatímco rytířská panství v té době už téměř vymizela. Konkurz takového dominia měl dalekosáhlejší následky než konkurz drobného rytířského statku, protože okruh dotčených lidí, v první řadě věřitelů, byl mnohem větší než u drobného statku. Sestavení věřitelů bylo různorodé, byli mezi nimi měšťané, dokonce i nešlechtičtí věřitelé. Nadto byli konkurzem dotčeni úředníci zaměstnaní ve správě daného dominia a poddaní³². Konkurzní praxe vytvořená ve čtyřicátých a padesátých letech 17. století už nestačila potřebám věřitelů, když bereme v úvahu, že hlavním předmětem dosavadní konkurzní praxe byl drobný statek, nikoliv panské dominium s větším počtem poddanských vesnic. Kridatáři často usilovali o prodlužování a protahování řízení, neboť dlužník pobíral z podstaty svému stavu přiměřenou apanáž³³, což vedlo ke snížení hodnoty majetku. Špatná správa konkurzní podstaty správcem někdy i ve souvislosti s hospodařením "do vlastní kapsy" vedla ke znehodnocení jednotlivých panských dominií. Podstatným problémem konkurzní praxe se stal odhad šlechtických statků jednotlivých panských dominií, ježto Novelly a Kridaordnung nezahrnovaly předpisy o dražebním prodeji a odhadu nemovitosti³⁴, což mělo

²⁸ podrobněji viz URFUS, str. 25

²⁹ URFUS, str. 27

³⁰ URFUS, str. 22

³¹ doplnit údaje

³² URFUS, str. 35 a násl.

³³ URFUS, str. 41

³⁴ URFUS, str. 42

za následek, že odhadní ceny jednotlivých statků byly podstatně nižší než ceny v běžném prodeji. Obecně řečeno tehdejší konkurzní praxe prospívala spíš dlužníkovi než věřitelům³⁵.

K obnovení konkurzního práva byla v Čechách v roce 1709 zařizena komise pro revisi zemského zřízení. Ve třicátých letech 18. století bylo rozhodnuto, aby práce na konkurzním řízení byla projednána urgentně, a proto odděleně od práce na zemském zřízení³⁶. Popudem pro toto rozhodnutí byl patrně nárůst šlechtických krid v třicátých let 18. století³⁷. Návrh konkurzního řádu, tzv. osnova českého konkurzního řádu³⁸, vypracovaný komisí byl v roce 1737 odeslán do Vídně, kde práce na kodifikaci konkurzního práva byla zastavena válkou o dědičné posloupnosti v rakouských zemích³⁹. Po upevnění moci vydala císařovna Marie Terezie 26. 6. 1751 reskript, který obsahoval připomínky vídeňských orgánů k výše zmíněné osnově. I když osnova včetně připomínek obsažených ve reskriptu vstoupila v platnost, jednalo se o provizorní řešení konkurzního řízení. Odhadní praxe v Čechách byla upravena později patentem Marie Terezie 29. 1. 1754, v němž byl publikován nový odhadní řád. V roce 1753 dala Marie Terezie příkaz k vypracování konkurzního řádu⁴⁰, který byl dokončen až v roce 1781 a publikován patentem č. 14 císařem Josefem II. (Josefinský konkurzní řád).

Obecněprávní konkurzní řízení 17. století rozlišovalo čtyři uzavřená stadia⁴¹, jejichž pořadí bylo neměnné: v přípravném (preparatorním) řízení (1) bylo zjištěno, jestli jsou splněny podmínky pro prohlášení konkurzu, na počátku likvidačního řízení (2) byli věřitelé vyzváni, aby přihlásili své pohledávky, prioritní řízení (3) sloužilo k stanovení pořadí jednotlivých pohledávek, přičemž věřitelé byli zařazeni do pěti tříd. Jakmile nabylo pravomoc usnesení o pořadí (klasifikační rozsudek) a jakmile byla realizovaná veškerá aktiva, vydal soud

³⁵ URFUS, str. 46: "Je to doklad (...) o tom, jak se ze šlechtického konkurzního práva stal nástroj ochrany šlechtických dlužníků proti věřitelům."

³⁶ SKEDL, str. 33 pozn. 60, uvádí, že první návrh kompilační komise byl hotový už v roce 1726 a další stanovisko k tomuto návrhu podala kompilační komise vídeňské vládě v roce 1738; vychází patrně z toho, že první návrh byl totožný s pozdějším stanoviskem; proti tomu s pozoruhodnými argumenty URFUS, str. 59 pozn. 60.

³⁷ URFUS, str. 59

³⁸ Velký vliv této osnovy konkurzního řádu na pozdější Josefinský konkurzní řád 1781 podtrhuje i SKEDL, str. 33 pozn. 60: „Großen Einfluß nahm das böhmische Recht. Lag doch der die (sci. Josephinische) Konkursordnung ausarbeitenden Kompilationsreichskommission die Arbeiten der böhmischen Kompilationskommission vor, die im Jahre 1710 eingesetzt bis 1753 tagte (...)"

³⁹ Österreichischer Erbfolgekrieg (1740 – 1748)

⁴⁰ HELLBLING, str. 53

⁴¹ HELLBLING, str. 51; ŠTAJGR, str. 16 a násl.

v distribučním řízení (4) rozhodnutí o rozdělení peněz. Za hlavní rys tohoto konkurzního řízení lze považovat dalekosáhlé vedení soudu⁴², nikoliv ovládnutí věřiteli.

2. Josefínský konkurzní řád 1781

Josefínský konkurzní řád spojuje vývoj konkurzního práva v rakouských zemích na jedné straně a v českých zemích na straně druhé⁴³. Tímto způsobem tvořil jednotné konkurzní řízení pro Česko, Moravu, Slezsko, Rakousko pod a Enns, Štýrsko, Korutany, Krain, Görz, Gradisko, Triest, Tyrolsko a Vorarlbersko. Výsledkem je sjednocení partikulárních práv⁴⁴ na území českých a rakouských zemí. Samostatný český vývoj konkurzního práva byl ukončen.

Kromě toho dovedl Josefínský konkurzní řád do důsledků některé myšlenky obecněprávního konkurzního procesu, např. zásadu sporného řízení⁴⁵; Formální podmínkou pro zahájení řízení ze strany věřitelů byla žaloba. Stejnou formu měly i přihlášky jednotlivých věřitelů. Soud projednával každou žalobu a rozhodoval o jednotlivých přihlášených pohledávkách rozsudkem. Jakmile bylo rozhodnuto o všech přihlášených pohledávkách, vydal soud klasifikační rozsudek, v němž byly jednotlivé pohledávky zařazené do různých tříd. Věřitelé byli rozděleni do dvou skupin⁴⁶. Do první skupiny byli zařazeni věřitelé vindikativní (na základě majetkového práva) a věřitelé, kteří po vyhlášení konkurzu něco vynaložili pro podstatu nebo pro ni pracovali, do druhé skupiny všichni ostatní věřitelé. Druhá skupina měla šest dalších tříd. Do první třídy patřily pohledávky za pohřeb, pohledávky lékařů, do druhé třídy zástavní věřitelé, do třetí třídy pohledávky poručenců proti jejich zákonným zástupcům, manželčina pohledávka věna, do čtvrté třídy ostatní věřitelé, do páté třídy úroky starší tří let a do šesté třídy peněžité tresty. Proti klasifikačnímu rozsudku byl přípustný právní prostředek.

⁴² SKEDL, str. 50, 126

⁴³ SKEDL, str. 28, 33 pozn. 60: „*Sie ist ein Produkt der böhmischen und österreichischen Rechtsentwicklung, eine ziemlich glückliche Zusammenstellung der damals geltenden Rechtsnormen. Großen Einfluß nahm das böhmische Recht. (...) Die Gesetzgebung war hier (sui. Rakousko) zu dieser Zeit noch nicht so fortgeschritten, wie in den Ländern der böhmischen Krone.*“

⁴⁴ taková partikulární práva jsou dle HELLBING, str. 51 a násl.: Gantordnung für Salzburg 1678, Exekutionsordnung für Niederösterreich 1671, Advokatenordnung für den Wiener Magistrat 1688, Gerichts- und Taxordnung der Wiener Universität 1724, Fallitenordnung für Österreich unter und ob der Enns 1734, Fallitenordnung für Steiermark 1747, Handlungs- und Fallitenordnung für Triest und das Litorale 1758, Vernewerte Landesordnung für Böhmen 1627, Vernewerte Landesordnung für Mähren 1628.

⁴⁵ ŠTAIGR, str. 19

⁴⁶ podrobněji ŠTAIGR, str. 19

Po pravomoci rozsudku a realizaci podstaty vytvořil správce návrh na rozdělení výdělku z prodeje. Tento návrh bylo opět možné napadnout. Konkurz nebyl ukončen, dokud nebyly plně uspokojeny pohledávky všech věřitelů zařazených do klasifikačního rozsudku. Majetek nabytý po rozdělení původní masy patřil tedy také do konkurzní podstaty⁴⁷. Vedle toho byla do důsledku provedena myšlenka, že konkurz je pro všechny věřitele, a proto platilo vyzvání k přihlášení pohledávek nejenom osobních, nýbrž i věcných (reálných) a vindikátních věřitelů⁴⁸.

Správce majetku (curator bonorum, Verwalter des Vermögens) byl jmenován soudem a musel svoji činnosti vykonávat ve prospěch věřitelů. Věřitelé mohli ustanoveného správce na první schůzce věřitelů v jeho funkci potvrdit, anebo volit jiného správce nadpoloviční většinou hlasů⁴⁹. Na stejné schůzce věřitelů se volil věřitelský výbor. Věřitelé byli oprávněni dávat správci příkazy ohledně sekvestrace majetku (§ 34), těžkých správních okolností (§ 36) a vytvoření návrhu na rozdělení podstaty (§ 41), účastnit se rozdělovacího řízení (§ 43) a přezkoumat faktury správcem ročně předkládané (§ 36). Josefský konkurzní řád znal ještě dalšího činitele v řízení, a to správce podstaty (curator ad lites, Vertreter der Masse), jehož úkolem bylo původně popření přihlášených pohledávek. Správce podstaty byl advokát jmenovaný soudem a považovaný za zástupce dlužníka, nikoliv věřitelů. Jenom správce podstaty byl oprávněný k popření přihlášených pohledávek⁵⁰. Vliv věřitelů na konkurzní řízení zde jednoznačně rostl ve srovnání s ustanoveními Kridaordnung 1644; lze říci, že správa podstaty se stala věcí věřitelů⁵¹.

Za hlavní nedostatky konkurzního řádu byly považovány jeho mezery či nákladnost a zdouhavost řízení⁵², což je pochopitelné, bereme-li v úvahu, že o každé přihlášené pohledávce bylo zahájeno vlastní sporné řízení. Během doby zv. "Vormärz" se objevily různé osnovy k Josefskému konkurznímu řádu: První osnova je z roku 1820, druhá z roku 1845 a

⁴⁷ LEHMANN, XXII a násl.

⁴⁸ ŠTAIGR, str. 19

⁴⁹ Dvorským dekretem č. 695/1787 a č. 1419/1818 byla tato úprava doplněna tak, že (jenom) pro volbu správce majetku a věřitelského výboru nebyla většina spočítána podle hlasů, ale podle částky jednotlivých pohledávek; SKEDL, str. 129.

⁵⁰ SKEDL, str. 85

⁵¹ podle SKEDL., str. 57, 61, 63, je tento přibývající vliv věřitelstva také hlavním rysem dvorského dekretu č. 23/1790, který uvádí: *„sind die Gläubiger in den Begriff zu setzen, dass es ganz von dem einstimmigen oder überwiegenden Befund der Gläubiger abhängt, die Punkte, die in die Vermögensverwaltung (...) einschlagen, zu bestimmen, somit dem Sequestor eine angemessene Instruktion vorzuschreiben, (...) wie überhaupt die Verwaltung selbst zu führen“*

⁵² LEHMANN, XXIII, popisuje konec konkurzního řízení tak, že dlužník je celkem zničen a věřitelé po dlouhém čekání nedostali nic nebo skoro nic, stejně však museli uhradit náklady jednotlivých přihlašovacích procesů.

třetí z roku 1848. Zatímco třetí osnova nabyla účinnosti v roce 1853 pro uherské země, platil Josefinský konkurzní řád v rakouských a českých zemích dál. Mezitím vzrostla nedůvěra věřitelů ke konkurznímu právu tak, že se věřitelé začali vyhýbat konkurzu a místo něho volili mimosoudní vyrovnání s dlužníkem, které většinou věřitele uspokojovalo nerovnoměrně⁵³. Místo přepracování celého konkurzního práva byl zákonem z 18. 5. 1859 (RGBl. 90/1859) a doplňujícím nařízením z 15. 6. 1859 (RGBl. 108/1859) v rakouském právu prosazen institut nuceného vyrovnání pro obchodníky, živnostníky a továrníky. Potřeba nové úpravy tím nebyla naplněna, a proto požádala poslanecká sněmovna na své schůzi dne 4. 11. 1862 vládu o vypracování nového konkurzního zákona odpovídajícího potřebám obchodního styku. Návrh ministerstva spravedlnosti z roku 1862 byl v následujících letech rozsáhle přepracován a nabyl účinnosti dne 25. 12. 1868 (RGBl. 1/1869)⁵⁴.

3. Konkurzní řád 1868

Konkurzní řád z roku 1868 (CO 1868) se snažil o odstranění nedostatků předcházející konkurzní úpravy a řídil se zásadou autonomie věřitelů. Ve srovnání s Josefinským konkurzním řádem, který zahrnoval 45 paragrafů, nová úprava měla 257 paragrafů. Zásada univerzality konkurzu, podle níž je předmětem konkurzního řízení veškerý aktivní a pasivní majetek dlužníka, byla sice zavedena, ale neprovedena úplně. Proto nepatřil do podstaty ten majetek (na kterém měl někdo zástavní nebo retenční právo) v rozsahu, v němž byla kryta tato práva, navíc dlužníkovy nemovitosti nacházející se v cizině⁵⁵. Na řízení se neúčastnili věcní a vindikativní věřitelé, dále věřitelé s nároky na osobní plnění, trpění nebo opomenutí, a věřitelé s nároky na předměty vyloučené z konkurzu⁵⁶. Co se týče zařazení věřitelů do skupin a tříd platilo zde totéž jako v Josefinském konkurzním řádu⁵⁷. Nová úprava zahrnuje sice institut nuceného vyrovnání, ale to bylo přípustné jenom v konkurzu obchodníků⁵⁸. Řízení vykazovalo už jenom dvě odlišné části, a to zahajovací a vlastní konkurzní řízení. V posledně zmíněném řízení byla zahrnuta dřívější řízení likvidační, prioritní a distribuční. V protikladu

⁵³ HELLBLING, str. 65; LEHMANN, XXIII

⁵⁴ podrobně k historii přijetí zákona HELLBLING, str. 66

⁵⁵ ŠTAJGR, str. 21

⁵⁶ ŠTAJGR, str. 21

⁵⁷ ŠTAJGR, str. 21

⁵⁸ HELLBLING, str. 67

k Josefskému konkurznímu řádu bylo podpůrným pramenem práva ustanovení o nesporném řízení⁵⁹.

Správce podstaty vykonával vedle činnosti správce podstaty také činnost správce majetku, obě činnosti byly totiž spojené v jedné funkci⁶⁰. Zákodárce rozhodl podle tenkrát převládající tendence autonomie věřitelů, aby byl správce ustanoven soudem prozatímně. Na první schůzce věřitelů byl tento správce buď potvrzen ve funkci, nebo zvolen jiný. Správcem se mohl stát dokonce i jeden z věřitelů⁶¹. Vedle toho byl vliv věřitelů na správce podobný jako v Josefském konkurzním řádu⁶². Např. při důležitých správních opatřeních musel správce požádat o jejich schválení věřitelský výbor. Novinkou ale bylo oprávnění jednotlivých věřitelů popřít pohledávky přihlášené jiným věřitelem⁶³. Princip autonomie věřitelů zde dosáhl svého vrcholu, což se ukázalo např. v ustanovení § 1(2): „*Celek těch věřitelů, jejichž nároky existovaly k době zahájení konkurzního řízení, získá právo brát tento (sci. dlužníkův) majetek pod soudním spolupůsobením do úschovy či správy a použít tento majetek k uspokojení podle zákonného pořadí.*“⁶⁴

První kritiky konkurzního řádu se objevily už v roce 1875 ze strany advokátů, postupem času se množily. Podnětem pro kritiku byly nějaké vady konkurzní úpravy, které vedly zase k tomu, že věřitelé dávali přednost před podáváním návrhu na zahájení konkurzu mimosoudnímu vyrovnání s dlužníkem. Takový mimosoudní postup neumožňoval spolehlivou kontrolu majetkového stavu dlužníka, protože pasivní jmění dlužníka nebylo orgánem k tomu úředně stanoveným zjištěno, a napomáhal ke zvláštním dohodám mezi dlužníkem a některými věřiteli na úkor společného zájmu⁶⁵. Dvě podstatné vady lze shrnout následně: Nároků na vyloučení věcí a nároků na přednostní uspokojení bylo tolik, že se na vlastní konkurzní věřitele nedostalo buď vůbec nic, nebo jenom nepatrná kvóta⁶⁶. Velký vliv věřitelů na řízení nesplnil očekávání na ně kladená, protože převládly zájmy jednotlivých skupin věřitelů⁶⁷. Věřitelé, kteří neměli zájem o konkurzní řízení, protože byli zajištěni

⁵⁹ ŠTAJGR, str. 21 a násl.

⁶⁰ SKEDL, str. 83, 100

⁶¹ SKEDL, str. 103

⁶² SKEDL, str. 103, 105

⁶³ SKEDL, str. 84

⁶⁴ citován podle SKEDL, str. 139

⁶⁵ HELLBLING, str. 67

⁶⁶ ŠTAJGR, str. 22

⁶⁷ ŠTAJGR, str. 22; SKEDL, str. 162; HELLBLING, str. 67; BARTSCH/HEIL, str. 18 pozn. 4

zástavními nebo retenčními právy, mohli přehlasovat jiné věřitele, kteří měli skutečný hospodářský zájem na výsledku konkurzu. Další vývoj konkurzního práva se následně snažil najít „zlatou střední cestu“ (aurea mediocritas) mezi zásadami autonomie věřitelů a ovládním soudu⁶⁸.

4. Konkurzní, vyrovnací a odpůrčí řády 1914

Poznání nedostatků a porušení mezinárodního obchodu či platebního styku způsobené vypuknutím války v roce 1914 vedlo konečně k císařskému nařízení ze dne 10. 12. 1914 (RGBl. 337/1914), s nímž byly vydány konkurzní, vyrovnací a odpůrčí řády. Tato úprava usiluje o odstranění nedostatků dosavadního práva, přičemž však zachovává zařazení konkurzního řádu z roku 1868⁶⁹. Cílem nové úpravy bylo omezení autonomie věřitelů a rozšíření vlády soudu nad konkurzním řízením⁷⁰. Za tímto účelem bylo hlasovací právo věřitelů omezeno tak, že připadalo už jenom těm věřitelům, jejichž pohledávky byly přezkoumané. Právo účastnit se řízení bylo omezeno se zřetelem k věřitelům, kteří disponují zajištěním, např. zástavním věřitelům. Usnesení věřitelů se stala předmětem přezkoumání soudu, zda odpovídají zájmům věřitelů nebo jenom zájmům skupiny jednotlivých věřitelů. Vedle obecně přípustně nuceného vyrovnání zavedl konkurzní řád vyrovnání mimo konkurzní řízení. Odpůrčí právo připadalo už jenom správci⁷¹.

Konkurzní řád z roku 1914 platí v Rakousku dodnes s několika novelami⁷². Poněvadž tento konkurzní řád bude jako základ rakouské úpravy ještě podrobně rozebírán v dalších kapitolách této práce, stačí na tomto místě stručná charakteristika změn ve vztahu ke CO 1868. V Československé republice zůstal v platnosti až do 1. 8. 1931.

⁶⁸ SKEDL, str. 172 a násl.: „(...) hat die Erfahrung gelehrt, dass die (...) Gerichtsbevormundung verzögernd und verschleppend auf den Gang des Verfahrens einwirkte (...), dagegen die in Reaktion gegen die Gerichtsbevormundung entwickelte Gläubigerautonomie, statt einer gerechten Vermögensauseinandersetzung zu dienen, zum Tumultplatz des offenen Interessenkampfes geführt hat.“

⁶⁹ HELLBLING, str. 68

⁷⁰ HELLBLING, str. 68; DENKSCHRIFT, str. 9

⁷¹ HELLBLING, str. 68

⁷² BGBl. 87/1925, BGBl. II 178/1934 (konkurz po neúspěšném vyrovnání - „Anschlusskonkurs“); BGBl. II 221/1934 (dohled nad bankami); DRGBl. I 1999/1938; BGBl. 253/1959; BGBl. 240/1968; BGBl. 243/1969; BGBl. 284/1974; BGBl. 91/1976; BGBl. 370/1982 (odstranění tříd); BGBl. 974/1993 (spotřebitelský konkurz); BGBl. 153/1994; BGBl. 114/1997 (sanační řízení); BGBl. 73/1999 (IVEG); BGBl. 75/2002; BGBl. 36/2003 (IIRG); BGBl. 92/2003 (GIRÄG); BGBl. 120/2005 (HaRÄG); BGBl. 6/2006 (GIN); nejdůležitější zákon mimo konkurzního řádu je BGBl. 324/1977 (IESG)

5. Konkurzní, vyrovnací a odpůrčí řády 1931 a "Interregnum"

Po rozpadu Rakousko-Uherska byly konkurzní, vyrovnací a odpůrčí řády 1914 převzaty recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. do právního řádu Československé republiky a zde platily do roku 1931, kdy byly nahrazeny zákonem č. 64/1931 Sb. z 1. 5. 1931. Tento zákon, který vstoupil v platnost 1.8.1931, se skládá kromě uvozovacího zákona z konkurzního, vyrovnacího a odpůrčího řádu. Zákon č. 64/1931 se podobá císařskému nařízení z roku 1914 jak svojí formou, tak svým obsahem. Po obsahové stránce vykazuje vyrovnací řád sice důležitější změny, ale změny v konkurzním řádu jsou méně podstatné⁷³. Příčinou jeho výměny za nový byly unifikací potřeby; bylo třeba, aby jak na českém, tak na slovenském a podkarpatském území platilo jednotné právo⁷⁴.

Po převzetí moci komunisty v roce 1948 bylo odstraněno soukromé vlastnictví výrobních prostředků a současně zavedeno celospolečenské vlastnictví jako vlastnictví všeho lidu. Vlastníkem výrobních prostředků se následně stal stát, který spravoval svoje výrobní prostředky pomocí podřízených hospodářských jednotek. Podstatou rozvoje v ekonomické oblasti bylo direktivní řízení hospodářství, což je v protikladu k tržnímu hospodářství. Špatné rozhodnutí podnikatele a s tím související podnikatelské ztráty mohou v tržním hospodářství mít insolvenční následky, např. nucené vyrovnání, sanaci nebo konkurz podniku. Pokud špatné rozhodnutí odpovědných osob nemá za následek insolvenci, protože stát jako vlastník odpovídá za závazky podniků a tím brání řešení dlužních vztahů sanací nebo konkurzem, ztrácí konkurzní právo svůj smysl. Úprava konkurzního práva proto platila v Československé republice do roku 1950, kdy byla nahrazena zavedením nového právního institutu „exekuční likvidací“ (§§ 570 – 605 občanský soudní řád č. 142/1950 Sb.), „jehož úprava byla vlastně značně zjednodušenou a mírně deformovanou úpravou konkurzu, i když jako konkurz nebyla označována, mělo jít o jeden z exekučních prostředků. (...) Exekuční likvidace se v praxi

⁷³ viz ŠTAJGR, str. 24; vládní návrh, konkurzní řád, sněmovní tisk č. 253/1929 (společná československá digitální parlamentní knihovna, http://www.psp.cz/cknih/1929ns/sc/tisky/10253_08.htm): „V osnově (sci. konkurzní řád 1931) bylo z něho (sci. konkurzní řád 1914) převzato v podstatě nejen systematické uspořádání látky rozdělené na konkurzní právo hmotné a formální, ale i text velké části jeho jednotlivých ustanovení.“

⁷⁴ ŠTAJGR, str. 24

nevžila a posléze přestala být zcela aplikována⁷⁵. V následující úpravě civilního procesu (občanský soudní řád č. 99/1963 Sb.) byl i tento institut nahrazen⁷⁶. Od roku 1950 do roku 1991, to je přes 41 let, neexistovalo v České republice konkurzní řízení jako samostatné řízení k vyrovnání dlužních vztahů. Na základě nauky o středověkých dějinách, kde je období, ve kterém římská říše neměla panovníka (1150 – 1276), označeno jako „interregnum“, lze příslušné období ve vývoji českého konkurzního práva rovněž označit jako interregnum konkurzního práva.

6. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání

Po listopadovém povstání 1989 došlo k změně výše uvedeného direktivního řízení hospodářství a k návratu konkurzního práva, což bylo vyjádřeno přijetím zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání (ZKV), který stoupil v platnost 1. 10. 1991. Při zpracování návrhu zákona přihlédli zákonodárci k úpravě z první republiky⁷⁷, nadto k úpravě rakouské, německé, italské, francouzské, švýcarské, anglické, americké⁷⁸.

I když znovu zavedené tržní hospodářství vyžadovalo právní úpravu konkurzního práva, byla už od počátku účinnost ZKV velmi omezena. § 67 ZKV stanovil, že nebylo po dobu jednoho roku⁷⁹ od účinnosti zákona možno prohlásit konkurz z důvodu insolvence. Věřitel, který byl státním podnikem nebo obchodní společností s výlučnou majetkovou účastí státu, mohl podat návrh na prohlášení konkurzu jenom se souhlasem vlastního zakladatele, tj. státu, po vyjádření dlužníka. Důvodem tohoto přechodného režimu byla myšlenka, že by neomezená účinnost ZKV mohla vést k „řetězové reakci“, přičemž by úpadek jednoho podniku vyvolal úpadek podniků dalších. Toto nebezpečí se týkalo především začínajících soukromých podnikatelů s malým kapitálem, když dlužník – státní podnik – nesplnil v důsledku vlastní

⁷⁵ ZOULÍK, Vývoj insolvenčních řízení, Právní fórum 4/2009, str. 157

⁷⁶ SCHELLEOVÁ, Vývoj II, str. 22

⁷⁷ Vládní návrh, ZKV, sněmovní tisk č. 675/1990 (společná československá digitální parlamentní knihovna, http://www.psp.cz/cknih/1990/s/tisky/0675_03.htm); podle SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 98, je zákon č. 64/1931 Sb., jeden z nejdůležitějších inspiračních zdrojů pro současné legislativní orgány při tvorbě dnes platné právní úpravy.

⁷⁸ SCHELLEOVÁ, Vývoj II, str. 22

⁷⁹ skutečně trval přechodný režim na základě zákona č. 471/1992 Sb, do 22. 4. 1993

platební neschopností své závazky⁸⁰. V důsledku nedostatků právní úpravy došlo od počátku účinnosti ZKV do současnosti k více než 26 novelám. Otázkou nebylo, zda bude nová úprava, ale kdy bude. Tento přechodný charakter ZKV zdůrazňoval už vládní návrh na vydání ZKV (sněmovní tisk č. 675/1990).

III. ZÁSADY RAKOUSKÉHO KONKURZNÍHO ŘÁDU

1. *Obecná charakteristika*

Konkurzní řízení podle císařského nařízení (KO) je „*zvláštní vybavené exekuční řízení*“, nepatří však ke spornému zjišťovacímu řízení podle občanského soudního řádu (ZPO).⁸¹ Zatímco exekuční řízení, upravené v exekučním řádu (EO), stanoví individuální exekuci (singulární exekuce) a vykazuje zásady speciality⁸² a priority⁸³, konkurzní řízení stanoví celkovou exekuci (generální exekuce) opírající se o zásady univerzality a parity. Judikatura však dovodila, že konkurzní řízení je srovnatelné spíše s nesporným řízením než s řízením exekučním a vykazuje charakter zajišťovacího řízení.⁸⁴ Protože konkurzní právo slouží k výkonu jednotlivých pohledávek věřitelů, patří do oblasti civilního, nikoliv obchodního práva.

2. *Průběh konkurzního řízení*

Konkurzní řízení je zahájeno buď na návrh dlužníka, nebo jednoho věřitele, přičemž se předpokládá, že jsou splněny „*konkurzní důvody*“: předlužení dlužníka (§ 67 KO), nebo

⁸⁰ SCHELLEOVÁ, Vývoj II, str. 22

⁸¹ HOLZHAMMER, str. 4; rakouská civilní dogmatika rozlišuje zjišťovací řízení podle ZPO na jedné straně a exekuční řízení podle EO či konkurzní řízení podle KO na straně druhé.

⁸² Předmětem exekuce jsou jednotlivé věci dlužníka, např. mzdy, nábytek, auto, atd.

⁸³ „*Prior tempore potior iure*“ anebo „*sero venientibus ossa*“

⁸⁴ OGH 21.10.1999, 8 Ob 240/99y, SZ 72/159 = ZIK 1999, str. 202 (MOHR § 171 E1)

platební neschopnost (§ 66 KO). Prohlášením konkurzu se stane dlužník úpadcem („*Gemeinschuldner*“). Toto pojmové rozdělení není důsledně prosazováno, novela konkurzního řádu z roku 1993 (KO-Nov 1993) totiž používá v konkurzu fyzických osob jenom název dlužníka, nikoliv úpadce. Úpadcem se může stát každý, kdo má právní subjektivitu (fyzická osoba, právnická osoba, pozůstalost, OG, KG, sdružení, atd.). Společnosti občanského práva („*Gesellschaften bürgerlichen Rechts*“), tiché společnosti a kartely však nejsou konkurzuschnopné, kreditní instituty a pojišťovny jsou konkurzuschnopné, nikoliv schopné vyrovnání (§ 82 BWG, § 95 VAG).

Platební neschopnost je dána, jestliže dlužník „*není schopen trvale (nejenom přechodně) plnit (všechny) splatné pohledávky v přiměřené lhůtě na základě nedostatků platebních prostředků*“.⁸⁵ Má se za to, že dlužník je platebně neschopným, jestliže zastaví platby (§ 66 odst. 2 KO). Důležitý je rozdíl mezi trvalým a přechodným nedostatkem platebních prostředků, protože přechodný nedostatek není důvodem ke konkurzu. Přechodným nedostatkem platebních prostředků („*Zahlungsstockung*“) je skutečnost, jestliže je dlužník schopen opatřit si platební prostředky potřebné k brzkému uspokojení („*alsbald*“) všech pohledávek. Z výkladu tohoto pojmu judikaturou vrchních soudů (OLG) vyplývá, že to období nesmí překročit 60 dnů⁸⁶ do maximálně 2 měsíce.⁸⁷

Předlužení je konkurzní důvod jenom pro zapsané osobní společnosti (OG, KG), které nemají fyzickou osobu jako neomezeně odpovědného společníka, pro právnické osoby (AG, GmbH, ErWiGen, sdružení, atd.) a pro pozůstalost (§ 67 odst. 1 KO). Tímto pojmem se rozumí „*převážení aktiv nad pasivy*“.⁸⁸ Všechny položky majetku zahrnuté do účetní balance jsou oceňovány likvidační hodnotou, tj. výtěžkem, který by bylo možno získat na základě jejich zpeněžení při ukončení podnikatelské činnosti.⁸⁹ Předlužení podle účetnictví je vyžadovaná podmínka, nikoliv postačující podmínka pro prohlášení konkurzu, jelikož předlužení musí být trvalé. Další podmínkou je negativní prognóza vzhledem k další existenci společnosti („*Fortbestehensprognose*“): Přitom se zkoumá, jestli společnost bude i v budoucnu schopna platit své dluhy (solventní), nebo jestli je likvidace či platební neschopnost

⁸⁵ HOLZHAMMER, str. 130; FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 28

⁸⁶ OLG Wien 15.4.1993, 6 R 103/93; OLG Graz 14.3.2001, 3 R 39/01g (MOHR § 66 E 44)

⁸⁷ OLG Wien 1.6.1994, 6 R 57/94; OLG Graz 11.7.2000, 3 R 101/00y (MOHR § 66 E 43)

⁸⁸ HOLZHAMMER, str. 131

⁸⁹ FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 29

společnosti během období zkoumání (nejdéle 2 roky)⁹⁰ pravděpodobná a majetek by v případě její likvidace nestačil k uspokojení věřitelů.⁹¹ V tomto zmíněném případě je prognóza negativní a konkurz bude prohlášen. Pojem předlužení v rakouském právu totiž vykazuje dva stupně (bilanční předlužení + negativní prognóza).

Další podmínkou prohlášení konkurzu je majetek dlužníka, který **kryje náklady konkurzního řízení** („*kostendeckendes Vermögen*“). Nestačí-li pravděpodobně dlužníkův majetek k úhradě nákladů na zahájení konkurzního řízení („*Anlaufkosten*“), soud konkurz neprohlásí (§ 71 odst. 2 KO). U podniků se za postačující majetek považuje majetek ve výši EUR 4.000,-.⁹² Konkurz je i přes nedostatek prostředků prohlášen, jestliže navrhovatel zaplatí zálohu na náklady konkurzu v soudem stanovené lhůtě (§ 71a KO), nebo statutární orgán dlužníka – právnické osoby, který je k tomu povinen, zaplatí zálohu (nejvýš EUR 4.000,00) na náklady řízení, nebo, je-li zřejmé, že statutární orgán disponuje (soukromým) majetkem postačujícím k úhradě nákladů (§§ 72, 72a KO). Účelem zálohy je uhrazení počátečních nákladů konkurzu, nikoliv veškerých nákladů konkurzního řízení.⁹³ Chybí-li proto na straně dlužníka jakýkoliv majetek, nemůže být konkurz prohlášen ani proti záloze.⁹⁴ Zvláštní režim platí pro dlužníky – fyzické osoby. Návrh na zahájení konkurzu se nezamítá jenom proto, že není majetek postačující k úhradě nákladů, když dlužník – fyzická osoba (§ 183 KO):

- podává soudu seznam majetku, který podepíše a
- potvrzuje písemně před soudem, že údaje zahrnuté v seznamu jsou správné a úplné a
- podává přípustný platební plán podle §§ 193 a násl. KO, přičemž musí doložit, že ho naplní
- a osvědčí, že jeho příjmy pravděpodobně pokryjí náklady řízení.

Rakouské konkurzní právo umožňuje totiž zahájení konkurzního řízení i ve prospěch fyzických osob, které nemají postačující majetek; mimochodem náklady stojící za zmínku

⁹⁰ FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 30

⁹¹ OGH 3.12.1986, I Ob 655/86, SZ 59/216 (MOHR § 67 E 13 s dalšími odkazy); HOLZHAMMER, str. 131

⁹² FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 33; FINK, str. 21

⁹³ OLG Innsbruck 13.11.1991, I R 306/91 (MOHR § 71a E 6)

⁹⁴ OGH 14.3.1933 SZ 15/54 = RZ 1933, 13 = AnwZ 1933, 299 (MOHR § 71a E 18 s dalšími odkazy)

nevzniknou, nebude-li ustaven správce a bude-li dlužník v konkurzním řízení dlužníkem s dispozičním oprávněním.⁹⁵

Množství věřitelů již není od novely v roce 1997 předpokladem k zahájení konkurzu, stačí totiž, jestliže je návrhatelem jenom jediný věřitel.⁹⁶

Jestliže je splněn jeden z konkurzních důvodů (předlužení nebo platební neschopnost), je dlužník povinen podat návrh na prohlášení konkurzu bez váhání, nejpozději do 60 dnů od vzniku platební neschopnosti. Na návrh dlužníka musí soud konkurzní řízení ihned⁹⁷ zahájit (§ 69 odst. 2 KO). Soud musí řízení bezodkladně zahájit i na návrh věřitele, který doloží, že dlužník je platebně neschopný nebo předlužený a že má vůči dlužníkovi (splatnou nebo nesplatnou) pohledávku, nebo na návrh společníka dlužníka, který má vůči dlužníku pohledávku vyplývající z toho, že poskytnul společnosti v krizi plnění (např. úvěr) nahrazující vlastní kapitál („*eigenkapitalersetzende Gesellschafterleistung*“).⁹⁸ K návrhu věřitele si může dlužník v rámci výslechu před soudem vyjádřit, pokud je to možno včas (§ 70 odst. 2 KO). Při rozhodování o návrhu nepřihlíží soud k jeho případnému zpětvzetí nebo k tomu, že dlužník uhradil pohledávku věřitele po podání návrhu (§ 70 odst. 4 KO). Vezme-li věřitel návrh zpět, neznamená to zastavení řízení. Dlužník musí tvrzení věřitele o platební neschopnosti vyvrátit, nestačí, že poukáže na placení svých dluhů. K návrhu věřitele viz podrobně Část 2. VII.

Jsou-li splněny výše uvedené podmínky, vydá soud usnesení o prohlášení konkurzu („*Konkurseröffnungsbeschluss*“), které zveřejní v insolvenčním rejstříku („*Insolvenzdatei*“)⁹⁹ a doručí známým věřitelům, orgánům zaměstnanců a rakouské národní bance (§ 75 KO). Vyhlášení konkurzu nabývá účinnosti od následujícího dne po zveřejnění konkurzního usnesení v insolvenčním rejstříku (§ 2 KO). Při prohlášení konkurzu soud současně:

- stanoví správce konkurzní podstaty (§ 80 KO),

⁹⁵ MOHR § 183 pozn. 1

⁹⁶ RV IRÄG 1997; OBERHAMMER, Fahrnisverwertung nach der EO-Novelle 1995: Grundätzliche Neuerungen im Verwertungsverfahren, ZfK 1996, str. 84 a násl., 87.

⁹⁷ Jestliže má soud pochyby ohledně důvodů konkurzu, může je přezkoumat z úřední moci, aniž by musel ihned zahájit řízení: OGH 14.1.1986, 5 Ob 324/85, SZ 59/3 (MOHR § 69 E 9 s dalšími odkazy)

⁹⁸ Stručně FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 49 a násl.

⁹⁹ Veřejně přístupny pod www.edikte.justiz.gv.at.

- stanoví, že první schůze věřitelů se koná do 14 dnů od prohlášení konkurzu (§ 74 odst. 3 KO),
- stanoví, že přezkumné jednání se koná od 60 do 90 dnů od prohlášení konkurzu (§ 74 odst. 3 KO), popř. stanoví jednání o dalším postupu do 90 dnů po prohlášení konkurzu (§ 91a KO),
- stanoví, že lhůta k přihlášení pohledávek končí 14 dnů před přezkumným jednáním (§ 74 odst. 3 KO),
- stanoví věřitelský výbor z úřední moci, jestliže je to potřeba (§ 88 odst. 1 KO),
- zaznamená prohlášení konkurzu ve veřejných rejstřících (např. katastr nemovitostí, obchodní rejstřík) (§§ 77, 77a KO),
- vydá opatření k zajištění podstaty a k pokračování v podnikání (např. oznámí prohlášení konkurzu bance, kde dlužník má účet) (§ 78 KO).

Správce podstaty přezkoumá hospodářskou situaci dlužníka, dosavadní činnost jednatelů, důvody úpadku a rozsah ohrožení zaměstnanců. Navíc zjistí bez zbytečného odkladu rozsah konkurzní podstaty, stará se o vymáhání a zajištění aktiv a zjistí pasiva především přezkoumáním přihlášených pohledávek. Současně musí bez zbytečného odkladu přezkoumat, jestli je možné pokračovat v podnikání a jestli je nucené vyrovnání ve společném zájmu věřitelů popř. zda je možné (§ 81a KO). Správce vypracuje inventář podstaty (§ 96 KO) a zpeněží aktiva (§ 114 KO).

Po prohlášení konkurzu mohou věřitelé přihlásit své pohledávky u konkurzního soudu, který přeposílá přihlášky správci. Správce zapisuje tyto přihlášky do seznamu pohledávek („Anmeldungsverzeichnis“), který je základem pro **přezkumné jednání** („Prüfungstagsatzung“). Správce podstaty prohlašuje u jednotlivých pohledávek jejich pravost a pořadí. Věřitelé, jejichž pohledávky jsou zjištěny nebo kterým přísluší hlasovací právo, mohou popřít pravost a pořadí pohledávek přihlášených jinými věřiteli (§§ 104, 105 KO). K pohledávkám, které byly přihlášeny později než 14 dnů před jednáním o konečné faktuře, se v konkurzu už nepřihlíží (§ 107 KO). S přezkumným jednáním může být spojeno **jednání o dalším postupu** („Berichtstagsatzung“). Předmětem tohoto jednání je rozhodnutí jednak o pokračování nebo uzavření podniku, jednak o nuceném vyrovnání (§ 91a KO). Až do tohoto jednání pokračuje správce v podnikání, ledaže je zřejmé, že pokračování vede

k vyšší ujmě věřitelů, tj. k vyšší ztrátě na pohledávkách, než okamžité uzavření podniku (§ 114a KO). Teprve po přezkumném jednání je správce oprávněn rozdělit výdělek ze zpeněžení podstaty, a to se souhlasem soudu a věřitelského výboru (§§ 128 odst. 3, 129 odst. 1 KO). U složitějšího rozdělení vypracuje správce návrh na rozdělení („*Verteilungsentwurf*“), který předloží – je-li odsouhlasen věřitelským výborem – soudu (§ 129 odst. 2 KO) a který je následně zveřejněn v insolvenčním rejstříku (§ 130 odst. 1 KO). Pokud věřitelé nepodali námitky proti návrhu a pokud soud jinak nerozhodl, soud návrh schválí (§ 130 odst. 2 KO). Konečné rozdělení se koná se schválením soudu, pokud je podstata úplně zpeněžena, pokud je rozhodnuto o veškerých popřenyých pohledávkách, pokud je stanovena odměna správce a pokud je jeho konečná faktura schválena (§ 136 odst. 1 KO). V praxi je jednání o konečném rozdělení spojené s jednáním o konečné faktuře dle § 121 odst. 3 KO.¹⁰⁰

Od novely ke KO z roku 1982 (IRÄG 1982) neexistuje v rakouském právu zařazení konkurzních věřitelů do tříd, tj. „*beztřídní konkurz*.“ Všichni konkurzní věřitelé mají stejné právo na poměrné uspokojení svých pohledávek.¹⁰¹

Ke zrušení konkurzu dojde tehdy, když je konečné rozdělení úplně provedeno a jeho provedení potvrzeno (§ 139 odst. 1 KO), nebo když je nucené vyrovnání (pravomocně) potvrzeno (§ 152b odst. 2 KO). Zrušení konkurzu se uskuteční i v případě, že úpadek je řešen jiným než výše uvedeným způsobem, a to pravomocným zahájením umořovacího řízení (§ 200 odst. 4 KO), nebo pravomocným potvrzením platebního plánu (§ 196 odst. 1 KO). Nakonec důvodem pro zrušení konkurzu je nedostatek podstaty k úhradě nákladů konkurzního řízení, např. pohledávky za podstatou (§ 166 KO),¹⁰² anebo souhlas všech konkurzních věřitelů a všech věřitelů za podstatou po uplynutí lhůty na přihlášení (§ 167 odst. 1 KO).

¹⁰⁰ FINK, str. 65

¹⁰¹ HOLZHAMMER, str. 78; BARTSCH/HEIL, str. 19: „*Durch weitgehende Beseitigung der nicht auf dinglich-rechtlicher Grundlage beruhenden Gläubigervorrechte, besonders der öffentlichen Hand und der durch das IESG gesicherten Arbeitnehmer des Schuldners, soll erreicht werden, daß auch die gesetzlich nicht bevorzugten Gläubiger (vor allem die früheren Konkursgläubiger dritter Klasse) bei Ausschüttungen aus der Masse zum Zug kommen.*“

¹⁰² OLG Wien 7.7.1995, 6 R 69/95; OLG Innsbruck 7.6.2002, 1 R 111/02m (MOHR § 166 E 2)

3. Nucené vyrovnání, platební plán, umořovací řízení – jiné způsoby řešení úpadku

a) Obecné poznámky

Jelikož nová úprava českého insolvenčního práva zavede oddlužení dlužníka jako další způsob řešení úpadku,¹⁰³ je smysluplné věnovat rakouské obdobě oddlužení na tomto místě pozornost a představit jeho hlavní rysy. Rakouská obdoba oddlužení se skládá ze tří řízení, která přichází postupně v úvahu: nucené vyrovnání, platební plán, umořovací řízení.

b) Nucené vyrovnání

Institut **nuceného vyrovnání** je součástí rakouského konkurzního práva už od roku 1859 (viz výše). Jeho hlavní rysy jsou následné: Dlužník – fyzická nebo právnická osoba - je oprávněna navrhnout nucené vyrovnání v průběhu konkurzu. Soud může potom nařídit, že se zpeněžení podstaty přeruší až do přijetí usnesení o nuceném vyrovnání schůzí věřitelů (§ 140 odst. 2 KO). Jestliže soud v jednání o dalším postupu dospěje v případě dlužníka – podnikatele k závěru, že jsou splněny podmínky pro pokračování v podnikání a pro nucené vyrovnání, stanoví dlužníkovi lhůtu k návrhu na nucené vyrovnání (§ 114b odst. 2 KO).

Minimální kvóta v nuceném vyrovnání činí 20 %, což je pro dlužníky výhodnější než vyrovnání, kde je minimální kvóta 40 % (§ 3 AO). Návrh na nucené vyrovnání musí odpovídat následujícím podmínkám: Nucené vyrovnání se nedotýká práv věřitelů s nároky na vyloučení věci z podstaty a práv oddělených věřitelů (§ 149 odst. 1 KO), věřitelé za podstatou musí být úplně uspokojeni (§ 150 odst. 1 KO), ve vztahu ke konkurzním věřitelům platí zásada rovného zacházení věřitelů (§ 150 odst. 2 KO), konkurzním věřitelům je nabízena kvóta nejméně 20 % splatná do dvou let (nebo 30 % do 5 let pro fyzické osoby, když nejsou podnikateli) od přijetí nuceného vyrovnání, atd. (viz § 141 KO). Hlasovací právo na jednání o nuceném vyrovnání připadá konkurzním věřitelům, nikoliv věřitelům, jejichž nároky nejsou nuceným vyrovnáním dotčeny. K přijetí nuceného vyrovnání je třeba nadpoloviční většina přítomných konkurzních věřitelů s hlasovacím právem, přičemž věřitelé podporující

¹⁰³ Důvodová zpráva zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), Obecná část, lit. a) V

vyrovnání musí představovat nejméně 75 % pohledávek přítomných konkurzních věřitelů s hlasovacím právem (§ 147 KO). Přijatý návrh na nucené vyrovnání vyžaduje ještě potvrzení soudu (§§ 152 an. KO)¹⁰⁴. Pravomocné potvrzení soudu o nuceném vyrovnání vede k oddlužení dlužníka u pohledávek přesahujících vyrovnací kvótu, jestliže dlužník plní stanovenou kvótu vůči věřitelům včas (§ 156 KO).

c) Oddlužení

Konkurzní novelou 1993 (KO-Nov 1993) zavedli zákonodárci zvláštní řízení pro konkurz fyzických osob, které je známé i pod názvem „*Privatkonkurs*.“ Účelem této úpravy je oddlužení fyzických osob¹⁰⁵ bez ohledu na to, zda podnikají (pak je příslušný zemský soud [LG]) či nikoliv (pak je příslušný okresní soud [BG]). Řízení má různé stupně:

První stupeň: Dlužník – fyzická osoba (nepodnikatel) se musí se svými věřiteli nejdříve snažit o **mimosoudní vyrovnání**. Jestliže neuspěje, může dlužník u soudu podat návrh na prohlášení konkurzu. Konkurz může být prohlášen, i když podstata nestačí k úhradě jeho nákladů,¹⁰⁶ podá-li dlužník současně seznam majetku, platební plán a osvědčení k němu, že bude plnit platební plán, rovněž osvědčení, že jeho příjmy budou pravděpodobně kryt náklady řízení (např. příjmy podléhající exekuci resp. výkonu rozhodnutí kryjí náklady řízení)¹⁰⁷ (§ 183 odst. 1 KO) (viz pod 2.).

Druhý stupeň: Primárním cílem tohoto stupně je přijetí **nuceného vyrovnání**. Jestliže dlužník nemůže poskytnout kvótu nejméně 20 % na dva roky (resp. 30 % na pět let pro fyzické osoby – nepodnikatele), nebo nesouhlasí-li věřitelé s návrhem na

¹⁰⁴ Důvodem pro zamítnutí potvrzení je např. poskytnutí zvláštních výhod některým věřitelům, aby schválili návrh (§ 153 KO).

¹⁰⁵ HOLZHAMMER, str. 201 a násl.: „Die gegenwärtige Gesetzeslage ermöglicht ihnen (sci. Schuldner) keine Insolvenzschildung, weil sie die für den Zwangsausgleich vorgesehene Mindestquote von 20% in einem Höchstzeitraum von 2 Jahren nicht aufzubringen vermögen. (...) Die andrängenden Gläubiger, die durch Abtretung und Exekution gesichert sind, halten den Verpflichteten und seine Familie (...) auf Dauer, bisweilen ein Leben lang, am Existenzminimum.“

¹⁰⁶ Jestliže je konkurs zahájen bez krytí nákladů, uhradí je přechodně rakouský stát – spolek (§ 184 odst. 1 KO).

¹⁰⁷ V případě, že nebude u nepodnikatelských dlužníků ustaven správce podstaty, pohybují se tyto náklady dle FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 160, kolem EUR 100,-.

nucené vyrovnání, dochází k likvidaci majetku dlužníka a potom k rozdělení získaných prostředků na věřitele.

Třetí stupeň: Zde se setkáváme s **platebním plánem**, který je zvláštním způsobem nuceného vyrovnání,¹⁰⁸ a to návrhem na vyrovnání bez minimální kvóty. Tento způsob však vyžaduje, aby kvóta nabízená dlužníkem – fyzickou osobou odpovídala příjmům dlužníka v následujících pěti letech od přijetí platebního plánu (§ 194 odst. 1 KO). V praxi požadují věřitelé, aby výkon dlužníka podle platebního plánu odpovídal hypotetickému výdělků v rámci umořovacího řízení (viz ihned).¹⁰⁹ Hlasování o přijetí platebního plánu se koná v rámci soudního jednání. Présens a konsens kворum je stejný jako při nuceném vyrovnání (1/2 ; 3/4). Než dojde k hlasování o přijetí, musí být majetek dlužníka celý zpeněžený a rozdělený (§ 193 odst. 2 KO).¹¹⁰ Jestliže věřitelé schválí platební plán a soud vydá potvrzení, bude konkurzní řízení zrušeno. Podmínkou účinnosti platebního plánu je, že dlužník platí v soudem stanovené lhůtě (max. 3 roky) pohledávky za podstatou (§ 196 odst. 2 KO). Nároky na vyloučení věcí a nároky odděleních věřitelů nesmí být dotčeny platebním plánem, musí však být uplatněny do hlasování o platebním plánu, jinak zaniká příslušné právo (§ 113a odst. 2 KO). Nachází-li se dlužník přes upomínky v prodlení s placením splátek, dochází k poměrnému obnovení pohledávky a ke splacení všech neplacených splátek (§ 156 odst. 4, 5 KO).¹¹¹ K oddlužení pak nedošlo.

Čtvrtý stupeň: V případě, že věřitelé neschválí přípustný platební plán, nebo soud ho nepotvrdí, má dlužník dvě možnosti: (1) Může podat návrh na pokračování v konkurzu¹¹² a soud mu vyhoví, když dlužník osvědčí zlepšení svých finančních poměrů během dvou let, a příjmy dlužníka budou pravděpodobně

¹⁰⁸ HOLZHAMMER, str. 214

¹⁰⁹ FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 162

¹¹⁰ Výjimku tvoří dle FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 168, věci, jejichž výnos je vyšší v případě, že dlužník jej použije k podnikání.

¹¹¹ Dlužník musí podle platebního plánu jednomu věřiteli platit 10 % jeho pohledávky splatné v 10 splátkách, počínaje 1. 1. 2007. Když věřitel má pohledávku ve výši EUR 30.000, má každý měsíc nárok na EUR 300. Když dlužník zaplatí EUR 300 k 1. 1. 2007 a nezaplatí k 1. 2. 2007 a dále přes upomínky věřitele, obnoví se pohledávka, a to ve výši CZK 27.000.

¹¹² Výhody tohoto postupu pro dlužníka jsou zřejmé: Po dobu trvání konkurzu nerostou úroky a nemůže být zahájeno nové řízení proti dlužníkovi; proto FINK, str. 74, nazývá pokračování v konkurzu obdobím oddechu („*Erholungsphase*“) pro dlužníka.

krýt náklady řízení. Do konce této lhůty musí předložit oprávněný platební plán dle § 195a odst. 2 KO („verbesserter Zahlungsplan“).

(2) Dlužník může podat návrh na zahájení **umořovacího řízení**, které je zvláštním insolvenčním řízením¹¹³ následujícím po konkurzním řízení, a to nejpozději s návrhem na přijetí platebního plánu. Umořovací řízení znamená ultima ratio pro dlužníka, aby dosáhl oddlužení. O zahájení tohoto řízení rozhodne soud na stejném jednání, při kterém došlo k zamítnutí platebního plánu. K zahájení umořovacího řízení není potřebné schválení věřiteli. Podstatné je, že věřitelé mohou dlužníkovi bránit v umořovacím řízení, jenom když navrhnou zamítnutí a doloží přitom skutečnosti překážející zahájení řízení.¹¹⁴ Hlavní je, že dlužník postupuje po dobu 7 let své příjmy podléhající exekuci (svěřený majetek)¹¹⁵ poručníku (buď osoba způsobilá být správcem podstaty, nebo sdružení k ochraně věřitelů). V průběhu umořovacího řízení nelze vést exekuci na svěřený majetek (§ 206 odst. 1 KO), v případě zahájení konkurzního řízení během umořovacího řízení nenáleží svěřený majetek ke konkurzní podstatě (§ 208 první věta KO). V praxi zaměstnavatel vyplatí dlužníkovi jenom část mzdy, která nepodléhá exekuci, druhou část vyplatí přímo poručníkovi. Poručník uloží peníze přinášející zisk a ročně je dělí mezi věřitele (§ 203 odst. 1 KO). Protože uspokojení věřitelů závisí na příjmech a pilnosti dlužníka, stanoví § 210 KO povinnost¹¹⁶ dlužníka po dobu řízení vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost, popř. i jinou (přiměřenou) činnost, která neodpovídá jeho povolání (např. výpomocná nebo příležitostná práce).¹¹⁷ Nadto musí dlužník vydat věci, které nabyl darem nebo dědictvím, je povinen sdělit soudu a poručníku každou změnu bydliště nebo zaměstnavatele, nesmi

¹¹³ HOLZHAMMER, str. 223

¹¹⁴ Překážkou je podle § 201 KO, jestliže byl dlužník pravomocně odsouzen kvůli trestním činům poškozujícím věřitele, jestliže umořovací řízení bylo už jednou zahájeno (méně než 20 let před návrhem na prohlášení konkurzu), jestliže dlužník porušuje své povinnosti při spolupráci během konkurzního řízení úmyslně nebo hrubě nedbale, atd.

¹¹⁵ Do jaké míry příjmy podléhají exekuci, vyplývá z § 290 EO; přehled poskytnou tzv. „Lohnpfändungstabellen“, které vydává ročně spolkové ministerstvo spravedlnosti; viz BUNDESMINISTERIUM FÜR JUSTIZ, Informationsbroschüre für Arbeitgeber als Drittschuldner, Hinweise, Beispiele und Existenzminimum-Tabellen (1.1.2007), str. 23 a násl., k dispozici pod http://www.bmj.gv.at/cms_upload/docs/exminbroschuere_2007.pdf.

¹¹⁶ § 210 KO zní „*Obliegenheiten des Schuldners*“, což je třeba odlišit od povinností dlužníka („*Pflichten des Schuldners*“); kdežto povinnost lze zažalovat ve sporném řízení, jestli dlužník ji nesplní, není možné domáhat se „*Obliegenheiten*“ stejným způsobem; „*Obliegenheiten*“ lze prosadit pouze nepřímo tak, že dlužník ztrácí nějakou výhodu (např. oddlužení), jestliže ji nesplní.

¹¹⁷ RV KO-Nov 1993, str. 33. „*An die Zumutbarkeit sind sehr strenge Anforderungen zu stellen. So ist zum Beispiel auch eine berufsfremde Arbeit, eine auswärtige Arbeit, notfalls auch eine Aushilfs- oder Gelegenheitsstätigkeit anzunehmen.*“

poskytnout jednotlivým věřitelům zvláštní výhody, nesmí tajit příjmy, atd. (§ 210 odst. 1 KO). Věřitelé mohou dodržování povinností dlužníkem ovlivnit návrhy předčasného zrušení umořovacího řízení, jestliže dlužník porušuje vlastní vinou své povinnosti a škodí tak věřitelům (§ 211 odst. 1 KO). Toto řízení trvá pravidelně 7 let.¹¹⁸

Pátý stupeň: Jestliže dlužník během této doby vyrovnal alespoň 10 %¹¹⁹ konkurzních pohledávek, má nárok na oddlužení. Jestliže minimální kvóty nedosáhne, může soud v případě nepatrného nedoplnění této částky udělit oddlužení v rámci vlastního uvážení, jinak prodlouží umořovací řízení o 3 roky, nebo odloží rozhodnutí o oddlužení do 3 let, přičemž zároveň stanoví, jakou částku rozdílu mezi kvótou 10 % a již dosaženou částkou musí dlužník v tomto období ještě splnit (§ 213 KO).

4. Reorganizační řízení

Reorganizační řízení bylo zavedeno v roce 1997 (IRÄG 1997) a je upraveno v *Unternehmensreorganisationsgesetz* (URG). Nejde o insolvenční řízení v užším slova smyslu, ale o profylaxi proti insolvenci. Důvodem pro zahájení řízení je potřeba reorganizace (pro hospodářské problémy), nikoliv platební neschopnost nebo předlužení. V praxi je toto řízení celkem bezvýznamné.¹²⁰ Předpokládá se, že existuje potřeba reorganizace, jestliže se kvóta vlastního kapitálu („*Eigenkapitalquote*“) zhoršuje (§§ 1, 23 URG). Reorganizační plán předložený soudu a přezkoumaný reorganizačním zkoušejícím („*Reorganisationsprüfer*“) musí obsahovat příčiny potřeby reorganizace a opatření k jejich odstranění. Období reorganizace nesmí překročit 2 roky. Jestliže reorganizační zkoušející posoudí reorganizační plán kladně, dojde k zrušení reorganizace, je v období reorganizace podnikatel (zkoušející) povinen poskytnout reorganizačnímu zkoušejícímu (dalším účastníkům) informace o stavu

¹¹⁸ Zkrácení je možné – objevuje se však v praxi vzácně – po 3 letech, jestliže věřitelé dostali minimálně 50 % svých pohledávek (§ 213 odst. 1 KO); FINK, str. 78; FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 177.

¹¹⁹ Do této částky není započtený příjem ze zpeněžení majetku dlužníka, ke kterému došlo před přijetím platebního plánu nebo umořovacího řízení; FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 166; HOLZHAMMER, str. 215.

¹²⁰ FINK, str. 96; FEUCHTINGER/LESIGANG, str. 225, uvedou jako důvod vysoké náklady reorganizačního řízení; záloha na náklady reorganizačního zkoušejícího činí EUR 7.000,-.

podniku. V případě negativního posouzení bude řízení zastaveno, popř. zjištěna reorganizačním zkoušejícím platební neschopnost zkoumané osoby. Řízení je v zásadě dobrovolné, tudíž dlužník nemá povinnost navrhnout reorganizaci. U větších společností (např. AG, GmbH s bilanční sumou větší EUR 3,125 mil. a více než 50 zaměstnanců) je statutární orgán povinen podat návrh na reorganizaci, klesne-li kvóta vlastního kapitálu pod 8 % a trvá-li umořování dluhů déle než 15 let (§ 22 odst. 1 URG, § 221 UGB). V opačném případě může vzniknout odpovědnost statutárního orgánu za škodu do výše EUR 100.000,- pro osobu, pokud členy statutárního orgánu obdrželi tyto informace do 2 let před návrhem na prohlášení konkurzu, aniž by bezodkladně zahájili reorganizační řízení. Průběh reorganizačního řízení nebude zveřejněn v insolvenčním nebo jiném rejstříku.

5. Sdružení k ochraně věřitelů

Specifickým jevem rakouského insolvenčního práva je zařízení sdružení k ochraně věřitelů („*Gläubigerschutzverbände*“), která mohou zastupovat jednotlivé věřitele v insolvenčních řízeních, tj. mohou provést přihlášení pohledávek, zúčastnit se soudního jednání a vykonávat hlasovací právo při nuceném vyrovnání (§ 172 odst. 3 KO). Sdružení k ochraně věřitelů může být dále ustanoveno poručníkem v umořovacím řízení (§ 202 odst. 3 KO) a může se vyjádřit v průběhu řízení (např. § 71 odst. 3 KO). Za svou činnost v řízení, má nárok na odměnu (§§ 87a, 127 KO). Momentálně existují následující sdružení k ochraně věřitelů: Kreditschutzverband von 1870 (www.ksv.at), Alpenländischer Kreditorenverband (www.akv.at), Insolvenzschutzverband für Arbeitnehmer, pokaždé ve Vídni.

IV. ZÁSADY ČESKÉHO KONKURZNÍHO PRÁVA

1. Obecná charakteristika

Konkurzní a vyrovnací právo je v České republice předmětem jak obchodněprávní, tak procesněprávní diskuse, protože teoretické zařazení konkurzu je podle několika autorů řešeno „*nejednotně*.“ Zařazení konkurzního práva (také) do obchodního práva je údajně odůvodněno tím, že „*právní úprava konkurzu a vyrovnání má na obchodní život výrazný vliv a že zejména konkurz svými hmotně-právními důsledky na právní postavení podnikatelů zřetelně dopadá*.“¹²¹ Lze sice připustit, že konkurz poskytne vedle likvidace společnosti (upraveno obchodním zákoníkem) další způsob zrušení společnosti a tím patří k pravidlům s obchodněprávním charakterem. Tento argument však neplatí v případě nuceného vyrovnání, jehož výsledkem není zrušení společnosti. Hospodářský zájem obchodního práva o konkurz a vyrovnání je sice pochopitelný, neodůvodňuje však zařazení konkurzu a vyrovnání do obchodního práva, protože konkurz a vyrovnání se mohou týkat všech právních subjektů bez ohledu na to, jestli jde o fyzickou nebo právnickou osobu či o podnikatele ve smyslu obchodního zákoníku nebo o osobu, která není podnikatelem (obecná povaha).¹²² V rámci civilního procesního práva představuje konkurzní právo zvláštní řízení „*stojící v jedné řadě s řízením sporným, nesporným nebo exekučním*.“¹²³ Tuto procesní povahu insolvenčního řízení zachovává i nová úprava konkurzního práva (§§ 1 – 315 InsZ), jelikož konkurzní právo má nadále obecnou povahu a slouží k univerzální exekuci v opaku k jednotlivé exekuci při výkonu rozhodnutí. Bereme-li v potaz, že konkurz, reorganizace a oddlužení jsou různé způsoby řešení jedné a téže situace, tj. úpadku, objasní se, že procesní-právní povaha platí i pro reorganizaci a pro oddlužení. Skutečnost, že reorganizace má dopad na obchodní právo, vede právě tak málo k její obchodně-právní povaze, jak vede dopad oddlužení na občanské právo (ohledně zániku závazků) k zařazení oddlužení do občanského práva.

2. Průběh konkurzního řízení

Konkurzní řízení je zahájeno buď na návrh dlužníka, nebo věřitele, přičemž se předpokládá, že jsou splněny podmínky předlužení (§ 1 odst. 3 ZKV) nebo platební neschopnosti dlužníka (§ 1 odst. 2 ZKV). Prohlášením konkurzu se stane dlužník úpadcem. Úpadcem se může stát

¹²¹ ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 187

¹²² ZOULÍK, str. 5

¹²³ SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 51

kteřákoli fyzická nebo právní osoba nadaná právní subjektivitou.¹²⁴ Konkurzu nepodléhají obce, kraje a právní osoby zříděné zákonem, pokud za jejich dluhy stát převzal záruku, např. Česká národní banka, Fond národního majetku ČR, Pozemkový fond ČR, České dráhy, atd. (§ 1a ZKV). Možnost prohlásit konkurz je (časově) omezena u zemědělských podniků (§ 67c odst. 1 ZKV) a u politických stran (§ 12a odst. 3 ZKV), úplně vyloučena pak u bank a investičních společností (§ 1a odst. 2 ZKV). § 6 InsZ rozšiřuje okruh subjektů vyňatých z působnosti zákona mírně.¹²⁵

Dlužník se nachází v úpadku, jestliže „*má více věřitelů*“¹²⁶ (*nejméně dva věřitele se splatnými pohledávkami*) a *současně není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky*“ (§ 1 odst. 2 ZKV). **Platební neschopnost** spočívá v tom, že dlužník nemá dostatek peněžních prostředků, aby plnil své splatné závazky. Není třeba, aby věřitel upomenul dlužníka, anebo aby mu poskytl dodatečnou lhůtu ke splnění.¹²⁷ Insolvence musí trvat po delší dobu, což se posuzuje jednak podle toho, jestli *„dlužník je schopen obstarat si prostředky ke krytí pohledávek věřitelů v dohledné době“*, jednak podle toho, jestli dlužník sám má pohledávky, s jejichž splněním, resp. vymáháním lze reálně počítat.¹²⁸ Za delší dobu se považuje doba nejméně 3 měsíců.¹²⁹ Jestliže dlužník zastavil platby (např. platy a mzdy), má se za to, že není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky (§ 1 odst. 2 ZKV). Toto ustanovení zakládá vyvrátitelnou domněnku, že dlužník je insolventní.¹³⁰ Protože § 1 odst. 2 ZKV mluví o faktickém stavu, totiž o zastavení plateb, je rozhodující konání nebo opomenutí dlužníka,¹³¹ nikoliv jeho prohlášení samo o sobě.¹³² Takové prohlášení může mít význam podle mého

¹²⁴ ZOULÍK, str. 58; veřejná obchodní společnost a komanditní společnost jsou podle českého práva právní osoby; žádnou právní subjektivitu však nemá dědictví.

¹²⁵ SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 35 a násl.

¹²⁶ Dle ZOULÍK, str. 6, je pluralita věřitelů nezbytnou k odlišení konkurzu a exekuce; právem nepřesvědčen touto argumentací je KAVAN, K pojmu úpadku v novém insolvenčním zákoně (Explikativní náhled na českou právní úpravu) v SCHELLE, Nové insolvenční právo 2006, str. 86 a násl., 95 pozn. 147: „*V konečném důsledku neřešený úpadek způsobí více problémů než povolení možnosti vstoupit do režimu konkurzního (insolvenčního) zákona.*“ – Proto, že k odlišení insolvenčního řízení od exekučního řízení slouží jenom platební neschopnost resp. předlužení, nikoliv pluralita věřitelů viz z rakouské literatury OBERHAMMER, Fahrnisverwertung nach der EO-Novelle 1995: Grundsätzliche Neuerungen im Verwertungsverfahren, ZfK 1996, str. 84 a násl., 87.

¹²⁷ ZOULÍK, str. 6

¹²⁸ ZOULÍK, str. 7

¹²⁹ NS 24.9.2003, 29 Odo 870/01 = SJ 201/2003; NS 24.9.2003, 29 Odo 564/01 = R 83/2004 zaujímá stanovisko, že neplnění po delší dobu je každopádně dáno, „*jsou-li dlužníkovy závazky po lhůtě splatnosti po dobu nejméně šest měsíců*“, přičemž NS „*nikterak nevyklučuje možnost vyslovit v odůvodněných případech závěr o dlužníkově úpadku formou insolvence i na základě dlužníkových závazků, jež jsou po lhůtě splatnosti po kratší dobu*“. Lze proto odvodit, že delší doba ve smyslu zákona je zásadně více než 6 měsíců, v odůvodněných případech může být kratší, např. 3 měsíce, jak uvádí KOZEL, str. 28; KOTOUČOVÁ, str. 59 a násl.

¹³⁰ Tak ZOULÍK, str. 7; KOZEL, str. 29; zastánce názoru, že se jedná o nevyvrátitelnou domněnku: ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 229

¹³¹ KOZEL, str. 29

¹³² Takto ale ZOULÍK, str. 7; ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 229

mínění jenom v případě, že dlužník současně zastavil platby. Podle **nového práva** stačí, má-li dlužník více věřitelů, splatné peněžité závazky více než 30 dnů po splatnosti¹³³ a tyto závazky není schopen plnit, přičemž se platební neschopnost posuzuje mj. podle toho, zda dlužník neplnil po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti podstatné části svých peněžitých závazků¹³⁴ nebo zastavil platby podstatné části svých závazků (§ 3 odst. 1, 2 InsZ). Šibeniční lhůtu k zabránění úpadku poskytne dlužníkovi § 143 odst. 3 InsZ (k tomu viz níže). Zajímavé přitom je, že nové německé insolvenční právo zrušilo podobnou úpravu starého německého konkurzního řádu, podle něhož šlo o platební neschopnost tehdy, když dlužník nebyl s to plnit podstatnou část svých závazků z důvodu zneužívání; přesto pracuje nové německé insolvenční právo s hranicemi 20 % splatných závazků.¹³⁵

Druhou formou úpadku je **předlužení**. Tím se rozumí taková majetková situace dlužníka, kdy jeho pasiva (splatné závazky) převyšují aktiva (majetek dlužníka) a kdy má více věřitelů (§ 1 odst. 3 ZKV). Tuto skutečnost lze zjistit z účetnictví dlužníka, které je právnická osoba nebo podnikatel – fyzická osoba povinna vést. Předlužení je důvodem k prohlášení konkurzu jenom u právnických osob a fyzických osob, jež jsou podnikateli. Do aktiv podnikatele mají být zahrnuty i očekávané výnosy z pokračující podnikatelské činnosti, lze-li příjem (převyšující náklady) takové činnosti při pokračování podnikání důvodně předpokládat. Stejně jako v rakouském právu je předlužení podle účetnictví jenom základní podmínkou prohlášení konkurzu. Další podmínkou je „*negativní pohled do budoucnosti*“, to znamená, že negativní bilance nebude do budoucna vyrovnána výnosem z podnikatelské činnosti. Období, které je

¹³³ K vzorům této lhůty (mj. § 369a ObchZ) viz TARANDA, Nad definicí úpadku v novém insolvenčním zákoně, DHK 2007, č. 3, str. 25.

¹³⁴ Čím je **podstatná část**, je zcela nejasné; ZELENKA a kolektiv, InsZ, str. 35, se domnívá „*např. dvouřetinovou (2/3) většinu z jejich celkového objemu*.“ RICHTER, Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění v SCHELLE, Nové insolvenční právo 2006, str. 45, pleduje „*za výklad, při němž bude za podstatnou část považováno cokoli přes, řekněme, 1/5 splatných závazků dlužníka*.“ TARANDA, str. 26, formuluje nejasně za podstatnou část peněžitých závazků „*takový rozsah, jenž lze s přihlédnutím k ekonomické pozici dlužníka vyhodnotiti jako podstatný*.“ nerozhodnutý KAVAN, K pojmu úpadku, str. 98 pozn. 156, který však poukazuje na to, že „*věřitel těžko doloží dlužníkovo zastavení plateb u podstatné části závazků (to by musel znát skladbu dlužnickových věřitelů do té míry, aby sám mohl dospět k závěru, že došlo k zastavení plateb u podstatné části), proto je možno předpokládat využití hypotézy spíše u insolvenčního soudu a tam, kde dojde k posuzování platební morálky dlužníka podle skutečného stavu zjištěného dotazem u dalších věřitelů*.“ – To je dohadování bez odůvodnění, kterým podle mého názoru nelze řešit tuto situaci: Ve smyslu systematického výkladu tohoto ustanovení je třeba brát v potaz jiná ustanovení zákona se shodným nebo podobným zněním (např. §§ 363 odst. 1 lit. e), 418 odst. 1 lit. b) InsZ); soud dle § 418 odst. 1 lit. b) InsZ zruší schválené oddlužení mj., „*jestliže se ukáže, že podstatnou část splátkového kalendáře nebude možné splnit*.“ což nastane tehdy, když soud dlužníka neosvobodí od placení dosud neuspokojených pohledávek dle § 414 InsZ (tádné osvobození): Osvobození podle těchto ustanovení zásadně nenastane v případě, že dlužníkovo plnění je nižší než 30 % závazků (v případě, že plnění je nižší, dojde jen výjimečně k osvobození, a to tehdy, když se dlužník vyvinuje dle § 415 InsZ); pokud tato částka je menší než 30 % závazků, má se za to, že podstatná část splátkového kalendáře nebyla splněna; **per analogiam** dovodím totiž z toho, že východisko pro posouzení pojmu „*podstatné části*“ dlužnických závazků ve smyslu § 3 odst. 2 InsZ je zhruba 30 %.

¹³⁵ BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 14: „*Diese Klarstellung dient dem Zweck, ein übermäßiges Anwachsen der Fälle zu verhindern, in denen eine Zahlungsunfähigkeit mit der Begründung verneint wird, es könnten nur unwesentliche Teile der Verbindlichkeiten nicht beglichen werden*.“

pro toto posouzení rozhodující, se pohybuje podle autorů mezi jedním rokem (po negativní bilanci)¹³⁶ a několika lety, jestliže podnikatel může soudu odůvodnit, že období očekávaného výnosu potrvá déle než (bilanční) rok.¹³⁷ O předlužení se jedná pouze tehdy, jestliže i po připočtení očekávaného výnosu budou závazky převyšovat majetek.¹³⁸ Při pohledu do budoucnosti se přihlíží **podle nové úpravy** i k další správě dlužníkovu majetku a k dalšímu provozování dlužníkovu podniku, lze-li důvodně předpokládat pokračování ve správě majetku nebo v provozu podniku, navíc také k (ještě) nesplatným pohledávkám (§ 3 odst. 3 InsZ). Na rozdíl od rakouského práva zákon nestanoví ocenění majetku při zjištění předlužení na základě dvojstupňového testu (viz výše vysvětlivky k § 67 KO, např. také § 102 starý německý konkurzní řád), ale na základě „going concern bázi, avšak pouze tehdy, lze-li důvodně předpokládat, že dlužníkovu podnikání může jako going concern pokračovat,“¹³⁹ tj. na základě trojstupňového testu podle vzoru nového německého práva (§ 19 InsO).¹⁴⁰ Protože insolvenční právní věda stojí při vymezení pojmu předlužení teprve na začátku, nemůže být poskytnut na tomto místě konečný výsledek. Přesto by měl však být zmíněn názor, podle něhož nestačí pouze pohled do budoucnosti, ale je třeba i pohled do minulosti dlužníka.¹⁴¹ Vzhledem k tomu, že jsou zohledněny i nesplatné pohledávky, používá nové insolvenční právo totiž širší pojem předlužení (+ nesplatné pohledávky) než staré konkurzní právo.¹⁴²

Novým pojmem českého insolvenčního práva je **hrozící úpadek** (§ 3 odst. 4 InsZ). Nejprve je třeba objasnit, že hrozící úpadek hrozí platební neschopností, nikoliv také předlužením (arg. § 3 odst. 4 InsZ: „*nebude schopen řádně a včas splnit*“). Výběr pojmu ze strany zákonodárce je špatný, jelikož kryje jak platební neschopnost, tak předlužení. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že obsah tohoto pojmu odpovídá srovnatelným zahraničním úpravám.¹⁴³ V úvahu přijdou totiž § 18 InsO,¹⁴⁴ a § 1 odst. 1 rakouského vyrovnacího řádu (AO): Podle těchto

¹³⁶ ZOULÍK, str. 9

¹³⁷ KOTOUČOVÁ, str. 62

¹³⁸ KOZEL, str. 30

¹³⁹ RICHTER, Česká rekonstrukce insolvenčního práva ve světle její slovenské inspirace: podobnosti a rozdíly, ze Zborník 1. vedeckej konferencie správcov, Žilina 2006, str. 9

¹⁴⁰ (1) Zjištění předlužení na základě oceňování majetku likvidační hodnotou + (2) pozitivní prognóza ohledně dalšího pokračování dlužníkovu podniku + (3), popř. zjištění předlužení na základě oceňování majetku hodnotou spojenou se zachováním provozu dlužníkovu podniku („going concern“); předlužení je naplněno teprve tehdy, když dlužník je předlužen i po srovnávání závazků a majetku oceňovaného dle třetího stupně; viz k tomu BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 18.

¹⁴¹ KAVAN, K pojmu úpadku, str. 100

¹⁴² Proti tomu KUHN, Poznámky k vybraným ustanovením insolvenčního zákona v SCHELLE, Nové insolvenční právo 2006, str. 105 a násl.

¹⁴³ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 33

¹⁴⁴ Takto TARANDA, str. 25; srov. § 18 odst. 2 InsO: „Der Schuldner droht zahlungsunfähig zu werden, wenn er voraussichtlich nicht in der Lage sein wird, die bestehenden Zahlungspflichten im Zeitpunkt der Fälligkeit zu erfüllen.“

norem se přihlíží nejen k splatným ale i k ještě nesplatným závazkům.¹⁴⁵ Na rozdíl od německého a rakouského práva vyžaduje české právo nemožnost dlužníka splnit podstatnou část jeho závazků, což lze předpokládat – jak výše uvedeno – zhruba při 30 % závazků. Takový pojem hrozícího úpadku odpovídá širšímu pojmu předlužení dle nového insolvenčního práva. Insolvenční soud musí totiž zohlednit celou finanční situaci dlužníka až do splatnosti všech předvídatelných závazků. Posuzováno bude

na základě splatných závazků

**na základě splatných a nesplatných
závazků**

při platební neschopnosti

při hrozící platební neschopnosti

při předlužení dle ZKV

Při předlužení dle InsZ

Třetí podmínkou prohlášení konkurzu je dostatečná výše dlužníkovu **majetku alespoň k úhradě nákladů řízení**. Jestliže majetek dlužníka zřejmě k úhradě nákladů konkurzu nestačí, soud návrh na jeho prohlášení zamítne pro nedostatek majetku. Zároveň podá návrh na výmaz dlužníka z obchodního rejstříku (§ 12a odst. 4 ZKV). Není-li zřejmé, že majetek dlužníka nestačí k úhradě nákladů, ale přesto nejsou při rozhodnutí o prohlášení konkurzního řízení k dispozici žádné finanční prostředky, může soud navrhovateli (jak věřiteli,¹⁴⁶ tak dlužníkovi) uložit zálohu na počáteční náklady konkurzu až do CZK 50.000,-, popř. i opakovaně (§ 5 odst. 1 ZKV); nebude-li záloha včas zaplacená, může soud řízení před prohlášením konkurzu zastavit (§ 5 odst. 2 ZKV). Od výzvy ke složení zálohy soud může

¹⁴⁵ K rakouskému právu viz MOHR § 1 AO pozn. 2; k německému právu viz BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 15, přičemž německé právo zohledňuje i takové (nesplatné) závazky, které ještě nevznikly, ale které jsou předvídatelné.

¹⁴⁶ Tuto zálohu nelze podle nové úpravy uložit navrhovateli, který je zaměstnancem dlužníka a jehož pohledávka spočívá v pracovněprávních nárocích (§ 108 InsZ). Předchozí ustanovení v § 5 odst. 1 věty druhé ZKV („Pokud pohledávka navrhovatele vyplývá ze mzdových nároků, je navrhovatel od zaplacení zálohy osvobozen s výjimkou zaměstnanců uvedených v § 67b.“) Ústavní soud zrušil nálezem č. 403/2002 Sb. pro neospravedlňující znevýhodnění těch správců, kteří pro nedostatek majetku a osvobození navrhovatele od zaplacení zálohy neobdrželi jejich soudem přiznané výdaje a odměny. Protože zavádí § 38 odst. 2 InsZ subsidiární povinnost státu k úhradě těch výdajů a odměny.

upustit, zejména jestliže je zřejmé, že nedojde k prohlášení konkurzu,¹⁴⁷ nebo když návrh podává dlužník, který je zřejmě neschopen zálohu složit.¹⁴⁸ Je otázkou, jestli je statutární orgán dlužníka – právnická osoba povinen tuto zálohu zaplatit, když dlužníkův majetek nestačí k úhradě nákladů řízení. Podle dikce zákona je navrhovatelem a tím plátcem zálohy buď dlužník, nebo jeden z jeho věřitelů (§ 4 odst. 1 ZKV), nikoliv statutární orgán. Z toho vyplývá, že neexistuje osobní závazek statutárního orgánu právnické osoby zaplatit zálohu na náklady konkurzu.¹⁴⁹ I nová úprava nezná povinnost statutárního orgánu dlužníka zaplatit zálohu, nově zavedla však jedinečnost zálohy, povaha zálohy jako pohledávky za podstatou a možnost vymáhání cestou výkonu rozhodnutí (§ 108 InsZ).

Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je povinen podat návrh na prohlášení konkurzu bez zbytečného odkladu, jestliže se nachází v úpadku. Fyzická osoba, která není podnikatelem (spotřebitelem), tuto povinnost nemá (arg. e contr. § 3 odst. 1 ZKV). Bude-li k návrhu dlužníka doloženo, že je v úpadku, soud prohlásí konkurz do 10 pracovních dnů ode dne doručení návrhu. Jestliže bude k návrhu věřitele osvědčeno, že dlužník je v úpadku a že jsou splněny ostatní podmínky, dojde k prohlášení konkurzu bez zbytečného odkladu (§ 12a odst. 2 ZKV). Nová úprava prodlužuje tuto lhůtu v případě dlužníkovy návrhu na 15 dnů (§ 134 InsZ). Je-li návrh soudem doručen, je dlužník povinen zdržet se jednání směřujícího ke zmenšení svého majetku s výjimkou běžné podnikatelské činnosti a na výzvu soudu sestavit seznam svého majetku a závazků (§ 4a odst. 1 ZKV). Při prodeji nemovitosti za cenu dohodnutou v souladu se znaleckým oceněním nedochází ke zmenšení majetku ve smyslu § 4a odst. 1 ZKV.¹⁵⁰ Navrhovatel může návrh už podaný vzít zpět až do prohlášení konkurzu. Soud řízení zastaví, je-li návrh vzat zpět, popř. po souhlasu dalších navrhovatelů (dispoziční zásada).¹⁵¹

Jsou-li splněny výše uvedené podmínky, vydává soud **usnesení o prohlášení konkurzu**, které se vyvěsí na úřední desce soudu. Usnesení se navíc doručí dlužníkovi, známým věřitelům, správci, příslušným daňovým orgánům a úřadům práce. Účinky prohlášení

¹⁴⁷ Domnívá m se, že ZOULÍK, str. 37, má zde na mysli případ § 12a odst. 4 ZKV.

¹⁴⁸ ZOULÍK, str. 37; NS R 52/1998 (stanovisko NS), XII, 179 (355)

¹⁴⁹ Nepostačující majetek brání dlužníkovi v uspořádání jeho závazkových vztahů v rámci nuceného vyrovnání a překáží tím i jeho oddlužení. Z hlediska oddlužení není důvod pro dlužníka vyhýbat se prohlášení konkurzu tvrzením, že nemá majetek postačující k úhradě nákladů konkurzu, jak uvádí naopak KOZEL, str. 103.

¹⁵⁰ VrchS Praha 26.6.2003 13 Cmo 197/2003 = SJ 216/2003

¹⁵¹ SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 123.

konkurzu nastanou okamžikem vyvěšení u rozhodujícího soudu (§ 13 odst. 6 ZKV). Toto usnesení se zapisuje i do obchodního rejstříku (§ 13 odst. 5 ZKV) a zveřejňuje se v Obchodním věstníku (§ 2 nařízení vlády o Obchodním věstníku č. 503/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Při prohlášení konkurzu soud

- stanoví správce podstaty,
- vyzve věřitele, aby přihlásili u soudu všechny své pohledávky ve lhůtě stanovené soudem (nejméně 30 dnů a nejvíc 3 měsíce),
- vyzve věřitele, aby již plnění neposkytovali úpadci, ale správci,
- svolá schůzi konkurzních věřitelů, je-li to třeba pro zjištění jejich stanoviska potřebného pro další vedení konkurzu (§ 10 ZKV).

Správce zjistí konkurzní podstatu pomocí seznamu majetku a závazků zpracovaného dlužníkem. Z těchto údajů vytvoří soupis konkurzní podstaty (§ 18 odst. 1 ZKV). Z této podstaty – „*Istmasse*“ vyloučí správce věci a pohledávky, které tam jsou, aniž by tam patřily (např. oddělené nároky, nároky na vyloučení, nedobytné pohledávky, majetek, jehož se nemůže týkat výkon rozhodnutí), a zároveň přinese zpět do podstaty věci a pohledávky, které tam nejsou, i když by tam měly být (plnění na základě neúčinných a odporovatelných úkonů, pohledávky dlužníka za svými dlužníky). Na konci tohoto postupu stojí podstata – „*Sollmasse*.“ Pak musí správce zjištěnou podstatu zpeněžit veřejnou dražbou, soudním výkonem rozhodnutí nebo prodejem mimo dražbu (§ 27 odst. 1 ZKV).

Prohlášením konkurzu nekončí **provozování podniku**. Dojde k němu až tedy, kdy o jeho ukončení rozhodne soud po vyjádření věřitelského výboru. Do ukončení provozování podniku může správce se souhlasem věřitelského výboru učinit opatření potřebná k jeho další činnosti (§ 18a odst. 3 ZKV). Při rozhodování o tom, zda má či nemá pokračovat provoz, je třeba posoudit, zda „*pokračováním provozu neúměrně narostou pohledávky za podstatou a privilegované pracovní právní pohledávky (...) a zda se dalším provozem podniku nebudou ještě zvyšovat finanční ztráty, které koneckonců způsobily úpadek;*“¹⁵² rovněž, zda „*nelze důvodně předpokládat, že dalším provozováním podniku nebudou získány příjmy do*

¹⁵² ZOULÍK, str. 128

konkurzní podstaty umožňující lepší uspokojení konkurzních věřitelů,¹⁵³ tj. zda je pravděpodobně, že další provoz nevede k lepší kvótě pro věřitele. Zatímco Zoulik vyžaduje pouze „žádné zhoršen“, Kozel vyžaduje nadto „zlepšení“ uspokojení věřitelů. Zákon k té otázce sice mlčí, důvodová zpráva se o tom ale zmíní následně: „Je tím sledováno jednak to, že v některých případech provozem podniku v nových podmínkách a pod kontrolou věřitelů lze dosáhnout výhodněji poměrného uspokojení věřitelů než při jeho zpeněžení. Kromě toho při pokračování v provozu podniku zůstávají zachovány pracovní poměry a i jiné vazby jsou narušeny co nejméně.“¹⁵⁴ Na základě toho nestačí při pokračování podniku, že se situace nezhoršuje pro věřitele, je naopak zapotřebí, aby se situace pro věřitele zlepšovala ve srovnání se zpeněžením podniku. Nové právo (§ 261 InsZ) vychází podle mého názoru ze stejné zásady.

Každý věřitel může svoji pohledávku u konkurzního soudu přihlásit, pokud má zájem o uspokojení pohledávky z podstaty. K pohledávkám, které jsou přihlášeny později než dva měsíce od prvního přezkumného jednání, se v konkurzu už nepřihlíží (§ 22 odst. 2 ZKV). Přihlášené pohledávky jsou soudem doručeny správci, který z nich sestaví seznam přihlášených pohledávek a přitom přezkoumá pohledávky především podle úpadcových obchodních knih. V seznamu uvede, které pohledávky uznává a které odmítá a uvede důvod (§ 20 odst. 5, 6 ZKV).

V následujícím **přezkumném jednání** je určeno, které pohledávky se považují za zjištěné: Jsou to pohledávky uznané správcem a současně nepopřené věřiteli. Správce a konkurzní věřitelé disponující zjištěnou pohledávkou¹⁵⁵ mohou popírat pravost, výši i pořadí všech přihlášených pohledávek, a to navzdory rozdílné dikci § 23 odst. 2 a § 24 odst. 1 ZKV (viz níže). Popírání úpadcem nemá pro zjištění pohledávky význam (§ 23 ZKV), vyjma § 45 odst. 2 ZKV. Výsledek přezkumného jednání se zapíše do seznamu přihlášených pohledávek. Po skončení přezkumného jednání se pravidelně koná schůze věřitelů, na které je volen věřitelský výbor.¹⁵⁶ Jakmile je zpeněžena konkurzní podstata, podává správce soudu a věřitelskému výboru konečnou zprávu o činnosti spolu s vyúčtováním své odměny. K projednání konečné zprávy a vyúčtování odměny, popř. vznesených námitek věřitelů nařídí soud zvláštní jednání

¹⁵³ KOZEL, str. 258

¹⁵⁴ Důvodová zpráva k zákoně č. 94/1996 Sb., K bodu 27

¹⁵⁵ KOZEL, str. 300

¹⁵⁶ ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 223

(§ 29 ZKV). Nabude-li usnesení o schválení konečné zprávy a vyúčtování pravomoci, předloží správce soudu ke schválení návrh na rozvrh. Se souhlasem věřitelského výboru a soudu je možný i částečný rozvrh před schválením konečné zprávy (§ 30 odst. 3 ZKV). Značnou změnou obsaženou v nové úpravě je skutečnost, že věřitelům už nepřísluší právo popírat pohledávky (§ 192 odst. 1 InsZ).

Uspokojení pohledávek se koná – bez ohledu na pohledávky, jež lze uspokojit mimo rozvrhové řízení (pohledávky za podstatou podle § 31 odst. 2 ZKV, pracovní pohledávky podle § 31 odst. 3 ZKV, nároky na vyloučení věcí podle § 19 odst. 2 ZKV) – podle zařazení pohledávek do dvou tříd. Do **první třídy** patří pohledávky sociálního charakteru, a to pohledávky úpadcových zaměstnanců z pracovněprávních vztahů, nejsou-li pohledávky za podstatou, pohledávky účastníků z penzijního připojištění a pohledávky výživného ze zákona (§ 32 odst. 4 ZKV). Do **druhé třídy** patří všechny ostatní pohledávky. 30 % výtěžku po odečtení mimorozvrhových pohledávek spadá do první třídy. Pokud pohledávka z první třídy není plně uspokojena z těch 30 %, přesune se neuspokojená část do druhé třídy, kam spadá zbývajících 70 % výtěžku. Konečně se uspokojí závazky z podřízených dluhopisů apod. (§ 32 odst. 6 ZKV). Ačkoliv § 28 odst. 1 ZKV stanoví, že oddělení věřitelé mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž je zajištěna, je možné uspokojení jenom do výše 70 % výtěžku zpeněžení na ně připadajícího, nikoli do 70 % výše přihlášené pohledávky.¹⁵⁷ Neuspokojená část se uspokojuje v rámci rozvrhu (§ 28 odst. 4 ZKV). Přes tyto úpravy neutrpí zástavní věřitel ztrátu, dává-li pozor na to, aby skutečná hodnota zastavené věci převýšila hodnotu jeho pohledávky, a v případě zastavení nemovitosti na to, aby byl v pořadí na prvním místě.¹⁵⁸ Lze konstatovat, že záměrem omezeného uspokojení oddělených věřitelů a konkurzních věřitelů první třídy bylo zajistit větší míru uspokojení i ve vztahu k věřitelům další třídy pohledávek,¹⁵⁹ resp. pohledávek za podstatou.¹⁶⁰ Stejný účel sledovali rakouští zákonodárci se zavedením beztrždního konkurzu novelou IRÄG 1982. Nová česká úprava opouští dosavadní pravidlo a stanoví, že zajištění věřitelé se uspokojují neomezeně ze zpeněžení věcí, práva nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla jejich pohledávka zajištěna, v rozsahu jejich zajištění (§§ 167, 298 InsZ).

¹⁵⁷ KOZEL, str. 354; NS 30.4.2002, 29 Odo 519/01 = R 18/2003

¹⁵⁸ NS 30.4.2002, 29 Odo 519/01 = R 18/2003: Jestli výtěžek z prodeje nemovitosti činí CZK 4.500.000,-, pak 70 % výtěžku ze zpeněžení odpovídá částce CZK 3.150.000,-. První zástavní věřitel má pohledávku ve výši CZK 1.016.428,-, pohledávka druhého zástavního věřitele v pořadí činí CZK 4.000.000,-. Prvnímu zástavnímu věřiteli je vyplaceno částka CZK 1.016.428,-, druhému částka CZK 2.133.571,-. Zbývajících částka CZK 1.350.000,- je rozvržena mezi konkurzní věřitele.

¹⁵⁹ KOTOUČOVÁ, str. 249, 260

¹⁶⁰ ZOULÍK, str. 165

Soud přikročí ke **zrušení** konkurzu po splnění rozvrhového usnesení na návrh úpadce, jestliže všichni konkurzní věřitelé s tím souhlasili, zjistí-li, že majetek podstaty nepostačuje k úhradě nákladů konkurzu, převodem jmění úpadce na společníka úpadce, potvrzením nuceného vyrovnání, jestliže úpadce prokáže, že zajištění jím daná pro splnění nároků na vyloučení věcí z podstaty, nároků oddělených věřitelů a nároků dle § 31 odst. 3 ZKV jsou dostatečná (§ 44 ZKV).

3. Nucené vyrovnání, oddlužení, reorganizace – jiné způsoby řešení úpadku

a) Nucené vyrovnání – stará úprava

Další způsob řešení úpadku je nucené vyrovnání, jehož účelem je jednak umožnit dlužníkovi další samostatnou hospodářskou existenci, jednak poskytnout věřitelům výhodu zkrácení jinak zdlouhavého řízení.¹⁶¹ Výhodou nuceného vyrovnání oproti vyrovnání je, že nejmenší kvóta nabízená věřitelům u vyrovnání (30 % do dvou let od podání návrhu) je dvojnásobně vyšší než u nuceného vyrovnání (15 % do jednoho roku od podání návrhu).

Dlužník může návrh na nucené vyrovnání podat u soudu po přezkumném jednání, avšak současně dříve, než je vydáno rozvrhové usnesení (§ 34 odst. 1 ZKV). Chce-li dlužník provést sanaci svého podniku, je třeba podat návrh na nucené vyrovnání před zpeněžením podstaty. Je-li nucené vyrovnání přípustné (dlužník je poctivý, práva oddělených věřitelů, věřitelů na vyloučení věcí a věřitelů za podstatou nejsou vyrovnáním dotčena – srov. §§ 35, 36 ZKV), soud nařídí jednání o nuceném vyrovnání. Pro přijetí návrhu na nucené vyrovnání je třeba většina věřitelů přítomných nebo zastoupených na jednání a současně tolik věřitelů, jejichž hlasy reprezentují více než 3/4 přihlášených pohledávek.¹⁶² Hlasovací právo nemají oddělení věřitelé, věřitelé za podstatou, věřitelé se spornými pohledávkami apod. (§ 38 ZKV – k hlasovacím právu viz níže). Jestliže věřitelé povolí, musí soud vyrovnání potvrdit, přičemž

¹⁶¹ ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 265 a násl.

¹⁶² § 147 odst. 1 KO je zde velkorysejší, dovoluje totiž přijetí nuceného vyrovnání, jestliže návrh na nucené vyrovnání schválí 75 % přítomných věřitelů. Věřitelé bez zájmu na řízení mají být z hlasování vyloučeni.

bere např. v úvahu, jestli dostanou věřitelé druhé třídy do jednoho roku od podání návrhu alespoň 15 % svých pohledávek a jestli nebyly poskytnuty některému z věřitelů zvláštní nepoměrné výhody proti ostatním téhož postavení (§ 40 odst. 1 ZKV). Po tom, kdy soud potvrdí vyrovnání, nastává období splnění vyrovnání dlužníkem. Bylo-li nucené vyrovnání úplně a včas splněno, je úpadce zproštěn povinnosti hradit konkurzním věřitelům újmu, kterou vyrovnáním utrpěli (§ 42 odst. 1 ZKV). Následkem neplnění je ztráta veškerých slev a jiných výhod z nuceného vyrovnání (§ 43 odst. 1 ZKV). Věřitelé, k jejichž pohledávkám se nepřihlédlo, mohou i po zrušení konkurzu požadovat od dlužníka úplné zaplacení, ledaže o prohlášení konkurzu věděli nebo museli vědět (§ 42 odst. 2 ZKV).

b) Oddlužení, reorganizace – nová úprava

aa) Obecné poznámky

Nová úprava zavedla do českého práva dva nové právní instituty,¹⁶³ a to reorganizaci a oddlužení, které jsou vedle konkurzu zvláštními způsoby řešení úpadku. Jejich zavedení má vyrovnávat nepoměr mezi likvidačním a sanačním principem v českém konkurzním právu. Důležité je, že nová úprava vypustí bez náhrady dosavadní instituty vyrovnání a nuceného vyrovnání na základě myšlenky o vytvoření jednotného insolvenčního řízení místo dvou samostatných řízení konkurzních a vyrovnacích.¹⁶⁴

bb) Oddlužení

aaa) Obecné poznámky a průběh oddlužení

Každý dlužník, který není podnikatelem, může insolvenčnímu soudu navrhnout oddlužení jako způsob řešení svého úpadku (§ 389 InsZ). *Richterovi* je nutno dát za pravdu, že kritérium podnikatel/nepodnikatel není v té souvislosti na místě, správnější by bylo rozdělení na osoby

¹⁶³ Pro úplnost je třeba uvádět i další novinky (nové instituty), a to ustanovení o nepatrném konkurzu (§ 314 a násl. InsZ) a ustanovení o úpadku finančních institutů (§ 367 a násl. InsZ).

¹⁶⁴ SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 10, 285 a násl.

fyzické (oddlužení přípustné) a právnické (oddlužení nepřipustné),¹⁶⁵ z důvodu, že oddlužení je sociálním nástrojem,¹⁶⁶ jehož cílem je umožnit předlužené fyzické osobě nový start, a to podle mého názoru bez ohledu na to, jestli taková fyzická osoba podniká nebo nikoli. V tomto smyslu zní i důvodová zpráva: „*Možnost oddlužit se (...) poskytuje druhou šanci především dlužníku – fyzické osobě odsouzenému (jinak často i v mladém věku) k celoživotnímu splácení dluhů.*“¹⁶⁷ Bereme-li v potaz, že malý podnikatel – fyzická osoba nemůže řešit úpadek ani způsobem reorganizace (srov. předpoklady na reorganizaci v § 316 InsZ), neměl by takový podnikatel už žádnou možnost dostat svým závazkům. Na druhé straně mají mít nepodnikatelé – právnické osoby bez sociálního života oprávnění k oddlužení. To je rozpor hodnot („*Wertungswiderspruch*“). Lze proto až do novely zákona doporučit, aby podnikatelé – fyzické osoby ukončili před úpadkem svou podnikatelskou činnost, aby následně mohli využít oddlužení. Takový postup je podle mého názoru v souladu se zákonem a není nepoctivým záměrem dlužníka ve smyslu ustanovení § 395 odst. 3 InsZ, který by odůvodňoval zamítnutí návrhu na oddlužení.¹⁶⁸

Náležitostmi standardizovaného návrhu jsou mj. údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících 5 letech a v předcházející 3 rocích včetně seznamu majetku a závazků (§§ 391, 392 InsZ). Soud návrh zamítne, sleduje-li dlužník nepoctivý záměr, nebo bude-li hodnota uspokojení věřitelů zahrnuta v návrhu nižší než 30 %¹⁶⁹ jejich pohledávek (§ 395 odst. 1 InsZ). Zatímco zvážení, zda oddlužení ano či ne, je věcí soudu, určení způsobu realizace oddlužení je věcí věřitelů, pokud chtějí (subsidiárně opět soudu): Dlužník má dvě možnosti provést oddlužení,¹⁷⁰ které může navrhnout podle mého názoru současně, nebo postupně,¹⁷¹ a to zpeněžením majetkové podstaty anebo plněním splátkového kalendáře (§ 398 InsZ): **Zatímco oddlužení zpeněžením podstaty odpovídá víceméně dosavadní vyrovnání, je splátkový kalendář nový institut sestavený ze zahraničních právních řádů.**¹⁷² Návrh obou

¹⁶⁵ RICHTER, Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění v SCHELLE, Nové insolvenční právo 2006, str. 61 = Právní rozhledy 2006, č. 21., str. 765 a násl.

¹⁶⁶ HAVEL, Oddlužení – zbraň nebo hrozba? Právní rozhledy 2007, č. 2, str. 51; RICHTER, str. 58

¹⁶⁷ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 285

¹⁶⁸ Opačný HAVEL, str. 51, který uvádí, že zákon „*dává soudu možnost zvážit, zda tato jednání nesledují nepoctivý záměr či zda nejsou zneužitím práva. Je tak věcí úvahy insolvenčního soudu, zda návrhy takovýchto osob uzná nebo je za využití § 395 InsZ zamítne.*“

¹⁶⁹ S nižším plněním musí věřitelé písemně souhlasit (§ 392 odst. 1 lit. c) InsZ).

¹⁷⁰ Proti výslovné zákonné dikci a pro kombinaci těchto variant HAVEL, str. 53 pozn. 13 bez uvedení příkladů.

¹⁷¹ Arg. § 402 odst. 3 InsZ: Jestliže ani jeden ze způsobů oddlužení nezíská prostou většinu hlasů nezajištěných věřitelů podle odstavce 2, rozhodne o způsobu oddlužení insolvenční soud. V praxi je pravděpodobné, že se dlužník pokusí nejdříve o oddlužení zpeněžením jako „minus malum“, bereme-li v úvahu, že mu zůstane majetek nabytý po pravomocném schválení oddlužení (§ 398 odst. 2 InsZ).

¹⁷² SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 285; srov. US Consumer Bankruptcy Act

forem oddlužení musí být schválen v rámci schůze věřitelů prostou většinou hlasů nezajištěných věřitelů, kteří přihlásili včas svou pohledávku, počítanou podle výše jejich pohledávek. Jestliže neuspěje ani jeden z navržených způsobů oddlužení, rozhodne o způsobu oddlužení soud (§ 402 InsZ). Po případném souhlasu věřitelů je potřeba ještě schválení soudem (§§ 404 – 406 InsZ).

Když soud schválí **oddlužení plněním splátkového kalendáře**, uloží dlužníku, aby po dobu 5 let¹⁷³ platil nezajištěným věřitelům ke každému 1. dni měsíce ze svých příjmů částku přesahující existenční minimum¹⁷⁴ (§§ 398 odst. 3, 406 odst. 3 InsZ), přičemž dlužník má po celou tuto dobu dispoziční oprávnění k příjmům získaným po schválení oddlužení (§ 409 odst. 1 InsZ). Mám vážné pochyby o tom, že každý dlužník je ochoten a schopen učinit tyto platby v prospěch věřitelů řádně a včas.¹⁷⁵ Po dobu splátkového kalendáře je dlužník např. povinen vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost a v případě, že není zaměstnaný, je povinen o získání příjmu usilovat, dále je povinen vydat výtěžek ze zpeněžení dědictví, daru nebo jiného mimořádného příjmu, oznámit soudu každou změnu bydliště nebo zaměstnání, nepřijímat na sebe nové závazky, které by nemohl v době jejich splatnosti splnit, atd. (§ 412 InsZ). Jestliže dlužník splní řádně a včas své povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, vydá soud na návrh dlužníka usnesení, jímž ho osvobodí od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení včetně pohledávek, které nebyly do řízení přihlášeny, ač věřitelé tak měli učinit (§ 414 odst. 1, 2 InsZ). Soud může vydat usnesení o osvobození od placení pohledávek za určitých okolností i tehdy, když věřitelé obdrželi méně než 30 % svých pohledávek: Tj. když dlužník nedosáhne bez zavinění (tj. při dodržení povinností dle § 412 InsZ) minimální požadované hodnoty plnění a jestliže částka, kterou věřitelé dosud obdrželi, není nižší než ta, kterou by dostali v rámci konkurzního rozvrhu (§ 415 InsZ). Účinky **řádného osvobození** dle § 414 InsZ jsou však širší než účinky **mimořádného osvobození** dle § 415 InsZ, jak správně konstatuje Havel, tj. § 414 odst. 2 InsZ neplatí v případě osvobození

¹⁷³ Tato lhůta je kogentní! Účelem této lhůty je povinnost dlužníka, aby po dobu 5 let vyplatil svým věřitelům určitou část svých příjmů. Až po uplynutí této lhůty dojde k zjištění, zda byly splněny předpoklady k osvobození nebo nikoliv (§ 415 InsZ); účelem této lhůty není, aby dlužník platil (pouze) částku svých závazků uvedenou v ustanovení § 415 InsZ, tj. 30 % dlužnických závazků. Kdyby zákonodárce chtěl zavést kratší alternativní lhůtu, musel by to výslovně stanovit v zákoně (jak je tomu v ustanovení § 213 odst. 1 cif. 1 KO); rovněž ZELEŇKA a kolektiv, InsZ, str. 605 – jiného názoru je HAVEL, str. 53.

¹⁷⁴ Viz nařízení vlády č. 63/1998 Sb., o nezabavitelných částkách a zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, pokaždé ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁵ Podobně HAVEL, str. 54

dle § 415 InsZ.¹⁷⁶ Soud konečně může osvobození do 3 let od pravomocného přiznání odejmout na návrh věřitele (§ 417 InsZ).

bbb) Neřešené otázky – uhrazení nákladů, splnitelnost

Pochybná je podle mého názoru otázka uhrazení nákladů v případě, že dlužník je zaměstnanec a nedisponuje žádným majetkem: Oddlužení splátkovým kalendářem je vlastně koncipováno především pro fyzické osoby s příjmy ze závislé činnosti.¹⁷⁷ Ačkoliv ustanovení § 144 odst. 1 InsZ ukládá, že soud návrh na prohlášení úpadku nezamítne jen pro nedostatek majetku k úhradě nákladů konkurzu, přičemž však návrhovateli musí popř. zaplatit zálohu na náklady řízení až do Kč 50.000,- (§ 108 odst. 1 InsZ), lze pochybovat o tom, zda předlužená fyzická osoba – nepodnikatel disponuje vždy dostatečnými finančními prostředky k úhradě této zálohy. Domnívám se, že předlužená fyzická osoba – nepodnikatel nemá občas žádný majetek, čím by byl splněn předpoklad zastavení insolvenčního řízení (§ 108 odst. 3 InsZ) resp. zrušení konkurzu (§ 308 odst. 1 lit. d) InsZ). V takovém případě nemá zájem o návrh na prohlášení úpadku ani žádný z věřitelů, jelikož podáním takového návrhu by vznikla povinnost k zaplacení zálohy, která může být dokonce vyšší než kvóta, kterou by věřitel v rámci insolvenčního řízení dostal.

Podle důvodové zprávy se konkurzy s nedostatečným majetkem řídí ustanoveními o nepatrném konkurzu (§§ 314, 315 InsZ).¹⁷⁸ Podle § 315 odst. 2 InsZ může soud, není-li to v rozporu s rozhodnutím schůze věřitelů, pro nepatrný konkurz stanovit další odchylky od zákona (a to nad odchylky dle § 315 odst. 1 InsZ), pokud povedou k rychlému a hospodárnému průběhu řízení. Účelem tohoto pravidla je zřejmě mj. utlumit náklady řízení. Za prvé se dá pochybovat, jestli připuštění konkurzu bez dostatečného majetku vede k rychlému a hospodárnému průběhu řízení. Nejrychlejší průběh řízení by byl při zamítnutí konkurzu. Za druhé, toto ustanovení povolující odchylky se nachází na konci Hlavy I Části druhé insolvenčního zákona, která má nadpis Konkurz; podle systematického zařazení platí totiž jenom pro konkurz, nikoliv pro reorganizaci (Hlava II Reorganizace) a oddlužení (Hlava V Oddlužení).¹⁷⁹ Ze systematického hlediska a z vůle zákonodárce proto jednoznačně

¹⁷⁶ HAVEL, str. 55

¹⁷⁷ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 11

¹⁷⁸ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 125

¹⁷⁹ Takto také důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 215: „Jelikož zákon nepřejímá úpravu týkající se možnosti zamítnout insolvenční návrh pro nedostatek majetku, napříště by tyto situace měly být řešeny podle ustanovení

vyplývá, že §§ 314, 315 InsZ nelze aplikovat na dlužníka – nepodnikatele v případě oddlužení, který z toho důvodu nemá možnost k oddlužení, jestliže jeho majetek nestačí k úhradě nákladů konkurzu a není-li schopen zaplatit zálohu. Pokud nebude vyřešena tato otázka, bude oddlužení v mnoha případech troskotat už před zahájením řízení.

Bereme-li v úvahu, že požadované uspokojení věřitele po 5 letech musí být alespoň v 30 % pohledávek a srovnáme-li to se stávající právní úpravou nuceného vyrovnání (15 % do jednoho roku) a vyrovnání (30 % do dvou let), zjistíme, že požadavky na osvobození jsou velmi vysoké. Domnívám se proto, že osvobození dle § 414 InsZ bude spíš výjimkou, pravidlem bude však mimořádné osvobození dle § 415 InsZ.

cc) Reorganizace

Další způsob řešení úpadku je reorganizace. Tím se rozumí postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle reorganizačního plánu. Dlužník má v průběhu reorganizace dispoziční oprávnění ke svému majetku, ledaže soud toto oprávnění omezí (§ 332 odst. 1 InsZ). Základním vzorem tohoto řízení se stala platná úprava ve Spojených státech amerických.¹⁸⁰

Reorganizační řízení je omezeno na podnikatele s celkovým obratem za poslední účetní období nejméně CZK 100 mil. nebo nejméně se 100 zaměstnanců v hlavním pracovním poměru (§ 316 InsZ), takže je přípustné v podstatě¹⁸¹ pro velké podnikatele. Na druhé straně mohou věřitelé i velkému podnikateli zabránit v reorganizaci, když hlasují pro jiný způsob řešení úpadku (§ 151 odst. 1 InsZ). **Návrh** na povolení reorganizace podává buď insolvenční věřitel se schválením schůze věřitelů (§ 323 odst. 1 InsZ), nebo dlužník pro úpadek dlužníka či pro hrozící úpadek (viz vyše). V případě většího množství odlišných návrhů má přednost návrh dlužníka (§ 321 odst. 2 InsZ). Jestliže soud, či místo něj schůze věřitelů dle § 151 InsZ – reorganizaci povolí do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku (§ 149 InsZ), vyzve především dlužníka, aby do 120 dnů (nejdéle do 240 dnů) předložil reorganizační plán, nebo informuje o tom, za jakých podmínek mohou předložit reorganizační plán další osoby (§ 329 odst. 1 InsZ).

tohoto dílu (tj. §§ 314, 315 InsZ); tato ustanovení však nelze použít v případě řešení úpadku jiným způsobem než konkurzem (ani při oddlužení)."

¹⁸⁰ SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 216; na odlišnosti poukazuje RICHTER, Reorganizace podle nového insolvenčního zákona, Noviny pro Konkurs a vyrovnání 2006, č. 5, str. 12 a násl.

¹⁸¹ § 316 odst. 5 InsZ poskytné možnosti reorganizace i menším podnikatelům se souhlasem věřitelů.

I když § 339 odst. 1 InsZ mluví o „*přednostním právu*“ dlužníka sestavit reorganizační plán, je toto přednostní právo podmíněno tím, že je vázáno na souhlas schůze věřitelů (§ 339 odst. 3 InsZ). Obsahem reorganizačního plánu zahrnutého ve zprávě o něm je (§ 340 odst. 1 InsZ):

- rozdělení věřitelů do jednotlivých zájmových společenství podle § 337 InsZ,¹⁸²
- určení způsobu reorganizace a opatření k plnění reorganizačního plánu,
- údaj o pokračování provozu dlužníkovy podniku,
- uvedení osob, které se budou podílet na financování reorganizačního plánu,
- údaj o tom, zda a jak reorganizace ovlivní zaměstnanost v podniku,
- údaj o tom, zda a jaké závazky dlužník bude mít vůči věřitelům po skončení reorganizace.

Prostředky k plnění reorganizačního plánu jsou třeba prominutí (části) dluhů, odklad splatnosti dluhů, prodej majetkové podstaty nebo dlužníkovy podniku, vydání dlužníkových aktiv věřitelům, fúze dlužníka, vydání akcií nebo jiných cenných papírů dlužníkem a zajištění financování provozu dlužníkovy podniku (§ 341 InsZ). Zpráva o reorganizačním plánu zpracovaná předkladatelem se doručí věřitelům nejpozději 15 dnů před schůzí věřitelů, která rozhodne o reorganizaci (§ 343 odst. 3 InsZ).

Hlasování věřitelů se koná na schůzi věřitelů¹⁸³ ve skupinách věřitelů, stanovených v reorganizačním plánu (§ 344 odst. 1 InsZ). K jeho přijetí je třeba nadpoloviční většina hlasujících věřitelů každé skupiny, jejichž pohledávky představují nejméně polovinu¹⁸⁴ celkové hodnoty pohledávek věřitelů této skupiny („*Kopf- und Forderungssummenmehrheit*“) (§ 347 odst. 1 InsZ). Dlužník nemá možnost bránit věřitelům v přijetí nebo soudu ve schválení

¹⁸² Do každé skupiny mají být zařazeni věřitelé se zásadně shodným právním postavením a zásadně shodnými ekonomickými zájmy: Podle § 337 odst. 2 InsZ jsou samostatnou skupinou zejména „*každý*“ zajištěný věřitel, věřitelé, jejichž pohledávky nejsou reorganizačním plánem dotčeny a společníci či členové dlužníka; další skupinu tvoří věřitelé bez zajištění.

¹⁸³ Zákon připouští hlasování i mimo schůze věřitelů (§§ 345 a násl. InsZ), jestliže věřitelé měli možnost seznámit se s informacemi, které svým obsahem a rozsahem odpovídají informacím obsaženým ve zprávě o reorganizačním plánu. V praxi to podle mého názoru znamená, že dlužník už nechal nějaký sanační nebo reorganizační plán (soukromě) vypracovat a poskytne jej věřitelům.

¹⁸⁴ U dlužníka se základním kapitálem (s.r.o., a.s.) musí podíl souhlasící většiny společníků představovat alespoň 2/3 základního kapitálu (§ 347 odst. 2 InsZ).

reorganizačního plánu.¹⁸⁵ Po přijetí poctivého reorganizačního plánu skupinami věřitelů následuje jeho schválení soudem, jestliže pohledávky za podstatou (a pohledávky jim na roveň postavené) byly nebo mají být uhrazeny ihned po účinnosti plánu, každá skupina věřitelů přijala plán a každý věřitel získá podle něj plnění, jehož hodnota je k dni účinnosti plánu stejná nebo vyšší než hodnota plnění, které by zřejmě obdržel, kdyby úpadek byl řešen konkurzem (§ 348 odst. 1 InsZ). K tomuto zjištění může sloužit účet přiložený k reorganizačnímu plánu srovnávající výdělek věřitelů při řešení úpadku konkurzem (na základě znaleckého posudku dle § 153 odst. 1 InsZ) a při řešení úpadku navrhovaném reorganizačním plánem („*Vergleichsrechnung*“). Nová česká úprava to sice nevyžaduje,¹⁸⁶ ale podle mého mínění z něj vychází.¹⁸⁷

Soud může výjimečně přehlasovat věřitele („*cram down*“) tím, že odsouhlasí i takový plán, který nebyl schválen všemi skupinami věřitelů,

- jestliže alespoň jedna skupina věřitelů plán přijala (bez ohledu na skupinu společníků),
- zajišťuje rovné zacházení v rámci jednotlivých skupin,
- lze-li důvodně předpokládat, že schválení nepovede k dalšímu úpadku nebo likvidaci a
- je spravedlivý.

Zatímco první dva předpoklady jsou víceméně jasné, neplatí to pro předvídatelnost dalšího konkurzu nebo likvidace a spravedlnost. Plán je podle legální definice obsažené v § 349 odst. 2 InsZ např. pro každou skupinu nezajištěných věřitelů spravedlivý, (1) jestliže má každý věřitel této skupiny získat plnění, jehož hodnota ke dni účinnosti reorganizačního plánu není nižší než hodnota jeho zjištěné pohledávky s úrokem ke dni účinnosti reorganizačního plánu, (2) nebo jestliže podle něj žádný z věřitelů s podřízenou pohledávkou neobdrží žádné plnění. Toto takzvané „*pravidlo absolutní přednosti*“ je v literatuře vykládáno takto: „*Ustanovení § 349 ve stručnosti znamená, že plán nelze schválit přes odpor skupiny tehdy, pokud by podle plánu taková skupina neměla obdržet plnou výši své pohledávky a přitom by podle plánu měla*

¹⁸⁵ Podat odvolání proti rozhodnutí o schválení mohou podle § 350 odst. 1 InsZ jenom věřitelé, kteří hlasovali pro odmítnutí reorganizace.

¹⁸⁶ HESS/KRANEMANN/WEIS, str. 65: „*Um den Gläubigern eine Entscheidungsbasis für die Abstimmung über den Insolvenzplan zu geben, ist die Beifügung einer Vergleichsrechnung im darstellenden Teil sinnvoll.*“

¹⁸⁷ Srov. §§ 348 odst. 1 lit. d), 349 odst. 3 InsZ

*obdržet jakékoli plnění jiná skupina, jejíž pohledávky mají nižší pořadí než pohledávky nesouhlasící skupiny.*¹⁸⁸

Účinností plánu zanikají práva všech věřitelů vůči dlužníkovi a práva třetích osob k majetku náležející do majetkové podstaty, není-li zákonem nebo plánem stanoveno jinak. Vlastnické právo jako právo třetích osob na vyloučení věcí atd. z podstaty tím ale není dotčeno (§ 356 odst. 2 InsZ). S tímto zánikem nesouvisí ztráta dotčených práv, protože věřitelé získají účinností reorganizačního plánu vykonatelné právo na základě reorganizačního plánu (§ 360 odst. 1 InsZ). Původní práva věřitelů a třetích osob jsou totiž nahrazena právy vyplývajícími z reorganizačního plánu.¹⁸⁹ Není-li stanoveno jinak, je dlužník v průběhu reorganizace **dlužníkem s dispozičními oprávněními** (§ 330 odst. 1 InsZ); toto pravidlo je však podle mého názoru do určité míry prohloubeno ustanovením § 333 InsZ, které stanoví, že funkce valné hromady vykonává insolvenční správce a že funkce statutárního orgánu a dozorčí rady dlužníka závisí dalekosáhle na zvážení věřitelského výboru.¹⁹⁰ **Reorganizace končí** zrušením reorganizace (schválení bylo např. dosaženo podvodem nebo poskytnutím zvláštních výhod), přeměnou reorganizace v konkurz (např. reorganizační plán není schválen soudem, dlužník neplní své podstatné¹⁹¹ povinnosti z plánu, nebo přestane podnikat) nebo splněním reorganizačního plánu. Se splněním reorganizačního plánu může být spojeno oddlužení dlužníka, ale nemusí.¹⁹²

Zákon sice projednává odměnu správce a jeho náklady (§ 364 odst. 3 InsZ), neupravuje však náklady související s vypracováním reorganizačního plánu předloženého věžitelem. Jestliže některý věřitel nebo skupina věřitelů sestaví reorganizační plán a pak soud rozhodne o přeměně reorganizace v konkurz,¹⁹³ protože dlužník neplní své podstatné povinnosti

¹⁸⁸ RICHTER, Česká rekodifikace insolvenčního práva ve světle její slovenské inspirace: podobnosti a rozdíly, ze Zborník 1. vedeckej konferencie Správcov, Žilina 2006, str. 8; tentýž, Reorganizace podle nového insolvenčního zákona, Noviny pro Konkurs a vyrovnání 2006, č. 5, str. 12 a násl.

¹⁸⁹ Jedná se podle důvodové zprávy v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 242, o novaci ze zákona, protože se nevyžaduje souhlas věřitele k účinnosti novace.

¹⁹⁰ Věřitelský výbor musí souhlasit s rozhodnutím o jmenování a odvolání statutárního orgánu a dozorčí rady, a může dokonce zvolit statutární orgán nebo dozorčí radu, je-li valná hromada v prodlení; tato pravomoc je omezená jenom v tom, že ani správce, ani věřitelský výbor nemůže odvolat statutární orgán nebo dozorčí radu sám od sebe, jelikož toto právo nepřechází na správce (arg. § 333 odst. 2 InsZ).

¹⁹¹ Protože splnění v podstatných bodech (při současném nesplnění ve vedlejších bodech) není důvodem pro přeměnu reorganizace v konkurz (§ 363 odst. 4 InsZ), je třeba rozlišovat mezi podstatností a nepodstatností. Proto je podle mého mínění smysluplné uvést v reorganizačním plánu, jaké body se považují za podstatné a jaké podstatné nejsou.

¹⁹² Arg. § 340 odst. 1 lit. g) InsZ: „Plán obsahuje mj. údaj o tom, zda a jaké závazky vůči věřitelům bude mít dlužník po skončení reorganizace.“

¹⁹³ Bude-li reorganizace ukončena splněním reorganizačního plánu, není třeba se ptát, protože uhrazení nákladů reorganizačního plánu bude většinou upraveno v plánu.

vyplývající z toho plánu (§ 363 odst. 1 lit. d) InsZ), jsou tyto náklady jenom konkurzními pohledávkami.¹⁹⁴

Část II. PRÁVA INSOLVENČNÍCH VĚŘITELŮ BĚHEM ŘÍZENÍ – FORMÁLNÍ PRÁVA

I. OBECNÁ PRÁVA INSOLVENČNÍCH VĚŘITELŮ

1. Rakousko

a) Práva individuálního věřitele

aa) Iniciativní právo

Základním formálním právem každého věřitele je právo podat návrh na zahájení konkurzního řízení (§ 70 odst. 1 KO). Po tomto podnětném impulzu, který je zapotřebí, aby soud mohl přezkoumat konkurzní předpoklady, přesouvá se oprávnění disponovat řízením do rukou soudu, který přezkoumá návrh z úřední moci nezávislý na věřitelích: Zpětvětí. Jestliže věřitel vezme návrh zpět, nemá to už na rozhodnutí soudu o úpadku dopad (§ 70 odst. 4 KO). Věřitel může prohlášení konkurzu dosáhnout přesto, že konkurzní podstata nestačí k úhradě nákladů, jestliže zaplatí na výzvu soudu zálohu na náklady konkurzu, která má krýt zejména jeho počáteční náklady¹⁹⁵ (§ 71a odst. 1 KO).¹⁹⁶ Nedisponuje-li však dlužník žádným majetkem, nelze prohlásit konkurz ani při zaplacení zálohy.¹⁹⁷ Výjimku tvoří ustanovení § 183 odst. 1

¹⁹⁴ Arg. e contr. § 357 odst. 1, 3 InsZ: Pohledávka věřitele z úvěrového financování je pohledávkou za podstatou i tehdy, jestliže došlo po skončení reorganizace do 2 let k novému konkurzu. Z toho vyplývá: Jestliže zákon tento právní důsledek výslovně stanoví jenom u pohledávek z úvěrového financování, neměl v úvahu náklady reorganizačního plánu.

¹⁹⁵ OLG Innsbruck 13.11.1991, 1 R 306/91 (MOHR § 71a E 6)

¹⁹⁶ Podle § 71d KO náleží věřiteli – plátcí zálohy právo na posíh proti osobám povinným k podání návrhu na zahájení řízení (např. statutární orgán obchodních společností).

¹⁹⁷ OGH 14.3.1933, SZ 15/54; OLG Wien 20.7.1936, EvBl 1936/896; OLG Wien 25.3.1992, 6 R 11/1992 (MOHR § 71a E 18, 21)

KO o konkurzním řízení fyzických osob. Věřiteli, jehož návrh byl soudem zamítnut, přísluší opravný prostředek proti tomu rozhodnutí (§ 71c KO).

bb) Informační právo

Vyhotovení o prohlášení konkurzu (*„Konkursesdiikt“*) musí být každému známému konkurznímu věřiteli doručeno na jeho adresu (§ 75 odst. 1 KO) stejně jako zrušení konkurzu (§§ 79 odst. 2, 75 odst. 1 KO). Jinak stačí zveřejnění prohlášení konkurzu v insolvenčním rejstříku (§ 74 odst. 1 KO). Prohlášení konkurzu obsahuje vedle údajů o správci, dlužníku a soudu informace o první schůzi věřitelů¹⁹⁸ a o přezkumném jednání (§ 74 odst. 2 KO). Konkurznímu věřiteli přísluší náhled do spisu,¹⁹⁹ do přihlášených pohledávek včetně příloh (§ 104 odst. 5 KO), do konečné faktury správce a do návrhu správce o rozvrhu výdělků ze zpeněžení podstaty, přičemž může vznést námitky proti konečné faktuře a proti návrhu o rozvrhu (§§ 121 odst. 3, 130 odst. 1 InsZ). Věřitel může požádat o ověřené výpisy protokolu přezkumného jednání včetně seznamu přihlášených pohledávek (§ 108 odst. 2 KO). Soud nařídí jednání jak o konečné faktuře, tak o návrhu na rozvrh a poučí o tom věřitele. Jednání o návrhu na rozvrh se nevyžaduje podle uvážení soudu v jednoduchých případech, souhlasí-li s takovým postupem věřitelský výbor (§ 129 odst. 1 KO). Závěrečný rozvrh vyžaduje však vždy jednání (§ 136 odst. 2 KO). Rozhodnutí o návrhu rozvrhu výdělků se zveřejňuje v insolvenčním rejstříku. Oznamení o tomto rozhodnutí se nadto doručí těm věřitelům, jejichž námitkám bylo vyhověno, nebo jejichž námitky byly odmítnuty (§ 130 odst. 4 KO). Soud rovněž informuje věřitele, jehož pohledávka byla při přezkumném jednání popřena, aniž by byl na tomto jednání přítomen (§ 110 odst. 5 KO).

cc) Kontrolní právo

Věřitelům obecně svědčí právo stěžovat si u soudu na jednotlivá opatření **správce** nebo jeho chování (§ 84 odst. 3 KO). Jako další postup proti správci přichází v úvahu žaloba na jeho protiprávní chování (§ 178 odst. 1 KO). Věřitelé – jak výše uvedeno – jsou oprávněni podat námitky proti konečné faktuře a návrhu na rozvržení výdělků. Proti usnesením jiných **věřitelských orgánů** nemá jednotlivý věřitel právní prostředky (arg. e contr. § 95 odst. 2 KO). Proti usnesením **soudu** svědčí věřiteli zásadně právní prostředek „*Rekurs*“ (§ 176 KO),

¹⁹⁸ Další schůze věřitelů se zveřejňuje pouze v insolvenčním rejstříku (§ 91 odst. 2 KO).

¹⁹⁹ OLG Linz 6.3.1995 ZIK 1995, str. 193 a násl. (MOHR § 171 E 38)

pokud zákon v jednotlivých ustanoveních nestanoví jinak (např. tehdy, když se usnesení soudu týká zpeněžení konkurzní podstaty²⁰⁰), přičemž řízení je – s výjimkou zahájení řízení podle § 71c KO – jednostranné.²⁰¹

dd) Právo na účast

Každý věřitel může svoje nároky do konkurzu **přihlásit** (§§ 102 a násl. KO). Pokud je pohledávka věřitele zjištěna, nebo pokud mu soud poskytne hlasovací právo, není-li pohledávka ještě zkoumána nebo je-li popřena či podmíněna (§ 93 odst. 2 KO), je dále oprávněn se zúčastnit **hlasování** v rámci schůze věřitelů (§ 93 odst. 1 KO). Hlasovací právo nepožívají práva na vyloučení věcí, práva na oddělené uspokojení a pohledávky za podstatou, jelikož nejsou předmětem konkurzního řízení vyjma oddělených věřitelů, pokud jejich pohledávka není úplně krytá zajištěním (viz ihned).²⁰² Při přezkumném jednání je věřitel, jehož pohledávka je zjištěna nebo mu náleží hlasovací právo, oprávněn **popírat** pravost a pořadí pohledávek přihlášených jinými věřiteli (§ 105 odst. 5 KO). Bude-li pohledávka některého věřitele, který se nezúčastnil přezkumného jednání, popřena, bude tato skutečnost věřiteli oznámena soudem (§ 110 odst. 5 KO). Potom může takový věřitel uplatňovat svoji nevykonatelnou pohledávku formou žaloby proti všem popírajícím osobám (§ 110 odst. 1 KO), resp. popírající osoby musí podat žalobu proti věřiteli s vykonatelnou pohledávkou (§ 110 odst. 2 KO). Věřitel, který popíral v incidenčním sporu pohledávku jiného věřitele, má nárok na náhradu nákladů utracených v tomto sporu z konkurzní podstaty, protože se správce nezúčastnil toho procesu a konkurzní podstata získala tímto procesem nějakou výhodu (§ 112 odst. 3 KO). Při zjištění konkurzní podstaty je konkurzní věřitel oprávněn navrhopvat, aby úpadce podepsal seznam svého majetku před soudem (§ 100 odst. 5 KO).²⁰³

Jednání o **nuceném vyrovnání** se zveřejňuje v insolvenčním rejstříku, věřitelům s hlasovacím právem se doručuje zvláštní obelání k jednání spolu se stejnopisem vyrovnacího návrhu (§ 145 odst. 2 KO). Věřitelům na vyloučení věcí, věřitelům na oddělené uspokojení (zajištění věřitelé) a věřitelům za podstatou zásadně nesvědčí hlasovací právo na vyrovnací jednání (§§ 143 odst. 1, 149 odst. 1, 150 odst. 1 KO); zajištění věřitelé však mají hlasovací právo natolik,

²⁰⁰ Např. OGH 31.8.1992, 8 Ob 10/92, RdW 1993, str. 246 (MOHR § 176 E 25)

²⁰¹ OGH 20.3.2003, 8 Ob 240/02f; OGH 27.5.2004, 8 Ob 91/03w (MOHR § 176 E 6)

²⁰² HOLZHAMMER, str. 142

²⁰³ Odevzdání nesprávného nebo neúplného seznamu majetku naplňuje skutkovou podstatu dle § 292a StGB (trestního zákoníku)

že jejich pohledávka je pouze částečně krytá zajištěním, a to do té míry, do které pohledávka pravděpodobně není krytá („*Ausfallsgläubiger*“) (§§ 93 odst. 3, 149 odst. 1 KO). Rozhodnutí soudu o potvrzení nuceného vyrovnání se doručí všem konkurzním věřitelům (§ 152 odst. 2 KO). Každý věřitel je oprávněn napadnout potvrzení nuceného vyrovnání, pokud se vyrovnání týká jeho hmotného zájmu²⁰⁴ a pokud nesouhlasil výslovně s nuceným vyrovnáním (§ 155 odst. 1 cif. 1 KO). Naopak právní prostředek proti odmítnutí nuceného vyrovnání má pouze konkurzní věřitel, který vyrovnání neodepřel (§ 155 odst. 2 cif. 2 KO).

ee) Zvláštní práva v konkurzu fyzických osob

Od 1. 1. 1915 převládá v konkurzním právu zásada, že **právo odpůrcí** náleží pouze správci podstaty. Zákonodárce KO-Nov 1993 zavedl z této zásady výjimku: V konkurzu fyzických osob vykonávají odpůrcí právo konkurzní věřitelé, pokud soud neustanovil správce a ponechal dlužníkovi správu podstaty. Jedná se totiž o dlužníka s dispozičními oprávněními (§§ 186 odst. 1, 189, 190 odst. 1 KO).²⁰⁵ V případě složitého stavu věci a složitého právního stavu („*schwierige Sach- und Rechtslage*“) může konkurzní věřitel navrhnout, aby soud ustanovil správce pro jednotlivé činnosti spojené s zvláštní obtížností, např. pro vedení takových soudních sporů.²⁰⁶

Před přijetím usnesení o provedení **umořovacího řízení** obesílá soud k tomuto jednání konkurzní věřitele (rovněž věřitelský výbor, správce a dlužník) a doručí jim následně usnesení o umořovacím řízení (§ 200 odst. 2, 3 KO). Soud může zahájení umořovacího řízení zamítnout pouze na návrh konkurzního věřitele, pokud dokáže skutečnosti, které překážejí zahájení řízení (§ 201 KO – viz výše). Každý věřitel je oprávněn navrhnout odvolání poručníka v umořovacím řízení (§ 203 odst. 4 KO). Na návrh věřitele může soud snížit nebo zvýšit existenční minimum dlužníka podle exekučního řádu – EO (§ 205 odst. 1 KO). Nesplní-li dlužník povinnosti uložené mu zákonem, je každý konkurzní věřitel oprávněn k návrhu na předčasné ukončení umořovacího řízení (§ 211 odst. 1 KO). V důsledku ukončení může věřitel tehdy navrhnout obnovení konkurzního řízení (§ 212 KO). Jestliže dlužník nedosáhne v umořovacím řízení minimální kvóty, může soud udělit oddlužení v rámci jeho zvážení, prodloužit umořovací řízení o 3 roky, nebo odložit rozhodnutí o oddlužení (viz výše)

²⁰⁴ OGH 6.8.1931 SZ 13/168 (MOHR § 155 E 1)

²⁰⁵ OGH 22.4.1997, 4 Ob 99/97f, ÖBA 1997, 1020 = ZIK 1998, 128 (MOHR § 189 E 1)

²⁰⁶ RV KO-Nov 1993, str. 22

až po výsledku konkurzních věřitelů (§ 213 odst. 5 KO). I po pravomocném rozhodnutí o oddlužení může věřitel navrhnout zrušení oddlužení pro úmyslné porušení povinností uložených dlužníkovi zákonem, pokud toto porušení vedlo ke zkrácení věřitelů (§ 216 odst. 1 KO).

b) Práva skupiny věřitelů

Jediným případem, kde náleží oprávnění skupině věřitelů, je v platném rakouském právu případ svolání schůze věřitelů dvěma konkurzními věřiteli, jejichž pohledávky činí podle odhadu soudu čtvrtinu (alespoň 25 %) konkurzních pohledávek (§ 91 odst. 1 KO).

c) Práva celku věřitelů

aa) Obecné poznámky

Práva, která náleží celku věřitelů, lze rozdělit do

- práv, která vykonávají všichni věřitelé dohromady a kde je výkon práv ovládaný zásadou **jednohlasnosti**;
- práv, která vykonávají věřitelé v rámci schůze věřitelů a kde je výkon práv ovládaný zásadou **majorizace** hlasů;
- a práv, která vykonává ve prospěch všech věřitelů věřitelský orgán (věřitelský výbor) nezávisle na vůli jednotlivých věřitelů, nikoliv „jako zástupce věřitelstva nebo jednotlivých věřitelů“,²⁰⁷ ale jako „orgán jejich důvěry.“²⁰⁸ Výkon práv je tu ovládaný zásadou **zastoupení a zabezpečení cizích zájmů**.

bb) Celek věřitelů: V případě zrušení konkurzu se souhlasem věřitelů vyžaduje zákon jednohlasnost. Soud zruší konkurzní řízení, jestliže souhlasí všichni věřitelé za podstatou a všichni (přihlášení) konkurzní věřitelé se zrušením konkurzu po uplynutí lhůty stanovené na přihlášení pohledávek (§ 167 odst. 1 KO).

²⁰⁷ LEHMANN, str. 561; ZOULÍK, str. 74 a násl.

²⁰⁸ LEHMANN, str. 561

cc) Schůze věřitelů

Schůze věřitelů se zúčastní všichni konkurzní věřitel z konkurzního řízení, přičemž ta vykonává společná práva věřitelů a dohled nad správcem a věřitelským výborem.²⁰⁹ Konkurzní řád odlišuje schůze věřitelů, které se konají ve společném zájmu od (pouhých) zasedání věřitelů sloužících k zabezpečení zvláštních zájmů jednotlivých věřitelů (např. přezkumné jednání, jednání k zkoumání konečné faktury nebo jednání o rozvrhu).²¹⁰ Jelikož konkurzní věřitelé netvoří žádné společenství práva, nemůže schůze věřitelů být nadána právní subjektivitou, nemůže ani být zástupcem věřitelstva. Je pouze orgánem konkurzního řízení.^{211 212}

Působnost schůze věřitelů a vliv na řízení jsou pouze slabé.²¹³ Důvodem nedůvěry ve schůzi věřitelů byly špatné zkušenosti s konkurzním řádem z r. 1868, v němž byla působnost schůze věřitelů příliš rozsáhlá.²¹⁴ Důležitější úlohu vzhledem k spolupůsobení věřitelů v konkurzním řízení má totiž věřitelský výbor. Zatímco konkurzní věřitelé, členové věřitelského výboru a dlužník jsou jenom oprávněni se schůze zúčastnit, správce podstaty se jí zúčastnit musí.²¹⁵ **První schůze**, která je jako jediná schůze věřitelů obligatorní, se svolá současně s prohlášením konkurzu a měla by se konat nejpozději do 14 dnů od prohlášení konkurzu (§ 74 odst. 3 KO; k výjimce viz § 91a KO). **Další schůze věřitelů** se zpravidla koná v rámci jednání o dalším postupu nejpozději do 90 dnů od prohlášení konkurzu (§ 91a KO). Schůze věřitelů **svolává** a **řídí** soud z úřední moci, který tuto skutečnost zveřejňuje v insolvenčním rejstříku včetně oznámení předmětu jednání (§ 91 odst. 2 KO). Na odůvodněný návrh správce, věřitelského výboru nebo dvou konkurzních věřitelů, jejichž pohledávky dosáhnou alespoň jedné čtvrtiny konkurzních pohledávek, ji musí soud svolat (§ 91 odst. 1 KO). Jenom

²⁰⁹ HOLZHAMMER, str. 109; BUCHEGGER/HOLZHAMMER/ROTH, str. 47

²¹⁰ DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 3

²¹¹ DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 12

²¹² Proto jednotlivý věřitel nemá povinnost být loajální – tj. v konkurzněprávních termínech nemá povinnost dbát společného zájmu všech věřitelů –, kterou naopak má společník obchodní společnosti proto, že společnost je „*právní společenství spočívající na vzájemném vztahu důvěry společníků*“ (srov. OGH 27.5.1982, 7 Ob 607/82, SZ 55/78; OGH 18.12.1987, 6 Ob 695/87); v důsledku toho nemusí konkurzní věřitelé zastupovat při hlasování společný zájem věřitelů, ale mohou zastupovat i (výlučně) vlastní zájmy a nenesou odpovědnost za škodu vzniklou popř. v důsledku přijetí některého usnesení; v tomto smyslu PETSCHER/REIMER/SCHIEMER, str. 182; povinnost věřitele hlasovat v společném zájmu nevyplývá podle mého názoru ani z ustanovení § 95 odst. 2 KO, jelikož toto ustanovení stanoví pouze povinnost soudu zrušit takové usnesení, které odporuje společnému zájmu; jiného názoru je mladší doktrína: např. DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 14 s dalšími odkazy.

²¹³ HOLZHAMMER, str. 109; FINK, str. 14, 15

²¹⁴ DENKSCHRIFT, str. 82

²¹⁵ FEIL § 91 pozn. 4; DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 13, 26

v případě odročení schůze věřitelů může schůze věřitelů sama navrhnout další schůzi (§ 91 odst. 3 KO). Jednání schůze věřitelů je omezeno oznámeným předmětem jednání. Při stanovení předmětu jednání musí soud dbát o zákonnou působnost schůze věřitelů a o návrhy oprávněných osob.²¹⁶ Jednání samo je ústní a neveřejné, což vylučuje hlasování per rollam.

K přijetí usnesení (po přezkumném jednání) se vyžaduje většina hlasů počítaných podle výše pohledávek, přičemž musí být přítomni nejméně dva věřitelé s hlasovacím právem,²¹⁷ jejichž pohledávky musí činit alespoň 25 % konkurzních pohledávek (§ 92 odst. 1, 2 KO). Na první schůzi věřitelů, která se zpravidla koná před přezkumným jednáním, stačí přítomnost pouze jednoho věřitele s hlasovacím právem (arg. e contr. § 92 odst. 1 KO).^{218 219} Přijetí usnesení per rollam je zde – jinak než ve věřitelském výboru – nepřípustné.²²⁰ Účinek usnesení schůze věřitelů spočívá v tom, že zavazují správce ve vnitřním vztahu, nemají však vnější účinky vyjma usnesení dle §§ 83 odst. 1 a 90 KO (viz ihned).²²¹

Schůze věřitelů mohou se konat v následujících případech, přičemž dojde v praxi občas ke spojení jednání i), ii) a iii) na jedné straně a ke spojení jednání vi) a vii) na straně druhé.²²²

- (i) *první schůze věřitelů (§ 74 odst. 2 cif. 4 KO),*
- (ii) *vyjádření k pokračování v podnikání resp. k uzavření podniku, k nucenému vyrovnání a ke zcizení podniku²²³ při jednání o dalším postupu (§ 91a, § 114a odst. 1, § 114b odst. 2 KO),*
- (iii) *při přezkumném jednání (§ 105 KO),*
- (iv) *při jednání o předložení seznamu majetku dlužníkem (§ 100 odst. 5 KO),*

²¹⁶ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 22, 23

²¹⁷ FEIL, § 92 pozn. 1; DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 92 pozn. 7

²¹⁸ Viz ZOULÍK, str. 73, 76, ke stejné znějícímu ustanovení § 10 odst. 2 věta druhá ZKV ve starém znění.

²¹⁹ DENKSCHRIFT, str. 83, odůvodňuje to tím, že před přezkumným jednáním není ještě známa celková hodnota pohledávek, určení schopnosti usnášet se na základě takové prozatímní hodnoty přihlášených pohledávek by představovalo pouze libovolné číslo, navíc jsou předměty jednání na prvních schůzích věřitelů málokdy důležité: „Die Gesamthöhe der Forderungen, zu der die Mindesthöhe der zur Beschlußfassung nötigen Forderungen in ein Verhältnis gesetzt werden müßte, ist in diesem Zeitraum noch nicht bekannt und die Gesamthöhe der bis dahin angemeldeten Forderungen ergäbe eine lediglich vom Zufall abhängige und damit willkürliche Ziffer (...), so kann man sie (sici. Präsensquorum) bei den früheren Gläubigerversammlungen wohl entbehren, da ihre Tagesordnung nur selten von Wichtigkeit sein wird.“

²²⁰ FEIL, § 89 pozn. 4, § 92 pozn. 2

²²¹ Sporné; jiného názoru DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 6, 7

²²² DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 37, 40

²²³ OLG Linz 30.6.1998, 2 R 149/98, 2 R 150/98 (MOHR § 114a E 12)

- (v) při jednání o nuceném vyrovnání (§ 145 KO),
- (vi) při jednání o konečné faktuře (§ 121 KO),
- (vii) při jednání o rozvrhu (§ 130 KO),
- (viii) při jednání o platebním plánu (§ 193 odst. 1 KO),
- (ix) při jednání o umořovacím řízení (§ 200 odst. 3 KO),
- (x) návrh na odvolání správce z funkce (§ 87 odst. 2 KO),
- (xi) návrh na ustanovení věřitelského výboru včetně návrhu konkrétních osob (§ 88 odst. 1 KO),
- (xii) návrh na odvolání člena věřitelského výboru z funkce (§ 88 odst. 3 KO),
- (xiii) souhlas ke koupi věcí z konkurzní podstaty členem věřitelského výboru (§ 89 odst. 2 KO),
- (xiv) návrh na kontrolu dlužníka v umořovacím řízení (§ 203 odst. 2 KO).

Další pravomoc přísluší schůzi věřitelů v případě, že soud omezí oprávnění správce a vyzoomí o tom třetí dotčenou osobu (§ 83 odst. 1 KO). Schůze věřitelů může tehdy vykonávat i kompetence správce tak, že správce je oprávněn zastupovat pouze na základě usnesení schůze věřitelů.²²⁴ Dodatečně má pravomoc i tehdy, není-li zřízený věřitelský výbor. V takovém případě vykonává zásadně soud kompetence, které by náležely věřitelskému výboru. Jestliže byl zapotřebí souhlas věřitelského výboru, může si soud vyžádat i souhlas schůze věřitelů (§ 90 KO). Dle novější doktríny nejde však v těchto případech o dodatečné pravomoci schůze věřitelů s vnějším účinkem (viz výše). Jinak jsou působnosti schůze věřitelů v zákoně komplexně upraveny.²²⁵

Ohledně vztahů k ostatním konkurzním orgánům z výše uvedeného vyplývá, že schůze věřitelů nemá ani oprávnění ustanovit správce, ani oprávnění svolit věřitelského výboru.

²²⁴ OLG Wien 17.12.1991, 6 R 109, 111/91 (MOHR § 91 E 1)

²²⁵ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 8; OLG Wien 6.9.2004, 28 R 103/04d (MOHR § 91 E 2); ke sporu, jestliže schůze věřitelů může jednostranně rozšířit její působnost na úkor věřitelského výboru viz PETSCHKEK/RIEMER/SCHWEIMER, str. 182 a násl. s dalšími odkazy; popudem tohoto sporu je pochybná díkce DENKSCHRIFT, str. 82, která považuje § 91 odst. 1, 2 KO za vývoj („Fortbildung“) ustanovení § 144 odst. 3, 4 CO 1868, přičemž poslední zmíněné ustanovení zdánlivě dovolí, aby schůze věřitelů stáhla kompetence věřitelského výboru na sebe: Zprvč § 91 odst. 2 KO nedovolí takové rozšíření kompetencí, za druhé § 144 CO 1868 vychází ze zcela jiných podkladů, nemá např. ustanovení podobné § 90 KO, které výslovně stanoví, že soud může popř. vykonávat působností věřitelského výboru.

Rovněž nemůže správci nebo věřitelskému výboru²²⁶ dávat příkazy ohledně výkonu jejich funkcí, napadat úkony správce nebo usnesení věřitelského výboru (arg. e contr. § 95 odst. 2 KO). Schůze věřitelů je oprávněná udělit věřitelskému výboru souhlas ke koupi věci z konkurzní podstaty členy věřitelského výboru, jestliže se nabývání neuskutečňuje při veřejné dražbě nebo na základě návrhu na převzetí (§ 89 odst. 2 KO).

dd) Věřitelský výbor

aaa) Obecné rysy věřitelského výboru

Věřitelský výbor je samostatným **orgánem konkurzního řízení** za účelem zabezpečení společných zájmů všech věřitelů a jinak zúčastněných osob (např. zaměstnanců), není však orgánem nebo zástupcem věřitelstva nebo jednotlivých věřitelů, a proto je nezávislý na věřitelích, zároveň však není pomocným orgánem správce,²²⁷ konečně není ani nadán právní subjektivitou.²²⁸ Jeho právní úkony (usnesení) proto zásadně nemají vnější účinky vůči dlužníku nebo třetím osobám vyjma § 117 KO (viz ihned). Na rozdíl od věřitelů na schůzi věřitelů jsou členové věřitelského výboru při výkonu své funkce povinni dbát na společný zájem věřitelů před zájmy vlastními.²²⁹ Věřitelský výbor vykonává jeho funkci v podstatě jako kolegiální orgán, v jednotlivém případě přísluší oprávnění i jednotlivým členům výboru (např. § 87 odst. 2 KO). I když zákon neobsahuje výslovné ustanovení, má věřitelský výbor dle převažujícího názoru povinnost mlčenlivosti.²³⁰

Soud **přiděli** správci podstaty věřitelský výbor (od 3 do 7 členů) z úřední moci nebo na návrh schůze věřitelů bezodkladně, tj. současně s prohlášením konkurzu, pokud to vyžadují zvláštnost a rozsah dlužníkovy podniku. V praxi podnítí správce v případě větších dlužníků ihned po jeho ustavení přidělení věřitelského výboru, jelikož nejdůležitější rozhodnutí o průběhu konkurzního řízení – např. pokračování nebo uzavření dlužníkovy podniku – budou

²²⁶ FEIL, § 89 pozn. 1

²²⁷ FEIL, § 88 pozn. 1, § 89 pozn. 1 s dalšími odkazy; LEHMANN, str. 561; DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUHEGGER § 88 pozn. 5

²²⁸ LEHMANN, str. 561.

²²⁹ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUHEGGER § 88 pozn. 27, § 89 pozn. 6 konstatuje: „*dass die Verpflichtung der Ausschussmitglieder zur Wahrung der gemeinsamen Interessen aller Beteiligten nicht überspannt werden dürfe. Schliesslich wäre es realitätsfremd, zum Beispiel von einem zum Mitglied des Gläubigerausschusses bestellten Rechtsanwalt eines Grossgläubigers zu verlangen, nicht auch die Interessen seines Mandanten wahrzunehmen. (...) Bei der Diskussion und der anschließenden Beschlussfassung haben die Ausschussmitglieder aber (neben den verständlicherweise einfließenden eigenen) die gemeinsamen Interessen miteinzubeziehen.*“

²³⁰ Podrobněji viz DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUHEGGER § 89 pozn. 35

přijata už v prvních dnech po prohlášení konkurzu.²³¹ **V okamžiku první schůze věřitelů je proto zpravidla už ustanoven věřitelský výbor.** Ustanovení věřitelského výboru je tehdy fakultativní a závisí na zvážení soudu. Obligatorním je věřitelský výbor pouze v případě, že dojde k prodeji, nebo k pronájmu podniku či jeho části (§ 88 odst. 1 KO). I když zákon stanoví, že soud by měl – pokud lze – dbát návrhů konkurzních věřitelů, orgánů zaměstnanců, atd. ohledně výběru členů věřitelského výboru („*Präsentationsrecht*“), není soud při tomto rozhodování vázán takovými návrhy (§ 88 odst. 1 KO).²³²

Ustanovení věřitelského výboru a jména jeho členů se zveřejňují v insolvenčním rejstříku. Členem se může stát každá fyzická nebo právnická osoba bez zřetele na to, zda-li je věřitelem nebo nikoliv (§ 88 odst. 2 KO). Do věřitelského výboru²³³ však nelze ustanovit zákonného zástupce dlužníka, stejně jako dlužníka samého. Teoreticky by bylo možno ustanovit dokonce i soupeře dlužníka členem výboru. Věřitelský výbor se zpravidla sestaví ze zástupců různých vrstev věřitelů, např. sdružení k ochraně věřitelů (viz výše), zástupce bank (a to zajištěné a nezajištěné banky), někteří věřitelé s větší pohledávkou vůči dlužníkovi, komora práce a zástupce státu (finanční prokuratura).²³⁴ Náhradníci členů výboru se už nestanoví, a to od IRÄG 1982. Nebrání se však možnosti zastoupení na základě plné moci (§ 88 odst. 2 KO). **Odvolání členů se uskutečňuje rovněž prostřednictvím soudu z moci úřední, nebo na návrh schůze věřitelů, a to ze závažného důvodu (§ 88 odst. 3 KO).** Sporné je, zda má odvolaný člen výboru právní prostředek proti odvolání. Podle mého názoru je odpověď ano; naopak v případě ustanovení člena výboru jsou ostatní věřitelé i dlužník oprávněni podat právní prostředek.²³⁵ Zákonem není dovoleno odstoupení z funkce, a proto je právně bezvýznamné, přípustné je ale odmítnutí převzít funkci (§ 88 odst. 4 KO).

Soud nebo správce podstaty může věřitelský výbor písemně **svolávat**, a to z úřední moci, nebo pokud většina věřitelského výboru svolání navrhuje. Jestliže jednotlivý člen podá takový návrh s uvedením důvodu svolání, rozhodne o tom soud nebo správce dle zvážení. Správce oznámí přijatá usnesení bez zbytečného odkladů soudu. Zasedání výboru není veřejné, jednotliví členové jsou vedle správce povinni se dostavit a hlasovat. Právo na účast má ještě

²³¹ DUURSMAN-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 88 pozn. 9 s dalšími odkazy

²³² OGH 24.1.2002, 8 Ob 281/01h, EvBl 2002/103, str. 389 = ZIK 2002/138, str. 100 (MOHR § 88 E 3)

²³³ OLG Wien 13.5.1996, 28 R 62/96 k (MOHR § 88 E 5)

²³⁴ FINK, str. 16

²³⁵ OLG Linz 6.2.1995, ZIK 1995, str. 190 (MOHR § 88 E 7 KO)

také konkurzní soud. K **přijetí usnesení** je zapotřebí většiny všech členů výboru, přičemž hlasování se může konat i per rollam (§ 89 odst. 3 KO).

bbb) Úlohy věřitelského výboru

Hlavním úkolem věřitelského výboru je obecně kontrola a podpora správce podstaty. V praxi má velký význam podpora věřitelského výboru při zjišťování, sepisování, správě, zpeněžení a rozvrhu dlužnickových aktiv.²³⁶ Jestliže v práci správce objeví nedostatky, musí tuto skutečnost oznámit soudu, nemůže však správci dát přímo příkazy.²³⁷ Oprávnění výboru jsou v KO taxativně uvedena.²³⁸ K úlohám věřitelského výboru patří zejména následující oblasti:

α) Kontrola

- Věřitelský výbor hlídá správce vzhledem k právnosti a účelnosti jeho chování,²³⁹ a proto je oprávněn a povinen požádat správce o předložení zpráv, o nahlédnutí do knih a písemností správce;²⁴⁰ kontrolní povinnost však není splněna, převezme-li výbor od správce zprávy a usnáší-li se na základě těchto zpráv bez jejich kontroly (viz níže); věřitelský výbor musí občas kontrolovat „*pokladnu správce*“ („*Kassenprüfung*“), tj. finanční prostředky a doklady o použití těchto prostředků (§ 89 odst. 1 KO), což probíhá v praxi tak, že správce předkládá pravidelně svou evidenci příjmů a výdajů na zasedání výboru; jestliže je třeba povolat znalce ke zkoumání finančního hospodaření správce, má-li dlužník podnik, může výbor navrhnout jeho ustanovení. (§ 81 odst. 4 KO);²⁴¹ nadto může výbor podpořit soud při přezkoumání faktury správce. Členové výboru mohou soud na jeho výzvu podpořit při zkoumání faktury a námitky proti faktuře může věřitelský výbor uplatňovat při jednání o faktuře konečné (§ 121 odst. 2, 3 KO).
- Každý člen věřitelského výboru má právo stěžovat si u soudu na jednotlivá opatření správce nebo jeho chování (§ 84 odst. 3 KO) a případně navrhnout jeho odvolání

²³⁶ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 89 pozn. 33

²³⁷ FEIL, § 89 pozn. 2

²³⁸ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 89 pozn. 27; PETSCHKE/REIMER/SCHIEMER, str. 204

²³⁹ FEIL, § 89 pozn. 2; DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 89 pozn. 28

²⁴⁰ BARTSCH/HEIL, pozn. 279; LEHMANN, str. 558.

²⁴¹ Die DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 89 pozn. 37

z funkce (§ 87 odst. 2 KO).²⁴² Věřitelský výbor je pouze instrumentem soudu ke kontrole správce, a proto je výlučně soud oprávněn k přijetí opatření. Soud může například nařídit, aby si správce vyžádal k určitým otázkám pokyn věřitelského výboru (§ 84 odst. 1 KO).

β) Vyjádření

- Návrh věřitelského výboru na odvolání správce z funkce bude vyslyšen, pokud jej nepodal sám (§ 87 odst. 3 KO),
- věřitelský výbor bude – pokud možno – vyslyšen při zatčení dlužníka v případě, že dlužník porušuje vytrvale a bezdůvodně svou povinnost poskytnout soudu a správci informace o stavu svého majetku (§ 101 odst. 2, 3 KO),
- věřitelský výbor se vyjadřuje ke všem důležitým opatřením správce, zejména ke (dobrovolnému) zcizení movitých věcí správcem, které není v souvislosti s pokračováním dlužníka v podnikání, k soudnímu uplatnění pohledávek jejich vymáhání je pochybné, k zahájení nebo pokračování v odpůřících řízeních anebo k uzavření půjček či úvěrových smluv (§ 114 odst. 1 KO),
- výbor bude vyslyšen při uzavření nebo (znovu)otevření dlužníkovy podniku (§ 78 odst. 1, § 114a odst. 2 KO),
- výbor se vyjadřuje k určitým právním úkonům, pokud hodnota přesahuje EUR 100.000,-, tj. smlouvy o narovnání; uznání sporných pohledávek za podstatou, sporných oddělených pohledávek, sporných pohledávek na vyloučení věcí a sporných pohledávek na započtení; zahájení nebo pokračování v odpůřících řízeních; plnění nebo zrušení dvoustranných (vzájemných) smluv neúspěšně splněných dlužníkem i druhou smluvní stranou v době prohlášení konkurzu (§ 116 KO),
- výbor bude vyslyšen u nároků správce a nároků sdružení k ochraně věřitelů ohledně odměny a náhrady výdajů a popř. u zálohy na tyto nároky uplatněné správcem, nadto mu přísluší právní prostředek proti soudnímu rozhodnutí, kterým je stanovena odměna a náhrada výdajů (§ 125 odst. 2, 3, § 127 odst. 1, 2 KO),²⁴³

²⁴² Pro úplnost: Věřitelský výbor může v případě konkurzu fyzických osob také navrhnout zrušení „samosprávy“ dlužníka s dispozičními oprávněními, a to per analogiam § 87 odst. 2 KO.

²⁴³ Právo na výslech má věřitelský výbor popř. i tehdy, když správce požádá zvláštní odměnu za pokračování v podnikání (§ 125a odst. 2 KO).

- výbor bude vyslyšen u rozvržení výdělků ze zpeněžení podstaty věřitelům (§ 128 odst. 3 KO),
- výbor bude vyslyšen při přenechání majetku dlužníkovi místo dodatečného rozdělení podstaty („*Nachtragsverteilung*“), objeví-li se po konečném rozdělení („*Schlussverteilung*“) majetek, který náleží do podstaty a který je tak drobný, že se nevyplatí dodatečné rozdělení (§ 138 odst. 3 KO) a
- výbor bude vyslyšen k návrhu dlužníka o nuceném vyrovnání (§§ 140 odst. 2, 142 KO) a předvolán k jednání o nuceném vyrovnání (§ 145 odst. 2 KO).

γ) Souhlas / usnesení

- Správce podstaty může se souhlasem věřitelského výboru poskytnout dlužníkovi a jeho rodině z podstaty tolik, kolik je nezbytné k skromnému způsobu života (§ 5 odst. 2 KO)²⁴⁴,
- výbor může určit nejvýhodnější způsob zpeněžení dlužníkovy podniku (prodej podniku jako celku nebo prodej jeho jednotlivých částí) na návrh správce a se souhlasem soudu, není-li možné pokračovat v podnikání podniku nebo jeho jednotlivých částí (§ 114a odst. 4 KO),
- výbor schvaluje určité právní úkony, tj prodej a pronájem dlužníkovy podniku, resp. prodej a pronájem dlužnickovy účasti na podniku ve smyslu § 228 UGB (viz níže); prodej a pronájem celkového movitého investičního kapitálu a oběžného kapitálu nebo části z toho potřebné na provoz; dobrovolný prodej a pronájem nemovité věci (§ 117 KO),
- výbor musí souhlasit s návrhem správce na rozvrh výdělků zpeněžením z podstaty a musí být vyrozuměn o projednávání námitek k tomuto návrhu (§ 129, § 130 odst. 1 KO) a
- výbor se může usnést na vyloučení obtížně dobytých pohledávek a věcí nevýznamné hodnoty²⁴⁵ z podstaty, a to za předpokladu, že soud souhlasí s takovým vyloučením (§ 119 odst. 5 KO).

²⁴⁴ § 5 odst. 1 KO poskytnout dlužníkovi nárok na obživu z jeho výdělků podléhajících exekuci, nikoliv z konkursní podstaty. Zatímco výdělek nepodléhající exekuci je ipso iure vyloučený z podstaty, je výdělek, který přesahuje existenční minimum, vyloučený z podstaty až po rozhodnutí soudu, jestli soud ho považuje za nezbytný pro dlužníka. Jestli dlužník výdělek ani nedosáhne existenčního minima, musí správce podstaty se souhlasem věřitelského výboru dlužníkovi poskytnout to, co je nezbytné k skromnému způsobu života (§ 5 odst. 2 KO); HOLZHAMMER, str. 20.

δ) Spolupůsobení – podpora správce

- Soud pověří na návrh věřitelského výboru za předpokladů § 81 odst. 4 KO znalce k provedení jednotlivých složitých činností (např. přezkoumání knih, ocenění investičního nebo oběžného kapitálu, posouzení, zda pokračování podniku má smysl).
- Členové věřitelského výboru mohou se souhlasem soudu provést ocenění konkurzní podstaty, v důsledku toho není zapotřebí ocenění znalcem (§ 96 odst. 2 KO).
- Výbor může navrhnout svolání schůze věřitelů, přičemž členové výboru jsou oprávněni zúčastnit se schůze věřitelů (§ 91 odst. 1 KO),
- Výbor bude obeslán k jednání o předložení seznamu majetku dlužníkem (§ 100 odst. 5 KO).

ε) Majetková práva

- Členové věřitelského výboru mají nárok na náhradu nutných výdajů, nárok na odměnu mají pouze tehdy, svěří-li soud nebo věřitelský výbor jednotlivým členům zvláštní úkony, např. ocenění konkurzní podstaty podle § 96 odst. 2 KO nebo zkoumání podklady podle § 89 odst. 1 KO (§ 89 odst. 5, § 126 KO).

2. Česká republika – stará úprava

a) Práva individuálního věřitele

aa) Iniciativní právo

Stejně jako v rakouském právu má věřitel v českém právu oprávnění zahájit konkurzní řízení tím, že podá návrh na prohlášení konkurzu (§ 4 odst. 1 ZKV). Ačkoliv je v obou zemích

²⁴⁵ To se týká jednak případů, kdy hodnota věci samotné je bezvýznamná, jednak případů, kdy věc je přetížena zástavními právy do takové míry, že v důsledku zpeněžení nelze už čekat přebytek pro majetkovou podstatu; dle rozhodnutí OLG Innsbruck 15.1.2002, I R 248/01 g (MOHR § 119 E I31) nevadí ale ani přetížení nemovitosti zástavními právy, které přesahuje hodnotu nemovitosti o více než 20 %.

přípustné vzít věřitelský návrh zpět, v České republice to má jiné následky než v Rakousku: Pokud navrhovatel vezme svůj návrh zpět do prohlášení konkurzu, soud řízení zastaví, popř. se souhlasem přistoupivších navrhovatelů (§ 4 odst. 5 ZKV). Není-li zřejmé, že majetek dlužníka nestačí k úhradě nákladů konkurzu, soud může navrhovateli uložit zálohu na (počáteční) náklady konkurzu (§ 5 odst. 1 ZKV). Je-li ale zřejmé, že majetek dlužníka nestačí na tyto náklady (i v případě nepatrného majetku), soud návrh na prohlášení konkurzu zamítne ihned pro nedostatek majetku (§ 12a odst. 4 ZKV). Proti usnesení soudu o zamítnutí prohlášení konkurzu se může odvolat věřitel, pokud byl navrhovatelem (§ 12a odst. 5 ZKV).

bb) Informační právo

Usnesení o prohlášení konkurzu se doručí účastníkům řízení, a to věřitelům, kteří uplatňují nároky, a dlužníkovi, jakož (ostatním) známým věřitelům (§§ 7, 13 odst. 4 ZKV).²⁴⁶ Totéž platí pro doručení usnesení o zrušení konkurzu (§ 44 odst. 5 ZKV). Věřitelům přísluší obecně náhled do spisu vyjma protokolů o hlasování (arg. §§ 7 ZKV, 44 OSŘ), zejména však náhled do seznamu přihlášených pohledávek a do dokladů o těchto pohledávkách (§ 20 odst. 7 ZKV), jakož výpis ze zápisu o přezkumném jednání včetně seznamu pohledávek, požádají-li o to (§ 21 odst. 3 ZKV). Soud uvědomí o konečné zprávě o zpeněžení majetku a o vyúčtování odměny a výdajů konkurzní věřitele poté, co ji přezkoumal (§ 29 odst. 2 ZKV). V případě, že věřitelé podali proti konečné zprávě anebo vyúčtování správce námitky, obešle je soud k jednání o konečné zprávě (§ 29 odst. 3 ZKV). Po právní moci usnesení o schválení konečné zprávy a vyúčtování předloží správce pouze soudu návrh na rozvrh výdělku ze zpeněžení podstaty, věřitelům nikoliv. Soud přezkoumá věcnou správnost návrhu a potom vydá rozvrhové usnesení, které se doručí věřitelům, jejichž nároky ještě nebyly plně uspokojeny (§ 30 odst. 1, 2 ZKV). Věřitelé proto nemají (prevenční) námitky proti návrhu na rozvrh, ale pouze (reparační) právní prostředek formou odvolání, což považují za nepříznivé.²⁴⁷ V případě úpadku bank a pojišťoven je správce povinen pravidelně, nejméně však jednou

²⁴⁶ Protože usnesení o prohlášení konkurzu neobsahuje informaci o první schůzi věřitelů a o přezkumném jednání (arg. § 13 odst. 2 ZKV), je zapotřebí zvláštního oznámení (obeslání) účastníků k přezkumnému jednání (§ 21 odst. 1 ZKV), což umožňuje nejenom průtahy v řízení, ale i nebezpečí, že věřitelé neobdrží informaci o přezkumném jednání.

²⁴⁷ ZOULÍK, str. 169 a násl.: Jednání není třeba nařizovat k vydání rozvrhového usnesení, protože „všechny sporné otázky byly vyřešeny při projednání konečné zprávy“ a „situace mezi projednáním konečné zprávy a rozvrhem se prakticky nemůže změnit.“ – Zástavám jiný názor, protože jednání o konečné zprávě a projednání případných námitek proti ní se neřeší podle judikatury (VrchS Praha 19.2.2002, I Ko 552/01, SJ 224/2002 [KRČMÁŘ, Přehled, str. 549 a násl.]) „způsob a rozsah uspokojení pohledávek konkurzních věřitelů“, protože „otázka míry uspokojení pohledávek není předmětem rozhodování konkurzního soudu o konečné zprávě a vyúčtování odměny a výdajů správce.“ Proto by bylo podle mého názoru de lege ferenda třeba poskytnout věřitelům možnost se k návrhu na rozvrh vyjádřit, a to v rámci jednání.

ročně, uveřejňovat zprávu pro věřitele a veřejnost o postupu konkurzního řízení, a to vhodným způsobem (§ 66h, § 66t odst. 1 ZKV).

cc) Kontrolní právo

Věřitelé mohou navrhopvat, aby soud zprostil správce funkce z důležitých důvodů (§§ 7, 8 odst. 6 ZKV).²⁴⁸ Z ustanovení § 8 odst. 2 ZKV v souvislosti s ustanovením § 420 ObčZ vyplývá, že správce odpovídá jak věřitelům, tak i třetím osobám za škodu vzniklou porušením své povinnosti (viz níže). Jak výše uvedeno náleží věřitelům námitky proti konečné zprávě a proti vyúčtování správce. Jednotlivý věřitel nemůže napadnout usnesení jiných věřitelských orgánů (věřitelského výboru nebo schůze věřitelů) (arg. e contr. § 12 odst. 2 ZKV): Protože „dohledací činnost soudu směřuje i k dalším procesním subjektům“ a týká se i „dohledu nad tím, zda některý ze subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění anebo zda jinak nedochází k porušení zákona“²⁴⁹ je třeba dovodit, že soud je výlučně oprávněn přezkoumat správnost usnesení věřitelských orgánů. Proti takovým rozhodnutím soudu, která učiní při výkonu dohledací činnosti a kterými zruší např. usnesení věřitelského výboru, je odvolání vyloučené (§ 66b odst. 2 ZKV). Nakonec mohou věřitelé navrhopvat, aby soud z důležitých důvodů odvolal věřitelský výbor, anebo některého z jeho členů (§ 11 odst. 4 ZKV).

dd) Právo na účast

Každý věřitel může svoji pohledávku v lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkurzu **přihlásit** (§ 20 odst. 1 ZKV). Neučiní-li tak nejpozději do dvou měsíců od prvního přezkumného jednání, k této pohledávce se už nepřihlíží (§ 22 odst. 2 ZKV). Konkurzní věřitel může v přezkumném jednání **popírat** pravost, výši i pořadí všech přihlášených pohledávek (§ 21 odst. 2 ZKV). I když toto ustanovení doslova nestanoví, je třeba mít za to, že právo na popření přísluší pouze věřitelům se zjištěnými pohledávkami.²⁵⁰ Podle mého názoru stojí za uvážení poskytnout i těm konkurzním věřitelům právo na popření, jejichž pohledávky sice nejsou zjištěny, ale kterým soud přiznal hlasovací právo v rámci schůze věřitelů. **Hlasovací právo** mají totiž konkurzní věřitelé, jejichž pohledávka je zjištěna, nebo kterým soud přiznal hlasovací právo, i když jejichž pohledávka nebyla ještě zjištěna, je

²⁴⁸ ZOULÍK, str. 67, uvádí jako důležité důvody žádost správce o zproštění, vyškrtnutí správce ze seznamu správců, zjištění o správcové podjatosti.

²⁴⁹ ZOULÍK, 82

²⁵⁰ KOZEL, str. 300

sporná, popř. je podmíněná (§ 10 odst. 3 ZKV). Česká právní doktrína považuje – na rozdíl od ustanovení §§ 12 odst. 1, 51 KŘ, rozlišující mezi zajištěnou pohledávkou na jedné straně a konkurzní pohledávkou téhož věřitele na straně druhé²⁵¹ – i oddělené věřitele za konkurzní věřitele, kteří musí přihlásit i svou zajištěnou pohledávku do konkurzu,²⁵² a proto mají neomezené hlasovací právo i ohledně zajištěné části své pohledávky (arg. § 10 odst. 3 ZKV; arg. e contr. § 92 odst. 3 KŘ).²⁵³ Věřitel, který úspěšně popřel pohledávku, má právo, aby mu byly z podstaty nahrazeny jeho náklady řízení, pokud podstatě vznikl v důsledku toho řízení nějaký prospěch a pokud mu tyto náklady nezaplatila neúspěšná protistrana ve sporu (§ 25 odst. 2, § 25b odst. 1 ZKV). V případě, že věřitel disponuje nevykonatelným nárokem, může uplatňovat svůj nárok proti všem popírajícím věřitelům a správci (§ 23 odst. 2 ZKV), resp. proti správci podobou žaloby (§ 24 odst. 1 ZKV).²⁵⁴ V případě vykonatelné pohledávky musí žalovat popírající věřitele anebo správce (§ 23 odst. 3, § 24 odst. 2 ZKV). **Odpůrčí právo** má nejenom správce podstaty, ale každý konkurzní věřitel, stejně jako právo dovolat se neúčinnosti právních úkonů dlužníka (§ 15 odst. 2, § 16 odst. 1 ZKV).

Věřitelé uvedení v návrhu na **ochrannou lhůtu** a věřitelé, kteří se k řízení přihlásili v průběhu ochranné lhůty, mají postavení konkurzních věřitelů (§ 5b odst. 4 ZKV). Věřitelům uvedeným v návrhu zašle soud usnesení o povolení ochranné lhůty, avšak nepřísluší jim právo na odvolání proti rozhodnutí soudu (§ 5b odst. 2, 3 ZKV).

K **jednání o nuceném vyrovnání** soud předvolá mj. konkurzní věřitele, kteří doposud nebyli uspokojeni (§ 37 odst. 1 ZKV). Hlasovat mohou konkurzní věřitelé s **hlasovacím právem**, pokud nejsou podle § 38 odst. 2 ZKV výslovně vyloučeni z hlasování (např. oddělení věřitelé, věřitelé za podstatou, věřitelé, kterými jsou osoby dlužníkovi blízké, a věřitelé, kterým soud nepřiznal hlasovací právo v smyslu § 10 odst. 3 ZKV, rovněž věřitelé na vyloučení věcí [arg.

²⁵¹ Např. § 51 odst. 3 KŘ: „*Oddělení věřitelé, kterým přísluší zároveň osobní nárok proti úpadci, mohou celou pohledávku uplatnit také jako konkurzní věřitelé.*“

²⁵² ZOULÍK, str. 164; § 14 odst. 1 lit. d) ZKV neposkytuje možnost zahájit po prohlášení konkurzu nové řízení ohledně odděleného uspokojení (arg. § 14 odst. 1 lit. d) ve spojení s § 20 odst. 1 ZKV), ale věřitelé mohou pouze zahájit incidenční spor dle § 23 ZKV; SCHELLEOVÁ, Postavení, str. 35 a násl.

²⁵³ Jiného názoru je SCHELLEOVÁ, Postavení, str. 41, která přitom vychází zřejmě z ustanovení § 92 odst. 3 KŘ, které však nemá obdobu v ustanoveních ZKV o konkurzu: Zatímco § 10 odst. 3 ZKV poskytne ohledně konkurzu neomezené hlasovací právo oddělených věřitelů, tak § 38 odst. 2 lit. a) ZKV naopak neposkytne ohledně nuceného vyrovnání odděleným věřitelům vůbec žádné hlasovací právo, § 58 odst. 2 lit. d) ZKV poskytne ohledně vyrovnání odděleným věřitelům hlasovací právo „*za tu část pohledávky, která nebude uhrazena z práva na oddělené uspokojení.*“ Z toho vyplývá, že sama úprava vyrovnání vykazuje podobné přidělení hlasovacího práva jako § 92 odst. 3 KŘ; argumentum e contrario lze dovozovat, že k omezení hlasovacího práva oddělených věřitelů dochází jenom v případě vyrovnání, nikoliv v případě konkurzu, jelikož zákon takové omezení nestanoví v ustanovení § 10 odst. 3 ZKV.

²⁵⁴ KOZEL, str. 313

§ 36 odst. 1 lit. a) ZKV]). Usnesení o potvrzení nuceného vyrovnání, resp. o jeho zamítnutí se zašle do vlastních rukou konkurzním věřitelům s tím, že ti věřitelé, kteří k vyrovnání výslovně nepřivolili, resp. neodporovali přijetí nuceného vyrovnání, mají právo na odvolání (§ 39 odst. 2, 3, § 40 odst. 2 ZKV). Každému věřiteli svědčí i po pravomoci usnesení o potvrzení vyrovnání (časově omezený, a to do 3 let od potvrzení nuceného vyrovnání) nárok, aby jeho pohledávka byla úplně uspokojena, pokud nuceného vyrovnání bylo dosaženo podvodným jednáním (§ 43 odst. 2 ZKV).

b) Práva skupiny věřitelů

V české úpravě skupině věřitelů nepřísluší žádné oprávnění, které by odpovídalo rakouské úpravě v ustanovení § 91 odst. 1 KO. Jednotliví věřitelé proto nemohou svolat schůzi věřitelů.²⁵⁵

c) Práva celku věřitelů

aa) Obecné poznámky

Pro posouzení postavení celku věřitelů lze práva věřitelů podle výše vytvořeného schématu rozlišit podle toho, kterou zásadou se řídí (jednohlasnost, majorizace, zabezpečení cizích zájmů).

bb) Celek věřitelů

Jednohlasnost věřitelů se vyžaduje ve české úpravě pouze v případě, že konkurz se zruší na návrh dlužníka se souhlasem všech věřitelů (§ 44 odst. 1 lit. c ZKV).

cc) Schůze věřitelů

V případě schůze věřitelů se jedná o jeden z věřitelských orgánů, který slouží k tomu, aby konkurzní věřitelé mohli vyjádřit svá „*stanoviska potřebná pro další vedení konkurzu*“,

²⁵⁵ K otázce, zda všichni věřitelé mohou společně podat návrh na svolání schůze věřitelů, viz KOTOUČOVÁ, ZKV, str. 131.

rovněž k tomu, aby svolal věřitelský výbor (§ 10 odst. 1, 2 ZKV). Schůze věřitelů nemá právní subjektivitu, svou existenci a působnost opírá výlučně o předpisy procesního práva, tj. práva konkurzního; schůze věřitelů není zástupcem věřitelů a vykonává pouze působnost, kterou jim svěřuje zákon, a další činnost, která je jejím předpokladem nebo s ní jinak bezprostředně souvisí.²⁵⁶ Dokud není ustaven věřitelský výbor (resp. zástupce věřitelů), vykonává působnost věřitelského výboru schůze věřitelů (§ 11a ZKV). Z toho právní doktrína dovozuje, že schůze věřitelů je „základní věřitelský orgán s obecnou působností“.²⁵⁷

Schůzi věřitelů **svolává** soud a **řídí** ji, je-li to zapotřebí pro zjištění stanovisek věřitelů potřebných pro další vedení konkurzu. Je svolána vždy na návrh správce nebo věřitelského výboru. Věřitelé mají sice právo na účast, nemusí se jí však zúčastnit. Právo na účast mají rovněž soud, správce a věřitelský výbor (arg. § 10 odst. 1 ZKV), podle mého názoru i dlužník, jelikož dlužník je účastník řízení stejně jak konkurzní věřitelé, nikoliv však jiné osoby. To znamená, že účast veřejnosti není na schůzi věřitelů přípustná.²⁵⁸ **První schůze** věřitelů, na které bývá volen věřitelský výbor, bývá svolána při příležitosti přezkumného jednání,²⁵⁹ nemusí však být svolána již v konkurzní vyhlášce, jak tomu bylo v konkurzním řádu z roku 1931 (§ 71 odst. 2 KŘ).²⁶⁰ **K přijetí usnesení** a k volbám věřitelského výboru je třeba prosté většiny hlasů přítomných nebo řádně zastoupených konkurzních věřitelů podle výše jejich pohledávek (§ 10 odst. 2 ZKV). Platné usnesení může proto být přijato i při účasti pouze jednoho věřitele, nejnižší počet přítomných věřitelů²⁶¹ není stanoven. Přijetí usnesení per rollam není přípustné (arg. § 10 odst. 2 ZKV).²⁶² Schůze věřitelů a **předmět jednání** musí být **oznámeny** vhodným způsobem, přičemž za vhodný způsob je považováno vyvěšení na úřední desce a publikaci v Obchodním věstníku (arg. § 5b odst. 5 ZKV, čl. II odst. 5 zákona č. 122/1993 Sb.). Pokud se tak neděje, např. pokud není uveden předmět jednání, resp. předmět jednání není úplný, nelze se usnášet na schůzi věřitelů vůbec, resp. nelze se usnášet na schůzi věřitelů na bodu neuvedeném v oznámení.

²⁵⁶ Zakladní ZOULÍK, str. 74 a násl.

²⁵⁷ ZOULÍK, str. 75

²⁵⁸ Jinak KOZEL, str. 92, který zřejmě zamění jednání soudu se všemi věřiteli (např. přezkumné jednání podle § 21 ZKV) dle §§ 115 a násl. OSŘ, které je veřejné, se schůzí věřitelů, které je jednání zvláštního procesního subjektu se zvláštní působností; přesný ZOULÍK, str. 75

²⁵⁹ ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 223; rovněž pravděpodobně KOZEL, str. 94 a násl., který konstatuje, že „první schůze věřitelů se nemůže konat dříve, než uplynula lhůta pro přihlášení pohledávek, neboť v opačném případě by byla odňata účast na řízení těm věřitelům, kteří přihlásili svou pohledávku ve lhůtě stanovené soudem, i když později, než se konala první schůze věřitelů.“

²⁶⁰ SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 213; SCHELLEOVÁ, Postavení, str. 40, proto to považuje za „volnější a rámcovější“ úpravu.

²⁶¹ ZOULÍK, str. 76

²⁶² Rovněž KOZEL, str. 92

Působnost schůze věřitelů jsou následující :

- volba věřitelského výboru a stanovení počtu jeho členů (§ 5b odst. 5, § 10 odst. 2, § 11 odst. 2, 4 ZKV),
- návrh na zproštění správce jeho funkce (§ 8 odst. 5 ZKV),²⁶³
- vyjádření v rámci stanovisek ohledně vedení konkurzu (§ 10 odst. 1 ZKV)
- výkon všech oprávnění věřitelských orgánů (věřitelského výboru, zástupce věřitelů), pokud jejich výkon není zajištěn jinak (§ 11a ZKV),²⁶⁴
- souhlas s účinností smlouvy o fúzi dlužníka nebo o převodu jmění dlužníka na společníka, které byly uzavřeny po prohlášení konkurzu (§ 14b ZKV)²⁶⁵

dd) Věřitelský výbor

aaa) Obecné poznámky

Dalším věřitelským orgánem je věřitelský výbor, jehož ustavení je v zásadě fakultativní, obligatorním je věřitelský výbor pouze tehdy, přesahuje-li počet konkurzních věřitelů 50. Při nižším počtu věřitelů mají věřitelé možnost volit mezi ustanovením věřitelského výboru, ustanovením svého zástupce se stejnou působností jako věřitelský výbor, nebo přímým výkonem věřitelských oprávnění schůzí věřitelů (§ 11 odst. 1, § 11a ZKV). Stejně jako schůze věřitelů nemá ani věřitelský výbor právní subjektivitu a navíc není zástupcem věřitelů.²⁶⁶

²⁶³ VrchS Praha 20.12.2000, 1 Ko 286/00, SJ 220/2002 (KRČMÁŘ, Přehled, str. 547 a násl.)

²⁶⁴ SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 215; SCHELLEOVÁ, Postavení, str. 41; ZOULÍK, str. 75, přičemž tento autor konstatoval ještě k ustanovení § 11a ZKV ve znění před zákonem č. 105/2000 Sb. (tj. působnost soudu ustanovit opatrovníka věřitelů), „že schůze věřitelů může vždy vykonávat všechna oprávnění věřitelských orgánů, pokud jejich výkon není zajištěn jinak. Konkrétně to znamená, že v případech, kdy zákon mluví o věřitelském výboru, může jeho oprávnění vykonávat i schůze věřitelů (v případě, že věřitelský výbor není ustaven nebo je nečinný);“ takový výklad neobstojí proti starému znění § 11a ZKV (jelikož nestanovil subsidiární pravomoc schůze věřitelů, naopak soud rozhodoval o ustavení opatrovníka), ani proti novému znění § 11a ZKV ve smyslu zákona č. 105/2000 Sb., ačkoliv nové znění přiznává schůzi věřitelů subsidiární pravomoc v případě, že nebyl ustaven věřitelský výbor, a to z důvodu, že schůze věřitelů není podle § 11a ZKV příslušná tehdy, když je výbor ustaven, ale je nečinný (viz níže).

²⁶⁵ Navzdory dikci zákona („souhlas konkurzních věřitelů“) vychází právní doktrína správně z působnosti schůze věřitelů; srov. KOTOUČOVÁ, str. 177; ZELENKA/MARŠÍKOVÁ, str. 454

²⁶⁶ Srov. např. KAVAN, Výbor, str. 7

Členy věřitelského výboru, náhradníky a jejich počet volí schůze věřitelů vždy na první schůzi věřitelů u příležitosti prvního přezkumného jednání. Výbor má nejméně tři a nejvíce devět členů. Soudní rozhodnutí ve souvislosti s volbou a s odvoláním věřitelského výboru nelze napadnout odvoláním.²⁶⁷

Členem věřitelského výboru může být jenom konkurzní věřitel²⁶⁸ s výjimkou vedoucích pracovníků, osob dlužníkovi blízkých a určitých společníků (§ 11 odst. 3, § 67b ZKV). I když jednatel dlužníka – společnosti s ručením omezeným není doslova vyloučen z členství věřitelského výboru,²⁶⁹ není to podle mého názoru „zcela nedostačující“²⁷⁰ situace, pokud soud pořádně vykonává dohlédací činnost a popř. nepotvrdí volbu věřitelského výboru pro podjatost zvoleného jednatele. Soud nemusí totiž tuto volbu potvrdit, jestliže zvolený člen je osobou zpřísněnou či propojenou s dlužníkem, a proto nebude chránit společný zájem konkurzních věřitelů,²⁷¹ nebo bude-li prosazovat partikulární zájmy jednotlivých věřitelů.²⁷² To znamená, že soud není ipso iure vázán výsledkem volby, ale může přezkoumat zákonnost uskutečněné volby. Členy věřitelského výboru by se měli stát zástupci všech skupin věřitelů podle nominálního objemu svých pohledávek.²⁷³

Odvolání z funkce z důležitých důvodů náleží soudu z úřední moci či na návrh některého z konkurzních věřitelů nebo správce. Jestliže soud věřitelský výbor, resp. jeho člena odvolá, jestliže člen nemůže svou funkci ve věřitelském výboru vykonávat nebo se vzdá své funkce, jestliže se nemůže jednání výboru zúčastnit, nastupuje se schválením soudu místo něho náhradník.²⁷⁴ Soud může též nařídít doplňující volbu anebo může podle novely zákona, č. 105/2000 Sb., jmenovat nový věřitelský výbor či nového člena (§ 11 odst. 4 ZKV). Z toho

²⁶⁷ VrchS Praha 28.3.2001, I Ko 125/01, R 49/2002 (KRČMÁŘ, Přehled, str. 301)

²⁶⁸ Taková úprava odpovídá konkurznímu řádu 1868, a DENKSCHRIFT, str. 78 a násl. se o tom zmiňuje: „Nach dem bisherigen Recht (sci. Concursordnung 1868) (...) dürfen nur Konkursgläubiger in den Ausschuß gewählt werden. (...) Dieses (sci. unabweisliche praktische) Bedürfnis besteht aber in gleicher Weise auch für die Zulassung von Vertretern anderer Personen, die nicht Konkursgläubiger sind, insbesondere für Advokaten, kommerzielle Vertreter und andere, wenn sich die Gläubiger nicht am Ort des Konkursgerichts befinden. Bisher hatte man sich in solchen Fällen mit Umgehungen des Gesetzes, zum Beispiel mit der Zession von Forderungen an den Vertreter oder mit der nachträglichen Einsendung des Ausschußprotokolls zur Unterschrift an den Gläubiger, der nur durch einen Vertreter an der Sitzung teilgenommen hatte, behelfen müssen“, nhladě na historii tohoto ustanovení konstatuje SCHELLEOVÁ k ustanovení § 11 odst. 3 ZKV, Postavení, str. 44: „Dnes je tato velmi problematická úprava věřitelského výboru překonána“, aniž by zohledňovala možnost zenužívání takového zákazu jak to uvede DENKSCHRIFT.

²⁶⁹ Další příklady uvede KOZEL, str. 95 a násl.

²⁷⁰ Takto KOZEL, str. 95

²⁷¹ KOZEL, str. 96

²⁷² KAVAN, Výbor, str. 5

²⁷³ KAVAN, Výbor, str. 8.

²⁷⁴ ZOULÍK, str. 78

vyvozují, že ustanovení věřitelského výboru (jeho člena) záleží po „*prvním*“ ukončení funkce (odvolání, vzdání se funkce, překážka ve výkonu funkce) na zvážení soudu, který může v případě ukončení funkce buď nařídit doplňující volbu, nebo jmenovat člena, resp. výbor samostatně. Část právní doktríny proto konstatuje, že přežívá tendence silného postavení konkurzního soudu namísto věřitelů, přičemž typickým příkladem této tendence je ustanovení § 11 odst. 4 ZKV.²⁷⁵ V právní doktríně byl dále vysloven názor, podle něhož je schůze věřitelů oprávněná věřitelský výbor (kdykoliv) odvolat, má-li se za to, že výbor už neplní řádně svoji funkci, přičemž tato změna podléhá schválení soudem.²⁷⁶ Takový názor je třeba odmítnout, jelikož nemá oporu v zákoně, a důvody odvolání jsou v zákoně taxativně uvedeny.

Věřitelský výbor **svolává** soud nebo správce, může se též scházet z vlastní iniciativy, přičemž je předseda výboru oprávněn k jeho svolání.²⁷⁷ Zasedání výboru je řízeno jeho předsedou a je neveřejné. Právo na **úcast** mají členové výboru, náhradníci, rovněž soud a správce, pokud svolávali výbor. K **přijetí usnesení** je potřeba většiny hlasů členů věřitelského výboru (§ 11 odst. 6 ZKV).

bbb) Úloha věřitelského výboru

Úkolem věřitelského výboru je především dohled nad činností správce podstaty a ochrana společného zájmu všech věřitelů, nikoliv zájem jednotlivých věřitelů nebo zájem úpadce.²⁷⁸ Výčet působností věřitelského výboru není v zákoně stanoven taxativně, protože soud může věřitelskému výboru uložit i jiné úkoly než svěřené mu zákonem.²⁷⁹ K jednotlivým úkolům je třeba uvést:

α) Kontrola

- Věřitelský výbor vykonává dohled nad činností správce a průběžně schvaluje výši a správnost hotových výdajů správce a nákladů spojených s udržováním a správou

²⁷⁵ KAVAN, Výbor, str. 10

²⁷⁶ SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 218 a násl., odůvodňují to tím, že to je v souladu se zásadou autonomie věřitelů.

²⁷⁷ ZOULÍK, str. 79

²⁷⁸ KOZEL, str. 96; KAVAN, Výbor, str. 8

²⁷⁹ arg. § 11 odst. 5 ZKV: „*Věřitelský výbor (...) plní úkoly stanovené tímto zákonem nebo uložené mu soudem*“.

podstaty (§ 11 odst. 5 ZKV). Dohled nad činností správce zahrnuje podle právní doktríny²⁸⁰ i dohled nad tím, zda správce vyžaduje od dlužníka plnění povinností při zjištění podstaty, dohled nad provedením soupisu majetku podstaty, dohled nad vymáháním plnění, která náleží do podstaty. Za tímto účelem může od správce požadovat předložení příslušných podkladů.²⁸¹ V rámci oprávnění podávat soudu návrhy týkající se průběhu konkurzního řízení, může věřitelský výbor soudu případné nedostatky v činnosti správce naznačit.

- Soud může správci uložit, aby si vyžádal na určité otázky názor věřitelského výboru (§ 12 odst. 1 ZKV).
- Dlužník musí věřitelský výbor informovat o opatřeních přijatých po dobu trvání ochranné lhůty za účelem překonání úpadku a v případě potřeby požádat o jeho součinnost (§ 5d odst. 1 lit. e ZKV).
- Na návrh věřitelského výboru může soud po trvání ochranné lhůty dlužníkovi zakázat, aby nějaké právní úkony činil vůbec, nebo pouze s předchozím souhlasem věřitelského výboru (§ 5d odst. 1 lit. c ZKV)
- Správce podstaty musí věřitelskému výboru podávat zprávy o zpeněžování majetku z podstaty (§ 29 odst. 1 ZKV). Konečnou zprávu a vyúčtování projedná soud na jednání, ke kterému obešle i věřitelský výbor (§ 29 odst. 3 ZKV), i když výboru nepřísluší právo podat námitky proti konečné zprávě nebo proti vyúčtování (arg. e contr. § 29 odst. 2 ZKV).

β) Vyjádření

- Provozování dlužníkovy podniku bude po prohlášení konkurzu ukončeno jen tehdy, jestliže tak rozhodne soud po vyjádření věřitelského výboru (§ 18a odst. 2 ZKV).
- Při rozhodování o prodeji konkurzní podstaty mimo dražbu přihlédně soud mj. k vyjádření věřitelského výboru (§ 27 odst. 2 ZKV).
- Než správce podstaty může zpeněžit věci nebo práva, které slouží provozování podniku, jednou smlouvou, vyžaduje se (vedle souhlasu soudu) vyjádření věřitelského výboru (§ 27a ZKV).

²⁸⁰ KOZEL, str. 97

²⁸¹ KAVAN, str. 10

γ) Souhlas s rozhodnutím jiného orgánu / rozhodnutí výboru

- Věřitelský výbor může udělit souhlas s prodloužením ochranné lhůty soudem (§ 5c ZKV)
- Činností, k nimž je správce povinen, může správce zadat třetím osobám na účet podstaty pouze se souhlasem věřitelského výboru (§ 8 odst. 3 ZKV in fine).
- Na základě rozhodnutí věřitelského výboru a se souhlasem soudu může správci být poskytnuta záloha k úhradě jeho výdajů (§ 8 odst. 3 ZKV).
- Správce může (po prohlášení konkurzu do rozhodnutí o ukončení provozu) se souhlasem věřitelského výboru činit opatření potřebná k zajištění dalšího provozování podniku (např. ustanovení odpovědného zástupce podle ŽZ)²⁸² (§ 18a odst. 3 ZKV) uzavírat smlouvy o úvěru za účelem financování vývozu (§ 14a odst. 1 ve spojení s § 18a odst. 3 ZKV).
- K účinnosti dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela/ky je třeba schválení soudem po předchozím souhlasu věřitelského výboru (§ 26a odst. 2 ZKV).
- K vyloučení nedobytných pohledávek resp. věcí nebo práva, které nebylo možno prodat, z konkurzní podstaty musí věřitelský výbor (před schválením soudu) předem udělit souhlas (§ 27 odst. 6 ZKV).
- Správce může navrhnout, aby soud povolil ještě před schválením konečné zprávy částečný rozvrh, pokud s tímto návrhem souhlasí věřitelský výbor a umožňuje to stav podstaty (§ 30 odst. 3 ZKV).

²⁸² Pokud patrně není judikaturou řešena otázka, v jakých případech se souhlas věřitelského výboru vyžaduje pro opatření správce v souvislosti s pokračováním v provozu a v jakých ne. Právní teorie (viz ZOULÍK, str. 129, přičemž souhlas soudu byl mezitím nahrazen souhlasem věřitelského výboru) dovodila, že „všechna opatření musí být schválena“, protože „zákon neomezuje nutnost tohoto souhlasu jen na některá z nich“, přičemž je „samozřejmé, že opatření, jimiž se provozování podniku již provádí (např. uzavírání smluv, hospodaření se zásobami, organizace odbytu, výrobní příkazy, atd.) nelze považovat za taková opatření“ vyžadující souhlas věřitelského výboru; jiná část teorie (KOTOUČOVÁ, ZKV, str. 196) má za to, že „zásadní opatření, zejména ta, která by se mohla ve svých důsledcích dotknout nároků konkurzních věřitelů“ lze realizovat jen se souhlasem věřitelského výboru; třetí názor (KAVAN, Výbor, str. 9) vychází z toho, že souhlas věřitelského výboru „se bude týkat právě jen uzavírání zde [sci. § 14a odst. 1 ZKV] specifikovaných smluv [sci. smluv o úvěru za účelem financování vývozu poskytnutého podle zvláštního zákona] a nikoliv i právních úkonů potřebných k provozování podniku.“ – Názor KAVANA je evidentně v rozporu se zákonem, protože souhlas věřitelského výboru se vyžaduje dle § 18a odst. 3 ZKV jak v případě opatření potřebných k zajištění dalšího provozování podniku, tak v případě smluv o úvěru za účelem financování vývozu. Tento souhlas se totiž netýká jen v § 14a odst. 1 ZKV uvedených smluv. I stanovisko KOTOUČOVO není doloženo zákonem, jelikož zákon nestanoví, že pouze zásadní opatření musí být schválena věřitelským výborem. Slově a smyslu zákona odpovídá první uvedená teorie: Všechna opatření potřebná k zajištění provozování podniku musí být odsouhlasena věřitelským výborem s výjimkou těch opatření, která byla učiněna do prohlášení konkurzu dlužníkem samým, protože se zde nejedná o provozování další, ale původní.

- V případě úpadku bank a pojišťoven je správce povinen pravidelně, nejméně však jednou ročně uveřejňovat zprávu pro věřitele o postupu konkurzního řízení, přičemž tato zpráva musí být odsouhlasena věřitelským výborem (§ 66h, § 66t odst. 1 ZKV).

δ) Spolupůsobení

- Věřitelský výbor je oprávněn podat návrh, aby soud svolal schůzi věřitelů (§ 10 odst. 1 ZKV). Dle částí právní teorie se věřitelskému výboru „*otvírá na tomto místě prostor pro informování konkurzních věřitelů i pro to, aby od nich získal stanoviska pro svůj další postup.*“²⁸³
- Soupis podstaty provede správce podle pokynů soudu za součinnosti věřitelského výboru (§ 18 odst. 1 ZKV).²⁸⁴ Ocenění věcí zařazených do soupisu konkurzní podstaty provede v zásadě dlužník nebo správce, ocenění však provede znalec, požaduje-li to věřitelský výbor (§ 18 odst. 5 ZKV).
- Věřitelskému výboru bude doručen návrh na nucené vyrovnání spolu s předvoláním k jednání o nuceném vyrovnání (§ 37 odst. 1 ZKV).

ε) Majetková práva

- Členové a náhradníci věřitelského výboru mají nárok na náhradu nutných výdajů spojených s výkonem funkce a na přiměřenou odměnu v soudem stanovené výši (§ 11 odst. 8 ZKV).

²⁸³ KAVAN, Výbor, str. 9

²⁸⁴ Dle ZOULÍK, str. 123, může tato součinnost mít různé formy od podnětů ze strany věřitelského výboru až po jeho hodnotící vyjádření ohledně způsobu sestavení a úplnosti soupisu.

3. Česká republika – nová úprava

a) Práva individuálního věřitele

aa) Iniciativní právo

Insolvenční řízení je zahájeno mj. na návrh věřitele (§ 97, § 105 InsZ). **Zpětvzetí** návrhu, které je možné až do vydání rozhodnutí o úpadku nebo do právní moci jiného rozhodnutí o insolvenčním návrhu, způsobí překážku dalšího návrhu po dobu 6 měsíců po zpětvzetí (§ 129 odst. 2 InsZ). Rovněž jako ve staré úpravě zastaví soud řízení na základě včasného zpětvzetí návrhu (§ 130 odst. 1 InsZ). Nová úprava zapovídá podle záměru zákonodárců zamítnutí insolvenčního návrhu jen proto, že **majetek dlužníka nepostačuje** k úhradě nákladů insolvenčního řízení.²⁸⁵ Aby došlo u obchodních společností z důvodu nepostačujícího majetku k zamítnutí insolvenčního návrhu, musí být splněny ještě další podmínky (§ 144 odst. 1 InsZ). I kdyby tyto podmínky byly v případě obchodních společností splněny, není na místě zamítnutí insolvenčního návrhu, zaplatí-li insolvenční navrhovatel zálohu na náklady insolvenčního řízení požadovanou soudem (§§ 108, 144 odst. 2 InsZ).²⁸⁶ Nestačí-li majetek fyzických osob, nelze zamítnout insolvenční návrh; insolvenční řízení se v takovém případě řídí ustanoveními o nepatrném konkurzu, tj. dojde ke zrušení konkurzu (§§ 314, 315 InsZ v spojení s § 308 odst. 1 lit. d) InsZ). Nezaplatí-li insolvenční navrhovatel tuto zálohu včas a řádně, nemusí soud řízení zastavit, ale může přikročit i k vymáhání zálohy cestou výkonu rozhodnutí (§ 108 odst. 3 InsZ). Proti rozhodnutí o zamítnutí resp. odmítnutí insolvenčního návrhu se mohou odvolat insolvenční navrhovatel (§ 145 odst. 2, 128 odst. 4 InsZ) a v případě zamítnutí pro nedostatek majetku i insolvenční věřitel (§ 144 odst. 3 InsZ).

Iniciativní právo mají věřitelé nejenom v konkurzním řízení, ale i při **reorganizaci** – přihlášený věřitel může totiž podat návrh na povolení reorganizace dlužníka (§ 317 odst. 1). Tomuto oprávnění odpovídá právo na doručení soudního rozhodnutí a popř. odvolání proti

²⁸⁵ Viz důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 125; i když nedostatek majetku k úhradě nákladů insolvenčního řízení není důvodem pro zamítnutí insolvenčního návrhu, zruší soud konkurz ex officio, je-li majetek dlužníka „ *zcela nepostačující* “ pro uspokojení věřitelů (§ 308 odst. 1 lit. d) InsZ).

²⁸⁶ Viz důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 100

odmítnutí resp. zamítnutí návrhu na povolení reorganizace (§ 318 odst. 2, § 320 odst. 4, § 326 odst. 3 InsZ).

bb) Informační právo

- Zásadně platí, že soudní rozhodnutí se doručují pouze vyvěšením na úřední desce soudu a jejím současným zveřejněním v **insolvenčním rejstříku** (§ 71 odst. 1 InsZ).²⁸⁷ Výjimečně se soudní rozhodnutí doručují zvláště těm osobám, o jejichž podání soud rozhoduje, dále osobám, které mají v insolvenčním řízení něco osobně vykonat, a věřitelskému výboru atd. (§ 75 odst. 2 InsZ). Oznámení o zahájení insolvenčního řízení se proto doručuje účastníkům pouze vyhláškou (§ 101 odst. 2 InsZ).
- Rozhodnutí o úpadku a popř. i o způsobu řešení úpadku²⁸⁸ se doručí zvláště mj. insolvenčnímu navrhovateli a – dle zvážení soudu – i věřitelům, kteří přihlásili své pohledávky před vydáním rozhodnutí (§ 138, § 148 InsZ). Proti rozhodnutí o úpadku vydaném na základě insolvenčního návrhu dlužníka není odvolání přípustné (§ 141 odst. 1 InsZ). Stejným osobám se doručí rozhodnutí o zrušení konkurzu, přičemž přihlášení věřitelé mají právo na odvolání (§ 309 InsZ). Rozhodnutí o úpadku zahrnuje nově výrok o místě a termínu první schůze věřitelů a prezkumného jednání (§ 136 odst. 2 lit. g) InsZ). Rozhodnutí týkající se předběžných opatření v době od zahájení řízení do vydání rozhodnutí o úpadku doručí soud mj. osobě, která takový návrh podala (§ 113 odst. 2, 6 InsZ). Insolvenční věřitelé jsou jako účastníci řízení oprávněni nahlédnout u správce do seznamu přihlášených pohledávek a do dokladů, na jejichž základě byl sestaven (§ 189 odst. 2 InsZ); mohou rovněž žádat, aby jim soud vydal výpis ze seznamu přihlášených pohledávek upraveného na prezkumném jednání (§ 197 odst. 1 InsZ). Soud informuje věřitele, jehož nevykonatelná pohledávka byla při prezkumném jednání popřena, aniž by se tohoto jednání zúčastnil (§ 197 odst. 2 InsZ).
- Věřitelé mohou u soudu nahlédnout do zprávy o hospodářské situaci dlužníka, v níž se insolvenční správce vyjadřuje mj. k možnosti dalšího využití dlužníkovy podniku (§ 281 odst. 2 InsZ).

²⁸⁷ § 80 odst. 3 InsZ poskytně v takových případech na žádost účastníka bezplatné vyhotovení stejnopisu rozhodnutí.

²⁸⁸ Prohlášení konkurzu (§ 148 odst. 1 InsZ), reorganizace, pokud je předložený reorganizační plán přijatý všemi skupinami věřitelů (§ 148 odst. 2 InsZ) nebo oddlužení, pokud je předložen návrh na povolení oddlužení (§ 148 odst. 3 InsZ)

- Soud uvědomí o konečné zprávě a o vyúčtování insolvenční věřitele vyhláškou (§ 304 odst. 2 InsZ). V případě, že věřitelé podali proti konečné zprávě anebo vyúčtování do 15 dnů od zveřejnění v insolvenčním rejstříku námitky, obešle je soud k jednání o konečné zprávě (§ 304 odst. 3 InsZ); proti rozhodnutí, ve kterém nebylo vyhověno námitkám věřitelů, se mají právo odvolat (§ 304 odst. 5 InsZ). Po právní moci usnesení o schválení konečné zprávy a vyúčtování předloží správce pouze soudu, nikoliv věřitelům, návrh rozvrhového usnesení. Soud přezkoumá správnost návrhu a potom vydá rozvrhové usnesení, které se doručí věřitelům, jejichž pohledávek se toto usnesení týká (§§ 306, 307 InsZ, resp. § 301 odst. 4 InsZ ohledně částečného rozvrhu). Ustanovení o konečné zprávě a rozvrhu odpovídají staré úpravě.
- Pokud insolvenční soud jmenuje prozatímní věřitelský výbor, doručí o tom rozhodnutí jmenovaným členům – insolvenčním věřitelům (§ 61 odst. 3 InsZ).
- Ke zvláštnímu doručení věřiteli může dojít v řízení o oddlužení, jestliže soud odejme osvobození od placení pohledávek na návrh některého dotčeného věřitele (§ 417 odst. 4 InsZ). Věřitelům v reorganizačním řízení musí být předložena zpráva o reorganizačním plánu (včetně reorganizačního plánu resp. jeho shrnutí a zhodnocení jeho dopadu na věřitele) před schůzí věřitelů, která má o jeho přijetí rozhodnout (§ 343 odst. 3 InsZ); tento postup platí i v případě změn reorganizačního plánu (§ 361 odst. 2 InsZ).

cc) Kontrolní právo

- Insolvenční věřitelé mohou podnítit kontrolu soudního rozhodnutí o ustanovení insolvenčního správce tím, že se odvolají proti tomuto rozhodnutí (§ 14 odst. 1, § 26 InsZ, § 201 OSŘ).²⁸⁹
- Přihlášený věřitel může navrhnout, aby soud ustanovil dlužníku předběžného správce v případě dlužníka, který je podnikatelem podle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (obchodník s cennými papíry), pokud Česká národní banka pozastavila obchodování se všemi investičními nástroji na regulovaném trhu (§ 84 odst. 1 InsZ). Předběžný správce je ustanoven i za trvání moratoria, a to na návrh věřitele, který s vyhlášením moratoria nesouhlasil a jehož pohledávka činí alespoň 10

²⁸⁹ Ačkoliv § 26 InsZ nemluví o tom, kdo je oprávněným podat odvolání, vyplývá z ustanovení o účastnících řízení (§ 14 InsZ) a z důvodové zprávy (SCHELLEOVÁ, Insolvenční Zákon, str. 41), že účastenství podle InsZ je ve shodě s pojetím účastenství v OSŘ; § 201 OSŘ dovolí účastníkům řízení, aby napadali rozhodnutí soudu.

% pohledávek, které dlužník uvedl v seznamu závazků (§ 123 odst. 1 InsZ). Protože nelze po toto období vydat rozhodnutí o úpadku dlužníka (§ 84 odst. 1, § 120 odst. 1 InsZ), nejedná se vlastně o opatření v rámci insolvenčního řízení. Pravomoc soudu ustanovit ex officio předběžného správce v řízení o zahájení insolvenčního řízení tím není dotčeno (§ 112 odst. 1 InsZ).

- Podle § 100 odst. 1 InsZ může soud, je-li v průběhu insolvenčního řízení zřejmé, že věřiteli vznikla škoda, na návrh oprávněného (poškozeného) věřitele uložit povinné osobě (např. statutární orgán právnické osoby dlužníka), aby složila do úschovy přiměřenou peněžitou částku na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti podat insolvenční návrh,
- Proti rozhodnutí soudu, kterým zjišťuje, že se k přihlášené pohledávce již nepřihlíží, nebo že přihlášená pohledávka zanikla v průběhu řízení (např. splněním), náleží přihlášenému věřiteli odvolání resp. žaloba na určení (§ 185, § 186 odst. 2 InsZ).
- Příkazy jednotlivého (zajištěného) věřitele musí správce pouze poslechnout, jde-li o správu, anebo zpeněžení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, která slouží k zajištění pohledávky (§ 230 odst. 2, § 293 InsZ).
- Věřitel, který hlasoval na schůzi věřitelů pro přijetí usnesení o odvolání insolvenčního správce z funkce, má právo na odvolání proti rozhodnutí soudu, který odvolání správce schůzí věřitelů nepotvrdil (§ 29 odst. 3 InsZ). Proti rozhodnutí soudu, kterým soud z důležitých důvodů odvolá správce z funkce a ustanoví nového správce, se může podle mého názoru každý insolvenční věřitel odvolat (§ 31 odst. 3, § 26 InsZ), což dovozují arg. e contr. z ustanovení § 32 odst. 2 InsZ, které omezuje právo na odvolání na určitý okruh oprávněných osob; jelikož ustanovení § 31 odst. 3 InsZ neobsahuje naopak takové omezení, platí obecné pravidlo, podle něhož jsou všichni účastníci řízení oprávněni k odvolání. Praktický význam má toto právo na odvolání podle mého názoru zejména při ustanovení nového správce.
- Věřitel, který hlasoval proti přijetí některého usnesení schůze věřitelů, může na stejné schůzi podat návrh, aby soud toto usnesení zrušil, odporuje-li společnému zájmu věřitelů; věřitel, který hlasoval pro přijetí, se naopak může odvolat proti zrušovacímu usnesení soudu (§ 54 odst. 2 InsZ, § 55 odst. 1, 3 InsZ).
- Přítomný věřitel, který hlasoval pro zvolení člena věřitelského výboru, se může odvolat proti rozhodnutí soudu, kterým nepotvrdil volbu tohoto člena (§ 59 odst. 4

InsZ). Věřitel, který hlasoval pro přijetí návrhu na odvolání člena věřitelského výboru na základě návrhu podaného schůzí věřitelů, má právo na odvolání proti rozhodnutí, kterým soud tento návrh zamítá (§ 64 odst. 2 InsZ). Rovněž odvolaná osoba má právo na odvolání (§ 64 odst. 1 InsZ).

- Při **reorganizaci** mohou věřitelé, kteří hlasovali pro odmítnutí (resp. pro přijetí) reorganizačního plánu, podat odvolání proti rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu (resp. proti rozhodnutí o zamítnutí reorganizačního plánu) (§ 350 odst. 1, § 351 odst. 2 InsZ). V řízení o **oddlužení** má hlasující věřitel proti přijetí schváleného způsobu oddlužení právo na odvolání proti tomuto schválení (§ 406 odst. 4 InsZ). Proti rozhodnutí insolvenčního soudu přiznávajícímu dlužníku osvobození od placení pohledávek má opravný prostředek pouze věřitel, jehož pohledávka nebyla v řízení zcela uspokojena (§ 416 odst. 2 InsZ). Soud odejme dodatečně osvobození od placení pohledávek na návrh některého dotčeného věřitele, došlo-li k přiznání osvobození, např. na základě podvodného jednání dlužníka (§ 417 odst. 1 InsZ). Přiznané osvobození zaniká také v případě odsouzení dlužníka za úmyslný trestní čin, kterým poškodil věřitele; věřitel, jehož se zánik resp. odejmutí osvobození týká, může proti soudnímu rozhodnutí podat odvolání (§ 417 odst. 4 InsZ). K jednání o zrušení schváleného oddlužení (a o následující přeměně v konkurz např. pro nesplnění podstatné části splátkového kalendáře) předvolá soud mj. i věřitele, který zrušení navrhl; takový věřitel má i právo na odvolání proti zrušení (!) (§ 418 odst. 3 InsZ)

dd) Právo na účast

- Věřitelé se mohou insolvenčního řízení zúčastnit **přihlášením** svých pohledávek (§ 165 odst. 1, § 173 odst. 1, § 184 InsZ), přičemž věřiteli hrozí v případě, že přihlásil příliš vysokou pohledávku, která skutečně činí méně než 50 % přihlášené pohledávky, závažné právní následky: jednak se nepřihlíží k oprávněné části pohledávky, jednak insolvenční soud uloží takovému věřiteli, aby do majetkové podstaty zaplatil částku, o kterou přihlášená pohledávka převýšila její oprávněnou část (§ 178 InsZ).²⁹⁰

²⁹⁰ Přihlásí-li věřitel pohledávku ve výši 100.000 Kč, a bude-li zjištěna pohledávka ve výši 49.000 Kč, nelze tuto zjištěnou pohledávku v insolvenčním řízení již uplatňovat a věřitel musí nadto do majetkové podstaty platit částku ve výši 51.000 Kč. Bude-li však zjištěna pohledávka ve výši 51.000 Kč, jedná se o pohledávku, která bude v rámci insolvenčního řízení uspokojena. Důvodová zpráva (SCHELLEOVÁ, Insolvenční Zákon, str. 143) odůvodňuje tuto úpravu tím, že chce „předejít na základě zkušeností s podobnými postupy v konkurzním řízení podle ZKV účelovým manipulacím s přihláškami za účelem posílení vlivu věřitelů na schůzi věřitelů a ve věřitelských orgánech.“ Pochyby o této úpravě vyjádřili vzhledem ke spornosti

- Jednotliví věřitelé nemají **právo popírat** pravost, výši a pořadí přihlášených pohledávek (§ 192 odst. 1 InsZ), ani právo podat odpůrčí žalobu (§ 239 odst. 1 InsZ); mohou pouze podat žalobu na určení neplatnosti právního úkonu, přičemž cílem této žaloby je řešit zjištění neplatnosti takovým způsobem, aby nedošlo k neodůvodněné zkracování majetkové podstaty (§ 231 odst. 2 InsZ)²⁹¹.
- Všem přihlášeným věřitelům zásadně přísluší **hlasovací právo** na schůzi věřitelů (§ 50 odst. 1 InsZ); byla-li pohledávka popřena, rozhodne schůze věřitelů. Jestliže poskytne hlasovací právo v rozsahu, v němž pohledávka byla popřena, a v případě, že schůze věřitelů rozhodne záporně, rozhodne o této otázce insolvenční soud (§ 51 odst. 1 InsZ).²⁹² O hlasovacím právu ohledně pohledávek, které se staly v průběhu řízení spornými nebo které ještě nejsou zjištěny, rozhodne soud m.j. na návrh některého věřitele (§ 51 odst. 3 InsZ).
- K návrhu na **moratorium** musí být přiloženo písemné prohlášení většiny věřitelů podle výše jejich pohledávek, že s vyhlášením moratoria (§ 116 odst. 2 InsZ) resp. s jeho prodloužením (§ 119 odst. 2 InsZ) souhlasí. Ke zrušení moratoria dochází důsledně rovněž na návrh většiny věřitelů (§ 124 odst. 2 lit. a) InsZ). Za trvání moratoria ustanoví soud předběžného správce též na návrh věřitele, který nesouhlasil s vyhlášením moratoria, a jehož pohledávka činí alespoň 10 % pohledávek věřitelů, které dlužník uvedl v seznamu závazků (§ 123 odst. 1 InsZ). I když text zákona určuje, že se jedná o právo náležející skupině věřitelů, není výkon tohoto práva vázán na jakoukoli činnost určité skupiny věřitelů. Disponuje-li věřitel dost vysokou pohledávkou, není zapotřebí skupiny nebo dalšího věřitele. Výkon práva nevyžaduje skupinu věřitelů, ale určité vlastnosti věřitele resp. jeho pohledávky.
- V řízení o **oddlužení** insolvenční soud návrh na povolení oddlužení zamítne, jestliže hodnota plnění bude nižší než 30 % pohledávky jednotlivého věřitele, ledaže by dotčený věřitel s nižším plněním souhlasil (§ 392 odst. 1 lit. c), § 395 odst. 1 lit. b)

většiny přihlášených pohledávek RADA/HOLÍK, Nový insolvenční zákon, DHK Daňová a Hospodářská kartotéka 2006, č. 14-15, str. 59;

²⁹¹ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 172

²⁹² Vydá-li schůze věřitelů usnesení, že věřitelé, jejichž pohledávky byly popřeny, mohou v rozsahu popření hlasovat, soud podle důvodové zprávy (SCHELLEOVÁ, Insolvenční Zákon, str. 64) již o hlasovacím právu nerozhoduje. Tento výklad je zdánlivě v rozporu s ustanovením § 52 odst. 1 InsZ, které stanoví, že „*hlasovací právo zkoumá insolvenční soud u každého z věřitelů jednotlivě*“. Podle mého názoru může soud přezkoumat hlasovací právo z hlediska společného zájmu věřitelů (§ 54 InsZ) i v případě, že schůze věřitelů vydala usnesení o hlasovacím právu, totiž v případě, když o hlasovacím právu dle díkce zákona vlastně nerozhoduje. Tento závěr dovozují na základě gramatického výkladu, jelikož „*přezkoumání*“ a „*rozhodování*“ se vzájemně nevylučují, nýbrž kontrolní proces předpokládá rozhodovací proces, který je prvním v pořadí a o který se opírá následující kontrolní proces.

InsZ). Zvláštní úprava platí pro hlasovací právo při oddlužení: Právo hlasovat o způsobu oddlužení mají pouze nezajištěni věřitelé, kteří včas přihlásili své pohledávky (§ 402 odst. 1 InsZ). Tito věřitelé jsou rovněž oprávněni k podání námitek proti povolení oddlužení (§ 403 odst. 2 InsZ). Návrh na povolení oddlužení se přijímá prostou většinou hlasů nezajištěných věřitelů podle výše jejich pohledávek (§ 402 odst. 3 InsZ). Protože hlasování je možné jak na schůzi věřitelů, tak mimo ni (§ 399 odst. 1, 3 InsZ) a výkon tohoto práva není vázán na jakoukoli činnost určité skupiny věřitelů, nejedná se o právo náležející schůzi věřitelů ani o právo náležející skupině věřitelů.

- Nová úprava rozlišuje hlasovací právo v **reorganizaci** mezi věřiteli, jejichž pohledávky nejsou reorganizačním plánem dotčeny, a proto se vždy považují za věřitele přijímající reorganizační plán (§ 347 odst. 4 InsZ), a věřiteli, do jejichž pohledávek reorganizační plán zasahuje.

b) Práva skupiny věřitelů

Alespoň dva věřitelé, jejichž pohledávky činí nejméně 10 % přihlášených pohledávek, mohou navrhnout, aby soud svolal schůzi věřitelů (§ 47 odst. 1 InsZ). Další práva, která náležejí skupině věřitelů, se nacházejí v nové úpravě v ustanoveních o moratoriu a o reorganizaci:

§ 124 odst. 3 InsZ obsahuje skupinové právo třech věřitelů s nejvyššími pohledávkami, kteří souhlasili s vyhlášením **moratoria**, vyjádřit se ke zrušení moratoria soudem z úřední moci, jestliže dlužník uvedl v návrhu na moratorium např. nepravdivé údaje. Podle textu zákona nevyžaduje se toto vyjádření pokaždé, ale pouze zpravidla.

V řízení o **reorganizaci** může alespoň polovina²⁹³ zajištěných a polovina nezajištěných věřitelů, počítáno podle výše jejich pohledávek (§ 316 odst. 5 InsZ), tj. nejméně jeden zajištěný a jeden nezajištěný věřitel, povolit zahájení reorganizačního řízení v prospěch dlužníka, který neplní podmínky na reorganizaci podle § 316 odst. 4 InsZ (obrat výši 100,000,000 Kč za poslední účetní období, nebo alespoň 100 zaměstnanců). Další skupinové právo představuje hlasování o reorganizačním plánu, které se může konat jak na schůzi

²⁹³ Není jasné, proč zákon zde zavedl výraz „polovina“ místo „většina“, zvláště když takové usnesení nemusí odpovídat vůli většiny, stačí totiž rovnost kladných hlasů s hlasy zápornými.

věřitelů (§ 344 odst. 1 InsZ), tak mimo ni (§ 344 odst. 3 InsZ), a proto nejde o právo schůze věřitelů, nýbrž o právo jednotlivých skupin věřitelů: Hlasuje-li v každé skupině většina hlasujících věřitelů, jejichž²⁹⁴ pohledávky představují nejméně polovinu celkové hodnoty pohledávek této skupiny, pro přijetí reorganizačního plánu, reorganizační plán se přijímá (§ 347 odst. 1 InsZ). Vyžaduje se proto jak většina věřitelů („*Gläubigermehrheit*“), tak většina pohledávek („*Forderungsmehrheit*“). Těmto zásadám odpovídá i hlasování o změně reorganizačního plánu, ačkoliv § 361 odst. 4 InsZ vyžaduje přijetí změny doslova pouze většinou věřitelů, nikoliv většinou pohledávek (arg. § 361 odst. 4 InsZ in fine). Poslední slovo při rozhodování o reorganizačním plánu je avšak na soudu: I kdyby některá skupina věřitelů nepřijala reorganizační plán, může ho soud schválit, shledá-li ho spravedlivým.

c) Práva celku věřitelů

aa) Obecné poznámky

Pro posouzení postavení celku věřitelů lze práva věřitelů rovněž rozlišit podle výše vytvořeného schématu, a to podle toho, kterou zásadou se řídí (jednohlasnost, majorizace, zabezpečení cizích zájmů).

bb) Celek věřitelů

Ačkoliv na schůzi věřitelů může být projednán jen předmět jednání, který byl uveden v oznámení o jejím svolání, mohou se všichni přítomní věřitelé usnést i na dalším předmětu jednání (§ 48 odst. 2 InsZ). Po rozhodnutí o úpadku a před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku může soud na návrh dlužníka rozhodnout, že dlužník není v úpadku, souhlasí-li s tímto postupem všichni věřitelé a insolvenční správce (§ 158 odst. 2 InsZ).²⁹⁵ Za stejných podmínek rozhodne soud o zrušení konkurzu (§ 308 odst. 2 InsZ).

²⁹⁴ Ustanovením § 347 odst. 1 InsZ použitý výraz „jejíž“, který se může vztahovat buď na „skupinu“ nebo na „většinu“ nedává smysl, protože ani většina, ani skupina věřitelů nemá pohledávky proti dlužníkovi; pohledávky mají pouze věřitelé sami.

²⁹⁵ Problém ustanovení § 158 odst. 2 InsZ vnímám především v jeho znění, tj. v tom, že se dlužník může dle textu zákona s věřiteli dohodnout, zda je v úpadku nebo nikoliv, a soud musí na základě takové dohody rozhodnout, že dlužník v úpadku není. Zastávám však názor, že rozhodnutí o úpadku náleží výlučně soudu, a nemůže proto být nahrazeno dohodou mezi účastníky. Nehledě na matoucí znění, zabývá se ustanovení § 158 odst. 2 InsZ podle mého názoru skutečně něčím jiným než

cc) Věřitelské orgány

aaa) Obecná

Protože zákon v nějakých případech přidělí věřitelským orgánům obecně nějakou působnost, aniž by přidělil tuto nebo onu působnost jednotlivému orgánu, je třeba vymezit pojem „*věřitelský orgán*“ a co se jím v jednotlivých případech rozumí: věřitelskými orgány jsou schůze věřitelů, věřitelský výbor resp. zástupce věřitelů (§ 46 odst. 1 InsZ).

Některý věřitelský orgán může navrhnout, aby soud odvolal insolvenčního správce z důležitých důvodů z funkce (§ 28, § 31 odst. 1 InsZ), nebo že ho funkce zprostil pro porušení povinností (§ 32 odst. 1 InsZ). Správce na jedné straně musí věřitelským orgánům poskytnout součinnost potřebnou k výkonu jejich funkce (např. účast na zasedání na výzvu věřitelského orgánu, čtvrtletní zprávu o stavu řízení) (§ 36 odst. 2 InsZ), na straně druhé jsou věřitelské orgány povinny poskytnout správci součinnost při zjišťování majetkové podstaty (§ 211 odst. 2 InsZ). V uvedených případech mohou působnost vykonávat buď schůze věřitelů, nebo věřitelský výbor resp. zástupce věřitelů.

bbb) Schůze věřitelů

Schůze věřitelů představuje základní věřitelský orgán,²⁹⁶ což je vyjádřeno v zákoně tím, že schůze věřitelů si může „*vyhradit cokoli, co patří do působnosti věřitelských orgánů.*“ Není-li ustanoven věřitelský výbor resp. zástupce věřitelů, vykonává schůze věřitelů i jejich působnost (§ 46 odst. 2 InsZ). Ohledně právní subjektivity lze odkázat na vysvětlivky ke staré úpravě (viz k vysvětlivkám nahoře, zejména pozn. 258). **Hlavním úkolem** schůze věřitelů je volba a odvolání věřitelského výboru resp. zástupce věřitelů (§ 46 odst. 1 InsZ). Pro úplnost je třeba upozornit na zdánlivý rozpor s ustanovením § 63 odst. 3 InsZ, podle něhož přísluší schůzi věřitelů pouze návrh na odvolání věřitelského výboru, nikoliv odvolání samotné. Protože § 46 odst. 1 InsZ obsahuje podle mého názoru pouze obecnou charakteristiku působnosti schůze věřitelů, kdežto § 63 odst. 3 InsZ se týká podrobné úpravy odvolání, mám

„*dohodou o úpadku*“, jde totiž o zrušení insolvenčního řízení se souhlasem všech věřitelů. Domnívám se proto, že je na místě mluvit o „*zrušení insolvenčního řízení*“ místo „*rozhodnutí o tom, že dlužník není v úpadku*“.

²⁹⁶ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 61.

za to, že schůze věřitelů může podle § 63 odst. 3 InsZ v souladu s pravidlem *lex specialis derogat legi generali* pouze navrhnout odvolání.

Insolvenční soud řídí schůzi věřitelů a svolává jí z úřední moci na návrh insolvenčního správce, věřitelského výboru nebo alespoň dvou věřitelů s pohledávkami nejméně 10 % přihlášených pohledávek (§ 47 odst. 1 InsZ).²⁹⁷ Schůze věřitelů se mohou – vedle dlužníka, správce a za určitých okolností i odborové organizace působící u dlužníka a státního zástupce – zúčastnit všichni přihlášení věřitelé (§ 47 odst. 2 InsZ). Účast veřejnosti není na schůzi věřitelů přípustná. Otázkou je, kdy se **první schůze věřitelů** má podle nové úpravy konat, tj. bude se konat jako doposud při příležitosti přezkumného jednání, nebo během určité doby po prohlášení konkurzu jako v Rakousku a v konkurzním řádu 1931. Ustanovení § 48 odst. 2 InsZ se zabývá obsahem první schůze věřitelů (volba věřitelského výboru, usnesení o odvolání správce z funkce), ale neřeší její termín; nechává totiž otevřeno, jestliže první schůze věřitelů se koná před přezkumným jednáním nebo po něm.²⁹⁸ Vzhledem k dosavadní praxi, k možnosti odvolání správce až po přezkumném jednání (§ 29 odst. 1 InsZ) a ke skutečnosti, že soud může i bez volby ustanovit prozatímní věřitelský výbor, se domnívám, že první schůze věřitelů se bude dále konat při příležitosti přezkumného jednání.

K **přijetí usnesení** je zapotřebí většiny hlasů přítomných nebo řádně zastoupených věřitelů, počítáno podle výše jejich pohledávek (§ 49 odst. 1 InsZ). Vyžaduje se totiž většina všech přihlášených pohledávek.²⁹⁹ Přihlíží se nově i k písemným hlasům (usnesení per rollam), pokud byl hlasovací lístek předán soudu nejpozději v den předcházející schůzi věřitelů (§ 50 odst. 2 InsZ). Protože zákon nestanoví žádné minimální kvórum přítomnosti, je schůze věřitelů usnášeníschopná, je-li přítomen resp. řádně zastoupen alespoň jeden věřitel, který usnesení přijímá. Tato hlasovací úprava se uplatňuje (pouze) tehdy, nestanoví-li zákon jinak.³⁰⁰ **Oznámení** o svolání schůze věřitelů včetně **předmětu jednání** zveřejní soud vyhláškou (vyvěšením na úřední desce soudu se současným zveřejněním v insolvenčním rejstříku). Nebyl-li předmět jednání uveden v oznámení o svolání, resp. není-li předmět

²⁹⁷ V případě opakovaných nedůvodných návrhů na svolání schůze věřitelů hrozí navrhovateli uhrazení nákladů vzniklých ostatním věřitelům (§ 48 odst. 3 InsZ).

²⁹⁸ O druhé alternativě svědčí § 48 odst. 2 InsZ, který zní: „a koná-li se tato schůze po přezkumném jednání“.

²⁹⁹ ZELENKA a kolektiv, InsZ, str. 102

³⁰⁰ Ustanovení § 29 odst. 1 InsZ vyžaduje nejméně polovinu všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů, počítáno podle výše jejich pohledávek; § 151 odst. 1 InsZ vyžaduje nejméně polovinu všech přítomných zajištěných věřitelů a nejméně polovinu všech přítomných nezajištěných věřitelů, nebo 90 % přítomných věřitelů.

jednání úplný, nemůže být takový předmět ani projednán schůzí věřitelů. Ba dokonce se nelze na něm usnášet, ledaže všichni věřitelé, jsou-li přítomni, se usnesou na dalším předmětu jednání (§ 48 odst. 2 InsZ).

Působnosti schůze věřitelů jsou následné:

- Schůze věřitelů se může usnést, že správce ustanoveného soudem odvolá z funkce a že ustanoví nového správce, a to až po přezkumném jednání. Takové usnesení je přijato, jestliže pro ně hlasovala většina všech věřitelů přihlášených, počítano podle výše pohledávek (§ 29 odst. 1 InsZ),
- může přiznat hlasovací právo i věřitelům s popřenou pohledávkou (§ 51 odst. 1 InsZ),
- rozhoduje o členech věřitelského výboru a o jejich počtu (§ 56 InsZ), v této souvislosti může rozhodovat též o tom, zda ponechá ve funkci prozatímní věřitelský výbor jmenovaný soudem (§ 61 odst. 1, § 62 odst. 2 InsZ),
- může členům věřitelského výboru udělit souhlas k nabývání majetku z majetkové podstaty (§ 60 odst. 1 InsZ),
- může dosáhnout odvolání věřitelského výboru pro porušení nebo zanedbávání povinností tím, že podá návrh na odvolání, kterému soud vyhoví, je-li v souladu se zákonem³⁰¹ (§ 63 odst. 3 InsZ),
- nemůže-li soud v rozhodnutí o úpadku současně rozhodnout o způsobu řešení úpadku, probírá schůze věřitelů správcovou zprávu o jeho dosavadní činnosti a jeho vyjádření o vhodnosti navrženého způsobu řešení úpadku (§ 149 odst. 3 InsZ) a může též přijmout usnesení o způsobu řešení úpadku (§ 150 InsZ). Usnesení je přijato, jestliže pro ně hlasovala nejméně polovina všech přítomných zajištěných věřitelů a nejméně

³⁰¹ Není patrné, co zákonodárci rozuměli pod pojmem „v souladu se zákonem“: Požadavky na odvolání v případě návrhu schůze věřitelů jsou nižší než v případě, kdy soud odvolá věřitelský výbor z úřední moci, nebo na návrh jiné osoby, to znamená odvolání z podnětu schůze věřitelů nevyžaduje žádné důležité důvody, např. porušení povinností; v opačném případě by poslední věta § 63 odst. 3 InsZ postrádala smysl, což by bylo v rozporu s výkladovou zásadou, podle níž zákonodárci neměli v úmyslu vytvořit zbytečné normy; jelikož pojem „v souladu se zákonem“ má jiný význam v ustanoveních § 144 odst. 2 (zaplacení požadované zálohy v souladu s ustanovením § 108 InsZ) a § 348 odst. 1 lit. a) InsZ (schválení reorganizačního plánu podle požadavků stanovených v úpravě o reorganizaci), nelze tato ustanovení k výkladu použít; soulad návrhu se zákonem ve smyslu § 63 odst. 3 InsZ je podle mého názoru dán, jestliže návrh nepřekračuje meze stanovené tímto zákonem pro rozhodování věřitelů v rámci schůze věřitelů: Usnesení, které odporuje společnému zájmu věřitelů, překračuje tyto meze, a proto ho insolvenční soud může zrušit (§ 54 odst. 1 InsZ). Z toho dovozují, že návrh podle § 63 odst. 3 InsZ je v souladu se zákonem, neodporuje-li společnému zájmu věřitelů; ve své podstatě stejně ZELEŇKA a kolektiv, InsZ, str. 126.

polovina všech přítomných nezajištěných věřitelů, nebo 90 % přítomných věřitelů, přičemž je vyloučeno písemné hlasování (§ 151 odst. 2 InsZ),

- může přijmout usnesení, kterým doporučuje zpeněžit dlužníkův podnik, a může se usnášet na osobě znalce za účelem ocenění podniku (§ 153 odst. 1, 2 InsZ); znalecký posudek musí následně být projednán a schválen schůzí věřitelů (§ 155 odst. 2 InsZ),
- projedná zprávu insolvenčního správce o hospodářské situaci dlužníka a doporučí správci další postup v řízení (§ 282 odst. 1 InsZ)
- rozhodne o tom, zda a v jakém rozsahu se dlužníku – fyzické osobě – a jeho rodině umožní poskytovat plnění z majetkové podstaty k úhradě jejich existenčních potřeb (§ 282 odst. 2 InsZ),
- schůzi věřitelů náleží rozhodnutí o tom, zda se aplikuje v nepatrném konkurzu zjednodušení řízení podle § 315 odst. 1 InsZ a popř. další odchylky od zákona (§ 315 odst. 2 InsZ); pokud se schůze věřitelů na tom neusnese, platí zjednodušené řízení a soud může stanovit i další zjednodušení vůči pravidelnému řízení.
- V **reorganizačním** řízení je třeba, aby návrh na povolení reorganizace podaný věřitelem byl schválen schůzí věřitelů (§ 323 odst. 1 InsZ),
- ačkoliv dlužník zásadně má přednostní právo sestavit reorganizační plán, může schůze věřitelů rozhodnout, že reorganizační plán sestaví jiná osoba než dlužník (§ 339 odst. 3 InsZ).

ccc) Věřitelský výbor

α) Obecné poznámky

Ze zákona vyplývá, že věřitelský výbor je věřitelským orgánem zařazeným v pořadí po schůzi věřitelů, protože věřitelský výbor vykonává pouze působnosti, které nepatří do kompetence schůze věřitelů, nebo které si schůze věřitelů nevyhradila (§ 46 odst. 3 InsZ). Otázkou je, jestliže schůze věřitelů si může vyhradit cokoli, co zákon výslovně přidělil věřitelským orgánům jako takovým (viz nahoře pod aaa): §§ 28, 31 odst. 1, 32 odst. 1, 36 odst. 2, 211 odst. 2 InsZ), nebo cokoli, co zákon zvlášť přidělil někomu z věřitelských orgánů. V posledním zmíněném případě by si schůze věřitelů mohla vyhradit veškeré působnosti

věřitelského výboru. Tím se pokládá otázka po „**kompetenční kompetenci**“³⁰² schůze věřitelů. Přikláním se na základě níže uvedených argumentů k názoru, že ani schůze věřitelů jako nejvyšší orgán samosprávy věřitelů nemá neomezenou pravomoc atrahovat působnosti ostatních orgánů na sebe, ale musí respektovat zákonem stanovené rozdělení kompetence.

Ohledně povinnosti k ustavení věřitelského výboru lze odkázat na starou úpravu: Obligatorním je věřitelský výbor – jak doposud – je-li přihlášených věřitelů více než 50. Z hlediska **právní subjektivity** věřitelského výboru je zajímavé ustanovení § 363 odst. 2 InsZ: Dle dosavadního převažujícího názoru je zřejmé, že věřitelský výbor jako věřitelský orgán je pouze procesní subjekt, který má svoje uplatnění pouze v rámci konkurzního řízení, nemá však právní subjektivitu podle hmotného práva.³⁰³ Naproti tomu označuje § 363 odst. 2 InsZ věřitelský výbor mj. za „*osobu*“, která je oprávněna podat odvolání proti soudnímu rozhodnutí o přeměně reorganizace v konkurz. Protože se důvodová zpráva vůbec nezmiňuje, lze podle mého názoru spíše pochybovat o tom, zda se nová úprava zamýšlela tímto způsobem odklonit od dosavadního názoru a vytvořit věřitelský výbor jako osobu s právní subjektivitou. Nicméně může toto legislativní nepřesnost sloužit jako východisko pro argumentaci ve prospěch právní subjektivity věřitelského výboru.

Věřitelský výbor má nejméně tři a nejvýše sedm členů. O členech a o počtu členů věřitelského výboru rozhodne schůze věřitelů po skupinách (§ 56, § 57 odst. 2 InsZ), aby byly ve věřitelském výboru zastoupeny všechny skupiny věřitelů podle povahy jejich pohledávek, přičemž musí být zachována rovnováha mezi členy ze strany zajištěných a členy ze strany nezajištěných věřitelů (§ 57 odst. 1 InsZ). Tuto **volbu** následně přezkoumá soud, přičemž může potvrzení člena věřitelského výboru odmítnout, je-li důvod pochybovat o jeho důvěryhodnosti³⁰⁴ nebo o tom, že bude k výkonu funkce způsobilý (§ 57 odst. 3, § 59 odst. 3 InsZ). Funkce člena věřitelského výboru zaniká jeho **odvoláním** z funkce, **odstoupením** z funkce nebo **ukončením jeho účasti** v insolvenčním řízení. Oprávnění odvolání náleží pouze

³⁰² Z němčiny „*Kompetenzkompetenz*“

³⁰³ ZOULÍK, str. 74; SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 211; KAVAN, str. 7; LEHMANN, str. 561.

³⁰⁴ Není patrné ani z textu zákona, ani z důvodové zprávy, co zákonodárce rozumí pod nově zavedeným pojmem „*(ne)důvěryhodnost*“; na jedné straně je možno, že nedůvěryhodnost znamená podjatost ve smyslu § 59 odst. 2 InsZ (v tomto smyslu pravděpodobně ZELENKA a kolektiv, InsZ, str. 118) na straně druhé je rovněž možné, že nedůvěryhodnost je pojmem širším než pojem podjatost, a nedůvěryhodnou je proto i nepodjatá osoba, která postupuje proti společnému zájmu věřitelů. Mám za to, že pojem podjatost není shodný s pojmem důvěryhodnost, podjatost představuje totiž jeden z více důvodů nedůvěryhodnosti; další důvod nedůvěryhodnosti může spočívat v postupu jednoho věřitele proti společnému zájmu věřitelů; viz rovněž k vysvětlivkám ke staré úpravě.

soudu z úřední moci nebo na návrh (§ 63 odst. 3 InsZ). Zákon se však – vyjma schůze věřitelů – nezmiňuje o tom, kdo je oprávněn podat návrh na odvolání. Mám za to, že návrh na odvolání mohou nadále podávat z důležitých důvodů správce a některý konkurzní věřitel.³⁰⁵ Dojde-li k zániku funkce věřitelského výboru nebo jeho člena, svolá soud schůzi věřitelů k provedení nové volby nebo volby doplňující (§ 65 odst. 2 InsZ).

Členem věřitelského výboru může být jen přihlášený věřitel, který se svým zvolením souhlasí, lhostejně zda je fyzickou, nebo právnickou osobu (§ 59 odst. 1 InsZ). Vyloučení ze zákona jsou např. osoby dlužníkovi blízké podle § 116 ObčZ, vedoucí zaměstnanci dlužníka, společníci dlužníka s výjimkou některých akcionářů a osoby tvořící s dlužníkem koncern (§ 59 odst. 2 InsZ), nikoliv však jednatel dlužníka. V posledním zmíněném případě však přichází v úvahu nepotvrzení volby pro podjatost jednatele. Má-li dlužník zaměstnance, odborová organizace, která v jeho podniku působí, se sice nemůže stát členem věřitelského výboru, ale má právo zúčastnit se jeho jednání s poradním hlasem. (§ 67 InsZ).

Věřitelský výbor se **schází** z vlastní iniciativy, přičemž je předseda výboru oprávněn k svolání, anebo jej svolá soud či správce. Zasedání výboru je řízeno jeho předsedou a je neveřejné. Právo na účast mají totiž členové výboru, náhradníci a rovněž soud a správce, pokud svolávali výbor. K **přijetí usnesení** je potřeba většina hlasů jeho členů resp. náhradníků, není-li některý člen přítomný. Nová úprava zavedla minimální kvórum přítomnosti, tj. usnášet se může věřitelský výbor jen tehdy, je-li přítomna nadpoloviční většina jeho členů nebo jejich náhradníků (§ 58 odst. 3 InsZ).³⁰⁶ I když věřitelský výbor vykonává svou činnost zásadně jako sbor, může jejím provedením pověřit některého ze svých členů.

³⁰⁵ Důvodová zpráva (SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 66) mluví o tom, že „*ustanovení zákona o věřitelském výboru jsou obecně charakterizována rovněž rozvedením a zpřesněním dosavadní úpravy. Dochází však i k některým zásadním změnám, posilujícím operativnost, kontrolní mechanismy a rozhodovací pravomoci tohoto orgánu.*“ Pokud by tvůrci nové úpravy měli v úmyslu vyloučit dosavadní oprávnění insolvenčního správce resp. některého konkurzního věřitele, zmínili by se o tom v důvodové zprávě. Jelikož důvodová zpráva (SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 72) neobsahuje v tomto směru žádnou zmínku (vládní návrh, sněmovní tisk č. 1120/0, a pozměňovací návrhy, sněmovní tisk č. 1120/1 a č. 1120/2, jsou ohledně ustanovení § 63 odst. 3 InsZ shodný) a zákonodárci zároveň vycházeli z existence jiných „osob“ oprávněných k takovému návrhu (§ 64 odst. 2 InsZ), mám za to, že zákonodárci předpokládali platnost dosavadní úpravy ohledně oprávnění na podání návrhů k odvolání členů věřitelského výboru, tj. § 11 odst. 4 ZKV; návrh na odvolání mohou proto nadále podat z důležitých důvodů správce a některý konkurzní věřitel.

³⁰⁶ Dle nové úpravy stačí např. souhlas pouze třech členů, má-li výbor sedm členů a jsou-li přítomni nebo zastoupeni čtyři z nich, přičemž tři členové hlasovali pro přijetí usnesení; stará úprava naopak vyžadovala vždy většinu hlasů všech členů výboru, tj. minimálně čtyři, má-li výbor sedm členů.

β) Prozatímní věřitelský výbor

Novým institutem českého insolvenčního práva je prozatímní věřitelský výbor, který může soud jmenovat do doby, než dojde k ustanovení věřitelského výboru a k potvrzení volby jeho členů; soud je však povinen k ustanovení prozatímního věřitelského výboru, jestliže podal dlužník insolvenční návrh, nebo jestliže věřitelský výbor neustanovila schůze věřitelů k tomu účelu svolaná (§ 61 odst. 1, 2 InsZ). Úprava prozatímního věřitelského výboru se podobá poněkud německému prozatímnímu věřitelskému výboru (srov. § 67 odst. 1 InsO).³⁰⁷

γ) Úlohy věřitelského výboru

Hlavním úkolem věřitelského výboru je ochrana společného zájmu věřitelů a podpora insolvenčního správce v insolvenčním řízení (§ 58 odst. 1 InsZ). Dál uvádí zákon:

aa) *Kontrola*

- Insolvenční soud je oprávněn dávat správci pokyny a ukládat mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru (§ 11 odst. 2 InsZ).
- Věřitelský výbor je oprávněn podat návrh, aby soud svolal schůzi věřitelů (§ 47 odst. 1 InsZ).
- Výbor vykonává dohled nad činností insolvenčního správce (§ 58 odst. 2 lit. a) InsZ),
- musí průběžně schválit výši a správnost hotových výdajů insolvenčního správce a nákladů spojených s udržováním a správou majetkové podstaty (§ 58 odst. 2 lit. d) InsZ),
- může nahlížet do dlužníkovy účetnictví nebo jiné evidence (§ 58 odst. 2 lit. e) InsZ),
- může rozhodnout o ověření řádné nebo mimořádné účetní závěrky auditorem (§ 58 odst. 2 lit. f) InsZ) a
- může nahlížet do dlužníkových písemností stejně jako správce (§ 58 odst. 2 lit. g) InsZ) a

³⁰⁷ § 67 odst. 1 InsO: „Vor der ersten Gläubigerversammlung kann das Insolvenzgericht einen Gläubigerausschuss einsetzen.“ Viz k tomu taky BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 287, který uvede: „Nach Eröffnung des Insolvenzverfahrens hat das Gericht die Möglichkeit, bei Bedarf einen vorläufigen Gläubigerausschuss zu bestellen. Dieser kann von der Gläubigerversammlung entlassen, durch die Wahl neuer Mitglieder ganz oder teilweise ersetzt oder schlicht bestätigt werden.“

- může podávat soudu návrhy týkající se průběhu řízení (§ 58 odst. 2 lit. i) InsZ).
- Na návrh věřitelského výboru (mimoto insolvenčního správce) předvolá soud dlužníka k výsledku a vyzve ho k prohlášení o majetku, přičemž výbor má právo pokládat dlužníkovi otázky a právo na opis protokolu o výsledku (§ 214 odst. 1, § 216 odst. 2 InsZ).
- Požaduje-li a financuje-li to věřitelský výbor³⁰⁸, provede se ocenění majetkové podstaty znalcem, čímž věřitelský výbor rozhodne o výjimce ze zásady, podle níž je ocenění majetkové podstaty provedeno správcem (§ 219 odst. 1, 2 InsZ).
- Věřitelský výbor může insolvenčním správcem dát pokyn, aby podal odpůrčí žalobu proti osobě, která má povinnost vydat dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů (§ 239 odst. 2 InsZ).
- V reorganizačním řízení může věřitelský výbor navrhnout, aby soud zakázal dlužníku s dispozičními oprávněními nakládat s majetkovou podstatou, nebo aby soud omezil oprávnění dlužníka, resp. aby tato omezení změnil, nebo zrušil (§ 332 odst. 1, 2 InsZ).
- Věřitelský výbor kontroluje provádění reorganizačního plánu dlužníkem, který má dispoziční oprávnění, a to způsobem stanoveným v reorganizačním plánu, jakož i na základě zpráv insolvenčního správce (§ 355 odst. 1 InsZ), a pokud zjistí nedostatky při plnění reorganizačního plánu, může insolvenčnímu soudu navrhnout opatření k jejich odstranění, popř. i zrušení reorganizace (§ 355 odst. 3 InsZ). Bez takového návrhu může soud z úřední moci pouze projednat zprávy věřitelského výboru (a správce) o plnění reorganizačního plánu (§ 364 odst. 1 InsZ), a to nařízením jednání.

ββ) Vyjádření

- Insolvenční soud může odměnu insolvenčního správce po projednání s věřitelským výborem přiměřeně zvýšit nebo snížit (§ 38 odst. 3 InsZ).
- Věřitelský výbor se může vyjádřit k návrhu dlužníka o vynětí majetku z majetkové podstaty, protože nelze např. postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí (§ 226 odst. 4, 5 InsZ).

³⁰⁸ Ocenění obtížně ocenitelného majetku může insolvenční správce zadat znalci i bez takové žádosti (§ 219 odst. 3 InsZ).

- Věřitelský výbor se může vyjádřit ke ukončení provozu v podniku dlužníka (§ 261 odst. 2 lit. b) InsZ),
- Přísluší mu rovněž vyjádření k výjimečnému nabývání majetku z majetkové podstaty dlužníkem nebo osobami, které jsou dlužníkovi blízké, apod. (§ 295 odst. 2, 3 InsZ).
- Dříve než insolvenční soud ukončí dlužníkovi lhůtu na sestavení reorganizačního plánu, postupuje-li dlužník způsobem, kterým může reorganizaci zmařit, může se k tomu vyjádřit věřitelský výbor (§ 339 odst. 4 InsZ)

γγ) *Souhlas*

- Správce může zadat splnění činností, ke kterým je podle rozhodnutí soudu nebo podle zákona povinen,³⁰⁹ jiným osobám na účet majetkové podstaty pouze se souhlasem soudu a věřitelského výboru (§ 39 odst. 2 InsZ).
- Věřitelský výbor („*Věřitelé na základě rozhodnutí věřitelského výboru*“) může insolvenčnímu správci se souhlasem soudu poskytnout zálohu k úhradě jeho výdajů (§ 39 odst. 1 InsZ).
- Náklady insolvenčního správce spojené s využitím právních, ekonomických nebo jiných odborníků lze hradit z majetkové podstaty, je-li jejich využití účelné vzhledem k rozsahu a náročnosti insolvenčního řízení a jsou-li předem schváleny věřitelským výborem (§ 39 odst. 3 InsZ).
- Věřitelský výbor musí souhlasit uzavíráním smluv o úvěrovém financování insolvenčním správcem (§ 58 odst. 2 lit. c) InsZ).
- Věřitelský výbor může schválit odměnu znalce ustanoveného insolvenčním soudem k ocenění majetkové podstaty do 15 dnů od ustanovení znalce; jinak ji schválí soud sám (§ 154 odst. 2 InsZ).
- Dříve než soud může schválit smír uzavřený v incidenčním sporu insolvenčním správcem, musí s ním souhlasit věřitelský výbor (§ 162 odst. 2 InsZ).

³⁰⁹ Např. správce není podle zákona povinen k ocenění obtížně ocenitelného majetku, lze-li důvodně předpokládat, že náklady na ocenění znalcem nebudou vyšší než přínos pro majetkovou podstatu získaný tímto způsobem jeho ocenění (§ 219 odst. 3 InsZ); jelikož přínos získaný tímto způsobem, tj. znaleckým oceněním, je pouze přidaná hodnota, o kterou převyšuje hodnota stanovená znalcem hodnotu vyplývající z účetnictví, je potřeba, aby náklady znalce nepřevyšily přidané hodnoty: Pokud hodnota dle účetnictví je 100.000,- Kč a hodnota dle znaleckého posudku je 150.000,- Kč, nesmí náklady znalce z hlediska ex-ante být vyšší než 50.000,- Kč.

- Aby insolvenční správce mohl vyjímat věci z majetkové podstaty, které nemohou sloužit k uspokojení věřitelů (např. nedobytné pohledávky), musí si předem vyžádat souhlas věřitelského výboru a soudu (§ 227 InsZ).
- Dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí být odsouhlasena věřitelským výborem dříve, než soud ji může schválit (§ 271 odst. 2, § 272 odst. 1 InsZ).
- Insolvenční správce rozhodne o způsobu zpeněžení majetkové podstaty (veřejná dražba, prodej mimo dražbu, prodej dle OSŘ) se souhlasem věřitelského výboru (§ 286 odst. 2); schválení věřitelského výboru si pak vyžaduje ještě jednou³¹⁰ u samotné smlouvy o provedení dražby a u smlouvy o prodeji mimo dražbu (§ 287 odst. 2, § 289 odst. 1 InsZ).
- Insolvenční správce může prodat dlužníkův podnik jedinou smlouvou pouze se souhlasem soudu a věřitelského výboru (§ 290 odst. 2 InsZ).
- S návrhem správce na částečný rozvrh výtěžku zpeněžení majetkové podstaty musí souhlasit věřitelský výbor (§ 301 odst. 1 InsZ).
- V úpadku bank a pojišťoven musí být veřejná zpráva insolvenčního správce o postupu řízení pro věřitele a veřejnost odsouhlasena věřitelským výborem (§§ 371, 383 odst. 1 InsZ).
- V reorganizačním řízení může valná hromada dlužníka po rozhodnutí o povolení reorganizace volit nebo odvolit členy statutárního orgánu a dozorčí rady dlužníka pouze se souhlasem věřitelského výboru; neučiní-li tak v případě zániku funkce statutárního orgánu nebo dozorčí rady do 30 dnů od zániku jejich funkce, volí je věřitelský výbor (§ 333 odst. 2, 3 InsZ).
- Ačkoli dlužníku jsou v reorganizaci ponechána dispoziční oprávnění ohledně jeho majetku (k výjimce viz § 332 odst. 1 InsZ), může činit právní úkony, které mají „zásadní význam“³¹¹, pouze se souhlasem³¹² věřitelského výboru (§ 330 odst. 3, 4 InsZ).

³¹⁰ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční Zákon, str. 201.

³¹¹ Dle § 330 odst. 4 InsZ se považují za právní úkony se zásadním významem úkony, „jejichž důsledkem se významně změní hodnota majetkové podstaty nebo postavení věřitelů nebo míra uspokojení věřitelů“. Krátce: Zásadní význam znamená významnou změnu majetkové podstaty / postavení věřitelů / míry uspokojení věřitelů. Zákon však nevysvětluje, v jakých případech je změna významnou. Proto bude nutné, aby soudní judikatura vyložila tento pojem. Vodítkem může být judikatura k ustanovení § 139 odst. 3 ObčZ, které rovněž upravuje „důležitou změnu“; viz k tomu

δδ) Spolupůsobení

- Věřitelský výbor poskytne správci podporu při jeho činnosti (§ 58 odst. 2 lit. b) InsZ),
- plní úkoly stanovené InsZ nebo uložené mu soudem (§ 58 odst. 2 lit. h) InsZ) (generální klauzule)
- Soupis majetkové podstaty provádí a aktualizuje insolvenční správce podle pokynů soudu a za součinnosti věřitelského výboru (§ 217 InsZ); viz taky § 219 odst. 2 InsZ.

εε) Majetková práva

- Členové a náhradníci věřitelského výboru mají právo na náhradu nutných výdajů spojených s výkonem funkce a na přiměřenou odměnu, jejíž výši určí insolvenční soud (§ 60 odst. 2 InsZ).³¹³

ζζ) Informační právo

- Zákon výslovně obsahuje zásadu, že se písemnosti v insolvenčním řízení doručují zvlášť (tj. dodatečně ke zveřejnění v insolvenčním rejstříku) mj. věřitelskému výboru (§ 75 odst. 2 InsZ), nestanoví-li tento zákon jinak (např. rozhodnutí o úpadku dle § 138 odst. 1 InsZ, které je doručeno jenom dlužníkovi, správci, navrhovateli a osobám, které přistoupily k řízení, nikoliv věřitelskému výboru):

KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK I, str. 373: „Důležitou změnou (...) je třeba (...) rozumět změnu podstaty věci či změnu její funkce“; toto ustanovení zpochybňují rovněž RICHTER v SCHELLE, *Nové insolvenční právo, Insolvenční zákon: Od vládního návrhu k vyhlášenému znění*, str. 56: „Tato otevřená definice nedává stranám ve všech případech jistotu, zda právě jejich transakce s dlužníkem vyžaduje souhlas věřitelského výboru či nikoliv.“ ZELENKA a kolektiv, *InsZ*, str. 484, se zmiňuje o tom, že zde jde „v praxi především o uzavření smluv o úvěrovém financování, o rozprodej nepotřebných věcí, o změny ve výrobním programu, o zefektivnění administrativního aparátu, o vyklizení či přenechání pozic na trhu a o celou řadu dalších restriktivních opatření“, jakož i o „úkony sledující naopak expanzi“, aniž by upřesnil cenové hranice, od kterých je potřeba souhlas výboru (nemyslím si totiž, že rozprodej jednotlivých nepotřebných věcí má zásadní význam); mimochodem se souhlas výboru s uzavřením smluv o úvěrovém financování opírá o ustanovení § 58 odst. 2 lit. c) InsZ, nikoliv o ustanovení § 330 InsZ; podobně nejasný Smrčka v Kotoučová, *Zákon o úpadku*, 757: „Účelem opatření je zabránit hrozbou významné majetkové sankce možnosti, že dlužník během plnění reorganizačního plánu podnikne o své vůli kroky, které budou v rozporu s reorganizačním plánem nebo jinak poškodí věřitele, zjevně jde především o prodeje majetku movitého i nemovitého zástob a jiných aktiv.“

³¹² V patrném rozporu s tímto ustanovením je § 355 odst. 2 InsZ, podle něhož si „věřitelský výbor může předem vyhradit, že některé právní úkony, které mají zásadní význam, může dlužník s dispozičními oprávněními uskutečnit jen s jeho předběžným souhlasem, i když nejsou uvedeny v reorganizačním plánu.“ Podle tohoto ustanovení záleží na zvážení věřitelského výboru, zda si vyhradí některé úkony, § 330 odst. 3 InsZ či naopak neponechá věřitelskému výboru takové zvážení.

³¹³ Viz § 9 Vyhlášky č. 313/2007 Sb. o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

Jednotlivě doručí soud věřitelskému výboru např. opis protokolu o prohlídce bytu, sídla anebo místa podnikání (§ 212 odst. 5 InsZ), předvolání k případnému jednání o konečné zprávě a vyúčtování správce (§ 304 odst. 3 InsZ), odmítnutí, zamítnutí anebo povolení návrhu na povolení reorganizace (§ 318 odst. 2, § 320 odst. 4, § 326 odst. 3, § 328 InsZ), rozhodnutí o zpětvzetí návrhu na povolení reorganizace (§ 322 odst. 2, 3 InsZ), rozhodnutí o přeměně reorganizace v konkurz (§ 363 odst. 2 InsZ), odmítnutí, zamítnutí anebo povolení návrhu na povolení oddlužení (§ 390 odst. 3, § 393 odst. 4, § 395 odst. 4, § 397 InsZ), rozhodnutí o zpětvzetí návrhu na povolení oddlužení (§ 394 odst. 2, 4 InsZ), předvolání k případnému jednání o námitkách proti povolení oddlužení (§ 403 odst. 3 InsZ), rozhodnutí o schválení resp. neschválení oddlužení (§ 406 odst. 4, § 405 odst. 3 InsZ), předvolání k případnému jednání o zrušení oddlužení (§ 418 odst. 3 InsZ) a rozhodnutí o přiznání osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení (§ 416 odst. 2 InsZ).

- Insolvenční správce musí věřitelskému výboru (rovněž soudu) podat dílčí zprávy o průběhu zpeněžení majetkové podstaty a o nakládání s výtěžkem, a to z vlastního podnětu, nebo požádá-li o to věřitelský výbor nebo soud (§ 300 InsZ). Insolvenční správce informuje věřitelský výbor (rovněž soud) o průběhu reorganizace tím, že mu podává zprávy (§ 331 InsZ), a to nejméně jednou za 3 měsíce (§ 354 odst. 2 InsZ). Správce rovněž informuje věřitelský výbor (rovněž soud) pravidelně o výsledcích svého dohledu nad dlužníkem během oddlužení (§ 412 odst. 2 InsZ).
- Dlužník je po dobu trvání oddlužení povinen soudu, správci a věřitelskému výboru bezodkladně oznámit každou změnu svého bydliště, resp. sídla nebo zaměstnání (§ 412 odst. 1 lit. c) InsZ), a
- vždy k 15. lednu a k 15. červenci v každém kalendářním roce za trvání oddlužení musí předložit soudu, správci a věřitelskému výboru přehled svých příjmů za uplynulých 6 měsíců a popř. daňová přiznání za toto období (§ 412 odst. 1 lit. d), e) InsZ).

Z toho vyplývá, že zvláštní doručení věřitelskému výboru stanoví zákon především v případě reorganizace a oddlužení, nikoliv v případě konkurzu.

4. Porovnání

a) Práva individuálního věřitele

Věřitelům přísluší v každé přezkoumané úpravě právo zahájit insolvenční řízení. Rozdíl spočívá v tom, že se v českém právu uplatňuje jak ve staré, tak v nové úpravě zásada projednací:³¹⁴ Soud projednává to, co mu účastníci řízení k projednávání předloží, resp. neprojednává to, čeho se návrhy stran netýkají. Zpětvzetí návrhu na prohlášení konkurzu proto vede k zastavení insolvenčního řízení. Naproti tomu platí v rakouském insolvenčním právu zásada vyšetřovací,³¹⁵ kde je soud z úřední moci povinen vyšetřit předpoklady ke konkurznímu řízení.

Insolvenční řízení nelze v Rakousku zahájit, nepostačuje-li konkurzní podstata k úhradě počátečních nákladů a neplatí-li navrhovatel zálohu na tyto náklady, resp. chybí-li majetek na straně dlužníka vůbec (vyjima případu insolvence fyzických osob). Podobným způsobem zamítá doposud český soud prohlášení konkurzu při zřejmém nedostatku majetku dlužníka, resp. při nezaplacení soudem požadované zálohy. Odchyly stanoví nová česká úprava tím, že nedostatek majetku, dokonce i neexistence jakéhokoli majetku není bez dalšího důvodem pro zamítnutí insolvenčního návrhu: K zastavení řízení dochází pouze tehdy, když navrhovatel nezplatí zálohu na náklady řízení ve výši 50.000 Kč. Jako problém vnímám to, že dlužníci – spotřebitelé se zcela nedostatečným majetkem, resp. s žádným majetkem pravděpodobně nemohou jako navrhovatelé zaplatit soudem stanovenou zálohu. Pokud ji dlužník však neplatí, přikročí soud popř. po neúspěšném vymáhání k zastavení řízení (§ 108 odst. 3 InsZ) a dlužník zůstane zadlužený a v cestě k oddlužení je mu zabráněno. I kdyby tuto zálohu dokázal platit, pochybuji o tom, že tato částka by stačila na veškeré náklady řízení: Je-li tato záloha dříve nebo později utracena, musí soud řízení podle § 308 odst. 1 lit. d) InsZ zrušit.

³¹⁴ WINTEROVÁ, Civilní právo procesní⁴.

³¹⁵ NEUMAYR, ZPO III³

Ustanovení § 317 odst. 1 InsZ, podle něhož je přihlášený věřitel oprávněn podat návrh na povolení reorganizace dlužníka, nemá v rakouském právu odpovídající ustanovení. Je věcí dlužníka navrhnout nucené vyrovnání (§ 140 odst. 1 KO), resp. reorganizaci (§ 1 odst. 1 URG). Následkem tohoto ustanovení je, že věřitelé mohou rozhodnout o reorganizačním řízení proti vůli dlužníka, mohou dokonce i sestavit a přijímat reorganizační plán proti jeho vůli. Dlužník se může bránit nechtěnému reorganizačnímu plánu pouze tím, že odepře součinnost při plnění reorganizačního plánu, což vede k přeměně reorganizace v konkurz (§ 363 odst. 1 InsZ).

Oproti staré české úpravě obsahuje rozhodnutí o úpadku podle § 136 odst. 2 lit. g) InsZ místo a termín konání schůze věřitelů a přezkumného jednání, což považuji za pokrok, jelikož věřitelé jsou už na začátku informováni o důležitých součástech řízení. Věřitelé mohou ve stávajícím a budoucím českém právu stejně jako v Rakousku nahlédnout do seznamu přihlášených pohledávek včetně dokladů a do zápisu o přezkumném jednání, čeští věřitelé nemají na jedné straně a nebudou mít právo na náhled do spisu, jako je to v rakouské úpravě. Na straně druhé existuje nyní elektronický spis, do něhož může kdokoliv nahlížet. Podle nové úpravy věřitelé mohou nahlédnout do zprávy o hospodářské situaci dlužníka, v níž se insolvenční správce vyjadřuje mj. k možnosti dalšího provozu dlužníkovy podniku. Zatímco soud uvědomí věřitele ve všech zkoumaných úpravách o konečné zprávě a o vyúčtování odměny správce (ZKV, InsZ) resp. o závěrečné faktuře (KO) a poučí je o možnosti námitek při jednání o konečné zprávě resp. o závěrečné faktuře, věřitelé podle českých úprav nemají právo ani na náhled do návrhu správce na rozvržení výdělků, ani právo vznést proti tomuto návrhu námitky. Přísluší jim pouze jako dodatečný právní prostředek odvolání proti usnesení o rozvrhu. V Rakousku mohou věřitelé vznést námitky jak proti závěrečné faktuře, tak proti návrhu správce na rozvrh.

Souhrn kontrolních práv jednotlivých věřitelů je nejmenší v rakouské úpravě, kde si konkurzní věřitel může pouze stěžovat na opatření nebo chování správcem, může popř. podat žalobu proti správci. Naproti tomu poskytuje stará úprava v České republice konkurzním věřitelům nejvíce prostoru: kterýkoli věřitel může navrhnout, aby soud zprostil správce funkce z důležitých důvodů. Oprávnění navrhnout odvolání, resp. zproštění správce odňala nová úprava jednotlivému věřiteli a předala ho věřitelským orgánům (§§ 31, 32 InsZ): Od 01.01.2008 už konkurzní věřitel nemůže navrhnout odvolání, může se pouze odvolat proti

soudnímu rozhodnutí, kterým byl správce ustanoven. Na druhé straně nabývali věřitelé s pohledávkami ve výši alespoň 10 % pohledávek uvedených dlužníkem v seznamu pohledávek (§ 123 odst. 1 InsZ) oprávnění navrhopat za trvání moratoria ustanovení předběžného správce.

Rakouští věřitelé a čeští věřitelé podle staré úpravy nemají proti usnesením jiných věřitelských orgánů žádné možnosti obrany. Nová česká úprava přiznává věřitelům právo podniknout soudní kontrolu ohledně usnesení schůze věřitelů, která odporují společnému zájmu věřitelů, včetně práva na odvolání proti zrušovacímu resp. potvrzujícímu usnesení. Podobně může věřitel nově napadnout usnesení soudu týkající se odvolání správce nebo nepotvrzení odvolání (schůzí věřitelů). Napadnutí usnesení přijatých věřitelským výborem však dále nepadá do působnosti jednotlivých věřitelů. Ve vztahu k věřitelskému výboru může jednotlivý věřitel pouze působit na volbu nebo na odvolání jeho členů tím, že má právní prostředek proti soudnímu rozhodnutí, kterým soud volbu odepírá, resp. odvolání zamítá. To je sice méně než ve staré úpravě, kde věřitel mohl navrhopat odvolání věřitelského výboru nebo jeho členů, ale víc než v rakouské úpravě, kde věřitel vůbec nemůže ovlivnit odvolání věřitelského výboru. Podobné právní prostředky mají věřitelé i při reorganizaci a oddlužení (viz nahoře). Zajištěný věřitel může dokonce dát správci i pokyny ohledně správy věci, která slouží k zajištění pohledávky. Nová úprava posílila celkem postavení věřitelů, co se týče přezkoumání rozhodnutí jiných věřitelských orgánů v insolvenčním řízení, a je výraznější než v rakouském a starém českém právu, přičemž je ale třeba připustit, že nová úprava zrušila možnost pro jednotlivého věřitele navrhopat odvolání věřitelského výboru.

Právo přihlásit pohledávku v insolvenčním řízení přiznává věřitelům každá z dotčených úprav, odchylky existují však u možnosti popření pohledávek přihlášených jinými věřiteli: Právo popření pohledávek přísluší v Rakousku a podle staré české úpravy v podstatě věřitelům se zjištěnými pohledávkami. Zatímco rakouské právo poskytuje oprávnění popření i tehdy, bylo-li věřiteli přiznáno hlasovací právo na schůzi věřitelů, české právo se o tom nezmiňuje, jestliže přidělení hlasovacího práva je dostatečné k popření pohledávek (viz nahoře). Úplně jinak vypadá nová úprava – věřitelé nemají právo popírat pravost, výši a pořadí přihlášených pohledávek. Tomu odpovídající upravují pouze rakouské a staré české právo náhradu nákladů vzniklých popírajícímu věřiteli v procesu o popření, pokud podstatě vznikl v jeho důsledku nějaký prospěch. V právu účasti na schůzi věřitelů a ve spojení s ním

hlasovací právo navazují rakouské a staré české právo na zjištění pohledávek, resp. na přidělení hlasovacího práva soudem, byla-li pohledávka popřena. Podle nové české úpravy v takových případech již nerozhoduje soud o přidělení hlasovacího práva, ale schůze věřitelů „v první instanci“ a insolvenční soud až „v druhé instanci“ po případném záporném rozhodnutí schůze věřitelů. O hlasovacím právu u jiných pohledávek, které např. nebyly ještě zjištěny nebo které se staly spornými v průběhu řízení, rozhodne soud pouze na návrh (dlužníka, jednoho věřitele nebo správce). Neučiní-li oprávněná osoba takový návrh, má takový věřitel hlasovací právo (arg. § 50 odst. 1 InsZ). Odpůrčí právo, které přidělí dosavadní české právo mj. i konkurzním věřitelům, padá podle nové úpravy už zase jenom do působnosti insolvenčního správce. Rakouské právo umožňuje výjimečně výkon odpůrčího práva věřiteli, a to v konkurzu fyzických osob, nebyl-li ustanoven správce. Odstranění možnosti popírat pohledávky představuje zjevné omezení práv jednotlivých věřitelů. Na rozdíl od dosavadního českého práva a rakouského práva předali zákonodárci rozhodnutí o hlasovacím právu do značné míry věřitelům.

V nuceném vyrovnání nemají v Rakousku hlasovací právo věřitelé za podstatou, věřitelé na vyloučení věci a oddělení věřitelé, pokud jejich pohledávka je úplně kryta zajištěním. Hlasy osob dlužníkovi blízkých se počítají pouze tehdy, jestliže dané osoby hlasovaly proti návrhu na nucené vyrovnání (§ 148 KO). Podobná je stará česká úprava.³¹⁶ Při oddlužení podle nové úpravy mají právo hlasovat pouze nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili svou pohledávku. Vyloučení z hlasování jsou proto zajištění věřitelé, dále osoby dlužníkovi blízké a osoby, které tvoří s dlužníkem koncern (§ 402 odst. 1 InsZ). V rámci reorganizace mají všichni věřitelé hlasovací právo, zúčastní se jí proto přihlášení věřitelé jakož i věřitelé za podstatou (§§ 334, § 337 odst. 2 InsZ). Na rozdíl od dosavadní úpravy, kde povolení ochranné lhůty je v podstatě nezávislé na souhlasu věřitelů, vyžaduje se ke vyhlášení moratoria, kterým byl institut ochranné lhůty nahrazen, souhlas většiny věřitelů.

b) Práva skupiny věřitelů

³¹⁶ Rozdíl spočívá v tom, že české právo poskytuje osobám dlužníkovi blízkým hlasovací právo, pokud nabyli pohledávku od jiných osob dříve než 6 měsíců před prohlášením konkurzu, a právním nástupcům blízkých osob, jestliže pohledávku nabyli od osob blízkých dříve než 6 měsíců před prohlášením konkurzu (§ 38 odst. 2 ZKV). Rakouské právo poskytuje hlasovací právo právním nástupcům blízkých osob, kteří nabyli pohledávku dříve než 6 měsíců před prohlášením konkurzu, a osobám blízkým, pokud nabyly pohledávku od jiných osob po úpadku dlužníka (§ 148 KO); K tomu viz i § 143 odst. 1 KO.

Jediná působnost skupiny rakouských věřitelů spočívá ve svolání schůze věřitelů (2 věřitelé s 25 % pohledávek. Nová česká úprava ulehčila svolání schůze věřitelů tím, že stačí už dva věřitelé s pohledávkami v výši 10 % přihlášených pohledávek. Další skupinová práva poskytne nové české právo především v souvislosti s reorganizací/oddlužením a s moratoriem: Zatímco v rámci moratoria disponuje skupina věřitelů pouze právem vyjádřit se k zrušení moratoria, v rámci reorganizace a oddlužení náleží věřitelům právo rozhodovat o zahájení reorganizačního řízení i přes nesplnění podmínky na reorganizaci, tj. u menších podnikatelů, o reorganizačním plánu a o způsobu oddlužení.

c) Práva celku věřitelů

aa) Celek věřitelů

Kompetence zrušení konkurzu se souhlasem všech věřitelů je shodná ve všech zkoumaných úpravách. Tomu odpovídá podle nové české úpravy soudní rozhodnutí na základě souhlasu všech věřitelů, že dlužník není v úpadku.³¹⁷ Pravidlo, že se věřitelé na schůzi věřitelů mohou usnést i na dalším předmětu jednání, který sice nebyl uveden v oznámení o svolání, ale na jehož projednání si dohodli všichni věřitelé (§ 48 odst. 2 InsZ), je novinkou v českém právu a není doposud známo ani v Rakousku.

bb) Schůze věřitelů

Schůze věřitelů jako shromáždění všech přihlášených insolvenčních věřitelů existuje ve všech zkoumaných právních úpravách. V českých úpravách se mluví o schůzi věřitelů jako o jednom z věřitelských orgánů. Rozdíly mezi českým a rakouským právem existují však v působnosti tohoto orgánu. Je třeba uvést skutečnost, že schůze věřitelů má v České republice doposud i nadále obecnou působnost v tom smyslu, že schůze věřitelů je příslušná ve všech věřitelských záležitostech, není-li příslušný jiný orgán, tj. není-li např. ustanoven věřitelský výbor. Rozdíl mezi starou a novou českou úpravou spočívá v tom, že poslední zmíněná úprava dále rozšířila působnost schůze věřitelů tím, že si může vyhradit cokoli, co patří do působnosti věřitelských orgánů; je proto v rukou schůze věřitelů, co rozhodne sama a co svěří věřitelskému výboru (k omezení tohoto širokého pojmu viz níže). Celkem jiný je rakouský

³¹⁷ K mým pochybnostem ohledně výběru tohoto pojmu, viz nahore.

přístup, kde schůze věřitelů disponuje pouze působnostmi vymezenými zákonem, nikoliv obecnou působností. Výjimku z této zásady netvoří ani případ, kdy není ustanoven věřitelský výbor, protože působnost věřitelského výboru vykonává soud (§ 90 KO). Zajímavé je přitom to, co považuje jednotlivá úprava za hlavní úkol schůze věřitelů: Podle KO je hlavním úkolem schůze věřitelů výkon společných práv věřitelů a dohled nad správcem a věřitelským výborem, český ZKV považuje za hlavní úkol schůze věřitelů vyjádření konkurzních věřitelů pro další vedení konkurzu a volbu věřitelského výboru. Hlavním úkolem schůze věřitelů podle InsZ je volba a odvolání věřitelského výboru (včetně prozatímního věřitelského výboru).

Schůze věřitelů bude svolána soudem buď z úřední moci, nebo na návrh insolvenčního správce či věřitelského výboru. V tom se projednané úpravy shodují. § 47 odst. 1 InsZ zavedl oprávnění dvou věřitelů s pohledávkami nejméně 10 % přihlášených pohledávek navrhnout svolání schůze věřitelů. Toto řešení se podobá rakouskému právu až na výši pohledávek, které v Rakousku musí činit alespoň 25 %. Předpoklady pro přijetí usnesení jsou shodné, co se týče kvóra souhlasu („Konsensquorum“), ale liší se co se týče kvóra přítomnosti (Präsensquorum). S usnesením musí souhlasit většina hlasů počítaných podle výše pohledávek. Zatímco české úpravy neznají žádné kvórum přítomnosti, uplatňuje se v Rakousku určité kvórum přítomnosti od přezkumného jednání. Skutečnost, že věřitel může vykonávat svoje hlasovací právo pouze na schůzi věřitelů, nikoliv mimo ni odpovídá rakouskému a dosavadnímu českému právu. Toto pravidlo přestane platit v nové úpravě, protože ta poskytne věřitelům hlasování na dálku, a to hlasování písemné (§ 50 odst. 2, § 346 odst. 1, § 401 odst. 1 InsZ). Jde proto o novou koncepci, která se zatím obecně neaplikuje ani v Německu.³¹⁸

Působnosti schůze věřitelů jsou v InsZ ve srovnání s ZKV značně rozšířeny. Bereme-li v úvahu, že podstatným úkolem schůze věřitelů v ZKV je volba věřitelského výboru a návrh na zproštění správce, zjistíme v současnosti, že InsZ jí předá navíc pravomoc *odvolání* správce z funkce a ustanovení nového správce, přiznání hlasovacího práva (viz nahoře), souhlas k nabývání majetku z podstaty členem věřitelského výboru, rozhodování o způsobu řešení úpadku, doporučení zpeněžení dlužníkovy podniku, doporučení insolvenčnímu správcovi pro jeho další postup, atd. (viz nahoře). Rakouské právo jí naproti tomu přiznává pouze *návrh* na

³¹⁸ BUCK v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 262 a násl.

odvolání správce, *návrh* na ustanovení věřitelského výboru, *vyjádření* k pokračování nebo uzavření podniku a k nucenému vyrovnání v rámci jednání o dalším postupu, rozhodování o platebním plánu a nuceném vyrovnání, souhlas k nabývání věcí z podstaty členem věřitelského výboru, atd.

Jednak je třeba konstatovat, že práva na návrh podle KO představují podle InsZ práva na rozhodování, což je znakem zvýšeného vlivu českých věřitelů na průběh řízení, jednak došlo k přizpůsobení rakouského a českého práva, co se týče souhlasu schůze věřitelů k nabývání majetku z podstaty členem věřitelského výboru. Další kompetence přísluší české schůzi věřitelů tím, že může správci doporučit zpeněžení dlužníka podniku a další postup v řízení, že může de-facto³¹⁹ rozhodovat o způsobu řešení úpadku (konkurz, reorganizace, oddlužení) a popř. může dokonce sestavit i reorganizační plán, a to všechno bez souhlasu dlužníka. Naproti tomu rakouské schůzi věřitelů náleží pouze vyjádření k dalšímu postupu správce (§ 114b KO) a popř. schválení nuceného vyrovnání nebo platebního plánu. K rozšíření působnosti dochází v Rakousku pouze na základě soudního rozhodnutí, podle něhož může schůze věřitelů předem schválit právní úkony konkurzního správce.³²⁰

cc) Věřitelský výbor

Rakouské a české právo se shodují v tom, že věřitelský výbor je zásadně fakultativním orgánem insolvenčního řízení, obligatorním je pouze za určitých podmínek, které jsou však v rakouském a českém právu různé: České právo vyžaduje na obligatorní ustanovení věřitelského výboru jak v staré, tak v nové úpravě určitý počet přihlášených věřitelů, totiž 50. V rakouském právu nezávisí tato povinnost na počtu věřitelů, ale na tom, zda dochází v konkurzu k prodeji nebo k pronájmu podniku. Zatímco rozhodujícím kritériem je v České republice počet konkurzních věřitelů, v Rakousku je to především skutečnost, že dlužník má podnik, dále jeho velikost, resp. způsob nabývání s tím podnikem.

Zajímavé z hlediska rakouské právní doktríny, podle níž není věřitelský výbor orgánem nebo zástupcem věřitelstva nebo jednotlivých věřitelů (viz k tomu nahoře), je ustanovení českého práva o zástupci věřitelů (§ 11 ZKV, § 68 InsZ). I když název to naznačuje, nejedná se však

³¹⁹ Soud je tímto věřitelským usnesením v podstatě až na výjimku v ustanovení § 152 InsZ vázán.

³²⁰ OLG Wien 17.12.1991, 6 R 109, 11 I/91 (MOHR § 91 E I)

v tomto případě o zmocněnce věřitelstva nebo jednotlivých věřitelů³²¹, ale o věřitelský orgán se stejnou působností jako věřitelský výbor. Totožností jmen je ale dáno nebezpečí záměny.

Důležitý rozdíl spočívá v **oprávnění ustanovit věřitelský výbor**: Čeští věřitelé mohou v rámci schůze věřitelů ustanovit věřitelský výbor, přičemž se nová úprava snažila o spravedlivé rozdělení míst věřitelského výboru na různé skupiny věřitelů (§ 57 InsZ). Český konkurzní soudce však má jak ve staré, tak v nové úpravě možnost tuto volbu přezkoumat a popřípadě odmítnout potvrzení: Zatímco důvodem odmítnutí potvrzení bylo ve starém právu podle doktríny „*nechránění společného zájmu věřitelů*“, jsou důvodem odmítnutí v novém právu „*pochyby o důvěryhodnosti nebo způsobilosti k výkonu funkce*“. Bude úkolem judikatury zjistit, zda se tyto pojmy shodují, popř. nakolik se shodují. Jiný přístup zvolil rakouský zákonodárce, protože ustanovení výboru je v rukou soudu, věřitelé mohou pouze navrhnout ustanovení a členy věřitelského výboru.

Složení výboru je nejméně upraveno v starém českém právu, kde postačuje k volbě členů věřitelského výboru prostá většina věřitelů. Vysílání do věřitelského výboru je v starém právu proto věcí majority. Nová úprava obsahuje nyní opatření, aby ve věřitelském výboru došlo k rovnoprávné účasti všech skupin věřitelů, přičemž InsZ dělí věřitele do dvou skupin, a to do skupiny zajištěných věřitelů a do skupiny věřitelů nezajištěných. Nejvolnější je rakouská úprava, kde najdeme ve věřitelském výboru zástupce různých vrstev věřitelů, počínaje sdružením k ochraně věřitelů, komorou práce až po zástupce bank a velkých věřitelů. Účasti těchto sdružení resp. komor by v českém právu bránila zásada, podle níž mohou být členy věřitelského výboru pouze insolvenční věřitelé (§ 11 odst. 3 ZKV, § 59 odst. 1 InsZ). Nová úprava se ještě pořád řídí touto zásadou, i když povolila účast odborové organizace na jednání věřitelského výboru, přičemž tato organizace disponuje pouze poradním hlasem. Myslím si, že připouštění specializovaných zástupců insolvenčních věřitelů do věřitelského výboru přispěla by k rychlému a hospodárnému průběhu insolvenčního řízení, zvláště protože specializovaní zástupci mají více zkušeností v oblasti konkurzního práva než typický věřitel, který se setká s insolvenčním řízením jen málokdy.

³²¹ ZOULÍK, str. 79

Soud může členy věřitelského výboru z důležitých důvodů **odvolat z funkce**, a to buď z úřední moci, nebo na návrh účastníků. Procesním subjektem oprávněným k takovému návrhu je v Rakousku schůze věřitelů, ve starém českém právu jednotlivý konkurzní věřitel nebo konkurzní správce. Nové české právo výslovně uvádí pouze schůzi věřitelů jako oprávněný procesní subjekt, ale domnívám se, že procesní subjekty, které byly podle dosavadní úpravy oprávněny navrhnout odvolání věřitelského výboru (konkurzní věřitel, insolvenční správce), budou nadále mít toto oprávnění (viz nahoře). Rozdíl mezi těmito návrhy je v tom, že schůze věřitelů nemusí uvádět ve svém návrhu důležitý důvod, ostatní procesní subjekty však takový důvod potřebují. Lze říci, že nové české právo rozšířilo dosavadní úpravu a přidalo silné postavení schůzi věřitelů při odvolání věřitelského výboru. To je jednoznačně silnější než v právu rakouském.

Věřitelský výbor svolává rakouský soudce nebo insolvenční správce z moci úřední, nebo na návrh většiny výboru (výjimečně i na návrh jednoho člena výboru). Česká úprava poskytuje právo svolat věřitelský výbor rovněž insolvenčnímu správci a soudu, konečně se může věřitelský výbor i scházet z vlastní iniciativy, to znamená, že jej svolá předseda výboru (nyní výslovně § 58 odst. 3 InsZ). Předseda výboru má totiž právo na svolání nezávislé na zvážení jiných insolvenčních orgánů, a to soudu nebo správce, což podle mne vede k určité autonomii věřitelského výboru ve vztahu k soudu a správci. Požadavky na platná usnesení jsou ve všech úpravách stejně, odlišně však je upraveno **informování soudu o přijetí usnesení**. Rakouské právo obsahuje povinnost insolvenčního správce oznámit všechna přijatá usnesení bezodkladně soudu proto, že soud je za určitých podmínek oprávněn zrušit usnesení věřitelského výboru (§ 95 odst. 2 KO). Ani staré ani nové české právo nestanoví takové informování soudu, což je podle mě následkem zásady autonomie insolvenčních věřitelů v insolvenčním řízení; takový koncept je v novém právu ještě pořád patrný, i když je omezenější než ve starém českém právu, kde nebylo ani možno přezkoumat usnesení schůze věřitelů (srov. nyní § 54 InsZ).

Hlavním úkolem věřitelského výboru je **kontrola insolvenčního správce** a v českých úpravách výslovně i ochrana společných zájmů insolvenčních věřitelů. Co se týče kontrolních práv, zahrnuje nová úprava dosavadní úpravu³²², ale překračuje ji, přičemž zakotvuje zažitou

³²² Srov. § 11 odst. 5 ZKV a § 58 odst. 2 lit. a), d) InsZ; rovněž § 29 odst. 1 ZKV a § 300 InsZ.

praxi v zákoně v několika bodech – náhled do dlužníkovy účetnictví, náhled do dlužníkových písemností. Mám za to, že právní doktrínu ohledně pojmu „*dohled nad činností správce*“ rozvinutého za režimu ZKV lze i dále aplikovat. Stížnosti na chování správce, nebo na jeho opatření jsou a budou nadále možné jak v České republice, tak v Rakousku.

Změny v podobě starých a nových **práv na vyjádření a práv na souhlas** spočívají v tom, že některé působnosti nebyly zavedením nové úpravy dotčeny, některé působnosti vznikly nově a některé byly změněny tak, že právo na vyjádření podle staré úpravy se změnilo v právo na souhlas podle nové úpravy. Nové je např. vyjádření k zvýšení, resp. snížení odměny insolvenčního správce (podobně § 125 KO), vyjádření k návrhu dlužníka o vynětí majetku z majetkové podstaty a vyjádření k nabývání osobami dlužníkovi blízkými. Nový je souhlas s uzavíráním smluv insolvenčním správcem k úvěrovému financování, souhlas s odměnou znalce ustanoveného v insolvenčním řízení, souhlas se smírem v incidenčním sporu, souhlas s volbou nebo s odvoláním členů statutárního orgánu dlužníka při reorganizaci. Ke změně došlo při rozhodování o prodeji konkurzní podstaty veřejnou dražbou, nebo mimo dražbu, jelikož se už nevyžaduje jenom vyjádření, ale souhlas věřitelského výboru, který je nyní zapojený do rozhodovacího procesu (srov. §§ 286 a násl. InsZ). K změně došlo i při zcizení podniku jednou smlouvou, jelikož předchozí vyjádření věřitelského výboru bylo nahrazeno jeho souhlasem (srov. § 290 InsZ). Podobné ustanovení zahrnuje i rakouské právo, avšak § 114a odst. 4 KO poskytuje věřitelskému výboru právo na určení nejvýhodnějšího způsobu zpeněžení podniku, a to buď prodeje jednou smlouvou, nebo prodeje jednotlivých částí. Věřitelský výbor podle rakouského práva má větší vliv na rozhodování než v českém, podle něhož může pouze souhlasit či nikoliv.

Zatímco insolvenční správce si musí podle starého českého práva vyžádat souhlas věřitelského výboru před opatřeními potřebnými k zajištění dalšího provozování, insolvenční správce nemá už v novém právu takovou povinnost, musí si ale řídit pravidly zákona o správě majetkové podstaty (srov. § 230 InsZ). Na druhé straně zavedl zákonodárce požadavek souhlasu věřitelského výboru k právním úkonům zásadního významu, pokud dlužníkovi v reorganizačním řízení byla ponechána dispoziční oprávnění.

Právo na vyjádření je v rakouském právu rozsáhlejší: Věřitelský výbor se vyjadřuje především ke všem důležitým opatřením správce, k určitým právním úkonům, jejichž hodnota přesahuje EUR 100.000,-, dále např. k rozdělení výtěžku ze zpeněžení majetkové podstaty, k návrhu o nuceném vyrovnání a k návrhu na odvolání správce z funkce. Právo na souhlas je však ve srovnání s českým právem výrazně omezeno. Souhlas věřitelského výboru stanoví KO zejména u určitých zákonem vymezených právních úkonů, tj. při prodeji, nebo pronájmu dlužníkovy podniku nebo nemovitostí, dále např. při návrhu insolvenčního správce na rozvrh.

Spolupráce věřitelského výboru s ostatními orgány insolvenčního řízení byla obohacena o několik nových oprávnění. Patří k nim zejména rozhodnutí o ověření účetní závěrky, návrh na předvolání dlužníka k výsledku a pokyn správci k podání odpůrcí žaloby. Ocenění majetku zásadně provádí insolvenční správce (resp. v starém právu podle § 18 odst. 5 ZKV i dlužník), který přitom vychází z účetnictví dlužníka (§ 219 odst. 1 InsZ). Pouze na žádost věřitelského výboru se provádí ocenění znalcem. V Rakousku je soud oprávněn svěřit ocenění znalci, nebo členu věřitelského výboru (poslední se souhlasem soudu) (§ 96 odst. 2 KO).³²³ Ocenění totiž může se souhlasem soudu provést i člen věřitelského výboru, i když je ve skutečnosti zpravidla provádí znalec.³²⁴

Oproti českému právu nezná rakouské právo nárok členů věřitelského výboru na odměnu za výkon funkce, ale za určitých podmínek jim ji přiznává, např. jestliže člen věřitelského výboru provede konkurzní podstatu.

³²³ Nabytek bytu a ostatní věci drobné hodnoty lze ocenit i vykonávacím orgánem pověřeným inventarizací, a to buď na návrh správce, nebo z úřední moci soudu (§ 96 KO).

³²⁴ FINK, str. 35

II. POSTAVENÍ, JMENOVÁNÍ A ODVOLÁNÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE

1. Rakousko

a) Právní postavení správce podstaty

Vzhledem k postavení konkurzního správce vytvořila právní doktrína a judikatura různé teorie:³²⁵ Dle (1) „*Amtstheorie*“³²⁶ je správce soudem ustanovený orgán jurisprudence, který vykonává funkce vlastním jménem, dle (2) „*Vertretertheorie*“ je správce zákonným zástupcem dlužníka³²⁷ nebo věřitelů,³²⁸ dle (3) „*Organtheorie*“ je správce zákonným zástupcem konkurzní podstaty, která je samostatným nositelem vlastních práv a povinností (*ingeschränkte Organtheorie*),³²⁹ možná i dokonce právnickou osobou (*unbeschränkte Organtheorie*),³³⁰ dle (4) „*Neutrale Theorie*“ nejedná správce ani vlastním jménem, ani jménem někoho jiného, ale vykonává správu mu uloženou nestranně.³³¹ Pro úplnost je třeba zmínit se i o další teorii, (5) která opouští sjednocenou teorii a snaží se vysvětlit postavení správce na základě rozdělení jeho funkce na tři oblasti: V jedné části vykonává správce úřad (např. smlouvy a spory s dlužníkem), v druhé zastupuje dlužníka (např. plnění smluv uzavřených dlužníkem), a ve třetí zastupuje věřitele (např. nároky na prohlášení určitých

³²⁵ Přehled poskytne HOLZHAMMER, str. 116 a násl. s dalšími odkazy; velmi podrobná DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 1 a násl.

³²⁶ Tato teorie byla rozšířena zejména v Německu, v Rakousku byla zastávána pouze autorem LEHMANN, str. 76, 541 a násl.; tato teorie však nedokáže vysvětlit, proč je konkurzní podstata vázána smlouvami uzavřenými správcem pod vlastním jménem: viz WEGAN, str. 13.

³²⁷ K této teorii lze namítnout, že nedokáže vysvětlit, proč by správce jako zástupce dlužníka disponoval nároky na zahájení řízení o prohlášení určitých právních úkonů dlužníka za neplatné pro odporovatelnost; protože takovými nároky dlužník nikdy nedisponoval, jsou to totiž spíše nároky věřitelů; DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 13.

³²⁸ Tak § 76 CO 1868

³²⁹ Převažující názor: BUCHEGGER/HOLZHAMMER/ROTH, str. 46; FEIL, § 81 pozn. 1; WEGAN, str. 14: „*Die Anhänger dieser Theorie sind der Ansicht, die Konkursmasse sei ein wenigstens provisorisch rechts- und parteifähiges Gebilde. Es wird jedoch nicht behauptet, daß die Konkursmasse eine juristische Person ist, sondern daß sie als Vermögensmasse selbständiger Träger von Rechten und Pflichten sei.*“; FEIL, § 1 pozn. 8: „*Die Konkursmasse ist kein selbständiges Rechtssubjekt, sondern bleibt im Vermögen des Gemeinschuldners, nur kann er darüber nicht frei verfügen. Die Konkursmasse ist ein rechts- und parteifähiges Gebilde, besitzt aber keine Rechtspersönlichkeit.*“

³³⁰ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 17; OGH 29.03.2001, 6 Ob 25/01x; OGH 20.02.2003, 6 Ob 145/02w (MOHR § 80 E1)

³³¹ Tak dříve BUCHEGGER die HOLZHAMMER, str. 117

právních úkonů dlužníka za neplatné pro odporovatelnost).³³² Tuto teorie nazývám pro zjednodušení „*Segmenttheorie*.“

Hlavní námitka proti *Organtheorie* spočívá v myšlence, že „v platném právu se nenachází předpis, který by konstruoval konkurzní podstatu jako právnickou osobu.“³³³ Tento argument lze však vyvrátit na základě moderního učení o právnické osobě v rakouském občanském právu, které již výslovně nežadá zákonné pravidlo poskytující právní subjektivitu právnické osobě, ale které „vychází z toho, že právní řád musí vybavit právní subjektivitou takové bytosti, které uskutečňují zvláštní (objektivovaná) zájmové společenství. V ustanovení § 81 odst. 2 KO („společný zájem účastníků“) lze takovou objektivizaci jednotlivých zájmů vidět.“³³⁴ Podle tohoto názoru by neměla skutečnost, „že KO nestanoví převod vlastnictví od dlužníka na konkurzní podstatu, zabránit tomu, aby konkurzní podstata byla považována za právnickou osobu. Nesporné je, že nedochází v průběhu konkurzního řízení k převodu majetku od dlužníka na konkurzní podstatu, de facto dochází však na základě § 3 KO k omezení jeho vlastnických oprávnění, které se podoba vyvlastnění dlužníka (arg. veškerá oprávnění vlastníka přísluší dle § 3 KO správci). Konkurzní podstata tvoří totiž celek odlišný od jejích součástí, přičemž dlužníku nepřísluší oprávnění vlastníka ohledně tohoto celku.“³³⁵ Jelikož správce činí právní úkony, které zavazují, resp. opravňují přímo konkurzní podstatu, je přípustné považovat správce za orgán právnické osoby – konkurzní podstaty, která nabývá správcem způsobilosti k právním úkonům.³³⁶ Touto teorií lze vysvětlit i uplatnění nároků na prohlášení určitých právních úkonů dlužníka za neplatné pro odporovatelnost, jelikož je dle teorie nesporné, že tyto nároky přísluší konkurzní podstatě, nikoliv dlužníku nebo věřitelům.³³⁷

³³² POLLAK a RIEL dle DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 28; podobně i SKEDL, str. 109, který mluví o „doppelte Vertretterrolle“ des Masseverwalters: „Es muss daher die auf den geschichtlichen Werdegang gestützte Behauptung aufrecht erhalten werden, dass auch im geltenden Rechte der moderne Masseverwalter in allen seinen Funktionen – abgesehen von seiner hier nicht besprochenen Tätigkeit in den in das engere Konkursverfahren nicht einbezogenen Anfechtungsprozessen – der gesetzliche Vertreter des Kridars ist;“ a pozn. 185: „Hierbei (sci. Anfechtungsprozesse) vertritt der Masseverwalter nicht den Kridar, (...) sondern die Gläubiger.“

³³³ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 18

³³⁴ OSTHEIM dle DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 18: „kann entgegengehalten werden, dass die moderne Lehre zur juristischen Person des Privatrechts nicht ausschließlich auf eine ausdrückliche gesetzliche Regelung abstellt, die einer Person oder einer Vermögensmasse Rechtspersönlichkeit verleiht, sondern davon ausgeht, dass vielmehr die Rechtsordnung solche Gebilde mit Rechtspersönlichkeit auszustatten habe, welche in sich eine gesonderte (objektivierte) Interesseneinheit verwirklichen. Mit Sicherheit kann unter Hinweis auf § 81 Abs. 2 eine Objektivierung der beteiligten Interessen im Konkursverfahren begründet werden.“

³³⁵ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 22

³³⁶ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 24

³³⁷ PETSCHKE/REIMER/SCHIEMER, str. 378, 489; DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 81 pozn. 8.

Právní způsobilost konkurzní podstaty předpokládá patrně i nejvyšší soud, když uvádí v rozhodnutí k § 92 KO, že „*podjatost konkurzního věřitele může vyplývat i z účasti na společnosti, která kontrahuje s konkurzní podstatou.*“³³⁸

Osobně sdílím názor, že uvedené názory se snaží vysvětlit právní postavení pokaždé pouze z jednoho hlediska, přičemž tvoří „*Idelatypus*“ toho nebo onoho hlediska a zanedbávají ostatní aspekty činnosti správce (např. *Vertretertheorie* se nezabývá nároky na odporovatelnost; *Amtstheorie* se nezabývá závazností právních úkonů pro dlužníka). Pohled do historie konkurzního práva ukazuje, že konkurzní správce byl původně považován za zástupce dlužníka (jak curator bonorum, tak litis contestator);³³⁹ postupem času mu byly mu přidány působnosti, které „*odstranily*“ výkladový model – zástupce dlužníka a které doporučily výkladový model podle *Segmenttheorie*. Z oblastí sjednocených teorií odpovídá právnímu postavení správce nejlépe *Organtheorie*.

b) Ustavení správce podstaty a odvolání

Konkurzní soud ustanoví insolvenčního správce z úřední moci při zahájení konkurzního řízení, a to především ze **seznamu insolvenčních správců**³⁴⁰ (§ 80 odst. 1 KO), přičemž soud je povinen vybrat osobu vhodnou pro jednotlivý případ, která zajišťuje urychlené provedení konkurzního řízení. Hlediska pro rozhodnutí soudu jsou např. bezúhonnost, dostatečná organizace kanceláře, její odpovídající technické vybavení, vytížení dalšími insolvenčními řízeními, zvláštní znalosti (právní, ekonomické) a dosavadní činnost potenciálního správce (§ 80a odst. 1, 2 KO). Protože insolvenčním správcem může být pouze osoba nezávislá na dlužníku (nepodjatá), věřitelích nebo soutěžitelích dlužníka, musí soud tyto předpoklady z úřední moci přezkoumat (§ 80b odst. 1 KO). Nesouhlasí-li osoba s ustavením správcem, ustanovuje insolvenční soud jinou osobu (§ 80 odst. 1 KO). Funkce správce proto nevzniká už ustanovením, ale až převzetím úřadu.³⁴¹

³³⁸ OGH 11.7.1996, 8 Ob 2116/96a

³³⁹ SKEDL, str. 100, 105, 109

³⁴⁰ Seznam insolvenčních správců je uvedený u OLG Linz pro celé Rakousko, k dispozici je na internetové stránce www.iv.justiz.gv.at. Mohou se do něj zapsat všechny osoby se zájmem o konkurzní, resp. vyrovnací správu (§ 15 IEG).

³⁴¹ FEIL, § 80 pozn. 7

Nápadné je, že konkurzní věřitelé dnes již nemají žádný vliv na ustanovení a výběr insolvenčního správce. Před novelou konkurzního řádu IRÄG 1982 mohla schůze věřitelů navrhopvat odvolání insolvenčního správce a ustavení správce nového, přičemž soud mohl tento návrh (na odvolání a na ustanovení nového správce) zamítnout, jestliže měl pochybnosti o osobě nového správce, nebo o přijetí usnesení, či jestliže považoval změnu správce s ohledem na stav řízení za nevýhodnou pro společný zájem věřitelů.³⁴² Naproti tomu byl vliv věřitelů na výběr správce podle CO 1868 ještě větší. Soud ustanovil prozatímního správce, na první schůzi věřitelů mohli věřitelé, kteří doložili své pohledávky, navrhnout jiného správce, přičemž soud mohl tento návrh přezkoumat. Po přezkumném jednání mohli konkurzní věřitelé zvolit nového správce, přičemž soud mohl tuto volbu přezkoumat už jenom formálně.³⁴³

Konkurzní věřitelé se mohou proti ustanovení insolvenčního správce bránit pouze tím, že se odvolají proti usnesení,³⁴⁴ kterým správce byl ustanoven, nebo že soud zproští správce z funkce z úřední moci³⁴⁵ či na návrh dlužníka, člena věřitelského výboru nebo schůze věřitelů, pokud je splněn závažný důvod na straně insolvenčního správce (§ 87 InsZ). Za závažný důvod považovala judikatura např. spor mezi správcem a velkým počtem věřitelů³⁴⁶, prohlášení konkurzu, nebo vyrovnacího řízení nad majetek správce³⁴⁷, chybějící důvěrný vztah mezi správcem a soudem³⁴⁸, prohlášení správce o jeho podjatosti pro bývalý důvěrný vztah a zmocnění s dlužníkem³⁴⁹, činnosti z osobních důvodů.

³⁴² WEGAN, str. 15; LEHMANN, str. 521; DENKSCHRIFT, str. 77 a násl. mluví o „Vorschlagsrecht“.

³⁴³ DENKSCHRIFT, str. 76 a násl., považoval tuto pravomoc věřitelů za neužitečnou a pochybnou: *„Diese Ordnung ist aus mehr als einem Grund unzweckmäßig und bedenklich. Sie bringt eine gewisse Unruhe in die Stellung des Masseverwalters; sie gibt bei der Wahltagfahrt (i.e. první schůze věřitelů) das Vorschlagsrecht in die Gewalt von Forderungsprätendenten; sie fördert die Schaffung künstlicher Mehrheiten und sie überliefert endlich die Bestellung des Masseverwalters gänzlich einer rücksichtslosen Gläubigermehrheit (...) der gegenüber der Masseverwalter, der um seine Stellung besorgt ist, vielleicht nicht die im Interesse der Gesamtheit notwendige Widerstandskraft aufbringt. (...) Ein weiterer Vorteil des neuen Rechts ist es, dass ein dem Interesse der Konkursgläubiger nachteiliger Wechsel in der Person des Masseverwalters vermieden worden ist. Eine derartige Veränderung erweist sich nämlich nicht selten als für die Gläubiger abträglich, weil sie mit einer beträchtlichen Verzögerung des Verfahrens, mit der Wiederholung bereits geschehener Schritte oder mit einer Änderung der gesamten Vorgangsweise des Masseverwalters, jedenfalls aber mit erheblichen Kosten verbunden sein kann. Diese Umstände lassen es als geraten erscheinen, das Schwergewicht in der Auswahl des Masseverwalters auf dessen erste Bestellung zu verlegen.“*

³⁴⁴ FEIL, § 80 pozn. 2, 7.

³⁴⁵ Odůvodněná stížnost konkurzního věřitele podle § 84 odst. 3 KO může být podnětem odvolání z úřední moci (MOHR § 87 pozn. 2)

³⁴⁶ OLG Wien 11.11.1940 EvBl 1941/24 (MOHR, § 87 E 3)

³⁴⁷ OLG Innsbruck 22.5.1995 ZIK 1996, 64 (MOHR, § 87 E 6)

³⁴⁸ OGH 9.9.1986 EvBl 1987/196 = JBl 1987, 327 (MOHR, § 87 E 1)

³⁴⁹ OLG Graz 15.10.1957 AnwZ 1958, 5 (MOHR, § 87 E 4)

2. Česká republika – stará úprava

a) Právní postavení správce podstaty

Správce konkurzní podstaty není účastníkem konkurzního řízení, má jako zvláštní procesní subjekt samostatné postavení a nelze jej považovat za zástupce konkurzních věřitelů, ani za zástupce úpadce³⁵⁰. Převažující názor řadí insolvenčního správce mezi zvláštní veřejnoprávní orgány, přičemž jeho úkolem je zajištění řádného průběhu konkurzu. Veřejným účelem instituce správce konkurzní podstaty je podle judikatury spatřovat „v akceptaci omezeného veřejného zásahu do řešení majetkových vztahů, jež se dostaly do krizové situace. Oprávnění správce vyplývající ze ZKV představují přitom výkon pravomoci“.³⁵¹ Tento koncept insolvenčního správce odpovídá teorii, která chápe insolvenčního správce jako „úřední osobu“, resp. jako „zvláštní veřejnoprávní výkonný orgán“, nestojící na straně žádné ze zúčastněných osob a zajišťující pod dohledem soudu řádný průběh konkurzu.³⁵² V tomto případě se jedná o „Amtstheorie“ dle výše uvedené doktríny³⁵³. „Organtheorie“ nepřichází podle doktríny v úvahu, protože nedochází v důsledku konkurzu k změně vlastnictví k majetku podléhající konkurzu a proto „je třeba odmítnout všechny teorie vycházející z toho, že jde (...) o majetkový souhrn, který by měl vlastní právní subjektivitu.“³⁵⁴

b) Ustavení správce podstaty a jeho odvolání

Soud vybírá insolvenčního správce zásadně ze **seznamu správců**³⁵⁵, který vede soud příslušný k řízení, přičemž soud dbá na to, aby správce nebyl ve věci podjatý.³⁵⁶ Postavení správce vzniká jeho ustanovením³⁵⁷ v usnesení, kterým se prohlašuje konkurz. Zapsány do

³⁵⁰ NS 17.06.1998 CjJn 19/98 R 52/1998, XIX; ZOULÍK, str. 63; HOLEYŠOVSKÝ 1997, str. 32

³⁵¹ ÚS 25.6.2002 Pl. ÚS 36/01 Sb.ÚS 80/2002 = č. 403/2002 Sb. s dalšími odkazy

³⁵² ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 213

³⁵³ Česká doktrína se zatím – pokud je to patrné – nezabývala námitkou proti této teorii; viz pozn. 337

³⁵⁴ ZOULÍK, str. 51; ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 211 a násled.

³⁵⁵ Viz vyhlášku Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení ZKV, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵⁶ Dle KOZEL, str. 80 a násled., např. při přátelském, při (i když již ukončeném) smluvním nebo při příbuzenském vztahu mezi dlužníkem a správcem, rovněž při přímém nebo nepřímém propojení s dlužníkem – právníckou osobou.

³⁵⁷ ZOULÍK, str. 65

seznamu správců mohou být pouze bezúhonné osoby, které jsou plně způsobilé k právním úkonům, mají přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí. Ustanovený správce sám může své ustavení pro důležité důvody odmítnout, např. pro svoji podjatost (§ 8 odst. 1 ZKV). Doplňující pravidlo pro ustavení správce obsahuje JŘ: Při výběru přihlíží soud k sídlu, nebo trvalému pobytu budoucího správce ve vztahu k sídlu dlužníkovy podniku, nebo místu podnikání dlužníka, k možnostem a schopnostem správce a k rovnoměrnému vytížení správců zapsaných v seznamu správců (§ 34 JŘ).

Konkurzní věřitelé nemají žádný vliv na první výběr a ustavení konkurzního správce soudem,³⁵⁸ mohou však navrhnout, aby byl správce zproštěn funkce a ustaven nový správce (§ 8 odst. 5 ZKV). Na tomto návrhu se mohou věřitelé usnést pouze na schůzi věřitelů svolané a řízené soudem podle § 10 odst. 1 ZKV.³⁵⁹ Soud může tento návrh zamítnout, jenom když má o změně v osobě správce závažné pochybnosti,³⁶⁰ podle právní doktríny tehdy, jestliže tento návrh prosadil vahou svého hlasu věřitel propojený s úpadcem, nebo věřitel, který skoupil pohledávky jiných věřitelů, nebo věřitel v příbuzenském stavu k úpadci.³⁶¹ Zastávám názor, že návrh podle § 8 odst. 5 ZKV obsahuje jak zproštění dosavadního správce, tak výběr nového správce. Od tohoto celkového návrhu může soud odchýlit pouze tehdy, má-li závažné pochybnosti o změně. Opačný názor, který tvrdí, že věřitelé mohou změnu správce pouze iniciovat a ne vybrat nového správce,³⁶² je v rozporu s dikcí zákona.

Pro závažné důvody může soud zprostit správce funkce i na návrh některého z účastníků, tj. i na návrh jednotlivého konkurzního věřitele nebo dlužníka (§ 8 odst. 6 ZKV). Právní doktrína považuje za důležité důvody, jestliže konkurzní správce neučinil opatření k řádnému zjištění nebo zajištění majetku dlužníka (např. neprovedl řádný soupis konkurzní podstaty a nezajistil doplnění či opravu přihlášených pohledávek před přezkumným jednáním³⁶³), porušil právní předpisy, mj. ZKV (např. uspokojení pohledávek vzniklých před konkurzem v průběhu konkurzního řízení, které měly být uhrazeny pouze na základě rozvrhového usnesení³⁶⁴), nebo soudní usnesení v rámci dohlédací činnosti, jestliže správce jednal

³⁵⁸ SCHELLEOVÁ/SCHELLE v SCHELLEOVÁ, Konkurz, str. 169

³⁵⁹ KOZEL, str. 89; VrchS Praha 20.12.2000 I Ko 286/2000, SJ 220/2002

³⁶⁰ Vzorem pro ustanovení § 8 odst. 5 ZKV zavedeno novelou ZKV č. 105/2000 Sb. byla možná ustanovení § 85 odst. 2 KŘ a § 87 odst. 1 KO ve znění před IRÁG 1982, která soudu ve srovnání s § 8 odst. 5 ZKV však poskytla více důvodů pro zamítnutí, a to i v případě, že změna správce by byla na újmu společnému zájmu věřitelů.

³⁶¹ KOZEL, str. 89 a násl.

³⁶² Viz KOTOUČOVÁ, ZKV, str. 118, která vychází při odůvodnění z nesprávných premis, protože věřitelé mohou podle § 5a provádějící vyhlášky k ZKV nahlížet do seznamu správců.

³⁶³ VrchS Praha 20.5.2003 I Ko 73/2003, SJ 125/2003

³⁶⁴ VrchS Praha 22.3.2002 I Ko 510/2001, SJ 91/2002

způsobem, který vzbuzuje pochybnosti o jeho nepodjatosti, nebo jestliže má zdravotní důvody, které mu brání v pořádném výkonu funkce.³⁶⁵ Z judikatury lze dovodit, že zproštění správce funkce přichází v úvahu jako ultima ratio v případech, když pořádného výkonu správcovy činnosti nelze ani dosáhnout uložením pořádkových pokut.³⁶⁶ ZOULÍK uvádí jako další důvod vyškrtnutí ze seznamu správců v průběhu konkurzního řízení.³⁶⁷ Vzhledem k tomu, že zápis do seznamu správců není předpokladem pro ustavení konkurzního správce (§ 8 odst. 1 ZKV, § 3 odst. 3 lit. b) ZKV provádějící vyhláška), mám za to, že vyškrtnutí nepředstavuje samo o sobě důležitý důvod pro zproštění správce funkce; důležitým důvodem je však vyškrtnutí ve spojení se ztrátou odborné způsobilosti k výkonu funkce správce.³⁶⁸ Návrh na zproštění správce funkce podaný dlužníkem nebo konkurzním věřitelem, který je propojený s dlužníkem, musí být zvláště pečlivě hodnocen, protože tyto osoby mohou mít v úmyslu výměnu správce za osobu nepostupující tak odpovědně jako původní správce, nebo zvýhodňující určitou skupinu věřitelů ke škodě věřitelů ostatních.³⁶⁹

3. Česká republika – nová úprava

a) Právní postavení správce podstaty

§ 40 odst. 1, 2 InsZ stanoví, že insolvenční správce jedná svým jménem na účet dlužníka, činí tedy právní úkony, jimiž zpeněžuje majetkovou podstatu, nebo s ní jinak nakládá. Důvodová zpráva označuje insolvenčního správce jako „komisionáře“,³⁷⁰ který jedná svým jménem na účet dlužníka. Na jiném místě uvádí důvodová zpráva, že „správce nadále zůstává zvláštním procesním subjektem, jenž není ani zástupcem dlužníka, ani zástupcem věřitelů“.³⁷¹ Postavení komisionáře se řídí ustanoveními §§ 577 – 590 ObchZ, z nichž plyne, že „komisionář je

³⁶⁵ KOZEL, str. 90

³⁶⁶ VrchS Praha 16.8.2001 I Ko 258/2001, SJ 52/2003

³⁶⁷ ZOULÍK, str. 67

³⁶⁸ Rovněž NS 4.12.2001 29 Cdo 2291/99, SJ 39/2002: „Ačkoliv vyškrtnutí správce ze seznamu správců samo o sobě není důležitým důvodem pro zproštění výkonu funkce správce v konkrétní konkurzní věci, je správná též úvaha (...), že ke zproštění výkonu funkce správce mohou vést tytéž skutečnosti, jež byly důvodem jeho vyškrtnutí ze seznamu“, tedy „že není schopen odpovědně vykonávat funkci správce konkurzní podstaty“.

³⁶⁹ KOZEL, str. 90

³⁷⁰ Důvodová zpráva (SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 57) mluví o tom, že „je mu v obecné poloze přiřčeno postavení komisionáře“.

³⁷¹ Důvodová zpráva (SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 50)

povinen jednat (...) podle pokynů komitenta,“ že „*z jednání komisionáře nevznikají komitentu ve vztahu k třetím osobám ani práva, ani povinnosti,*“ „*komisionář je totiž povinen bez zbytečného odkladu převést na komitenta práva získaná při zařizování záležitosti a vydat mu vše, co přitom získal, a komitent je povinen je převzít.*“ Z této citace vyplývá jednoznačně, že správci majetkové podstaty nepřísluší postavení komisionáře – nesmí se řídit pokyny dlužníka (arg. e contr. §§ 5, 36 InsZ). Právní úkony učiněné správcem v průběhu konkurzu působí přímo vůči dlužníkovi, převedení práv není potřeba (arg. §§ 289, 312 odst. 1 InsZ). Takové přímé účinky právních úkonů učiněných správcem majetkové podstaty vůči dlužníkovi nelze dostatečně vysvětlit na základě právní doktríny, která považuje správce majetkové podstaty za *zvláštní veřejnoprávní výkonný orgán* („*Amtstheorie*“). Proč by měly právní úkony učiněné správcem (např. dle § 289 InsZ) působit ve prospěch dlužníka (resp. ve prospěch a vůči majetkové podstatě), pokud správce jedná vlastním jménem?³⁷² Tyto účinky lze dostatečně vysvětlit jenom na základě teorie, která považuje správce za orgán jednající jménem majetkové podstaty jako takové („*Organtheorie*“). I když tuto teorii nelze odůvodňovat na základě starého práva, a je proto správně odmítnuta s ohledem na staré konkurzní právo,³⁷³ mám za to, že lze jí používat k výkladu nové právní úpravy (viz k tomu i pozn. 602).

b) Ustavení správce podstaty a jeho odvolání

Insolvenční správce se ustanovuje nejpozději v rozhodnutí o úpadku ze seznamu insolvenčních správců, který vede Ministerstvo spravedlnosti (§ 21 odst. 1 InsZ). Zapsána do seznamu správců může v podstatě být fyzická osoba (nebo v.o.s.), která je bezúhonná, způsobilá k právním úkonům, má vysokoškolské vzdělání, prokáže odbornou způsobilost v insolvenčním právu složením zkoušky insolvenčního správce, nahradila správní poplatek k zápisu do seznamu (CZK 5.000,-) a uzavřela smlouvu o pojištění o odpovědnosti za škodu (§ 6 zákona o insolvenčních správcích).³⁷⁴ Zapsaná osoba může své ustanovení správcem odmítnout pouze pro důležité důvody, např. podjatost (§ 22 odst. 1, § 24 odst. 1 InsZ). Insolvenční soud ustanovuje insolvenčním správcem osobu, kterou určí předseda

³⁷² Srov. WEGAN, str. 13

³⁷³ ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 212

³⁷⁴ Náležitosti seznamu správců jakož i podmínky zápisu do něj stanoví zvláštní předpis, tj. zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích.

insolvenčního soudu (§ 25 odst. 1 InsZ).³⁷⁵ Účastníci řízení se mohou proti ustanovení insolvenčního správce odvolat (§ 14, § 26 InsZ).

I když konkurzní věřitelé nemohou ovlivňovat výběr insolvenčního správce, mají možnost na schůzi věřitelů, která následuje nejbliže po přezkumném jednání, usnést se na tom, že insolvenčního správce ustanoveného soudem odvolají z funkce a ustaví nového správce místo původního (§ 29 odst. 1 InsZ). K přijetí tohoto usnesení se vyžaduje nejméně polovina všech přihlášených věřitelů, počítáno podle výše jejich pohledávek. Soud může potvrzení tohoto usnesení zamítnout pouze tehdy, jestliže nový správce nespĺňuje podmínky potřebné k zápisu do seznamu správců (bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, vysokoškolské vzdělání), nedisponuje pojištěním odpovědnosti za škodu nebo jsou pochybnosti o jeho nepodjatosti (§ 29 odst. 2 InsZ). Odvolání je přípustné pouze při nepotvrzení soudem (§ 29 odst. 3 InsZ).³⁷⁶ Podstatným znakem tohoto postupu je skutečnost, že schůze věřitelů nemůže tuto volbu libovolně opakovat, působnost odvolání dosavadního správce a ustanovení nového správce má pouze jedna určitá schůze věřitelů – totiž ta, která následuje nejbliže po přezkumném jednání³⁷⁷. V ostatních případech, to znamená, jestliže insolvenční správce ustanovený schůzí věřitelů bude odvolán soudem, nebo jestliže se schůze věřitelů neusnesla na ustanovení nového správce (§ 30 odst. 1 InsZ), nebo bude-li insolvenční správce zproštěn funkce (§ 32 InsZ), rozhoduje o osobě dalšího insolvenčního správce soud.

Zatímco § 29 InsZ upravuje nyní odvolání správce dle uvážení schůze věřitelů, obsahuje § 31, § 32 InsZ úpravu odvolání z důležitých důvodů. Nová úprava zavádí rozdělení důležitých důvodů na důvody spočívající v porušení povinností správce, které se nyní řeší zproštěním správce, a na důvody bez porušení povinností, které se nyní řeší odvoláním správce. Zatímco odvolání může nastat na návrh správce samého, věřitelského orgánu nebo z úřední moci

³⁷⁵ Důvodová zpráva (SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 47) se zmiňuje o tom, že se určení konkrétní osoby správce svěřuje předsedovi insolvenčního soudu v zájmu zvýšení objektivitu postupu soudu.

³⁷⁶ Vzorem pro ustanovení § 29 InsZ může být § 57 InsO; srov. HUNTEMANN a BUCK v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 120, 277, přičemž HUNTEMANN konstatuje, že věřitelé toto právo v praxi moc nevyužívají. Je proto zajímavé sledovat, zda se toto právo bude v České republice více aplikovat, nebo bude sdílet stejný osud jako německé ustanovení.

³⁷⁷ Popř. má tuto působnost i schůze věřitelů, která následuje nejbliže po podstatné změně v osobách věřitelů, podle důvodové zprávy (SCHELLEOVÁ, str. 51), např. došlo-li k výměně správce na základě hlasu věřitele, jehož pohledávka nebyla v insolvenčním řízení zjištěna, nebo byla zjištěna v jiné výši (§ 30 odst. 2 InsZ). Jelikož zjištění pohledávek se uskutečňuje v rámci přezkumného jednání, lze v přezkumném jednání dostatečně zjistit pravost a výši přihlášených pohledávek tak, že všechny pohledávky jsou na první schůzi věřitelů po přezkumném jednání už celkem zjištěny. Proto není zřejmé, k jakému účelu má sloužit § 30 odst. 2 InsZ. Protože už neexistuje možnost dodatečného přihlášení pohledávek (§ 173 odst. 1 InsZ), nepřichází § 30 odst. 2 InsZ ani v úvahu při opožděně přihlášených pohledávkách.

soudu (§ 31 odst. 1 InsZ), zproštění může nastat na návrh věřitelského orgánu, dlužníka nebo z úřední moci soudu (§ 32 odst. 1 InsZ). V obou případech náleží soudu výběr nového správce (§ 31 odst. 3, § 32 odst. 2 InsZ). Ze systematického hlediska tvoří případy uvedené v § 32 InsZ podle mého názoru další důležité důvody ve smyslu § 31 odst. 1 InsZ: Jelikož § 31 odst. 1 InsZ zní „Z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností insolvenčního správce“ lze dovodit, že musí být důležité důvody, které původ v porušení povinností správce mají, a to jsou pravděpodobně důvody uvedené pod § 32 odst. 1 InsZ. Rozdíl mezi ukončením funkce podle § 31 a podle § 32 spočívá v tom, že dlužník nemá oprávnění navrhnout odvolání správce. Ze zákona nebo z důvodové zprávy není zřejmé, jestli podjatost insolvenčního správce zjištěna po pravomoci rozhodnutí o ustanovení insolvenčního správce (před tím přijde v úvahu § 26 InsZ) je případem § 31 nebo § 32 InsZ,³⁷⁸ a v důsledku toho, jestli vůbec může dlužník proti podjatosti správce něco namítat. Co je důležitý důvod, nová úprava neřešila, a proto mám za to, že pojem důležitého důvodu je třeba vymezit na základě dosavadní praxe a judikatury.

4. Porovnání

Jelikož právní zařazení insolvenčního správce je spíše akademickou otázkou, protože nemá dopad na jeho práva a povinnosti,³⁷⁹ stačí na tomto místě stručné srovnání. Zatímco většina rakouské právní doktríny zástává „*Organtheorie*“, česká právní doktrína se přiklání spíše k „*Amtstheorie*“.

České a rakouské právo jsou shodné v tom, že správce musí být ustanoven při prohlášení konkurzu, resp. při rozhodnutí o úpadku. Ustavujícím orgánem je v obou zemích insolvenční soud. Veškeré zkoumané právní řády disponují seznamem správců, z něhož insolvenční soud vybírá vhodnou osobu. Předpoklady pro zápis do tohoto seznamu jsou přísnější v nové české úpravě, která vyžaduje studium práv nebo ekonomie (§ 21 InsZ), a mírnější v Rakousku, kde se mohou zapsat všechny osoby se zájmem o konkurzní, resp. vyrovnací právo samostatně (§

³⁷⁸ Skutečnost podjatosti samo o sobě nelze správcí vytýkat. Porušuje-li však správce povinnost oznámit insolvenčnímu soudu neprodleně důvody pro své vyloučení na základě podjatosti (§ 24 odst. 1 InsZ), může se jednat i o porušení důležité povinnosti podle § 32 odst. 1 InsZ, které opravňuje k zproštění správce.

³⁷⁹ HOLZHAMMER, str. 117; rovněž v Německu: HUNTEMANN v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 122

15 IEG). Středně náročné je staré české právo, protože vyžaduje odbornou způsobilost k výkonu funkce správce (§ 3 ZKV provádějící vyhlášky). Zatímco funkce správce vzniká v českém právu jeho ustanovením, funkce rakouského správce vzniká až převzetím úřadu, tj. souhlasem ustanovené osoby s ustanovením.

Pro důležité důvody mohou v Rakousku dlužník, člen věřitelského výboru nebo schůze věřitelů navrhnout insolvenčního správce ke zproštění funkce, přičemž soud pak přezkoumá existenci důležitých důvodů a popř. odvolá správce z funkce. Podle staré české úpravy přísluší toto oprávnění všem účastníkům řízení, to znamená i jednotlivým konkurzním věřitelům. Nové české právo upravuje aktivní legitimaci k návrhu na odvolání podle toho, zda je důležitý důvod vyvolaný porušením povinností správcem nebo jiným důležitým důvodem. Ze strany věřitelů jsou oprávněny k návrhu na odvolání insolvenčního správce už jenom věřitelské orgány (schůze věřitelů, věřitelský výbor, zástupce věřitelů), nikoliv jednotliví konkurzní věřitelé. Ve srovnání se starou úpravou se v tomto směru jedná o omezení věřitelských práv.

Další důvod pro odvolání správce znají pouze české úpravy (§ 8 odst. 5 ZKV, § 29 odst. 1 InsZ): Schůze věřitelů se může usnést na návrhu, aby byl správce zproštěn funkce a ustaven správce nový. Ve srovnání se starou úpravou, podle níž se může jakákoli schůze věřitelů usnést na návrhu na odvolání, poskytuje nové právo tuto možnost už jenom jedné určité schůzi věřitelů, a to první schůzi věřitelů po přezkumném jednání. Oproti tomu lze hodnotit jako posílení postavení věřitelů skutečnost, že věřitelé jsou při svém rozhodnutí o odvolání a ustanovení nového správce volnější a nezávislejší na insolvenčním soudu než doposud. Za trvání ZKV mohl soud zamítnout věřitelský návrh pokaždé, když má o změně v osobě správce závažné pochybnosti (§ 8 odst. 5 ZKV). Podle právní doktríny tehdy, jestliže tento návrh prosadil věřitel, který je osobou dlužníkovi blízkou (propojenou nebo příbuznou).³⁸⁰ Podobná byla úprava v Rakousku před účinností IRÄG 1982 (viz výše). Nová úprava zaměřená na německé ustanovení § 57 InsO už nedbá na takové pochybnosti a povoluje soudu zamítnout věřitelské usnesení pouze v případech, když nový správce nesplňuje podmínky potřebné k zápisu do seznamu správců, nemá pojištění odpovědnosti za škodu, nebo jestliže jsou pochybnosti o jeho nepodjatosti, to znamená pouze tehdy, jsou-li nějaké nedostatky na straně správce. Další změna spočívá v tom, že toto usnesení podle nové úpravy už nemusí být přijato

³⁸⁰ KOZEL, str. 90

většinou přítomných nebo zastoupených věřitelů, ale polovinou všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů.

III. PRÁVA VĚŘITELŮ NA SPOLUPŮSOBENÍ VŮČI SPRÁVCI

1. Rakousko

a) Oblasti správcovy činnosti bez spolupůsobení věřitelů

Správce konkurzní podstaty je „točnicí“³⁸¹ konkurzního řízení, na jeho schopnosti závisí podstatně úspěch celého řízení. K jeho úkolům patří především přezkoumání hospodářské situace dlužníka (§ 81a odst. 1 KO), posouzení, zda lze pokračovat v podnikání a zda nucené vyrovnání je možné a popř. odpovídá společnému zájmu věřitelů (§ 81a odst. 3 KO), zjištění a zpeněžení aktiv (§§ 96 – 101 KO), zjištění pasiv, tj. přihlášených pohledávek (§§ 102 – 113a KO), správa a zastoupení konkurzní podstaty včetně zcizení majetku patřícího do konkurzní podstaty (§ 83 odst. 1, §§ 114 – 123 KO), rozvržení výdělků ze zpeněžení podstaty (§§ 124 – 139 KO) a výkon odpůrčího práva (§§ 27 – 43 KO). Spolupůsobení věřitelů KO však stanoví především při správě a zastoupení konkurzní podstaty.³⁸²

§ 114 KO obsahuje zásadu, že správce spravuje a zpeněží dlužníkův majetek připadající do konkurzní podstaty, přičemž zastupuje konkurzní podstatu vůči třetím osobám sám o sobě na základě svého ustanovení správcem. Správce je ve vnějším vztahu oprávněný učinit veškeré právní úkony v souvislosti s plněním povinností své funkce (§ 83 odst. 1 KO). Ve vnitřním vztahu vyplývají omezení konkurzního správce z pravomocí ostatních konkurzních orgánů. Omezení jeho pravomocí ve vnějším vztahu vůči třetím osobám jsou zásadně nepřipustná a neúčinná³⁸³ s výjimkou případů podle § 117 KO (viz dole) a případu, když soud omezí

³⁸¹ FINK, str. 11

³⁸² DENKSCHRIFT, str. 100

³⁸³ OGH 9.3.1955 SZ 28/72 (MOHR § 83 E9)

v jednotlivém případě jeho pravomoc a zároveň sdělí tuto skutečnost třetí osobě (§ 83 odst. 1 KO). Další omezení vyplývá z účelu konkurzu („Konkurszweck“),³⁸⁴ jelikož zákon zmocňuje správce pouze k právním úkonům v souvislosti s plněním povinností jeho funkce.³⁸⁵ Přestože správce konkurzní podstaty je ve vnějším vztahu skoro neomezován, je v některých případech povinen vyžadovat si stanovisko, resp. vyjádření věřitelského výboru nebo soudu. Práva na schválení a vyjádření ve prospěch schůze věřitelů existovala za CO 1868, byla však zavedením KO 1914 zrušena.³⁸⁶

b) Práva na spolupůsobení s vnitřním účinkem

Správce konkurzní podstaty si musí před všemi důležitými opatřeními³⁸⁷ vyžádat vyjádření věřitelského výboru, zejména při dobrovolném prodeji movitých věcí nezpůsobeném pokračováním podniku, tj. prodej movitých věcí mimo běžné obchodní činnosti dlužníka, při soudním uplatňování pohledávek, jejichž dobytnost je pochybná, při zahájení a nástupu do odpůrcích řízení otevřených ke dni prohlášení konkurzu a při uzavírání úvěrových smluv nebo smluv o půjčce (§ 114 odst. 1 KO). I když konkurzní správce nedbá na tohoto pravidlo při svém postupu a nezpůsobí jeho porušení neplatnost právních úkonů uzavřených mezi správcem a třetí osobou (arg. e contr. § 83 odst. 1 KO), přesto existuje možnost odvolání: Protože dlužník má být slyšen o takových opatřeních pokud je to možná včas, má právo se odvolat, nebyl-li slyšen.³⁸⁸ Konkurznímu věřiteli naproti tomu nenáleží právo na odvolání při zpeněžení podstaty, ale může se podle § 84 odst. 3 KO stěžovat o chování správce.³⁸⁹ Právo na odvolání proti takovým opatřením má i věřitelský výbor.

Rovněž může správce dlužníkův podnik nebo jednotlivé obory podniku³⁹⁰ uzavřít až po schválení soudem, přičemž soud musí před schválením vyslechnout věřitelský výbor, popř. i

³⁸⁴ OGH 16.10.1997 SZ 70/212 = ZIK 1998, 103; OGH 6 Ob 145/02w EvBl 2003/122, 559 = RdW 2003/375, 446 = ZIK 2003/130, 95 (MOHR, § 83 E2); FEIL, § 83 pozn. 1.

³⁸⁵ § 83 odst. 1 KO: Er ist befugt „alle Rechtsgeschäfte und Rechtshandlungen vorzunehmen, welche die Erfüllung der Obliegenheiten seines Amtes mit sich bringt.“

³⁸⁶ DENKSCHRIFT, str. 102: „Der Wegfall der Gläubigerversammlungen ist keine Maßregel gegen die Gläubigerschaft; vielmehr ist der Übergang des größten Teils ihrer Befugnisse an den Ausschuß eine Verstärkung des Einflusses der Konkursgläubiger auf das Realisierungsgeschäft, denn es ist nie gelungen, die Gläubigerversammlungen wirklich zu beleben.“

³⁸⁷ Zda je určité opatření důležité, musí posoudit správce; DENKSCHRIFT, str. 100

³⁸⁸ OGH 28.11.1991 8 Ob 26/1991 eodlex 1992, 160 (MOHR § 114 E7).

³⁸⁹ OGH 23.5.1996 RdW 1996, 476; 8 Ob 199/99v ZIK 2000/164, 137; 12.6.2003, 8 Ob 58/03t; 8 Ob 59/03i ZIK 2003/240, 171 (MOHR § 114 E9,10).

³⁹⁰ Die RV IRÁG 1997, 734 BlgNR XX. GP, str. 47, např. účetnictví nebo zastavení vlastního odbytu.

dlužníka (§ 114a odst. 2 KO). Nemají-li ani věřitelský výbor, ani dlužník možnost vyjádřit se k uzavření podniku, může být usnesení, kterým podnik uzavřen byl, napadeno.³⁹¹ Do jednání o dalším postupu (§ 91a KO) podniku musí insolvenční správce v provozu dlužníkovy podniku pokračovat, ledaže je patrné, že pokračování vede k zvýšení výpadku věřitelů, který utrpí věřitelé. Jelikož v období od prohlášení konkurzu do jednání o dalším postupu není předvídat, zda pokračování v provozu ve spojení s nuceným vyrovnáním bude nakonec možné, může správce provozovat pouze takové činnosti, které by bránily konečnému uzavření podniku, resp. zastavení provozu.³⁹² Pro tyto činnosti nepotřebuje insolvenční správce žádná výslovná povolení soudu.³⁹³ I když insolvenční správce je v tomto směru svobodný, je třeba zmínit se o případné odpovědnosti, pokud nemůže plnit pohledávky za podstatou, které vznikly při pokračování dlužníkovy podniku.³⁹⁴

Uvažuje-li správce o uzavření následujících právních úkonů, jejichž hodnota³⁹⁵ překračuje EUR 100.000,- musí tuto skutečnost sdělit konkurznímu soudu spolu s vyjádřením věřitelského výboru nejméně 8 dnů předem (§ 116 KO).

Jedná se o:

- uzavření smírů
- uznání určitých sporných pohledávek (pohledávky na vyloučení věci, na oddělené uspokojení, na započtení a pohledávky za podstatou)
- podání odpůrčích žalob a nástup do odpůrčích řízení otevřených ke dni prohlášení konkurzu
- plnění nebo zrušení dvoustranných smluv, které nebyly ke dni prohlášení konkurzu ani dlužníkem ani druhou stranou ještě (úplně) plněny.

Během osmidenní lhůty může soud od správce požadovat potřebné informace a dávat správci potřebné pokyny (§ 84 KO).³⁹⁶ I kdyby správce nevyžadoval vyjádření věřitelského výboru

³⁹¹ OLG Graz 12.1.2001, 3 R 211/00z (MOHR, § 114a E8).

³⁹² FEIL § 114a pozn. 1, 4

³⁹³ FEIL § 114a pozn. 6

³⁹⁴ OGH 8.3.1995, 9 ObA 2-4/95 = JBl 1995, str. 739, který soudil, že odpovědnost správce za plnění pohledávek za majetkovou podstatou vznikne pouze tehdy, musel-li při vzniku povinnosti vycházet z toho, že jí nebude moci plnit z konkurzní podstaty; OGH 4 Ob 134-143/99 f; FEIL § 81 pozn. 8 s dalšími údaji.

³⁹⁵ Hodnota se posuzuje podle toho, v jakém rozsahu je konkurzní podstata provedením záměrného právního úkonu zatížena nebo zvýhodněna; srov: OGH 14.5.1996 SZ 69/117 = ecolex 1996, 913 (Anm) (MOHR § 116 E12)

anebo nesdělil soudu svůj záměr včas, je takový právní úkon vůči třetím osobám platný.³⁹⁷ K vyjádření věřitelského výboru stačí oběžník nebo anketa, schůze věřitelského výboru³⁹⁸ není nutná.

c) Práva na spolurozhodování s vnějším účinkem

Práva na spolupůsobení se správcem, jejichž porušení působí i ve vnějším vztahu vůči třetím osobám neplatnost právního úkonu, stanoví § 117 KO: Jestliže neudělí soud nebo věřitelský výbor souhlas k právním úkonům podle § 117 KO, není takto učiněný právní úkon platný.³⁹⁹ Schválení věřitelského výboru a zároveň soudu je nehledě k hodnotě předmětu třeba při:

- zcizení nebo pronajmutí dlužníkovy podniku nebo účasti dlužníka na (jiném) podniku podle § 228 odst. 1, 2 UGB⁴⁰⁰
- zcizení nebo pronajmutí celkového movitého investičního a oběžného kapitálu⁴⁰¹ nebo části z toho potřebné k provozu
- dobrovolné⁴⁰² zcizení nebo pronajmutí nemovité věci.

Pro vyjasnění je třeba uvést, že schválení je třeba jenom tehdy, je-li (ještě) existující podnik, resp. investiční nebo oběžný kapitál existujícího podniku zcizen nebo pronajat.⁴⁰³ Skutečnost, že schválení je potřeba i v případě pronajmutí věcí, odůvodňuje důvodová zpráva tím,⁴⁰⁴ že

³⁹⁶ RV Insolvenzrechts-Novelle 2002, 988 BlgNR XXI. GP, str. 29.

³⁹⁷ RV Insolvenzrechts-Novelle 2002, 988 BlgNR XXI. GP, str. 24, 29: „Die Außenwirksamkeit der Rechtshandlung ist nicht von der Äußerung des Gläubigerausschusses und des Gerichts abhängig.“

³⁹⁸ RV Insolvenzrechts-Novelle 2002, 988 BlgNR XXI. GP, str. 29.

³⁹⁹ BUCHEGGER/HOLZHAMMER/ROTH, str. 45

⁴⁰⁰ Účast dlužníka podle § 228 odst. 1 UGB představují podíly na jiných podnicích určené k tomu, aby sloužily trvalým spojením s těmi podniky vlastnímu obchodnímu provozu. V pochybnostech má se za to, že podíly na kapitálové společnosti nebo družstvu ve výši 1/5 jmenovitého kapitálu této společnosti resp. tohoto družstva je účastí ve smyslu § 228 odst. 1 UGB. Účast dlužníka ve smyslu § 228 odst. 2 UGB je účast dlužníka jako neomezeně ručícího společníka v zapsané osobní společnosti, která provozuje podnikání.

⁴⁰¹ K definici viz § 198 UGB

⁴⁰² Podle PETSCHER/REIMER/SCHIEMER, str. 503 a násl., se zpeněžení majetkové podstaty uskutečňuje buď soudním prodejem podle ustanovení EO („kridamäßige Veräußerung“), nebo dobrovolným prodejem („freiwillige Veräußerung“); tertium non datur.

⁴⁰³ OLG Wien 15.2.1991, 6 R 91/90; OLG Graz 10.6.1997, 1 R 107/97p; OLG Wien 26.11.2002, 28 R 230/02b; 28 R 26/03d ZIK 2004/82, 64 (MOHR, § 117 E12, 21).

⁴⁰⁴ RV Insolvenzrechts-Novelle 2002, 988 BlgNR XXI. GP, str. 30: „Es soll aber nicht nur die Veräußerung des Unternehmens, sondern schon die Verpachtung der Genehmigung des Gläubigerausschusses und des Konkursgerichts bedürfen. Nach einer Verpachtung ist der Verkauf eines Unternehmens an eine andere Person als den Pächter kaum

po pronajmutí podniku nepřijde prodej podniku jinému než nájemci v úvahu, a proto je rovné zacházení mezi zcizením a pronajmutím žádoucí. Správce musí zamyšlené zcizení nebo pronajmutí zveřejnit, a to buď po dobu 14 dnů v insolvenčním rejstříku, nebo v novinách⁴⁰⁵ (§ 117 odst. 2 KO). Zároveň musí konkurznímu soudu oznámit nevýhody a výhody záměrného zcizení a dodat soudu podklady nutné pro schválení,⁴⁰⁶ např. konkrétní nabídku, smlouvu o budoucí kupní smlouvě, podmíněnou kupní smlouvu.⁴⁰⁷ Souhlas nemůže být udělen dříve než 14 dnů (výjimečně 8 dnů) po zveřejnění zamyšleného zcizení nebo pronajmutí (§ 117 odst. 3 KO). Soud může udělit souhlas k právním úkonům podle § 117 KO až po souhlasu věřitelského výboru, protože je schvaluje až po rozhodnutí věřitelského výboru.⁴⁰⁸ Soud může souhlas k zcizení odmítnout, nedosáhne-li např. nabídka kupujícího ani půlky odhadní ceny nemovitosti a nesnažil-li se správce najít další zájemce o věc.⁴⁰⁹ Proti usnesení, kterým soud schvaluje zcizení resp. pronajmutí, má právo na odvolání člen věřitelského výboru, který hlasoval proti zcizení nebo pronajmutí, nikoliv konkurzní věřitel.⁴¹⁰

Ještě rozsáhlejší oprávnění poskytuje § 114a odst. 4 KO věřitelskému výboru: Není-li možné pokračovat v podnikání, rozhodne věřitelský výbor na návrh konkurzního správce a se schválením soudu o nejvýhodnějším způsobu zpeněžení podniku, nebo jednotlivých odborů podniku. Přitom může vybírat mezi zpeněžením celého podniku jednou smlouvou („Gesamtveräußerung“), anebo rozdělením podniku a zpeněžením („Zerschlagung und Liquidierung“). V tomto případě má věřitelský výbor kompetence rozhodnout dokonce i způsob zpeněžení majetkové podstaty.

O vyloučení nedobytných pohledávek a věcí drobné hodnoty z konkurzní podstaty (§ 119 odst. 5 KO) rozhodne věřitelský výbor na návrh správce, dlužníka nebo člena věřitelského výboru,⁴¹¹ přičemž správce má při vyloučení věcí právo na spolupůsobení včetně právo na odvolání proti usnesení věřitelského výboru.⁴¹²

denkbar, so daß wegen der entscheidenden Weichenstellung für eine spätere Veräußerung eine Gleichbehandlung zwischen Verpachtung und Veräußerung geboten ist.“

⁴⁰⁵ RV Insolvenzrechts-Novelle 2002, 988 BlgNR XXI. GP, str. 30, konstatuje, že k jiným ekvivalentním možnostem zveřejnění patří i inzerát v novinách, přičemž od inzerátu do schválení musí uplynout lhůta nejméně 14 dnů.

⁴⁰⁶ OLG Wien 31.3.2003, 28 R 229/02f, 28 R 52/03b (MOHR, § 117 E 27)

⁴⁰⁷ OLG Wien 23.4.2001, 3 R 64/01f (MOHR, § 117 E 29)

⁴⁰⁸ OLG Linz 2 R 166/02y ZIK 2003/190, 137 (MOHR § 117 E 8)

⁴⁰⁹ OLG Innsbruck 15.3.1991 1 R 59/91 (MOHR § 117 E 35)

⁴¹⁰ OGH 12.3.1992 EvBl 1992/152 = JUS 5/1110; OGH 23.5.1991 ecolx 1991, 847 = EvBl 1992/9 (MOHR, § 117 E 38, 40)

⁴¹¹ OGH 23.5.1996 SZ 69/124 = epolx 1996, 673 = JBl 1997, 120 = ZIK 1997, 186 (MOHR, § 119 E 136)

⁴¹² OGH 28.1.1999 EvBl 1999/109 = wobI 1999/246 = ZIK 1999, 62 (MOHR, § 119 E 144)

2. Česká republika – stará úprava

a) Oblasti správcovy činnosti bez spolupůsobení věřitelů

I v oblasti českého práva se konstatuje, že správce konkurzní podstaty je ústřední postavou konkurzního řízení.⁴¹³ Některé činnosti svěřené mu zákonem činí samostatně, některé se souhlasem soudu, některé se souhlasem resp. po vyjádření věřitelských orgánů a některé se souhlasem soudu po vyjádření resp. schválení věřitelským výborem. Podle právní doktríny je správce nejenom oprávněný k činnostem výslovně v zákoně uvedeným, ale navíc i k těm procesním nebo jiným úkonům, jestliže mu je uloží soud v rámci své dohlédací činnosti podle § 12 ZKV (třeba i na základě návrhu věřitelského výboru podle § 11 odst. 5 ZKV), anebo jestliže je jich třeba k plynulosti řízení a k plnění jeho povinností.⁴¹⁴

Správce konkurzní podstaty je proto oprávněn^{415, 416}

- *zadat třetím osobám činnosti, k nimž je povinen, se souhlasem věřitelského výboru (§ 8 odst. 3 ZKV)*
- nakládat po prohlášení konkurzu s majetkem patřícím do konkurzní podstaty (§ 14 odst. 1 lit. a) ZKV),
- vést místo úpadce soudní spory (§ 14 odst. 1 lit. c); § 16 odst. 1 ZKV),
- vykonávat místo úpadce práva zaměstnavatele a plnit jeho povinnosti (§ 14a odst. 1 ZKV),
- vykonávat akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do konkurzní podstaty a rozhodovat o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti (§ 14a odst. 1 ZKV)

⁴¹³ ZOULÍK, str. 63

⁴¹⁴ ZOULÍK, str. 64

⁴¹⁵ Podrobnější výčet poskytne DEUTSCH, zákon o konkurzu a vyrovnání v návaznosti na živnostenský zákon, Právo a podnikání 1997 č. 12, str. 16 a násl.

⁴¹⁶ Oprávnění správce, k nimž je zapotřebí souhlas jiného orgánu, jsou v kurzivě.

- rozhodovat o obchodních záležitostech úpalcova podniku a činit úkony potřebné k jeho provozu (§ 14a odst. 1, § 18a ZKV),
- sestavit soupis konkurzní podstaty na základě seznamu majetku předloženého dlužníkem za součinnosti věřitelského výboru (§ 18 odst. 1 ZKV),
- postarat se o to, aby do podstaty byly zahrnuty i věci nacházející se u třetích osob (§ 18 odst. 2 ZKV),
- zajistit ocenění konkurzní podstaty (§ 18 odst. 5 ZKV),
- projednat vyloučení věcí z podstaty (§ 19 odst. 2 ZKV),
- přezkoumat přihlášené pohledávky a sestavit seznam přihlášených pohledávek (§ 20, 23 ZKV),
- popřít přihlášené pohledávky (§ 24 ZKV),
- provést vypořádání společného jmění manželů (§ 26 ZKV) a uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela se schválením soudu a se souhlasem věřitelského výboru (§ 26a odst. 2 ZKV)
- provést zpeněžení majetku podstaty prodejem mimo dražbu (§ 27 odst. 2 ZKV),
- podat návrh na soudní dražbu (§ 27 odst. 3 ZKV),
- vymáhat peněžité pohledávky, které má dlužník za svými dlužníky, ve prospěch podstaty (§ 27 odst. 4, 5 ZKV)
- vyloučit neprodejně věci a pohledávky z podstaty se souhlasem věřitelského výboru a po schválení soudem (§ 27 odst. 6 ZKV),
- provést zpeněžení úpalcova podniku jedinou smlouvou se souhlasem soudu a po vyjádření věřitelského výboru (§ 27a ZKV),
- vypracovat a soudu předložit konečnou zprávu včetně vyúčtování (§ 29 odst. 1 ZKV),
- uspokojit oddělené nároky a nároky za podstatou během řízení (§ 28, § 31 ZKV),
- provést částečný rozvrh po povolení soudem a se souhlasem věřitelského výboru (§ 30 odst. 3 ZKV)

Z výše uvedeného vyčtu lze konstatovat, že správce je povinen zjistit a zpeněžit aktiva (§§ 17 – 19, §§ 27 – 29 ZKV), zjistit pasiva (§§ 20 – 25b ZKV), následně uspokojit věřitele ze zpeněžení aktiv v rámci rozvrhu (§§ 30 – 33 ZKV), vykonávat odpůrčí právo (§§ 15, 16 ZKV) a přezkoumat hospodářskou situaci dlužníka. I když soud rozhodne o ukončení dlužníkovy podniku, je to především správce, který přezkoumá hospodářskou situaci dlužníka a oznámí soudu skutečnosti rozhodující pro ukončení provozu (např. zvýšení finanční ztráty).⁴¹⁷ Jelikož ZKV neobsahuje zvláštní ustanovení o správě a zastoupení konkurzní podstaty správcem, vyplývá rozsah správcovy pravomoci při správě konkurzní podstaty a při jejím zastoupení z jednotlivých ustanovení zákona. Veškeré výše uvedené činnosti, u kterých se nevyžaduje souhlas jiného orgánu (např. soudu nebo věřitelského orgánu), může správce konkurzní podstaty provést na základě své funkce, přičemž musí samozřejmě postupovat s odbornou péčí (§ 8 odst. 2 ZKV).

b) Práva na spolupůsobení s vnitřním účinkem

Zadání činností, k nimž je správce povinen z titulu své funkce, třetím osobám na účet podstaty vyžaduje souhlas věřitelského výboru, jelikož tyto činnosti mají být uhrazeny odměnou správce (§ 8 odst. 3 ZKV). Zadá-li správce takové činnosti třetím osobám bez souhlasu věřitelského výboru, nemá to za následek neplatnost takového úkonu správce, „soud ji však zohlední při rozhodnutí o odměně správce“.⁴¹⁸ To znamená, že v nejhorším případě musí správce sám uhradit náklady na tyto neodsouhlasené úkony. § 8 odst. 3 ZKV je proto třeba rozumět tak, že souhlas věřitelského je zapotřebí jenom tehdy, mají-li být provedeny činnosti na účet podstaty.

Soud může správci konkurzní podstaty uložit, aby si vyžádal na určité otázky názor věřitelského výboru, nebo mu může dát pokyny sám (§ 12 odst. 1 ZKV). To znamená, že se věřitelský výbor může k opatřením konkurzního správce vyjádřit. Nevyžaduje-li správce vyjádření věřitelského výboru, může odpovídat za škodu vzniklou porušením této povinnosti, kterou mu uložil soud (§ 8 odst. 2 ZKV), anebo může být potrestán i pořádkovou pokutou (§ 8 odst. 4 ZKV). Neřídí-li se však pokyny vydanými věřitelským výborem, nemá to žádné

⁴¹⁷ Rovněž NS 30.6.2004 29 Odo 197/2003, SJ 160/2004

⁴¹⁸ KRČMÁŘ, Poznámky, str. 26

následky, toto chování nezpůsobí neplatnost právních úkonů učiněných správcem v rozporu k vyjádření věřitelského výboru, jelikož věřitelský výbor může vyjádřit pouze svůj „*názor na určité otázky*“.

Podobná je situace v případě vyjádření věřitelského výboru k prodeji konkurzní podstaty mimo dražbu. Rozdíl k výše uvedenému případu spočívá však v tom, že správce sám nemůže uskutečnit tento způsob prodeje bez souhlasu soudu (§ 27 odst. 2 ZKV). Jelikož soud udělí tento souhlas jenom poté, co se věřitelský výbor k tomu prodeji vyjádřil, není pravděpodobné, že by správce provedl prodej mimo dražbu bez vyjádření věřitelského výboru. To platí rovněž pro případ dle § 27a odst. 1 ZKV (zpeněžení věci sloužících k provozování podniku). Jiná je však situace, když není potřeba souhlasu soudu, a to při **prodeji věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením** (§ 27 odst. 2 ZKV). Protože vyjádření věřitelského výboru představuje především rozhodovací podklad pro soudní rozhodnutí (§ 27 odst. 2 ZKV), odpadá potřeba tohoto vyjádření, jestliže odpadá soudní souhlas. Podle dikce § 27 odst. 2 a § 27a ZKV není vyloučeno, aby i takové věci, které slouží provozování podniku a které jsou bezprostředně ohroženy zkázou nebo znehodnocením, byly zcizeny bez souhlasu soudu. To se ale podle mého názoru netýká celého podniku, práv anebo jiných majetkových hodnot (arg. § 27a ZKV). Chybí-li však souhlas soudu, platí režim uvedený pod lit. c).⁴¹⁹

Právo na spolupůsobení má věřitelský výbor i při sestavování soupisu podstaty. § 18 odst. 1 ZKV uvádí, že správce provede soupis podstaty podle pokynů soudu a za součinnosti věřitelského výboru. Právní doktrína dovozuje, že tato součinnost může mít různé formy, „*od podnětů ze strany věřitelského výboru až po jeho hodnotící vyjádření ohledně způsobu sestavení a úplnosti soupisu.*“⁴²⁰ Toto vyjádření je však podle mého názoru pouze projevem názoru věřitelského výboru bez dopadu na platnost správceva jednání, které je případně v rozporu s tímto vyjádřením.

Prohlášením konkurzu přechází na správce oprávnění činit za úpadce **právní úkony** potřebné k provozování podniku včetně uzavírání smluv o úvěru za účelem financování vývozu po

⁴¹⁹ Právní doktrína se rovněž přiklonila k závěru absolutní neplatnosti smlouvy o prodeji podniku bez souhlasu soudu a bez souhlasu (nyní pouze vyjádření) věřitelského výboru: Viz POHL, Prodej podniku a zákon o konkurzu a vyrovnání, Obchodní právo 1993, č. 7, str. 9 a násl.; PATLOKA, Prodej podniku a přiměřené použití smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části v rámci konkurzního řízení, Bulletin advokacie 1997, č. 9, str. 12 a násl.

⁴²⁰ ZOULÍK, str. 123

předchozím souhlasu věřitelského výboru (§ 14a odst. 1 ZKV). § 18a odst. 3 ZKV stanoví, že správce může po prohlášení konkurzu do rozhodnutí soudu o ukončení provozování podniku se souhlasem věřitelského výboru učinit **opatření** potřebná k zajištění dalšího provozování podniku.

Opatřením ve smyslu § 18a odst. 3 ZKV se např. rozumí ustavení odpovědného zástupce, omezení rozsahu podniku, změna výrobního programu s výjimkou těch opatření, jimiž se provozování podniku už provádí.⁴²¹ Otázkou je, zdali pojem opatření ve smyslu § 18a odst. 3 ZKV obsahuje i právní úkony jako opatření právní povahy, nebo pouze opatření faktické povahy – jak výše uvedeno. Toto rozlišování je důležité, jelikož § 14a ZKV mluví o právních úkonech potřebných k provozování podniku, přičemž vyžaduje souhlas věřitelského výboru ke veškerým právním úkonům potřebným k provozování podniku nejenom k těm, které jsou potřebné k dalšímu provozování. Přikláním se k názoru, že § 18a odst. 3 ZKV se vztahuje pouze na opatření faktické povahy, nikoliv na právní opatření, jelikož § 14a ZKV vyžaduje na opatření právní povahy, tj. právní úkony, v každém případě souhlas věřitelského výboru. Představuje-li opatření faktické povahy zároveň právní úkon, je třeba souhlas věřitelského výboru. Například i když dlužník – podnikatel v oblasti software-engineering – uzavřel 2006 se zákazníkem smlouvu o zhotovení určitého počítačového programu, je v případě prohlášení konkurzu v průběhu roku 2007 zapotřebí, aby si správce konkurzní podstaty vyžádal souhlas věřitelského výboru k uzavírání jiné smlouvy o zhotovení software, jelikož jde o právní úkon. Opatřením faktické povahy, a proto bez souhlasu možno by bylo zahájení programátorských činností tím, že správce dává zaměstnancům pokyny, aby vytvořili počítačový program. Logika věci je dána tím, že právní úkony s vnějším účinkem mají větší význam pro konkurzní řízení než faktická opatření působící jenom uvnitř dlužníkovy podniku, a proto se vyžaduje u prvních souhlas věřitelů v každém případě. Na základě tohoto rozlišování lze opatření ve smyslu § 14a odst. 1 ZKV pojmenovat opatřením v širším slova smyslu a opatření podle § 18a odst. 3 ZKV však opatřením v užším slova smyslu.

Jaká je situace, když správce konkurzní podstaty činí opatření ve širším slova smyslu bez souhlasu věřitelského výboru? Vyvolávají neodsouhlasená opatření pouze odpovědnost správce konkurzní podstaty, přičemž je zachována jejich platnost, anebo způsobí chybějící

⁴²¹ ZOULÍK, str. 129

souhlas neplatnost takových úkonů? Neplatnost takových opatření by mohla vyplývat pro rozpor se zákonem podle § 39 ObčZ, podle něhož je takový právní úkon neplatný, „*ktierý svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.*“ Na tomto místě je třeba konstatovat, že ZKV sám musel počítat s tím, že správce konkurzní podstaty bude ve skutečnosti muset učinit potřebné kroky i bez takového souhlasu věřitelského výboru. To je proto, že schůze věřitelů, která zvolí věřitelský výbor, nemůže podle právní doktríny⁴²² být svolána dříve než 30 dnů po prohlášení konkurzu (§ 13 odst. 2 lit. c) ZKV) a bývá svolaná při příležitosti přezkumného jednání.⁴²³ Protože § 18a odst. 2 ZKV stanoví, že provoz dlužníkovy podniku bude ukončen až po rozhodnutí soudu po předchozím vyjádření věřitelského výboru, je smysluplné mít s *Krčmářem*⁴²⁴ za to, že správce konkurzní podstaty je v mezidobí, tj. od prohlášení konkurzu až do ustanovení věřitelského výboru, oprávněn a povinen zajistit další provoz podniku i bez souhlasu věřitelského výboru. Jelikož zákon sám nutí správce, aby podnikal potřebné kroky k dalšímu provozu podniku, je takový postup až do volby věřitelského výboru v souladu se zákonem a neodporuje zákonu ani ho neobchází. Skutečnost, že nebyl zatím ustaven věřitelský výbor, ovšem nebrání soudu v tom, aby uložil správci činit opatření potřebná k dalšímu provozování podniku jen po předchozím souhlasu soudu nebo podle pokynů soudu (§ 12 odst. 1 ZKV).

*Zelenka/Maršíková*⁴²⁵ požádají dodatečné schválení provedených opatření v užším slova smyslu, jakmile bude věřitelský výbor konstituován, neodpovídají však na otázku, co se stane, jestliže věřitelský výbor tento souhlas dodatečně neudělí. Otázkou však je, jestli dodatečné schválení plní ještě účel sledovaný požadavkem souhlasu, jelikož závazek podstaty na základě právního úkonu správce může být už splněný v okamžiku, kdy o tom má rozhodovat věřitelský výbor. Jelikož opatření v užším slova smyslu (§ 18a odst. 3 ZKV) jsou méně závažná pro provoz podniku než právní úkony (§ 14a odst. 1 ZKV), a protože § 14a odst. 1 ZKV neumožňuje dodatečné schválení neodsouhlasených právních úkonů (arg. „*po předchozím souhlasu věřitelského výboru*“), není podle mého názoru arg. a maiori ad minus dodatečné schválení ani potřeba při opatřeních v užším slova smyslu.

⁴²² KRČMÁŘ, Poznámky, str. 66; KOZEL, str. 94

⁴²³ ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 223

⁴²⁴ KRČMÁŘ, Poznámky, str. 66

⁴²⁵ ZELENKA/MARŠÍKOVÁ, Zákon o konkursu a vyrovnání², str. 534

Jiná je situace po volbě věřitelského výboru, jelikož nyní je k dispozici věřitelský orgán, který by mohl udělit souhlas k potřebným opatřením. V této situaci správci nic nebrání v tom, aby si vyžádal souhlas věřitelského výboru k zamyšleným opatřením. Neučiní-li tak správce, vyvolává to neplatnost resp. neúčinnost opatření.

c) Práva na spolupůsobení s vnějším účinkem

Od výše uvedených případů jsou odlišné případy, kdy předpokladem platnosti právních úkonů učiněných správcem je – vedle souhlasu věřitelského výboru – povolení soudem. Nebezpečí, že správce činí právní úkony bez souhlasu věřitelského výboru, je zde zabráněno tím, že soud nepovolí jednotlivé opatření správce, nebylo-li předem odsouhlaseno věřitelským výborem. Tato úprava se týká uzavření dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžele (§ 26a odst. 2 ZKV), vyloučení nedobytných pohledávek a věcí z podstaty (§ 27 odst. 6 ZKV) a provedení částečného rozvrhu (§ 30 odst. 3 ZKV).

Méně významné případy, kdy se vyžaduje souhlas soudu k opatření správce, jsou:

- Určení přiměřené odměny a náhrady nutných nákladů likvidátora společnosti, správce podniku nebo nuceného správce za součinnosti se správcem konkurzní podstaty, byl-li prohlášen konkurz během likvidace resp. po nařízení výkonu rozhodnutí prodejem podniku (§ 13a odst. 1, 2, § 13b odst. 2 ZKV).
- Je třeba se zmínit i o prohlídce obydlí dlužníka, k níž je správce oprávněn jenom se souhlasem soudu, jestliže se nepodaří provést soupis konkurzní podstaty pro nedostatečnou součinnost dlužníka (§ 18 odst. 6 ZKV).
- Souhlasu soudu je dále zapotřebí k tomu, aby správce mohl odděleným věřitelům vydat výtěžek zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna jejich pohledávka (§ 28 odst. 2 ZKV).
- Pracovní nároky vedoucích zaměstnanců vzniklé po prohlášení konkurzu lze v průběhu konkurzu uspokojit pouze do výše, kterou určí správce se souhlasem soudu (§ 67a odst. 1 ZKV).

Souhlas soudu je nezbytná podmínka platnosti právního úkonu.⁴²⁶ Tento závěr lze ospravedlnit i z judikatury: Nejvyšší soud totiž rozhodl, že „*takový postup správce, tj. zpeněžení mimo dražbu, by bez soudního dohledu (projevujícího se požadavkem souhlasu soudu) mohl (ke škodě konkurzních věřitelů) ohrozit naplnění účelu a sledovaného cíle konkurzu (par conditio creditorum).*“⁴²⁷ Tím, že platnost právních úkonů bez souhlasu soudu by mohla ohrozit účel konkurzu, a proto i účel ZKV, by odporoval takový právní úkon svými účinky účelu a smyslu ZKV, a byl by proto neplatný ve smyslu § 39 ObčZ.

K účinnosti smlouvy o fúzi dlužníka nebo o převodu jmění dlužníka na společníka, uzavřené po prohlášení konkurzu mezi správcem a společníkem, vyžaduje § 14b ZKV výslovně souhlas věřitelů, který se v tom případě projevuje souhlasem schůze věřitelů (viz nahoře).

d) Shrnutí

Z výše uvedených zjištění lze dovodit, že **souhlas soudu a věřitelského výboru** je zapotřebí pro platnost/účinnost

- uzavření dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžele (§ 26a odst. 2 ZKV),
- vyloučení nedobytných pohledávek a věcí z podstaty (§ 27 odst. 6 ZKV) a
- provedení částečného rozvrhu (§ 30 odst. 3 ZKV);

souhlas soudu je zapotřebí pro platnost

- prodeje konkurzní podstaty mimo dražbu (§ 27 odst. 2 ZKV),
- prodeje věcí, které slouží provozování podniku, jednou smlouvou (§ 27a ZKV); a

⁴²⁶ Viz POHL, Prodej podniku a zákon o konkurzu a vyrovnání, Obchodní právo 1993, č. 7, str. 9 a násl.; PATLOKA, Prodej podniku a přiměřené použití smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části v rámci konkurzního řízení, Bulletin advokacie 1997, č. 9, str. 12 a násl.

⁴²⁷ NS 30.6.2004, 29 Odo 199/2003, SJ 161/2004

souhlas věřitelského výboru je zapotřebí pro platnost

- právních úkonů potřebných k provozování podniku včetně uzavírání smluv o úvěru za účelem financování vývozu (§ 14a odst. 1 ZKV);
- opatření v užším slova smyslu potřebných k zajištění dalšího provozování podniku (§ 18a odst. 3 ZKV),

souhlas schůze věřitelů je zapotřebí pro účinnost

- smlouvy o fúzi dlužníka nebo o převodu jmění dlužníka na společníka, uzavřené po prohlášení konkurzu (§ 14b ZKV).

Zatímco souhlas soudu je vždycky konstitutivní pro platnost právních úkonů, souhlasu věřitelského výboru takový znak chybí, zejména na základě skutečnosti, že věřitelský výbor bude zvolen až v průběhu řízení a od zahájení řízení není k dispozici.

3. Česká republika – nová úprava

a) Oblasti správcovy činnosti bez spolupůsobení věřitelů

Nová právní úprava obsahuje ustanovení týkající se postavení a působnosti insolvenčního správce při správě a nakládání s majetkovou podstatou zejména v obecné části (§§ 21 – 45, 111 a násl.; 140; 228 – 230 InsZ) a v jednotlivých částech ohledně způsobů řešení úpadku (Konkurz: §§ 246; 270 a násl.; 286 – 290; Reorganizace: §§ 331 – 333; 354; Oddlužení: §§ 407 a násl.). Tuto roztržičnost pravomocí pro nakládání s majetkem dlužníka považuje i právní doktrína za problematickou.⁴²⁸ Platí zásada, že správci přísluší oprávnění nakládat s majetkovou podstatou v konkurzu. V reorganizaci a v oddlužení je však dlužníkovi zachováno oprávnění nakládat s majetkovou podstatou a správce dohlíží jenom na činnost dlužníka (§§ 330 a násl., 407 – 409).

⁴²⁸ RICHTER v SCHELLE, Nové insolvenční právo, Insolvenční zákon: Od vládního návrhu k vyhlášenému znění, str. 56.

Oprávněním nakládat s majetkovou podstatou disponuje insolvenční správce v podstatě jenom v době od prohlášení konkurzu až do povolení reorganizace, resp. oddlužení (§ 229 odst. 3, § 246 odst. 1 InsZ), nebo do zrušení konkurzu (§ 313 odst. 1 InsZ), většinou již od rozhodnutí o úpadku (§ 140 odst. 1 InsZ), výjimečně již od doby zahájení insolvenčního řízení (§ 112 odst. 1 InsZ). Pokud na insolvenčního správce přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jedná svým jménem na účet dlužníka, přičemž činí mj. právní úkony, jimiž⁴²⁹:

- zpeněžuje majetkovou podstatu (§ 40 odst. 2 InsZ)
- jinak s ní nakládá (§ 40 odst. 2 InsZ)
- působí v incidenčních nebo jiných sporech, kterých se účastní místo dlužníka (§ 40 odst. 2 InsZ)
- vykonává práva a povinnosti akcionáře, společníka jiné společnosti spojená s obchodním podílem dlužníka, člena družstva (§ 228 lit. b – d) InsZ)
- *rozhoduje o výrobních, provozních a obchodních záležitostech dlužníkovy podniku (§ 228 lit. e), § 41, § 58 odst. 2 lit. c) InsZ)*
- vykonává práva a povinnosti zaměstnavatele (§ 228 lit. f) InsZ)
- vykonává další práva a povinnosti, jež se týkají majetkové podstaty (§ 228 lit. g – l) InsZ).

Jednotlivá ustanovení InsZ doplňují tento obecný výčet ještě o následující konkrétní působnosti:

- *správce může zadat třetím osobám činnosti, k nimž je povinen, se souhlasem věřitelského výboru a insolvenčního soudu (§ 39 odst. 2 In) s výjimkou ocenění obtížně ocnitelného majetku, ocenění hodnoty zajištění nebo ocenění dlužníkovy podniku v případě zpeněžení jedinou smlouvou (§ 219 InsZ); náklady spojené s využitím právních, ekonomických a jiných odborníků lze hradit pouze se souhlasem věřitelského výboru (§ 39 odst. 3 InsZ)*

⁴²⁹ Oprávnění správce, k nimž je zapotřebí souhlas jiného orgánu, jsou v kurzivě.

- *uzavřít smír v incidenčním sporu, mj. ve sporu o pravost, výši nebo pořadí přihlášené pohledávky, se schválením soudu po předchozím souhlasu věřitelského výboru (§ 162 odst. 2 InsZ)*
- zjistit majetkové podstaty podle pokynů soudu (§ 209 odst. 1 InsZ) a sestavit soupis majetkové podstaty na základě seznamu majetku předloženého dlužníkem, a to podle pokynu soudu za součinnosti věřitelského výboru (§ 217 InsZ),
- přezkoumat přihlášené pohledávky a sestavit seznam přihlášených pohledávek (§ 188 a násl. InsZ) včetně popření některých z přihlášených pohledávek (§ 192 odst. 1 InsZ),
- sestavit na základě soupisu majetkové podstaty a na základě seznamu přihlášených pohledávek zprávu o hospodářské situaci dlužníka ke dni prohlášení konkurzu, vyjádřit se zejména k možnosti dalšího provozu dlužníkovy podniku (§ 281 odst. 1 InsZ); tuto zprávu následně projedná schůze věřitelů, jejíž závěry představují doporučení insolvenčního správce pro jeho další postup (§ 281 odst. 1 InsZ),
- *vyložit neprodejně věci a pohledávky z podstaty po předchozím souhlasu věřitelského výboru a insolvenčního soudu (§ 227 InsZ),*
- podat odpůrčí žalobu na návrh věřitelského výboru (§ 239 odst. 2 InsZ).

V této souvislosti mám za to, že ustanovení o „*správě majetkové podstaty*“ (§ 230 InsZ) nepřiděluje správce další působnosti nebo pravomoci, ale stanoví jenom způsob, jak insolvenční správce musí činnosti, které mu byly svěřeny, vykonávat. Zatímco § 228 InsZ zmocňuje správce k učinění právních úkonů v rámci insolvenčního řízení, § 230 InsZ dává správci příkaz, jak má při tomto zastoupení postupovat, a to tak, aby majetková podstata nebyla znehodnocena, naopak, aby byla rozmnožena a zvětšena. § 230 InsZ totiž stanoví směrnice chování pro správcovu činnost.

Působnosti správce upravené v části o **konkurzu** jsou např.:

- *provést vypořádání společného jmění manželů a uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela se schválením soudu a s předchozím souhlasem věřitelského výboru (§ 271 InsZ),*
- *provést zpeněžení majetku podstaty veřejnou dražbou se souhlasem věřitelského výboru (§ 287 InsZ),*

- *provést zpeněžení majetku podstaty prodejem movitých věcí a nemovitostí podle OSŘ se souhlasem věřitelského výboru (§ 288 InsZ)*
- *provést zpeněžení majetku podstaty prodejem mimo dražbu se souhlasem věřitelského výboru a insolvenčního soudu (§ 289 InsZ),*
- *provést zpeněžení úpadcova podniku jedinou smlouvou se souhlasem soudu a se souhlasem věřitelského výboru (§ 290),*
- *provést částečný rozvrh po povolení soudem a se souhlasem věřitelského výboru (§ 301 odst. 1 InsZ)*
- vymáhat peněžité pohledávky, které má dlužník za svými dlužníky, ve prospěch podstaty
- uspokojit oddělené nároky a nároky za podstatou během řízení
- vypracovat a soudu předložit konečnou zprávu včetně vyúčtování (§ 302 InsZ) a ke dni zrušení konkurzu uzavřít účetní knihy, sestavit účetní závěrku a učinit další činnosti potřebné k ukončení řízení (§ 313 InsZ).

Působnosti insolvenčního správce v rámci **reorganizace** jsou očividně omezené, jelikož dlužník zůstane podle rozhodnutí zákonodárce ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními a insolvenční správce je pouze „strážce“ dlužníka, který vykonává dohled nad dlužníkem jak před povolením reorganizace (§ 331 Ins), tak při provádění reorganizačního plánu (354 InsZ). Ačkoliv dlužník je v podstatě oprávněn k nakládání s podstatou, jsou některé právní úkony vyhrazeny souhlasu věřitelského výboru, a to právní úkony se zásadním významem (§ 330 odst. 3 InsZ). Pokud soud zakazuje dlužníku nakládání s majetkovou podstatou z důvodů pochybností o poctivém jednání resp. odborné způsobilosti dlužníka, přechází tato dispoziční oprávnění zase na insolvenčního správce (§ 332 InsZ), a to bez omezení podle § 330 odst. 3 InsZ. Důležitým oprávněním insolvenčního správce je při reorganizace každopádně oprávnění k výkonu funkce valné hromadně resp. členské schůze dlužníka – právnické osoby (§ 333 odst. 1 InsZ). Některé pohledávky vedoucích zaměstnanců dlužníka, které vznikly po povolení reorganizace, lze uspokojit v insolvenčním řízení pouze do výše, která určí insolvenční správce se souhlasem věřitelského výboru (§ 330 odst. 5 InsZ).

Při **oddlužení** zpeněžením majetkové podstaty platí výše uvedená úprava stejně jako při konkurzu (srov. § 398 odst. 2 InsZ), při oddlužení plněním splátkového kalendáře vykonává insolvenční správce pouze dohled nad činností dlužníka, zejména nad tím, aby dlužník dodržel všechny oznamovací povinnosti a povinnosti při plnění splátek v souvislosti s oddlužením (§ 412 odst. 2 InsZ). Kromě tohoto dohledu má dlužník – s výjimkou majetku, který slouží k zajištění – veškerá dispoziční oprávnění k majetkové podstatě stejně jako k příjmům, které získá po schválení oddlužení (§ 409 odst. 1 InsZ).

Jde-li o správu majetkové podstaty, která slouží k zajištění pohledávky, je insolvenční správce nově vázán pokyny zajištěného věřitelé směřujícími k řádné správě (§ 230 odst. 2) a ke zpeněžení (§ 293 InsZ). O přezkoumání takových pokynů může soud požádat.

b) Práva na spolupůsobení s vnitřním účinkem

Co se týká zadání činností, k nimž je insolvenční správce povinen, třetím osobám, přineslo nové právo změnu ve srovnání se stávajícím § 8 odst. 3 ZKV.⁴³⁰ Podle nového práva se vyžaduje nejenom souhlas věřitelského výboru, ale navíc i souhlas soudu (§ 39 odst. 2 InsZ). I když zákonodárce zpřisnil předpoklady k zadání takové činnosti třetím osobám, nemám za to, že by chtěl zavést neplatnost veškerých právních úkonů bez souhlasu věřitelského výboru a/nebo soudu. Zásadou normy je, že „*náklady na činnosti insolvenčního správce jsou zahrnuty v jeho odměně a nese ze svého*“; výjimku však tvoří případ, kdy soud a věřitelský výbor schválí zadání této činnosti třetí osobě. Pokud si insolvenční správce nevyžádá souhlas výboru a/nebo soudu, aplikuje se zásada normy, tj. správce platí tyto náklady ze svého. Totéž platí pro náklady spojené s využitím právních, ekonomických a jiných odborníků, nevyžaduje-li si správce souhlas věřitelského výboru (§ 39 odst. 3 InsZ). Neplatnost právních úkonů totiž není zapotřebí.

Schůze věřitelů projedná správcovu zprávu o hospodářské situaci dlužníka, v níž se správce především vyjadřuje k možnosti dalšího provozu dlužníkovu podniku. Závěry, k nimž došla schůze věřitelů při tomto projednání, představují doporučení insolvenčnímu správci pro jeho

⁴³⁰ Jinak důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 57

další postup (§ 282 odst. 1 InsZ). Jedná se dle zákonem použitého pojmu pouze o nezávazná doporučení schůze věřitelů, nikoliv o závazná stanoviska. Jestliže insolvenční správce nejedná podle takových doporučení, nemá to za následek neplatnost případných právních úkonů, popř. za takový postup je správce odpovědný podle § 37 InsZ věřitelům.

K omezení působnosti insolvenčního správce dochází i na základě ustanovení § 239 odst. 2 InsZ, podle něhož může věřitelský výbor rozhodnout o tom, jestli insolvenční správce má podat odpůrčí žalobu nebo ne. Z tohoto ustanovení vyplývá, že věřitelský výbor může insolvenčnímu správci přikázat, aby odpůrčí žalobu podal. Správce může tento příkaz odmítnout pouze s odkazem na nedostatek finančních prostředků v majetkové podstatě.

c) Práva na spolupůsobení s vnějším účinkem

Pravděpodobně jeden z nejdůležitějších úkolů insolvenčního správce spočívá v pokračování provozu, a to v zajištění financování dlužníkovy podniku a v rozhodování o výrobních, provozních a obchodních záležitostech podniku (§ 228 lit. e) InsZ). Přitom je třeba položit otázku, zda a popř. jaká práva na spolupůsobení insolvenční správce má. Zatímco rozhodování o výrobních, provozních a obchodních záležitostech podléhá podle zákona samosprávě insolvenčního správce (arg. § 40 ve spojení s § 228 lit. e) InsZ), úvěrové financování tak jednoznačně do jeho vylučné působnosti nepřísluší. Základním ustanovením je § 41 odst. 1 InsZ, který stanoví, že správce „*může pro udržení provozu podniku (...) uzavřít za obvyklých obchodních podmínek smlouvy o úvěru a smlouvy obdobné, jakož i smlouvy na dodávky energií a surovin, včetně smluv o zajištění splnění těchto smluv.*“ Ačkoliv byla by potřeba definice pojmu „*obvyklé obchodní podmínky*“, jehož vymezení však zákon ani důvodová zpráva neobsahuje, je na tomto místě třeba věnovat pozornost především otázce vázanosti resp. volnosti insolvenčního správce při úvěrovém financování. Pochybnosti o samostatné působnosti insolvenčního správce vyvolává především ustanovení § 58 odst. 2 lit. c) InsZ tím, že opravňuje věřitelský výbor k udělení souhlasu insolvenčnímu správci k uzavírání smluv o úvěrovém financování. Lze totiž konstatovat, že nové právo neobsahuje povinnost insolvenčního správce vyžádat si souhlas věřitelského výboru – jak tomu bylo doposud podle § 14a odst. 1, § 18a odst. 3 ZKV – avšak obsahuje pouze oprávnění

věřitelského výboru souhlasit s úvěrovým financování správce. V souladu s jedním z hlavních záměrů zákonodárce při vytvoření nového insolvenčního práva, totiž rozšíření oprávnění a posílení vlivu věřitelů na insolvenční řízení⁴³¹, soudím, že zákonodárce nechtěl zrušit toto dosavadní (spíš teoretické) právo věřitelů na souhlas a insolvenční správce si musí i nadále vyžadovat souhlas věřitelského výboru k uzavírání smluv o úvěrovém financování,⁴³² přičemž nová úprava zlepšila účinnost tohoto schvalovacího mechanismu, a to zavedením prozatímního věřitelského výboru (§ 61 odst. 1 InsZ). Pochybuji však o tom, jestli stačí na požadavek § 58 odst. 2 lit. c) InsZ všeobecný (generální) souhlas věřitelského výboru, udělený např. na první schůzi věřitelského výboru, s platností pro veškeré smlouvy o úvěrovém financování, anebo jestli je potřeba zvláštní (speciální) souhlas věřitelského výboru pro každou jednotlivou smlouvu. Mám za to, že je především záležitostí věřitelského výboru, v jakém rozsahu uděluje správci souhlas k uzavírání smluv o úvěrovém financování. Jelikož věřitelský výbor je povinen dohlížet na činnost správce, může vzniknout odpovědnost členů věřitelského výboru, pokud nepostupují při tomto dohledu jako výkonu své funkce s odbornou péčí (§ 60 odst. 1 InsZ). Nedostatečný dohled způsobený tím, že věřitelský výbor uděluje všeobecný (generální) souhlas k veškerým úkonům správce, může podle mého názoru představovat porušení odborné péče.

Nevyžaduje-li si insolvenční správce souhlas věřitelského výboru k uzavírání smluv o úvěrovém financování, není – pro nedostatek judikatury k této otázce – jasné, jestli je takový právní úkon zcela platný nebo neplatný popř. neúčinný. Pokud se v těchto případech uplatňuje obdobně judikatura Nejvyššího soudu na platnost právních úkonů učiněných jednatelem společnosti bez žádoucího souhlasu valné hromady, budou takové právní úkony insolvenčního správce shledány neplatnými,⁴³³ popř. podle nové judikatury Nejvyššího soudu⁴³⁴ neúčinnými až do obstarání souhlasu věřitelského výboru (prozatímní neúčinnost),⁴³⁵ není-li předepsán předchozí souhlas.⁴³⁶ To znamená e contrario, je-li předepsán předchozí souhlas, vyvolává nedostatek souhlasu i podle nové judikatury neplatnost právního úkonu. Po dobu prozatímní

⁴³¹ Důvodová zpráva, obecná část, a) V. 6

⁴³² Rovněž bez podrobnějšího odůvodnění ZELENKA a kolektiv, InsZ, str. 91.

⁴³³ NS 12.2.2002, 29 Odo 696/2002; NS 16.12.2003, 32 Odo 560/2003

⁴³⁴ NS 27.4.2004, 29 Odo 414/2003; NS 26.10.2004, 29 Odo 1137/2003; NS 30.8.2005, 29 Odo 996/2004, SJ 2005, č. 12, str. 937 a násl.

⁴³⁵ V rakouské právní doktríně se používá výraz „*schwebende Unwirksamkeit*“.

⁴³⁶ RICHTER v SCHELLE, Nové insolvenční právo, Insolvenční zákon: Od vládního návrhu k vyhlášenému znění, str. 57, mluví o doktríně neúčinnosti.

neúčinnosti je smluvní partner insolvenčního správce vázán jeho projevem vůle.⁴³⁷ Může však požádat, aby se věřitelský výbor vyjádřil k (prozatímnímu) neúčinnému právnímu úkonu. Nevyjádří-li se věřitelský výbor včas, přičemž lze podle mého názoru uplatnit § 43b odst. 1 lit. b) ObčZ per analogiam, nebo zamítá-li souhlas, je právní úkon ex-tunc neplatný. Protože opačný názor, podle něhož je nezbytný předchozí souhlas věřitelského výboru,⁴³⁸ nemá oporu v zákoně, stačí, aby i dodatečně věřitelský výbor opatření schválil.

Pokud soud neschválí smír v incidenčním sporu, např. pro nesouhlas věřitelského výboru (§ 162 odst. 2 InsZ), řízení o incidenčním nároku nekončí. Jelikož smír nabývá pravomoci až jeho schválením (§ 99 odst. 3 OSŘ), postrádá neschválený smír mezi účastníky řízení tuto závaznost.

Ustanovení § 227 InsZ se shoduje s odpovídajícím ustanovením starého práva § 27 odst. 6 ZKV co se týče potřeby souhlasu soudu a věřitelského výboru, i když § 227 InsZ nestanoví pořadí, v němž se tento souhlas projevuje, tj. nestanoví, jestli musí nejprve souhlasit výbor pak soud, nebo opačně, případně oba orgány zároveň (arg. § 227 InsZ: „*po předchozím souhlasu věřitelského výboru a insolvenčního soudu*“). Názor vyslovený v právní doktríně, že souhlas věřitelského výboru musí být udělen před souhlasem soudu, nemá v zákoně oporu, rovněž jako předpoklad písemného souhlasu.⁴³⁹ Nedostatek souhlasu soudu nebo věřitelského výboru přičiní podle výše uvedené judikatury rovněž neplatnost právních úkonů.

Stejně jak podle starého práva je při dohodě o vypořádání společného jmění manželů i nadále potřeba schválení soudu po předchozím souhlasu věřitelského výboru (§ 271 odst. 1 InsZ), nové právo navazuje v tomto případě na koncepci starého práva.⁴⁴⁰ Dohoda o vypořádání společného jmění manželů bez souhlasu věřitelského výboru a bez schválení soudu je proto i nadále neúčinná.

⁴³⁷ Podobná je situace v případě odkládací podmínky v době od vzniku právního úkonu do splnění podmínky, kde existuje dle KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK a kolektiv, *Občanské právo I*¹, str. 161, rovněž „*určitý stav nejistoty*“ a „*přesto jsou účastníci právním úkonem vázáni*.“ Rozdíl k prozatímní neúčinnosti spočívá však v tom, že odkládací podmínka vzniká na jedné straně na základě vůle smluvních stran, prozatímní neúčinnost na straně druhé bez vůle smluvních stran, a to pro nedostatek schválení obou smluvními stranami.

⁴³⁸ ZELENKA a kolektiv, *InsZ*, str. 91

⁴³⁹ Tak ale ZELENKA a kolektiv, *InsZ*, str. 350

⁴⁴⁰ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, *Insolvenční zákon*, str. 195

Zásadní změnu proti stávající úpravě obsahují ustanovení §§ 286 – 289 InsZ ohledně zpeněžení majetkové podstaty. Cílem této změny je podle důvodové zprávy posílení vlivu věřitelů⁴⁴¹ tím, že se už nevyžaduje jenom vyjádření věřitelského výboru k prodeji mimo dražbu (srov. § 27 odst. 2 ZKV), ale nadále souhlas věřitelského výboru

- jak k způsobu zpeněžení majetkové podstaty (veřejnou dražbou, prodejem podle OSŘ resp. prodejem mimo dražbu)
- tak k podmínkám vybraného způsobu zpeněžení, tj. schválení smlouvy o provedení veřejné dražby, souhlas k návrhu na prodej podle OSŘ resp. souhlas k prodeji mimo dražbu.⁴⁴²

Ani smlouva o provedení veřejné dražby ani smlouva o prodeji majetkové podstaty mimo dražbu nenabývá účinnosti bez souhlasu věřitelského výboru (§ 287 odst. 2, § 289 odst. 1 InsZ). Není-li při prodeji podle OSŘ přiložen k návrhu na tento prodej souhlas věřitelského výboru, nenařídí soud prodej (§ 288 odst. 2 InsZ). Nejvyšší předpoklady existují však při prodeji mimo dražbu, jelikož zde je potřeba navíc souhlas insolvenčního soudu. Souhlas soudu a výboru nadále není potřeba k prodeji věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením, rovněž není podle nového práva k prodeji věcí běžně zcizovaných při pokračujícím provozu dlužníka podniku (§ 289 odst. 1 InsZ). §§ 290, 292 InsZ spojí účinnost smlouvy, kterou insolvenční správce zpeněží dlužníkův podnik nebo jeho část, se souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru. Jelikož zákon zná celkem jenom tři možnosti zpeněžení majetkové podstaty (§ 286 odst. 1 lit. a) – c) InsZ), a jelikož dlužníkův podnik tvoří součást majetkové podstaty (§ 206 odst. 1 lit. c) InsZ), je třeba zařadit prodej dlužníka podniku do jedné z uvedených skupin. Prodej podniku podle § 290 InsZ představuje proto určitý způsob prodeje majetkové podstaty mimo dražbu, jelikož dojde k prodeji na základě smlouvy uzavřené správcem a nabyvatelem.

Zatímco prodej celého podniku, jeho části nebo jiné části majetkové podstaty je přípustně pouze s předchozím souhlasem příslušných orgánů, prodej věcí běžně zcizovaných při (pokračujícím) provozu je možná i bez jakéhokoliv souhlasu. Z toho vyplývá, že důležité je

⁴⁴¹ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 201

⁴⁴² Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 201

rozlišení mezi pojmem majetkové podstaty a pojmem věcí běžně zcizovaných při provozu. Pro nedostatek rozhodovacích podkladů – ani zákon ani důvodová zpráva neobsahují definici pojmu „*věc běžně zcizovaná při pokračujícím provozu*“ – je třeba soudit, že zákonodárce měl v úvahu ponechat vymezení tohoto pojmu judikatuře.

Co se týká částečného rozvrhu zavedlo nové právo sice nové předpoklady pro schválení návrhu na částečný rozvrh (srov. § 301 odst. 2 InsZ), v podstatě však odpovídá stávající úpravě. Proto platí to, co bylo výše uvedeno k předchozímu ustanovení § 30 odst. 3 ZKV.

d) Shrnutí

Aby smluvní partner insolvenčního správce předešel nejistotám ohledně platnosti nebo neplatnosti výše uvedených právních úkonů s (pouze) vnitřním účinkem, lze doporučit, aby činil právní úkony (smlouvy) s insolvenčním správcem za odkládací podmínky, že věřitelský výbor souhlas k takovému právnímu úkonu udělí, neexistuje-li souhlas již v době uzavírání smlouvy, anebo za výslovného ujištění insolvenčního správce, že souhlas věřitelského výboru byl udělen. Z výše uvedených zjištění lze vyvodit, že souhlas soudu a věřitelského výboru je zapotřebí pro platnost/účinnost

- uzavření dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžele (§ 271 InsZ),
- uzavření smíru v incidenčním sporu (§ 162 odst. 2 InsZ),
- vyloučení nedobytných pohledávek a věcí z podstaty (§ 227 InsZ)
- zpeněžení majetku podstaty veřejnou dražbou (§ 287 InsZ), prodejem movitých věcí a nemovitostí podle OSŘ (§ 288 InsZ) anebo prodejem mimo dražbu (§ 289 InsZ), včetně prodeje podniku jedinou smlouvou (§ 290 InsZ),
- provedení částečného rozvrhu (§ 301 odst. 2 InsZ); a

souhlas věřitelského výboru je zapotřebí pro platnost

smluv o úvěrovém financování, tj. smlouvy pro udržení provozu podniku (§ 41 odst. 1,

§ 58 odst. 2 lit. c) InsZ).

4. Porovnání

Podstatný rozdíl mezi českými úpravami a úpravou rakouskou spočívá v tom, že rakouské právo vymezuje výslovně účinnost právních úkonů insolvenčního správce a stanoví tímto, jestliže případný souhlas věřitelského orgánu je účinný navenek vůči třetím osobám (tj. nedostatek souhlasu způsobí neplatnost právního úkonu), nebo případný souhlas je účinný pouze ve vztahu mezi věřiteli a insolvenčním správcem, tj. nedostatek nezapříčiní neplatnost, ale popř. odpovědnost správce. Tento stav neodstranilo ani nové právo. Podle mého názoru se jedná o nedostatek, protože insolvenčnímu právu tím chybí předvídatelnost. Rozlišení mezi vnějším účinkem a vnitřním účinkem je v českém právu nadále ponecháno výkladu.

Nápadné je, že staré české právo vyžaduje souhlas soudu při současném vyjádření věřitelského výboru pouze v případě zcizení konkurzní podstaty mimo dražbu nebo zcizení věcí potřebných k provozu dlužníka podniku. Při pronajmutí věcí náležících do majetkové podstaty rozhodne insolvenční správce samostatně. Značné omezení ukládá nové právo insolvenčnímu správci, jelikož jakékoliv zcizení majetkové podstaty (buď veřejnou dražbou, soudním prodejem, nebo prodejem mimo dražbu), včetně dlužníka podniku vyžaduje souhlas nejenom soudu, ale i dokonce věřitelského výboru. Oproti staré úpravě je z této povinnosti vyňat mj. i prodej věcí běžně zcizovaných při pokračujícím provozu dlužníka podniku (§ 289 odst. 1 InsZ). Právo pronájmu přísluší správci i nadále neomezeně. Mezi těmi extrémny se pohybuje rakouská úprava, podle níž vyžaduje sice prodej podniku (resp. účast na jiném podniku), prodej celého movitého investičního a oběžného kapitálu podniku (resp. některé části potřebné k provozu) a dobrovolný prodej nemovitých věcí schválení soudu a věřitelského výboru, avšak schválení není potřeba ke zcizení nemovitých věcí soudním prodejem, nebo k prodeji movitého majetku, pokud podnik už neexistuje.⁴⁴³ Při dobrovolném prodeji ostatních movitých věcí, resp. movitých věcí po uzavření podniku, je správce pouze povinen vyžádat si stanovisko věřitelského výboru (§ 114 odst. 1 KO). Shodně s českým právem je insolvenční správce oprávněn sám rozhodnout o prodeji movitých věcí způsobeném

⁴⁴³ FEIL, § 117 pozn. 7: „Die tatsächliche Schließung, jedenfalls aber der tatsächliche Untergang des Unternehmens, beseitigt die Zugehörigkeit von Vermögenswerten zum Anlage- und Umlaufvermögen.“

pokračováním podniku, tj. v rámci běžné obchodní činnosti dlužníka. V souladu s rakouským právem mám za to, že pojem „*věci běžně zcizované při pokračujícím provozu dlužníkovy podniku*“ je třeba vykládat tak, že se jedná o věci oběžného majetku, které se běžně prodávají v rámci obchodní činnosti dlužníka, nikoliv však investiční majetek nebo oběžný majetek jako celek.⁴⁴⁴

Specifikem českých úprav je spolupůsobení věřitelského výboru při opatřeních insolvenčního správce v souvislosti s pokračováním provozu dlužníkovy podniku. Celkem jiný je přístup rakouského práva v případě kdy je insolvenční správce oprávněn k provozu dlužníkovy podniku od prohlášení konkurzu až do jednání o dalším postupu (§ 114a KO).⁴⁴⁵ Zákon mu sice ukládá, aby činil jenom taková opatření, která by bránila zastavení provozu, ale nemusí vyžadovat k takovým opatřením souhlas soudu nebo jiného orgánu. Učiní-li však opatření resp. právní úkony, které nemůže pro nedostatek konkurzní podstaty plnit, přichází v úvahu odpovědnost správce podle § 83 odst. 1 KO. Důvěra českého práva ve správce je značně menší – správce může uzavírat smlouvy pro udržení provozu podniku pouze se souhlasem věřitelského výboru, přičemž je třeba konstatovat, že nové právo osvobodilo správce od požadavku, vyžádat si souhlas věřitelského výboru k jakýmkoliv opatřením za účelem zajištění dalšího provozování podniku (§ 18a odst. 3 ZKV). Tuto změnu považuji za správnou, brání totiž tomu, aby insolvenční řízení bylo přetíženo tím, že se věřitelský výbor musí zabývat méně důležitými rozhodnutími, jako např. ustavením odpovědného zástupce.

V novém českém právu lze uzavřít smír v incidenčním sporu pouze po schválení věřitelského výboru a po následujícím potvrzení soudu. České právo je tím přísnější než rakouské, kde insolvenční správce musí insolvenčnímu soudu oznámit svůj záměr uzavřít smír, pokud je hodnota sporu větší než EUR 100.000,-. Staré české právo žádné takové omezení neznalo. Vyloučení nedobytných pohledávek a věcí z podstaty je v českém (jak ve starém, tak v novém) v kompetenci správce po souhlasu soudu a věřitelského výboru. Toto rozhodnutí je v Rakousku dáno přímo věřitelskému výboru, který o tom rozhodne spolu se soudem (§ 119 odst. 5 KO). Autonomie věřitelů při rozhodování o vyloučení věcí nebo pohledávek je totiž oběma způsoby zabezpečena. Rakouské právo nařídí uskutečnění (částečných) rozvrhů

⁴⁴⁴ Podobně ZELEŇKA a kolektiv, *InsZ*, str. 425: „*běžný maloobchodní prodej v dlužníkově provozně, nejde-li o podnik.*“

⁴⁴⁵ OGH I Ob 2050/96v; OGH 4 Ob 134/99f (MOHR § 114a E1)

výtěžku ze zpeněžení majetkové podstaty, jakmile existuje výtěžek, který by mohl být rozvržen, a insolvenční správce tak učiní po výsledku věřitelského výboru a se souhlasem soudu (§ 128 odst. 3 KO). Dle českého práva musí s tímto krokem souhlasit věřitelský výbor.

IV. PROSAZENÍ PRÁVA NA SPOLUROZHODOVÁNÍ POD DOHLEDEM SOUDU

1. Rakousko

a. Kontrola zákonnosti a účelnosti

Věřitelé potřebují pomoc soudu k prosazení svých práv na spolupůsobení zejména v případě, že právní úkon učiněný správcem je přes nedostatek souhlasu platný a účinný, tj. v případě (pouze) vnitřního účinku souhlasu věřitelského výboru. Jestliže právní úkon postrádá platnost a účinnost pro nedostatek souhlasu, tj. v případě vnějšího účinku souhlasu, není tolik potřebný dohled soudu, jelikož každá smluvní strana se může dovolat neplatnosti právního úkonu. Neplatnost resp. neúčinnost právního úkonu má nejenom výhodu, že platí erga omnes, tj. vůči všem subjektům, ale také, že působí ex-tunc, tj. od samého počátku právního úkonu, jako kdy by nikdy nebyl učiněn. Naproti tomu působí opatření soudu proti právním úkonům s vnitřním účinkem jenom ex-nunc, tj. do budoucna.

Protože insolvenční správce je ve vnějším vztahu oprávněn učinit veškeré právní úkony v souvislosti s plněním povinností své funkce (s výjimkou případu podle § 117 KO), je třeba, aby soud přezkoumal jeho činnost jak z hlediska zákonnosti, tak z hlediska účelnosti resp. správnosti jeho úkonů,⁴⁴⁶ a to tak, že mu dává pokyny, vyžaduje od něho zprávy, nahlíží do faktur resp. jeho jiných písemností (§ 84 odst. 1 KO), anebo nařizuje členům věřitelského výboru přezkoumání pokladny (§ 89 odst. 1 KO). Aby soud měl přehled o průběhu insolvenčního řízení, je správce povinen sdělit soudu jakákoliv usnesení věřitelského výboru

⁴⁴⁶ FEIL, § 84 pozn. 1

bez zbytečného odkladu (§ 95 odst. 1 KO). Další kontrolní práva přísluší soudu podle § 121 odst. 1 KO (vyúčtování a odevzdání zprávy na jakoukoliv výzvu soudu), § 129 odst. 2 KO (schválení rozvrhu v případě pochybností soudu o jednoduchém rozvrhu), § 124 odst. 3 KO (pokyn soudu správci na uspokojení pohledávky za konkurzní podstatou na návrh věřitele s pohledávkou za konkurzní podstatou)⁴⁴⁷ a podle § 100 odst. 3 KO (vypracování účetní závěrky správcem na pokyn soudu). Kontrolní činnost vykonává soud z úřední moci,⁴⁴⁸ nezahajuje ji totiž až na návrh některé ze zúčastněných osob. Proti pokynům soudu se může odvolávat pouze insolvenční správce, nikoliv některý z věřitelů nebo dlužník.⁴⁴⁹ Přestože je soud povinen ke kontrole ex officio, jsou některé osoby zúčastněné na insolvenčním řízení oprávněny k podání stížnosti proti jednotlivým opatřením nebo proti chování správce: konkurzní věřitel, resp. věřitel za podstatou⁴⁵⁰ nebo zajištěný věřitel, člen věřitelského výboru, dlužník. O takové stížnosti vydá soud rozhodnutí, které už není odvolatelné (§ 84 odst. 3 KO). Nevyžádá-li si správce vyjádření věřitelského výboru před důležitými opatřeními ve smyslu (§§ 114 odst. 1, 83 odst. 1 KO), může jakýkoliv věřitel nebo člen věřitelského výboru rovněž podat stížnost ve smyslu § 84 odst. 3 KO).

b. Nucená soudní opatření

Pokud insolvenční správce nedbá na pokyny soudu, stanoví § 84 odst. 2 KO proti správci dvě opatření: Jednak je možné uložení pořádkové pokuty podle § 220 ZPO až do výše EUR 1.450, jednak přichází v úvahu ustanovení zvláštního správce na jeho náklady, aby učinil jednotlivé úkony. Dalším opatřením proti správci je např. omezení pravomoci insolvenčního správce v jednotlivém případě při současném sdělení této skutečnosti třetí osobě (§ 83 odst. 1 KO). Takovým opatřením lze spojit platnost právního úkonu insolvenčního správce se souhlasem věřitelského výboru, a to nad rámec uvedený v § 117 KO ovšem za podmínky, že smluvnímu partnerovi bylo toto omezení známo. Další opatření může např. spočívat v tom, že soud dá správci úkol, aby si vyžádal k určitým otázkám pokyn věřitelského výboru (§ 84 odst. 1 KO). Tento pokyn však má pouze vnitřní účinky. Ultima ratio a posledním prostředkem ke

⁴⁴⁷ OGH 8 Ob 67/00m = NZ 2002/15, 43 = ZIK 2001/170, 103 (MOHR, § 124 E 45)

⁴⁴⁸ FEIL, § 84 pozn. 1

⁴⁴⁹ FEIL, § 84 pozn. 1; OGH 8 Ob 259/00x = EvBl 2001/106, 436 = ZIK 2001/274, 174 (MOHR, § 84 E 15)

⁴⁵⁰ Viz taky § 124 odst. 3 KO

kontrole insolvenčního správce je jeho odvolání z důležitých důvodů na návrh věřitelského výboru nebo dlužníka (§ 87 odst. 1 KO).

c. Výkon práva nucenými soudními opatřeními

Z uvedeného vyplývá, že původní právo dát správci pokyny přísluší pouze soudu, nikoliv ostatním orgánům insolvenčního řízení. Pokud však takové právo mají, jedná se o „právo odvozené“ od soudní pravomoci. Judikatura vyjádřila toto stanovisko tak, že „*právo na pokyny není spojeno s předchozím projednáním věřitelského výboru a soud může toto právo vykonávat s pečlivým přihlédnutím k cílům konkurzního řádu.*“⁴⁵¹ Pokyn soudu je totiž prostředkem ke kontrole insolvenčního správce a pokyn věřitelského výboru může být delegací soudní pravomoci. Kromě toho mají ostatní orgány resp. osoby právo si na správce stěžovat, a tím vyvolat kontrolní činnost soudu. V žádném případě však nemůže věřitelský výbor nebo dlužník správci dávat přímo pokyny bez předchozího pokynu soudu.⁴⁵²

Otázkou však je, zda a popř. jakým způsobem může soud zajistit výkon svých opatření vyjádřených buď v přímém kontrolním pokynu, nebo v odvozeném pokynu ze strany věřitelského výboru. Jinými slovy: Disponuje soud právem donutit správce, aby se choval podle soudních pokynů? Soudním usnesením uložená pořádková pokuta je exekučním titulem podle § 173 odst. 3 KO, a proto může být vymáhána u insolvenčního správce podle ustanovení GEG. Ustanovením zvláštního správce v rámci druhého nuceného opatření podle § 86 KO může být výkon soudního pokynu původním správcem nahrazen výkonem soudního pokynu zvláštním správcem, a to na náklady a bezpečí hlavního správce. Prvek pokuty spočívá přitom v tom, že činnost zvláštního správce bude v konečné faktuře uvedena, jako kdy by ji činil hlavní správce. Hlavní správce odpovídá proto konkurzní podstatě za škodu způsobenou zvláštním správcem a za odměnu poskytnutou zvláštnímu správci, pokud převyšuje odměnu, kterou by bylo třeba poskytnout hlavnímu správci⁴⁵³ (např. pokud

⁴⁵¹ OGH 8 Ob 199/99v (MOHR, § 84 E 7): „*Das Weisungsrecht ist nicht an eine vorhergehende Befassung des Gläubigerausschusses gebunden und kann vom Gericht in pflichtgemäßer Beachtung der Zielsetzungen der Konkursordnung gestaltend (und nicht bloß kassatorisch) ausgeübt werden.*“

⁴⁵² Ohledně věřitelského výboru srov. FEIL, § 89 pozn. 2; LEHMANN, str. 537

⁴⁵³ PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 169

advokátní tarif poskytne zvláštnímu správci – advokátovi vyšší odměnu než hlavnímu správci – jiné fyzické osobě). Opakované neplnění soudních příkazů vede dokonce většinou k odvolání insolvenčního správce (§ 87 odst. 1 KO) a může mít v případě advokáta i kárné důsledky.⁴⁵⁴

Jiná je situace, jestliže soud zmocnil věřitelský výbor k udělení pokynů resp. příkazů, které představují usnesení věřitelského výboru. Jakákoliv usnesení věřitelského výboru resp. schůze věřitelů musí insolvenční správce bezodkladně sdělit insolvenčnímu soudu, který je oprávněn do osmi dnů přezkoumat a popř. zrušit příslušné usnesení, jakmile se přičí společnému zájmu konkurzních věřitelů, nebo jsou jiné podobně důležité důvody pro jeho zrušení (§ 95 KO). Přezkoumána bude totiž i zákonnost a účelnost těch usnesení.⁴⁵⁵ Dalším důležitým důvodem je ochrana dlužníka před zpeněžením jeho majetku za neúměrně nízkou cenu.⁴⁵⁶ Dalekosáhlá soudní kontrola se projevuje konečně v tom, že soud může – sice jenom v případech, které nenesou odklad – nahradit usnesení věřitelského výboru nebo schůze věřitelů vlastním usnesením. Zrušovací usnesení soudu má účinky *ex-nunc*⁴⁵⁷ a může být napadeno opravným prostředkem.⁴⁵⁸ Pokud soud nezruší usnesení věřitelského výboru resp. schůze věřitelů, zůstane usnesení platné. Pro insolvenčního správce to znamená, že může z podnětu oznámení soudu s usnesením věřitelského výboru navrhopat jeho zrušení, anebo nechat proběhnout osmidenní lhůtu bez takového návrhu. Potom je usnesení buď zrušeno, nebo potvrzeno. Z toho je patrné, že soud stojí jak na začátku přijetí pokynů věřitelského výboru, tak na konci.

Pokud soud neuplatňuje právo na zrušení během stanovené lhůty, nebo pokud soud sdělí správci, že „*bere usnesení věřitelského výboru na vědomí*“⁴⁵⁹, nabízí se otázka na účinky, resp. vymahatelnost usnesení věřitelského výboru. Dle právní doktríny nelze usnesení věřitelského výboru napadnout opravným prostředkem, rovněž ho nelze napadnout dozorovou stížností.⁴⁶⁰ Účinky má takové usnesení jenom v tom případě, že soud vychází při svém dalším rozhodování z usnesení věřitelského výboru.⁴⁶¹ Soudím proto, že usnesení věřitelského

⁴⁵⁴ Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter 3.4.1995, AnwBl 1995, 733 (MOHR, § 84 E 29)

⁴⁵⁵ OGH 29.3.1962, SZ 35/39 = JBl. 1963, 44; OGH 13.2.1997, SZ 70/31 = OBA 1997, 833 = RdW 1997, 662 = ZIK 1997, 226 (MOHR, § 95 E 4ff)

⁴⁵⁶ OLG Graz 27.4.2000, 3 R 33/00y (MOHR, § 95 E 6)

⁴⁵⁷ FEIL, § 95 pozn. 1; OGH 20.2.1958, SZ 31/27 = EvBl 1958/239 = ZVR 1958/210 (MOHR, § 95 E 2)

⁴⁵⁸ FEIL, § 95 pozn. 4: správcem, dlužníkem, členem věřitelského výboru nehlasující pro zrušené usnesení

⁴⁵⁹ OGH 8.10.1969, 5 Ob 207/69 (MOHR, § 95 E 9)

⁴⁶⁰ PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 212

⁴⁶¹ OGH 20.2.1958, SZ 31/27 = EvBl 1958/239 = ZVR 1958/210 (MOHR, § 95 E 2)

výboru nelze přímo vykonávat nucenými opatřeními, přípustný však je podnět k soudu ze strany zúčastněných v podobě stížnosti podle § 84 odst. 3 KO.⁴⁶² Na základě této stížnosti může pak soud vydat vlastní vykonatelný pokyn (viz nahoře). Má-li insolvenční správce pochybnosti o právnosti jednotlivého pokynu věřitelského výboru a nechce-li proto vykonat pokyn věřitelského výboru, může soud sám požádat, aby mu udělil pokyn k dalšímu postupu.⁴⁶³

Závěrem můžeme konstatovat, že jedině soud může dát insolvenčnímu správci vymahatelné pokyny, nedbá-li ten na vnitřní meze své působnosti, přičemž soud je oprávněn delegovat ukládání některých pokynů věřitelskému výboru.

2. Česká republika – stará úprava

a. Kontrola zákonnosti a účelnosti

Obdobně jako v rakouské úpravě platí principy ohledně potřeby soudního dohledu v případě, že souhlas věřitelského výboru vykazuje pouze vnitřní účinky, i v úpravě české. Klíčovým ustanovením starého českého práva stanovujícím dohled soudu na správce je § 12 ZKV. Dle tohoto ustanovení je soud „oprávněn vyžádat si od správce zprávu a vysvětlení, nahlížet do jeho účtů a konat potřebná šetření“ a dále může „správci uložit, aby si vyžádal na určité otázky názor věřitelského výboru, nebo mu může dát pokyny sám.“⁴⁶⁴ Při svém dohledu čini soud pak opatření nezbytná k zajištění účelu konkurzu. Dohlédací činnost soudu se zaměřuje dle právní doktríny na zajištění řádného a plynulého průběhu konkurzního řízení a dodržování jeho pravidel všemi ostatními procesními subjekty, přičemž představuje soudní dohled nad činností správce podstatnou náplň této činnosti.⁴⁶⁵ Tato činnost se týká jak procedurální části

⁴⁶² Rovněž BARTSCH/HEIL, pozn. 279: „Er (sci. Gläubigerausschuss) übt sie (sci. Überwachung) in ähnlicher Weise wie das Gericht aus, jedoch ohne Exekutivgewalt (...)“; LEHMANN, str. 558: „Handelt der Masseverwalter gegen den Beschluss des Gläubigerausschusses, so ist seine Rechtshandlung rechtsgültig, aber der Masseverwalter bleibt für ihre Folgen verantwortlich, ebenso im Falle, wenn er einen Beschluss des Gläubigerausschusses, ohne dass dessen Ausführung gemäß § 95 KO untersagt worden wäre, auszuführen unterläßt.“

⁴⁶³ OLG Wien 29.5.1991, 6 R. 142/90 (MOHR, § 84 E 21), považoval návrh správce na povolení právního úkonu, který žádné povolení nevyžádat, za žádost o udělení pokynu.

⁴⁶⁴ Odpovídající ustanovení § 82 odst. 2 KŘ 1931 zní: „Konkurzní komisař (nyní: soud) může naříditi, aby si správce podstaty vyžádal o určitých otázkách poukazy věřitelského výboru a, není-li věřitelský výbor ustanoven, může mu dát takové poukazy sám.“

⁴⁶⁵ ZOULÍK, str. 82

konkurzního řízení, tak otázek, „zda některý subjekt nepřekračuje meze svých oprávnění anebo zda jinak nedochází k porušení zákona.“⁴⁶⁶ Mimo dohlédací činnost uvedenou v ustanovení § 12 ZKV stanoví zákon na jiných místech ještě další oprávnění soudu za účelem kontroly konkurzního správce: § 8 odst. 3 ZKV (možnosti soudu zvýšit nebo snížit odměny správce, např. když správce zadá činnosti, k nimž je povinen, třetím osobám, a to bez souhlasu věřitelského výboru), § 18 odst. 1 ZKV (provedení soupisu konkurzní podstaty podle pokynů soudu), § 18a (rozhodnutí soudu k ukončení provozu dlužníkovy podniku), §§ 27 odst. 2, 27a ZKV (soudní souhlas ke zpeněžení podstaty mimo dražbu a zpeněžení dlužníkovy podniku) a § 27 odst. 6 ZKV (souhlas k vyloučení nedobytných pohledávek). Jelikož dohled je efektivní jenom tehdy, když soud disponuje aktuálními a pravdivými informacemi o průběhu konkurzu, je správce povinen jej informovat prostřednictvím zpráv o zpeněžení majetkové podstaty a o jiných skutečnostech řízení (§§ 29 odst. 1, 12 odst. 1 ZKV). Jelikož soud je oprávněn dát správci jakékoliv pokyny (viz dole), tj. ukládat správci určité úkoly či jiné povinnosti, soudím, že dohled soudu zahrnuje jak kontrolu zákonnosti správcových úkonů, tak kontrolu jejich účelnosti. I když některý z úkonů správce je v mezích zákona, může soud pro jeho neúčelnost správci dát pokyn.

Ačkoliv věřitelský výbor vykonává rovněž dohled nad činností správce, nemůže správci ukládat určité úkoly nebo povinnosti⁴⁶⁷, nemá ani právo na konkrétní soudní opatření vůči správci, může soudu pouze předložit obecný „návrh týkající se průběhu řízení“ (§ 11 odst. 5 ZKV), kterým může navrhnout jakákoliv soudní opatření. Ačkoliv věřitelský výbor nemá v rámci konkurzního řízení všeobecnou konkurzněprávní způsobilost k právním úkonům, jelikož vykonává pouze působnost, kterou mu svěřuje zákon, popř. ještě činnosti, které jsou jejím předpokladem,⁴⁶⁸ mám za to, že právo podávat návrhy v souvislosti s průběhem konkurzního řízení přísluší věřitelskému výboru neomezeně, to znamená i v oblastech, ve kterých nemá přímou působnost, jelikož jeho dohlédací činnost je všeobecná. Může totiž dohlížet i nad tím, zda správce vyžaduje od dlužníka plnění povinností při zjištění konkurzní podstaty, nad vymáháním plnění, které náleží do podstaty, a nad tím, zda správce oprávněně navrhuje snížení prodejní ceny konkurzní podstaty.⁴⁶⁹ Může např. podat návrh na soud i v případě zpeněžení podstaty veřejnou dražbou, při němž zákon spolupůsobení nestanoví (§

⁴⁶⁶ ZOULÍK, str. 82

⁴⁶⁷ ZOULÍK, str. 70

⁴⁶⁸ ZOULÍK, str. 74 a násl.

⁴⁶⁹ KOZEL, str. 97

27 odst. 1 ZKV). Takové všeobecné návrhové právo slouží efektivní kontrole soudem, pokud věřitelský výbor sdělí soudu skutečnosti nebo nedostatky, které vnímá a které je třeba změnit nebo odstranit, a zároveň s tím podá návrh na odstranění, resp. změnu takových skutečností. V rámci své dohlédací činnosti může věřitelský výbor proto jednak provést kontrolu a popř. předložit soudu zprávu o této kontrole včetně návrhu podle § 11 odst. 5 ZKV, jednak se může vyjádřit k určitým soudem stanoveným otázkám řízení, přičemž vyjádření „*názoru*“ v rámci ZKV poskytne jednoznačně slabší pozici než „*poukaz*“ věřitelského výboru v rámci KŘ 1931.⁴⁷⁰

Vyjádření názoru věřitelského výboru představuje nejspíš usnesení věřitelského výboru podle § 11 odst. 6 ZKV. Ačkoliv soud může zásadně přezkoumat usnesení věřitelského výboru z hlediska jeho zákonnosti,⁴⁷¹ není zákonem zajištěno, aby se soud vždy dozvěděl o skutečnosti přijetí usnesení.

b. Nucená soudní opatření

Zákon stanoví, že správci, neplní-li řádně své povinnosti (§ 8 odst. 4 ZKV), může být uložena pořádková pokuta ve výši až do Kč 100.000,-, a to v rámci maximální částky i opakovaně. Čemu se rozumí „*řádné plnění povinností*“ ve smyslu § 8 odst. 4 ZKV, není patrné z judikatury. Právní doktrína se vyjádřuje k této otázce tak, že povinnosti, jejichž neplnění může mít za následek uložení pořádkové pokuty, jsou povinnosti stanovené zákonem, nebo uložené soudem.⁴⁷² Soud může správci proto uložit, aby si např. vyžádal názor věřitelského výboru na určité otázky, anebo aby zpeněžil majetkovou podstatu za podmínek stanovených soudem. Pokud správce takové povinnosti poruší, hrozí mu totiž uložení pořádkové pokuty. Jako další subsidiární⁴⁷³ soudní opatření přichází v úvahu zproštění správce funkce pro porušení jeho povinností (§ 8 odst. 5, 6 ZKV). Omezení působnosti insolvenčního správce navenek není v zákoně stanoveno, a proto není možné. Omezení jeho působnosti ve vnitřním vztahu však soud může nařídit tak, že insolvenční správce např. potřebuje k prodeji určité nemovitosti souhlas věřitelského výboru. Jedná se o pokyn podle § 12 odst. 1 ZKV.

⁴⁷⁰ Viz nahoře § 82 odst. 2 KŘ 1931

⁴⁷¹ ZOULÍK, str. 82

⁴⁷² KOZEL, str. 87; ZOULÍK, str. 67

⁴⁷³ VrchS Praha 29.3.2002, 1 Ko 556/01, R 47/2003

Zákon nepovoluje odvolání ani proti pokynům daným insolvenčnímu správci podle § 12 odst. 1 ZKV ohledně jeho postup v řízení, ani proti (nuceným soudním) opatřením učiněným v rámci dohlédací činnosti. Taková opatření se mohou týkat jak správce, tak některého člena věřitelského výboru, dokonce i dlužníka. Zákaz opravných prostředků znamená, že správce musí vykonávat pokyn soudu, jinak mu hrozí nucená soudní opatření.⁴⁷⁴ Vztah mezi pokynem a opatřením je podle mého názoru takový, že výkon pokynu je zajištěn nuceným soudním opatřením. Pokud správce neplní pokyn, uloží mu soud opatření. Ostatně opatření má mnohem širší aplikovatelnost než pokyn, který lze dát jenom správci: Např. rozhodnutí soudu o povolení zálohy na odměnu a výdaje,⁴⁷⁵ rozhodnutí o potvrzení volby členů věřitelského výboru,⁴⁷⁶ rozhodnutí o hlasovacím právu na schůzi věřitelů,⁴⁷⁷ rozhodnutí o nápravě soupisu podstaty sepsaného správcem,⁴⁷⁸ rozhodnutí o ukončení dlužníkovy podniku,⁴⁷⁹ soudní souhlas s prodejem majetku konkurzní podstaty mimo dražbu⁴⁸⁰ a soudní souhlas s vydáním výtěžku zpeněžení odděleným věřitelům.⁴⁸¹ Další případy přípustných soudních opatření obsahují např. §§ 8 odst. 3, 13a odst. 1, 13b odst. 2, 18 odst. 6, 27a, 33 odst. 3, 67a odst. 1 ZKV. I když soudní judikatura nerozlišuje vždy – asi vzhledem k tomu, že právní následky jsou stejné – jednoznačně mezi opatřeními a pokyny,⁴⁸² existuje rozdíl. Veškerá uvedená opatření jsou vymezena v jednotlivých ustanoveních zákona (např. souhlas soudu k prodeji mimo dražbu je upraven v § 27 odst. 2 ZKV). V této souvislosti se objevuje otázka, může-li soud činit i jiná opatření než taková, která jsou výslovně vymezena v zákoně. Na základě judikatury lze dospět k závěru, že soud může uložit dohlédací opatření jenom v případech stanovených v zákoně: „Ovlivňování správce v rámci soudního dohledu ve smyslu § 12 ZKV (...) musí respektovat, že nad rámec zákonem dovoleného jít nelze. Není proto možné např. ukládat správci, jaký postoj má zaujímat k jednotlivým pohledávkám při přezkumném jednání či které pohledávky za podstatou má v průběhu konkurzu uspokojit.“⁴⁸³ Pohledávky za podstatou lze uspokojit kdykoliv v průběhu řízení (§ 31 odst. 1 ZKV), ale dle svobodného

⁴⁷⁴ Srov. NS 17.6.1998, Cjpn 19/98, R 52/1998 XXIX

⁴⁷⁵ VrchS Praha 15.7.2002, 1 Ko 82/02, SJ 219/2002

⁴⁷⁶ VrchS Praha 28.3.2001, 1 Ko 125/01, R 49/2002

⁴⁷⁷ VrchS Praha 16.3.2004, 1 Ko 66/04, SJ 159/2004

⁴⁷⁸ NS 31.7.2003, 29 Odo 10/02, SJ 159/2003

⁴⁷⁹ NS 30.6.2004, 29 Odo 197/2003, SJ 160/2004

⁴⁸⁰ NS 30.6.2004, 29 Odo 199/2003, SJ 161/2004

⁴⁸¹ VrchS Praha 16.2.2001, 1 Ko 14/01, SJ 61/2002

⁴⁸² Srov. jednak § 18 odst. 1 ZKV („Soupis provede správce podle pokynů soudu“) a stanovisko NS 17.6.1998, Cjpn 19/98, R 52/1998 XXIX („Konkurzní soud je oprávněn udělit správci v souvislosti se soupisem podstaty pokyny, které jsou pro jeho další postup závazné“) jednak VrchS Praha 10.1.2000, 1 Ko 363/99, SJ 62/2002 („Rozhodnutími, která konkurzní soud vydává při výkonu své dohlédací činnosti (§ 12 odst. 2 ZKV) jsou i rozhodnutí (...), jimiž upravuje postup správce a součinnost věřitelského výboru při soupisu majetku konkurzní podstaty (...) Dle názoru odvolacího soudu mezi rozhodnutí a opatření (...) náleží (...) rozhodnutí nebo opatření upravující postup správce i součinnost věřitelského výboru (viz ustanovení § 18 – provedení soupisu konkurzní podstaty a jeho ocenění).“)

⁴⁸³ VrchS Praha 29.3.2002, 1 Ko 556/01, R 47/2003

rozhodnutí správce konkurzní podstaty taky až na základě rozvrhového usnesení na konci řízení.⁴⁸⁴ Soud nemá podle zmíněné judikatury⁴⁸⁵ v tomto případě možnost dohledu, jelikož zákon mu nedává takovou působnost. Souhlas soudu k uspokojení pohledávek za podstatou je proto nejenom „nadbytečný“,⁴⁸⁶ ale podle mého názoru i dokonce nepřipustný. Správce by měl mít oprávnění proti takovému soudnímu usnesení se odvolat. Nejvyšší soudní judikatura k této otázce však neexistuje. Závěrem lze konstatovat, že rozšíření pojmu „opatření ve smyslu § 12 ZKV“ judikaturou vedlo k dalekosáhlému zákazu opravných prostředků proti soudním usnesením v konkurzním řízení. Nabývám dojmu, že judikatura vychází v pochybnostech z toho, že soudní rozhodnutí v průběhu konkurzu je rozhodnutím při výkonu dohlédací činnosti dle § 12 ZKV. I když rozdíl mezi dohlédací činností a ostatní činností soudu odpovídá rozdílné funkci konkurzního komisaře a funkci konkurzního soudu podle KŘ 1931,⁴⁸⁷ nemá zákaz opravných prostředků při dohlédací činnosti podle § 66b odst. 2 ZKV oporu v KŘ, jelikož v KŘ platila zásada, že lze rozhodnutí konkurzního soudu i konkurzního komisaře napadat rekurzem, pokud není stanoveno jinak.⁴⁸⁸

c. Výkon práva nucenými soudními opatřeními

Výkon pořádkové pokuty se uskutečňuje v rámci OSŘ⁴⁸⁹ (§§ 53, 251 a násl. OSŘ). V české úpravě nemohou věřitelé resp. věřitelský výbor správci konkurzní podstaty ukládat pokyny, jelikož činnost věřitelského výboru je jen kontrolní,⁴⁹⁰ nikoliv exekutivní. Vnímá-li věřitelský výbor nedostatky ve správě konkurzní podstaty, musí tyto skutečnosti ohlásit soudu, aby činil odpovídající opatření nebo dával pokyny. Navíc české právo ani nezná možnost, aby soud pověřil věřitelský výbor udělením pokynů správci, to znamená, že věřitelský výbor nevstupuje ve vztahu ke správci jako aktivní účastník, ale pouze pasivně, jestliže si správce vyžádá názor věřitelského výboru na určité otázky. Ani soud může nařídít, aby věřitelský výbor dával správci přímo pokyny pro jeho postup v řízení. Zatímco soud může správci

⁴⁸⁴ VrchS Praha 29.3.2002, 1 Ko 556/01, R 47/2003

⁴⁸⁵ Rovněž pravděpodobně VrchS Praha, 10.1.2000, 1 Ko 363/99, SJ 62/2002

⁴⁸⁶ VrchS Praha, 19.6.2003, 1 Ko 238/03, SJ 126/2003

⁴⁸⁷ ZOULÍK, str. 22

⁴⁸⁸ Viz § 192 odst. 2 KŘ 1931

⁴⁸⁹ ZOULÍK, str. 67

⁴⁹⁰ ZOULÍK, str. 70

pokyny podle § 12 odst. 1 ZKV udělit v rámci účelu konkurzu, soud může správci uložit opatření podle § 12 odst. 2 ZKV jenom na základě výslovných zákonných ustanovení.

3. Česká republika – nová úprava

a. Kontrola zákonnosti a účelnosti

§ 11 nové úpravy se shoduje v podstatě se zněním § 12 ZKV,⁴⁹¹ přičemž je soud navíc oprávněn „ukládat povinnosti týkající se činností jednotlivých subjektů řízení.“ Na základě tohoto dodatku může soud ukládat povinnosti nejenom – jako podle dosavadní úpravy – správci, ale i ostatním procesním subjektům insolvenčního řízení, a to zejména dlužníkovi, věřiteli, insolvenčnímu správci, dalšímu správci a likvidátoru dlužníka (§ 9 InsZ). Zákon sice nemluví jednoznačně o uložení povinností jednotlivým subjektům, ale pokud se povinnost týká činnosti některého ze subjektů řízení, týká se rovněž tohoto subjektu samého. Není však jasné, čím se rozumí „subjekt řízení“ ve smyslu § 11 odst. 1 InsZ, resp. může soud ukládat povinnosti i věřitelskému výboru nebo schůzi věřitelů?

Na jedné straně je pojem procesního subjektu vymezen v § 9 InsZ, na straně druhé zní nadpis Hlavy II Obecné části (§§ 9 – 70 InsZ) rovněž „Procesní subjekty“, přičemž Hlava II upravuje taky věřitelské orgány (věřitelský výbor, schůze věřitelů), které však nejsou uvedeny v § 9 InsZ. Jako třetí možnost zbývá výklad pojmu „subjekt řízení“ nezávislý na definici procesního subjektu, a to podle dosavadní⁴⁹² právní doktriny, podle níž se dělí subjekty řízení do třech skupin: procesní subjekty, účastníci řízení a osoby zúčastněné na řízení.⁴⁹³ Věřitelské orgány a insolvenční správce představují podle této doktriny osoby zúčastněné na řízení.⁴⁹⁴ Nové právo však rozšířilo pojem procesních subjektů, jelikož insolvenční správce je nyní procesní subjekt (§ 9 lit. d) InsZ), nikoliv věřitelský orgán. Jelikož Hlava II zahrnuje nejenom procesní subjekty, ale i osoby zúčastněné na řízení, a to věřitelské orgány (§§ 46 – 68 InsZ), bylo by

⁴⁹¹ Srov. rovněž §§ 209 odst. 1, 217 InsZ a § 18 odst. 1 ZKV

⁴⁹² Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 39, uvádí, že procesní subjekty podle InsZ odpovídají procesním subjektům podle stávající úpravy.

⁴⁹³ ZOULÍK, str. 56

⁴⁹⁴ ZOULÍK, str. 57

správnější pojmenovat Hlavu II „*Subjekty řízení*“ místo „*Procesní subjekty*“. §§ 9, 10 InsZ obsahují vymezení dohlédací činnosti od jiných činností soudu a § 11 odst. 1 upravuje věcný rozsah této stejné dohlédací činnosti.⁴⁹⁵ § 10 lit. b) InsZ stanoví jednoznačně, že dohlédací činnosti soudu podléhají jenom procesní subjekty, a to dlužník, věřitelé, insolvenční správce, další správce a likvidátor dlužníka.⁴⁹⁶ Z toho je třeba vyvodit, že soud nemůže dohlížet nad postupem a činností věřitelských orgánů ani jim ukládat povinnosti, týkající se jejich činnosti (§ 11 odst. 1 InsZ). Toto pravidlo je však zmírněno tím, že sice nemůže kontrolovat činnost věřitelského výboru a schůze věřitelů, ale může kontrolovat např. činnost věřitelů jako členů věřitelského výboru a jim i dokonce uložit pořádkové pokuty, neplní-li své povinnosti a mj. taky, porušují-li zákon (srov. § 81 odst. 1 InsZ). Další omezení tohoto pravidla je dáno tím, že soud může zrušit usnesení schůze věřitelů, odporuje-li usnesení společnému zájmu věřitelů (§ 54 odst. 1 InsZ).⁴⁹⁷ Žádné kontrole podléhají však usnesení o způsobu řešení úpadku a usnesení o odvolání správce, atd. (srov. § 54 odst. 1 InsZ). Závěrem lze konstatovat, že soud může omezeně dohlížet i na činnost věřitelských orgánů, a to na základě zvláštních ustanovení zákona.

V záměně pojmu „*názor věřitelského výboru*“ starého práva za pojem „*stanovisko věřitelského výboru*“ nového práva nelze rozpoznat žádnou podstatnou změnu. Jedná se podle mého názoru jenom o změnu slov, nikoliv o změnu závaznosti jednotlivých vyjádření věřitelského výboru. Věřitelský výbor sice dohlíží na činnost insolvenčního správce, nemá však přitom oprávnění dávat správci pokyny. Můžeme proto konstatovat, že systém soudní kontroly dosavadní úpravy byl víceméně převzat do nové úpravy až na jednu výjimku, kdy i dokonce jednotlivý věřitel může insolvenčnímu správci pokyny dávat: Zajištěný věřitel může správci dát závazný pokyn ke správě věci (práva, jiné majetkové hodnoty), která slouží k zajištění jeho pohledávky (§ 230 odst. 2 InsZ).

Nová úprava vymezuje konečně pojmy „*dohlédací činnost*“ a „*rozhodovací činnost*“ soudu. Rozlišení těchto pojmů je na jedné straně nové, jelikož staré právo neobsahovalo definici dohlédací činnosti soudu, a na straně druhé velmi důležité, protože judikatura pro neexistenci

⁴⁹⁵ ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 45

⁴⁹⁶ Rovněž ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 45

⁴⁹⁷ Vzorem pro toto ustanovení byl pravděpodobně § 78 odst. 1 německý InsO

definice rozšířila tento pojem i na případy, které již nepatří podle mého názoru do oblasti dohledu nad ostatními orgány, ale do oblasti nezávislého soudního rozhodování (srov. nahoře, např. soudní rozhodnutí o ukončení dlužníkovy podniku). Tento rozdíl je důležitý, protože není přípustné odvolání proti rozhodnutí soudu při dohlédací činnosti, nestanoví-li zákon jinak (§ 91 InsZ). Zatímco objem rozhodovací činnosti je „vydání rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá“, objem dohlédací činnosti je „výkon dohledu nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhodování o záležitostech s tím souvisejících“ (§ 10 lit. a), b) InsZ). Co se dohlédací činností rozumí, je prý jednoznačné jenom v případech pojmenovaných v zákoně jako dohlédací činnost (srov. §§ 204 odst. 1, 226 odst. 5, 230 odst. 2, 293 InsZ). Ostatně je třeba vycházet z toho, že soud vydává v obou případech rozhodnutí, která mu ukládá zákon (jelikož rozhodnutí je mu ukládáno i při dohledu, např. § 226 odst. 5 InsZ), rozdíl však spočívá v tom, že rozhodnutí podle § 10 lit. b) InsZ mají kontrolní povahu, jelikož souvisí s dohledem nad postupem a činností kontrolovaných procesních subjektů, a rozhodnutí podle § 10 lit. a) InsZ mají původní povahu, protože je soud vydává ze svého bez předchozího úkonu ostatních subjektů. V občanskoprávní doktríně by dohlédací činnosti odpovídal pojem „odvozená působnost“ soudu a rozhodovací činnosti pojem „originární působnost“ soudu. Při dohlédací činnosti soud totiž reaguje na některé konání resp. opomenutí kontrolovaného subjektu, např. napravuje podle § 204 odst. 1 InsZ rozhodnutí insolvenčního správce, kterým neuspokojil zajištěnou pohledávku v průběhu řízení (jde totiž o nápravu opomenutí insolvenčního správce), nebo přezkoumá podle §§ 230 odst. 3, 293 InsZ, jestli insolvenční správce správně odmítl pokyny udělené ze strany zajištěného věřitele nebo ne. Jiná je situace v případě § 226 odst. 5 InsZ, protože žádný jiný procesní subjekt kromě soudu nemá v tomto případě rozhodovací působnost, i když dlužník může uplatnit vyloučení majetku z majetkové podstaty vůči insolvenčnímu správci (§ 226 odst. 1 InsZ). Na základě toho a ve spojení s možností odvolání proti takovým rozhodnutím soudu (§ 226 odst. 5 InsZ) docházím k závěru, že § 226 odst. 5 InsZ nepředstavuje typický případ dohlédací činnosti soudu, je však spíš příkladem rozhodovací činnosti soudu podle § 10 lit. a) InsZ.

Z tohoto hlediska je zapotřebí rozlišovat činnost soudu podle § 10 lit. a), b) InsZ. Pod **dohlédací činnost** spadají podle mého názoru např. soudní potvrzení volby nového insolvenčního správce (§ 29 odst. 2 InsZ),^{498 499} soudní potvrzení volby věřitelského výboru

⁴⁹⁸ Jenom v této souvislosti může soud přezkoumat, jestli správce disponuje platnou smlouvou o pojištění odpovědnosti za škodu; jinak ZELEŇKA v ZELEŇKA, Insolvenční zákon, str. 46, který přiřazuje soudu soustavnou kontrolu, zda tato smlouva byla platně uzavřena a zda toto pojištění stále trvá.

(§ 57 odst. 3 InsZ), soudní souhlas k jednotlivým úkonům ostatních procesních subjektů (např. §§ 39, 289, 298 InsZ), soudní zrušení výpovědi (§ 256 odst. 2 InsZ), rovněž určení předsedy věřitelského výboru (§ 58 odst. 3 InsZ) - soud tím reaguje na opomenutí věřitelského výboru - a soudní rozhodnutí o hlasovacím právu věřitele, jehož pohledávka byla popřena nebo vázána na odkládací podmínku (§ 51 odst. 1, 2 InsZ).⁵⁰⁰ O **rozhodovací činnost** soudu jde v následujících případech:⁵⁰¹ rozhodnutí o přeřazení věřitele do jiné skupiny věřitelů (§ 337 odst. 6 InsZ), jmenování prozatímního věřitelského výboru (§§ 61, popř. 66 odst. 2 InsZ), uložení insolvenčnímu navrhovateli povinnost zaplatit zálohu na náklady insolvenčního řízení (§ 108 InsZ), rozhodnutí o omezení dispozičních oprávnění dlužníka v průběhu reorganizace (§ 332 InsZ), rozhodnutí o ukončení lhůty určené dlužníkovi pro přednostní sestavení reorganizačního plánu (§ 339 odst. 4 InsZ) a rozhodnutí o ukončení provozu dlužníkovy podniku (§ 261 InsZ).

Dohledací činnost obsahuje nejenom kontrolu zákonnosti, ale i kontrolu účelnosti. Soud může totiž přezkoumat, zdali pokyn udělený procesním subjektem směřuje k řádné správě majetkové podstaty, to znamená, zda směřuje např. k rozmnožení majetkové podstaty (§ 230 odst. 1 lit. c) InsZ).

b. Nucená soudní opatření

⁴⁹⁹Nerozhodnutý je ZELENKA, zda § 29 InsZ upravuje rozhodovací činnost soudu (tak ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 45), nebo dohlédací činnost (tak ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 46).

⁵⁰⁰Soudní rozhodnutí podle § 51 odst. 3 InsZ o hlasovacím právu věřitele, jehož pohledávka nebyla ještě zjištěna, je však originární působnost soudu v rámci rozhodovací činnosti; ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 106, uvádí: „*Odstavec 2 (sci. § 52 InsZ) výslovně deklaruje skutečnost, že rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právu věřitelů je rozhodnutím v rámci dohlédací činnosti soudu (§ 11), že proti němu není odvolání přípustné (srovnej § 91) a že jím není insolvenční soud vázán při další schůzi věřitelů (...)*.“ Takový výklad nemá oporu v zákoně. § 52 odst. 2 InsZ stanoví pouze, že proti rozhodnutí soudu o hlasovacím právu věřitelů není přípustný opravný prostředek, nezmiňuje se však o tom, jestli soud přitom rozhodne v rámci dohlédací činnosti nebo nikoliv. Kdyby rozhodnutí o hlasovacím právu byla vždy rozhodnutími při dohlédací činnosti, nebylo by zapotřebí, aby zákon stanovil zvlášť zákaz opravných prostředků dle § 52 odst. 2 InsZ. Platí však § 91 InsZ! Zákaz opravných prostředků je smysluplný pouze v případě, když můžeme konstatovat, že rozhodnutí o hlasovacím právu nejsou jednotvárná, mohou být vydána v rámci dohlédací a v rámci rozhodovací činnosti soudu.

⁵⁰¹Naproti ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 46,... jde o rozhodovací činnosti soudu, jelikož vydává originární rozhodnutí. Tento závěr lze odůvodnit i tím, že §§ 337 odst. 6, 61 odst. 3, 332 odst. 2, 339 odst. 5, 261 odst. 2 InsZ výslovně dovoluje opravné prostředky proti takovému rozhodnutí soudu. Jednalo-li by se o rozhodnutí při dohlédací činnosti, nebylo by toto vyloučení zapotřebí, jelikož vyloučení opravných prostředků by vyplývalo z ustanovení § 91 InsZ. Skutečnost, že zákon výslovně vyloučení obsahuje, svědčí podle mého názoru o tom, že soudní rozhodnutí v tomto případě není dohlédacím rozhodnutím.

Nové právo stanoví, že insolvenčnímu správci lze uložit pořádkovou pokutu nejvýše do částky Kč 200.000,-, nesplní-li povinnost uloženou mu soudem nebo řádně neplní jiné své povinnosti (§ 81 odst. 2 InsZ).⁵⁰² Maximální výše pokuty představuje dvojnásobek dosavadní úpravy. Důvodová zpráva odůvodňuje zvýšení pořádkové pokuty v případě insolvenčního správce jeho procesním postavením.⁵⁰³ Soud může uložit správci pořádkové pokuty i opakovaně, a to za každé jednotlivé porušení jeho povinností, úhrnná částka však nesmí přesahovat Kč 200.000,-. V literatuře se setkáváme s názorem, že jednotlivá pořádková pokuta nesmí v souladu s § 53 OSŘ přesahovat Kč 50.000,-.⁵⁰⁴ Podle tohoto lze jednotlivou pořádkovou pokutu proto uložit čtyřikrát až celková částka dosáhne částky Kč 200.000,-. Neplní-li správce své povinnosti ani přes takto uložené pokuty, přichází v úvahu zproštění správce funkce pro porušení povinností, a to z úřední moci, nebo na návrh věřitelského orgánu nebo dlužníka (§ 32 odst. 1 InsZ).

Další prostředky ke kontrole insolvenčního správce jsou stanovené na jiných místech zákona: Soud kontroluje, jestliže správce má uzavřenou platnou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu (§ 23 InsZ), soud dává správci souhlas se zadáním jeho činnosti třetím osobám na účet majetkové podstaty (§ 39 odst. 2 InsZ),⁵⁰⁵ soud přezkoumá pokyny zajištěného věřitele, jež správce odmítl (§ 230 odst. 2 InsZ), soud souhlasí jako doposud se zpeněžením mimo dražbu, s vydáním výtěžku zpeněžení zajištěným věřitelům a s vyloučením nedobytných pohledávek (§§ 289, 298, 227 InsZ) a ukončuje provoz dlužníkovy podniku (§ 261 odst. 2 InsZ). Navíc může snížit resp. zvýšit odměnu správce (§ 38 odst. 3 InsZ). Věřitelskému výboru přísluší nově oprávnění ovlivňovat určení správcovy odměny tím, že insolvenční soud může podle okolností případu snížit nebo zvýšit odměnu insolvenčního správce po předchozím projednání s věřitelským výborem (§ 38 odst. 3 InsZ). Jako důvod ke snížení odměny uvádí zákon mj. skutečnost, že insolvenční správce porušil některou ze svých povinností. I když stanovisko věřitelského výboru vyslovené v rámci tohoto projednání není závazné pro rozhodnutí soudu o případném snížení odměny, může mít věřitelský výbor nepřímý vliv na soudní rozhodnutí

⁵⁰² Novum představuje i oprávnění soudu uložit pořádkovou pokutu i těm členům věřitelského výboru, kteří neplní své povinnosti. Rozdíl mezi pokutami uloženými členům věřitelského výboru a insolvenčnímu správci spočívá v nejvyšších hranicích: Zatímco správci lze uložit nejvýše pokutu Kč 200.000,-, členům věřitelského výboru lze uložit úhrně i vyšší částku, jelikož § 81 odst. 1 InsZ odkazuje jenom na § 53 OSŘ, aniž by omezil maximální pokutu, jak je to stanoveno v § 81 odst. 2 InsZ. Z toho vyplývá, že členům věřitelského výboru lze za každé porušení uložit pořádkovou pokutu ve výši Kč 50.000,-.

⁵⁰³ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 82

⁵⁰⁴ ZELENKA v ZELENKA, Insolvenční zákon, str. 145

⁵⁰⁵ Vůči dosavadní úpravě, která vyžadovala pouze souhlas věřitelského výboru, je to zpřísnění soudní kontroly.

tím, že doloží soudu správcovo porušení povinností. Soud však nemá povinnost snížit odměnu ani v případě doloženého porušení správcových povinností.

c. Výkon práva nucenými soudními opatřeními

Výkon pořádkové pokuty se řídí podle dosavadní úpravy ustanoveními §§ 53, 251 a násl. OSŘ. Působnost věřitelského výboru je stejná jako v starém právu, to znamená, že výbor může insolvenční soud pouze upozornit na nedostatky a popř. podat soudu návrh na jejich odstranění včetně návrhů na uložení procesních sankcí (§ 58 odst. 2 lit. i) InsZ) tak, že soud by pak činil opatření k odstranění nedostatků. Věřitelský výbor je totiž nadále omezen na pasivní kontrolu bez možnosti udělit správci pokyny. Vliv věřitelského výboru přibývá ale tím, že mu zákon svěřuje výslovné oprávnění navrhopvat finanční sankce proti správci (§§ 38 odst. 3, 58 odst. 2 lit. i) InsZ) včetně možnosti odvolání v případě zamítnutí soudem (§ 304 InsZ, §§ 53, 201 a násl. OSŘ). K zřetelnému zlepšení dochází ve prospěch zajištěných věřitelů, jelikož mohou rozhodovat o správě a o zpeněžení jejich zástavy (§§ 230, 293 InsZ). Ačkoliv správce je dle zákona zásadně vázán pokynem některého zajištěného věřitele, může vykonání pokynu odmítnout, má-li pochybnosti o účelnosti takového pokynu, a bezodkladně žádat soud o přezkoumání pokynu. Rozhodnutí soudu o takovém pokynu je konečné (§§ 91, 230 odst. 2 InsZ). K svědomitému a odbornému výkonu funkce insolvenčního správce patří proto i předběžné přezkoumání takových pokynů z hlediska účelnosti, v žádném případě nesmí správce vykonávat takové pokyny bez rozvahy, jinak odpovídá za případnou škodu.

4. Porovnání

Ačkoliv nová česká úprava soudního dohledu vychází v podstatě ze staré úpravy, vykazuje nové právo zlepšení v tom smyslu, že oprávnění a působnosti jednotlivých subjektů jsou vymezeny jednoznačněji, a to zavedením výslovných ustanovení v zákoně, např. dohled nad činností schůze věřitelů prostřednictvím zrušení usnesení schůze věřitelů nebo dohled nad činností věřitelského výboru prostřednictvím uložení pořádkové pokuty jeho jednotlivým

členům. Nové je taky zvýšení pořádkové pokuty správci a zároveň zavedení pořádkových opatření vůči členům věřitelského výboru. Neexistence horní hranice v posledně zmíněném případě může být opodstatněná tím, že členové výboru mohou kdykoliv z funkce odstoupit (§ 65 odst. 1 InsZ), insolvenční správce však může být jenom odvolán nebo zproštěn soudem (§§ 31, 32 InsZ). Silnější vliv věřitelského výboru v nové úpravě se projevuje tím, že výbor může navrhopvat uložení pořádkové pokuty správci a snížení jeho odměny (§§ 38 odst. 3, 58 odst. 2 lit. i) InsZ). Jinak je působnost věřitelského výboru stejná jako podle starého práva – hraje nadále pasivní úlohu při dohledu nad činností insolvenčního správce.

Ve všech přezkoumaných úpravách vykonává soud rozsáhlou kontrolu nad činností insolvenčního správce, a to jak z hlediska zákonnosti, tak z hlediska účelnosti. Možnosti ovlivňovat chování správce jsou podle nové české úpravy však omezeny. Jenom zajištění věřitelé mohou insolvenčnímu správci dávat pokyny ohledně správy majetkové podstaty, ostatní věřitelé a věřitelské orgány takové právo nemají. Zatímco věřitelský výbor se může vyjádřit k určitým otázkám insolvenčního řízení, stanoví-li to soud, ostatní věřitelé nemohou se přímo vyjádřovat k činnostem insolvenčního správce, nemohou se ani obrátit na soud, jelikož možnost vyjádřit se a podat návrhy týkající se průběhu řízení přísluší pouze věřitelskému výboru. Pokud některý věřitel má námitky proti chování nebo činnostem insolvenčního správce, musí tyto skutečnosti hlásit věřitelskému výboru, který pak může vyvolat soudní kontrolu. Rakouské právo poskytuje nezajištěným věřitelům možnost stěžovat si u soudu na chování insolvenčního správce (§ 84 odst. 2 KO). Ačkoliv soudní rozhodnutí o takové stížnosti je konečné, je výhodou stížnosti přímý přístup k soudu ve prospěch nezajištěných věřitelů. Naopak, rakouský insolvenční správce nemusí jenom poslouchat pokyny udělené věřitelským výborem, stanoví-li to soud, musí si i bez soudního rozkazu zpravidla vyžádat stanoviska věřitelského výboru před důležitými opatřeními (§ 114 odst. 1 KO).

Zatímco nové české právo umožňuje soudu přezkoumání usnesení schůze věřitelů jenom z hlediska společného zájmu věřitelů, rakouské právo povoluje soudu přezkoumání a případné zrušení nejenom usnesení věřitelského výboru, ale i zrušení usnesení schůze věřitelů, a to vždy z důležitých důvodů (§ 95 odst. 2 KO); výjimečně může soud dokonce nahradit usnesení věřitelských orgánů vlastním usnesením (§ 95 odst. 3 KO). V této souvislosti je patrná dalekosáhlá rakouská soudní převaha proti autonomii věřitelů (dle nové české úpravy), kde

usnesení věřitelského výboru vůbec nelze napadnout a usnesení schůze věřitelů jenom omezeně (srov. § 54 InsZ). V žádném případě však nepřipouští česká úprava náhradu usnesení věřitelských orgánů usneseními soudu. Další podstatný rozdíl mezi českou a rakouskou kontrolou věřitelských usnesení spočívá v tom, že rakouský soudce může přezkoumat věřitelské usnesení z úřední moci do týdne od přijetí, český soudce však jenom na návrh oprávněné osoby do skončení příslušné schůze věřitelů. Ustanovení § 54 InsZ a § 95 KO jsou vzorové příklady pro zcela odlišnou koncepci soudního dohledu v Rakousku a v České republice: Zatímco soud v Rakousku provádí obecnou kontrolu všech věřitelských usnesení z úřední moci, soud v České republice uskutečňuje kontrolu z hlediska společného zájmu věřitelů jenom na návrh insolvenčního správce nebo insolvenčního věřitele.

Zatímco věřitelé resp. věřitelské orgány mají v českém právu na chování insolvenčního správce jenom nepřímý vliv, a to přes intervenci věřitelského výboru a následně soudu, rakouští věřitelé a věřitelské orgány mají na jeho osobu přímější vliv, jelikož si mohou přímo stěžovat a věřitelský výbor se může ke všem důležitým otázkám vyjádřovat a dávat správcí se souhlasem soudu i pokyny. Můžeme proto konstatovat, že postavení českých věřitelů je v oblasti dohledu nad činností insolvenčního správce slabší než v Rakousku, v oblasti soudního dohledu nad rozhodováním věřitelských orgánů je postavení českých věřitelů však silnější než v Rakousku.

Patrné je, že české právo obsahuje dalekosáhlý zákaz opravných prostředků při dohlédací činnosti soudu, ale i při rozhodovací činnosti soudu. V prvním zmíněném případě vyplývá tento zákaz z ustanovení § 91 InsZ, v druhém případě se tento zákaz nachází v jednotlivých ustanoveních zákona (např. 261 odst. 2 InsZ). Zákaz opravných prostředků zná rakouské právo pouze při soudních rozhodnutích vydaných na základě stížnosti některého věřitele, některého člena věřitelského výboru nebo dlužníka (§ 84 odst. 3 KO). Jinak obsahuje § 176 KO obecné právo na odvolání proti soudním rozhodnutím, např. dlužník je oprávněn napadnout soudní usnesení o ukončení provozu dlužníkova podniku.⁵⁰⁶

⁵⁰⁶ OLG Linz 16.7.1998, 2 R 174/98s (MOHR, § 115 E44)

V. ODPOVĚDNOST SPRÁVCE VŮČI VĚŘITELŮM

I. Rakousko

a) Odpovědnost za škodu v rakouském právu – exkurz⁵⁰⁷

Rakouská doktrína odpovědnosti za škodu vychází z toho, že každý poškozený nese škodu na vlastních věcech nebo na vlastním zdraví sám (§ 1311 ABGB).⁵⁰⁸ Aby jiná osoba nahradila takovou škodu, musí být splněny některé předpoklady.⁵⁰⁹

- I. škoda

- II. příčinná souvislost (mezi chováním potenciálního škůdce a škodou) podle *conditio sine qua non*

- III. adekvátní příčinná souvislost, tj. chování potenciálního škůdce není podle obvyklého chodu věcí zcela nevhodné ke způsobení takové škody a toto chování se nestalo podmínkou škody jenom na základě výjimečné souhry okolností

- IV. protiprávnost, tj. jednání je protiprávní, jestliže odporuje zákazům nebo příkazům právního řádu nebo dobrým mravům (§ 1294 ABGB), přičemž takové příkazy nebo zákazy mohou vznikat i na základě právních úkonů (např. smluv).⁵¹⁰

⁵⁰⁷ Stručný přehled poskytuje ZANKL, *Bürgerliches Recht*⁸, 137 a násl.

⁵⁰⁸ Odpovědnost konkurzního správce je odpovědností za škodu způsobenou zaviněním (§§ 1293 a násl. ABGB); vedle odpovědnosti za zavinění existuje ještě odpovědnost za nebezpečné činnosti („Gefährdungshaftung“) např. podle §§ 1319, 1320 ABGB, a odpovědnost za (přípustný) zásah do vlastních („Eingriffshaftung“) práv, např. podle §§ 364a, 1306a ABGB.

⁵⁰⁹ Tento přehled je jenom stručný, přičemž věnuji větší pozornost souvislosti mezi účelem normy a škodou (V.), jelikož se jedná o předpoklad náhrady škody, který česká právní doktrína zatím nezná.

⁵¹⁰ ZANKL, 141

V. souvislost mezi účelem normy a škodou („*ochranný účel resp. ochranná oblast porušené normy*“⁵¹¹), tj. na základě protiprávního jednání odpovídá škůdce jenom za škodu, které porušená norma chtěla podle svého účelu zabránit. Ochranný účel normy stanoví, kterým škodám chtěla porušená norma zabránit, tj. ohledně kterých škod je porušena norma „*ochranná norma*“.⁵¹² V případě porušení ochranné normy odpovídá osoba, která ji porušila, za veškeré škody, k jejichž zabránění porušená norma směřovala.⁵¹³ Škůdce však může namítat, že taková škoda by vznikla i v případě jeho zákonného chování.⁵¹⁴

VI. zavinění, tj. výčitka protiprávního jednání, pokud škůdce byl podle svých subjektivních schopností s to poznat protiprávnost svého jednání a chovat se podle toho,

- přičemž se důkazní břemeno řídí zásadně ustanovením § 1296 ABGB (závazky ex delicto), a
- v případě smluvních a zákonných závazků ustanovením § 1298 ABGB (závazky ex contractu a ex lege).

§ 1298 ABGB představuje obrácení důkazního břemene při zavinění, to znamená, pokud poškozený prokáže vznik škody, příčinnou souvislost, adekvátní souvislost, protiprávnost a souvislost mezi účelem normy a škodou (I – V), předpokládá se, že škůdce škodu zavinil. Obrácení důkazního břemene podle § 1298 ABGB platí i v případě porušení ochranné normy

⁵¹¹ Německy: „*Schutzweck der Norm*“

⁵¹² Německy: „*Schutzgesetz*“ podle § 1311 ABGB

⁵¹³ Např. § 69 odst. 2 KO stanoví, že dlužník musí navrhnout prohlášení konkurzu během období 60 dnů po vzniku předlužení, resp. platební neschopnosti. V právní doktríně je nesporné, že § 69 odst. 2 je ochranná norma ve prospěch věřitelů, kteří utrpí oddáleným prohlášením konkurzu škodu, přičemž tato škoda spočívá ve snížení konkurzní kvóty: Např. se s.r.o. stává 31.3. platební neschopnou; kdyby jednatel této s.r.o. podal návrh na prohlášení konkurzu včas, dostali by věřitelé k dni 31.3. („*Altgläubiger*“) kvótu ve výši 20 %; ve skutečnosti navrhuje jednatel prohlášení konkurzu až 31.10.; věřitelé dostanou na základě oddáleného prohlášení konkurzu pouze kvótu ve výši 15 %; rozdíl ve výši 5 % mohou uplatnit po zrušení konkurzu z titulu náhrady škody (§ 69 odst. 5 KO). Naproti tomu bylo v právní doktríně sporné, zda ochranný účel ustanovení § 69 odst. 2 KO chrání i věřitele, kteří nabyli pohledávky až po 31.3. do prohlášení („*Neugläubiger*“), anebo taky společníky nově nastupující do insolventní společnosti po 31.3. Rozhodnutím OGH 20.3.2007, 4 Ob 31/07y shledal OGH, že ochranný účel ustanovení § 69 odst. 2 chrání jak nové věřitele, tak nově nastupující společníky. To znamená, že tyto osoby mohou uplatnit škodu, která jim vznikla na základě nástupu do společnosti po 31. 3 2007 nebo škodu, která jim vznikla tím, že nabyli proti dlužníkovi pohledávku po 31.3.

⁵¹⁴ Německy: „*Einwand des rechtmäßigen Alternativverhaltens*“

(§§ 1298, 1311 věta druhá ABGB). § 1296 ABGB naproti tomu stanoví obecné pravidlo, podle něhož poškozený musí prokázat všechny podmínky náhrady škody, to znamená i zavinění. Závěrem lze konstatovat, že odpovědnost ex contractu je pro poškozeného v rakouském právu výhodnější, a to nejenom kvůli obrácení důkazního břemene, ale i kvůli rozšířené odpovědnosti pomocníků (§ 1313a místo § 1315 ABGB). V případě odpovědnosti ze smluvního vztahu odpovídá škůdce za škodu, kterou způsobily osoby, které škůdce při plnění svého smluvního vztahu používal (např. zaměstnance, ostatní pomocníky) jako kdyby způsobil škodu sám (§ 1313a ABGB). Pro škůdce je naopak mnohem výhodnější odpovědnost mimosmluvní, jelikož škůdce odpovídá za škodu, kterou způsobili jeho pomocníci, jenom tehdy, když používal neschopné nebo povědomě nebezpečné osoby (§ 1315 ABGB).

ABGB obsahuje další podstatné rozlišení, a to rozlišení měřítka odpovědnosti škůdce: § 1297 ABGB stanoví domněnku, že „každý, kdo má rozum, jest schopen takového stupně bedlivosti a pozornosti, jehož lze užití při obyčejných schopnostech. Kdo však při jednáních, při nichž se zkracují práva jiného, opomine tento stupeň bedlivosti nebo pozornosti, dopouští se nedopatření.“ Postupuje-li škůdce bez takové řádné pečlivosti a pozornosti, jedná nedbale. V případě obrácení důkazního břemene se totiž škůdce může zprostit odpovědnosti tím, že prokáže skutečnosti vylučující jeho nedbalost, např. nemohl i při řádné pečlivosti předvídat škodu. Přísnější měřítko odpovědnosti obsahuje ustanovení § 1299 ABGB pro znalce resp. odborníky, přičemž znalcem resp. odbornou osobou je každá osoba, která vykonává činnosti vyžadující zvláštní schopnosti (např. lékaři, advokáti, daňoví poradci, řemeslníci, špeditéři, apod.). Ustanovení § 1299 ABGB požaduje po osobách, které „se veřejně přiznávají k nějakému úřadu, k umění, k živnosti nebo k řemeslu, anebo kdo, nejsou nucen, dobrovolně převezme jednání, jehož provedení vyžaduje zvláštní umělecké znalosti nebo neobyčejnou bedlivost, dává tím znáti, že si přičítá potřebnou bedlivost a potřebné, ne obyčejné znalosti; musí tedy odpovídati za jejich nedostatek.“ Odpovědnost podle § 1299 ABGB je objektivní, jelikož znalec se nemůže zprostit odpovědnosti tím, že neměl – popř. i bez svého zavinění – znalosti, které by musel k výkonu takové činnosti mít. Nemá-li totiž potřebné znalosti, odpovídá za škodu způsobenou tímto nedostatkem.⁵¹⁵ Objektivní měřítko odpovědnosti je relevantní i v případě odpovědnosti správce konkurzní podstaty, jelikož správce konkurzní

⁵¹⁵ Podivuhodnou podobnost myšlenky ustanovení § 1299 OZO vykazuje konstatování DĚDIČE, ObchZ, 605: „Rozdíl je v tom, že u povinnosti odborné péče nelze přihlížet ke znalostem, kvalifikaci, a zkušenostem **konkrétní** osoby, zatímco při požadavku náležitě péče ano.“

podstaty má důkazní břemeno, že vynaložil při výkonu své funkce požádanou pečlivost podle § 1299 ABGB.⁵¹⁶

b) Odpovědnost správce podle občanského práva

aa) Obecné poznámky

Odpovědnost správce vyplývá z ustanovení § 81 odst. 3 KO, podle něhož odpovídá správce všem zúčastněným osobám za škody na majetku vyvolané protiprávním výkonem své funkce. Jelikož § 81 odst. 3 KO zakládá zvláštní právní vztah mezi správcem a zúčastněnými osobami a ukládá správci určité zákonné povinnosti vůči zúčastněným osobám,⁵¹⁷ platí v případě správce obrácení důkazního břemene podle § 1298 ABGB a rozšířená odpovědnost za jednání pomocníků podle § 1313a ABGB.⁵¹⁸

Právní postavení správce ve vztahu k majetkové podstatě a k třetím osobám se podobá určitým způsobem právnímu postavení statutárního orgánu kapitálové společnosti ve vztahu k společnosti a k věřitelům resp. společníkům. Majetková podstata se sice liší od kapitálových společností tím, že není právnickou osobou, převažující názor vychází přesto z toho, že majetková podstata je samostatný držitel práv a povinností, i když není právnickou osobou, a správce je její soudem ustanovený orgán s určitými soudem stanovenými působnostmi.⁵¹⁹ Jak odpovídá společnost za protiprávní jednání statutárního orgánu vůči věřitelům, tak odpovídá i statutární orgán sám za vlastní protiprávní jednání vůči věřitelům, jsou-li splněny výše uvedené předpoklady na náhradu škody.⁵²⁰ Podobně odpovídá správce konkurzní podstaty za vlastní protiprávní jednání podle § 81 odst. 3 KO, přičemž zároveň existuje i odpovědnost majetkové podstaty samé. Nároky na náhradu škody lze proto uplatňovat buď přímo proti správci (přičemž uplatňování v průběhu konkurzu je omezeno – viz lit. bb), anebo proti

⁵¹⁶ OGH 8 Ob 110/02p (MOHR §81 E2) = AnwBl 2003/3, 101 a násl.+ (DUURSMA-KEPPLINGER)

⁵¹⁷ FEIL, § 81 pozn. 9

⁵¹⁸ FEIL, § 81 pozn. 14

⁵¹⁹ BUCHEGGER/HOLZHAMMER/ROTH, str. 46: „Die Konkursmasse ist ein rechts- und parteifähiges Gebilde“; PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 490: „der Konkursmasse für die Konkursdauer die Eigenschaft (...) einer provisorisch rechts- und parteifähigen Vermögensmasse zuerkenn.“

⁵²⁰ Obchodněprávní doktrína zůstává názor, že statutární orgán je odpovědný v prvé řadě vůči společnosti, která může po uspokojení věřitelů pak uplatňovat regres vůči němu. Přímá odpovědnost statutárního orgánu však přichází v úvahu, jestliže jednatel poruší právní předpis za účelem ochrany věřitelů, např. § 69 KO.

majetkové podstatě ve formě pohledávky za majetkovou podstatou (§ 46 odst. 1/5 KO).⁵²¹ Jedná se totiž o solidární odpovědnost.

Správce konkurzní podstaty vykonává sice funkci ve veřejném zájmu, není však veřejný orgán jako např. konkurzní soud nebo notář. Jeho odpovědnost se proto řídí ustanoveními občanského práva (ABGB), nikoliv AHG (zákon o odpovědnosti státních orgánů při výkonu jejich funkce), nevykonává-li soudní příkaz.⁵²² Ale i v případě, že vykonává soudní příkaz, má právní doktrína za to, že odpovídá jen podle občanského práva (ABGB).⁵²³

bb) Škoda

Konkurzněprávní doktrína rozlišuje v případě odpovědnosti v konkurzním řízení dva druhy škod, a to hromadné škody a jednotlivé škody. Toto rozlišování představuje specifikum konkurzního práva, které občanské právo nezná, a které je rozhodující pro způsob vymáhání nároků na náhradu škody vůči správci.⁵²⁴ **Hromadná škoda** resp. škoda na podstatě je dána, jestliže následky protiprávního jednání správce způsobí snížení konkurzní podstaty,⁵²⁵ např. zničení věcí z konkurzní podstaty, neuplatnění nároků z konkurzní podstaty, zcizení majetkové podstaty pod skutečnou hodnotou, apod.⁵²⁶ Takové škody lze uplatňovat v průběhu konkurzu jenom v rámci řízení o vyúčtování správce (§§ 121 a násl. KO),⁵²⁷ přičemž soud může správci uložit náhradu škody, např. vrácením obdržené odměny zpátky do majetkové podstaty.⁵²⁸ Členové věřitelského výboru, věřitelé a dlužník mají vliv na soudní rozhodnutí tím, že mohou podat námitky proti vyúčtování správce a upozornit soud na nedostatky ve výkonu jeho funkce (§ 121 odst. 3 KO), soud může i na základě takových nedostatků odvolat správce z funkce. Po odvolání správce z funkce během řízení může uplatňovat nároky na náhradu škody vůči dosavadnímu správci pouze nově ustanovený správce. Dlužník a věřitelé k tomu nejsou oprávněni, protože nárok na náhradu škody vůči stávajícímu správci přísluší majetkové podstatě, kterou zastupuje v konkurzu výlučně správce majetkové podstaty. Jenom po zrušení konkurzu mají i ostatní zúčastněné osoby možnost uplatňovat svoji škodu ve

⁵²¹ OGH 30.9.1986 JBl 1987, 53; OGH 30.5.1994, 1 Ob 503/94 (MOHR § 46 E117)

⁵²² OGH 4.4.1963, 5 Ob 23/63 = SZ 36/57 = EvBl 1963/348, str. 471 = JBl 1964, str. 42

⁵²³ HIERZENBERGER/RIEL v KONEČNÝ/SCHUBERT, Kommentar zu den Insolvenzgesetzen, §§ 81, 81a pozn. 13; OGH 18.5.1988, 3 Ob 522/88 = SZ 61/128;

⁵²⁴ OGH 8 Ob 37/03d ZIK 2004/161, 128 (MOHR §81 E19)

⁵²⁵ OGH 8 Ob 37/03d ZIK 2004/161, 128 (MOHR §81 E20)

⁵²⁶ FEIL, § 81 pozn. 12

⁵²⁷ Výjimku tvoří § 112 odst. 2 KO a § 28 ZPO

⁵²⁸ OGH 31.3.1987 SZ 60/58 (MOHR § 124 E6)

sporném řízení.⁵²⁹ Zatímco věřitelé mohou uplatňovat škodu ve výši snížení své kvóty, to znamená ve výši rozdílu mezi kvótou, kterou obdrželi na základě rozvrhového usnesení, a kvótou, kterou by dostali, jednali-li by správce podle práva („škoda kvóty“); dlužník může uplatňovat škodu na základě snížení majetkové podstaty pouze tehdy, když byli sice uspokojeni všichni věřitelé ze snížené podstaty, ale dlužník z podstaty už nic nedostal. Nebýt protiprávního jednání, správce by dostal zbytek z podstaty. Na otázku, zda dlužník může po zrušení konkurzu obecně uplatňovat náhradu škody, existují dva názory: Novější judikatura a část právní doktríny přiznávají dlužníku po zrušení konkurzu obecný nárok na náhradu škody vůči správci.⁵³⁰ Druhá část právní doktríny má za to, že dlužník nemůže uplatňovat nárok na náhradu škody ani po zrušení konkurzu, jelikož škoda vznikla na straně konkurzní podstaty a v důsledku toho na straně věřitelů ve formě škody kvóty.⁵³¹

Naproti tomu lze uplatňovat **jednotlivé škody**, tj. škody, které se týkají jenom jednotlivých poškozených jak v průběhu konkurzu, tak po zrušení konkurzu, např. nárok dlužníkovy zaměstnance na náhradu škody pro neplnění pohledávky za majetkovou podstatou (odměna).⁵³² Dlužník může rovněž uplatňovat náhradu škody, když správce zasahoval do jeho majetku z konkurzu vyloučeného, nebo když se správce vzdal nedobytných pohledávek resp. zničil nezcizitelné věci, aniž by je přenechal dlužníkovi (§ 119 odst. 5 KO).

cc) Měřítko odpovědnosti správce – protiprávnost

Východiskem měřítka odpovědnosti správce konkurzní podstaty jsou znalosti a schopnosti, které lze u správce konkurzní podstaty obvyklé z hlediska *ex ante* předpokládat.⁵³³ Na základě tohoto měřítka se posuzuje, zda správce porušil „*specifické konkurzněprávní povinnosti*“, tj. povinnosti zakotvené v KO. Porušení jiných povinností se posuzuje podle obecných pravidel o náhradě škody, nikoliv podle § 81 odst. 3 KO.⁵³⁴ Rozhodnutí správce vyvolávající jeho odpovědnost jsou např.:

⁵²⁹ Stálá judikatura; srov. OGH 8 Ob 74/02w; OGH 8 Ob 37/03d (MOHR, § 122 E3, § 81 E21)

⁵³⁰ PETSCHER/RIEMER/SCHNEIDER, str. 171; OGH 2.7.2002, 8 Ob 110/02p;

⁵³¹ CHALUPSKÝ/DUURSMA-KEPPLINGER v BÜCHEGGER, Insolvenzrecht, § 81 pozn. 103 a násl.

⁵³² OGH 8 Ob 74/02v; OGH 8 Ob 37/03d

⁵³³ OGH 22.6.1999, 4 Ob 134/99f; PETSCHER/RIEMER/SCHNEIDER, str. 170, podle nichž odpovídá správce za nedostatek znalostí a schopností nezbytných pro výkon konkrétní funkce, např. za provozněekonomické znalosti a schopnosti k provozování velkého podniku.

⁵³⁴ OGH 4 Ob 134/99f ZIK 1999, 169 (MOHR § 81 E14); mimo konkurzněprávní povinnosti přichází v úvahu odpovědnost podle obecných pravidel dle §§ 1293 a násl. ABGB, např. § 1295 odst. 2 ABGB dle OGH 18.4.2007, 8 Ob 3/07k „náklady

- Správce odpovídá věřitelům za podstatou za neplnění závazků vzniklých v rámci provozování dlužníkovy podniku (pohledávky za podstatou), jestliže musel při vzniku takových závazků vycházet z toho, že je nebude schopen z konkurzní podstaty plnit,⁵³⁵ přičemž toto neplnění – jak Nejvyšší rakouský soud pak upřesnil – musí být „převážně pravděpodobné.“ Jestliže platební neschopnost konkurzní podstaty s převážnou pravděpodobností nenastane, odpovědnost správce nevzniká. Ve stejném rozhodnutí Nejvyšší soud stanovil, že správce neodpovídá za nesprávnou prognózu dalšího provozu dlužníkovy podniku, „*jestliže této prognose by mohlo být zabráněno z hlediska ex post jenom na základě specifických znalostí a schopností jiného povolání, pokud hodnocení vyhlídek na úspěšné pokračování v provozu dlužníkovy podniku nebylo podle poznávacího horizontu předpokládaného u advokáta zvláště složité*“, a nebylo proto zadáno toto hodnocení třetí osobě z jiného povolání podle § 81 odst. 4 KO.⁵³⁶ § 81 KO stanoví totiž objektivní měřítko pečlivosti, podle něhož správce odpovídá za znalosti a schopnosti, které by srovnávací osoba z okruhu správců konkurzní podstaty vynaložila místo konkrétního správce v konkrétním případě na základě informací, které mu byly k dispozici.
- Odpovědnost správce může vzniknout, nejenom když pokračuje v provozování dlužníkovy podniku, ale i v případě, že navrhuje ukončení provozování bez existence zákonných předpokladů podle § 115 KO.⁵³⁷ Zatímco při pokračování odpovídá věřitelům, kteří utrpěli ztrátu na pohledávkách za podstatou, při ukončení odpovídá dlužníkovi.
- Jinak odpovídá správce za neznalost zákona, neodpovídá však za následky jeho nesprávného, ale možného a obhajitelného výkladu.⁵³⁸

procesu jako škoda protistrany“ nebo § 874 dle OGH 17.3.1998, 10 Ob 70/98m „opomenuté vysvětlení správcí při prodeji nemovitostí“)

⁵³⁵ OGH 8.3.1995, 9 ObA 2/95; viz MOHR, § 81 E 51 s dalšími odkazy

⁵³⁶ OGH 26.7.1996, 1 Ob 2050/96v = SZ 69/170; viz MOHR, § 81 E 58 s dalšími odkazy;

⁵³⁷ OGH 2.7.2002, 8 Ob 110/02p = AnwBl 2003/2, str. 101 a násl. (DUURSMA-KEPPLINGER)

⁵³⁸ OGH 21.1.1959 JBl 1959, 416; OGH 19.12.1986 SZ 59/35 (MOHR §81 E3, 4)

- Správce odpovídá i za škody, které vznikly tím, že si nevyžádal usnesení věřitelského výboru,⁵³⁹ že opomíjí vedení odpůrčího řízení, neuspokojuje pohledávky za majetkovou podstatou a na vyloučení věcí,⁵⁴⁰ nesprávně provádí rozvrh výtěžku ze zpeněžení podstaty, nabývá nepřípustně věci z majetkové podstaty, zpeněžuje majetek třetí osoby (např. na základě výhrady vlastnictví) bez zkoumání,⁵⁴¹ etc.

Zvláštní pozornost si zaslouží otázka, vznikne-li odpovědnost správce, když konkurzní věřitelé (schůze věřitelů nebo věřitelský výbor) schválí některé jeho jednání. Podobná je situace, když konkurzní věřitelé odmítají některé jednání správce, správce ale on přesto zamítnutou činnost provádí.

dd) Ochranná oblast porušené normy

§ 81 odst. 3 KO jako ochranná norma chrání určitý okruh lidí (zúčastněné osoby) před určitými škodami (v souvislosti s porušením konkurzněprávních povinností). Uvnitř ochranné oblasti jsou – jak výše uvedeno – konkurzní věřitelé, věřitelé za podstatou, oddělení věřitelé, dlužník, vně ochranné oblasti jsou vydražitel dlužníkovy nemovitosti,⁵⁴² nabyvatel dlužníkovy nemovitosti v případě zpeněžení mimo dražbu⁵⁴³ nebo dlužníkova žena mající nárok na výživu.⁵⁴⁴

ee) Zproštění odpovědnosti schválením konečné faktury

Věřitelé nemají možnost zprostit správce případné odpovědnosti za škodu, mohou však námitkami vyvolat soudní kontrolu konečné faktury (§ 121 odst. 3 KO), čímž soud musí rozhodnout o případném nároku konkurzní podstaty na náhradu škody (§ 122 odst. 2 KO). Různé názory existují na otázku, jaký vliv má soudní schválení konečné faktury na odpovědnost správce. Převažující část právní doktríny a judikatury má za to, že správce není soudním schválením konečné faktury zbaven odpovědnosti.⁵⁴⁵ Druhá část právní doktríny

⁵³⁹ FEIL, § 81 pozn. 8

⁵⁴⁰ OGH 7.7.1998, 5 Ob 169/98h

⁵⁴¹ OGH 12.7.1990, 8 Ob 11/89 = SZ 63/138 = ÖBA 1991, str. 138;

⁵⁴² OGH 14.4.1998, 10 Ob 62/98k

⁵⁴³ OGH 17.3.1998, 10 Ob 70/98m

⁵⁴⁴ OGH 8.6.1966, 5 Ob 96/66 = SZ 39/105 = EvBl 1966/504 (k vyrovnacímu řízení)

⁵⁴⁵ WEGAN, str. 110; OGH 21.1.1959, 6 Ob 343/58 = JBl 1959, str. 416; OGH 2.7.2002, 8 Ob 110/02p = AnwBl 2003/2, str. 101 a násl. (DUURSMA-KEPPLINGER); HOLZHAMMER, str. ...

zastává opačný názor, tj. soudní schválení konečné faktury zproští správce jeho odpovědnosti za případnou škodu.⁵⁴⁶

c) Odpovědnost správce podle zvláštních předpisů

Správce konkurzní podstaty je odpovědný za plnění daňových povinností dlužníka, jelikož judikatura považuje správce za zákonného zástupce dlužníka dle § 80 BAO.⁵⁴⁷ Např. daňové přiznání znamená, že správce musí plnění těchto povinností buď zajistit sám, nebo musí alespoň dohlížet na pořádné plnění těchto povinností. Ačkoliv správce může dlužníkovi resp. daňovému poradci dlužníka přenechat vedení daňových záznamů, má správce i nadále povinnost umožnit dlužníkovi, aby se popř. pomocí daňového poradce dostal ke svým daňovým povinnostem, např. namátkovou zkouškou. V případě porušení jeho povinností odpovídá za neodváděné daňové dluhy, pokud nelze vymáhat tyto daňové dluhy vůči dlužníkovi (§ 9 odst. 1 BAO). Zadá-li však správce úkoly v souvislosti s daňovými předpisy daňovému poradci a spočívá-li případný nedoplatek daně výlučně v chybě daňového poradce, nevzniká odpovědnost správce. Podobné povinnosti vyplývají pro správce z ustanovení § 67 odst. 1 ASVG ohledně příspěvků na sociální zabezpečení. Další povinnosti správce spočívají ve vedení účetnictví a v sestavování rozvahy.⁵⁴⁸

2. Česká republika – stará úprava

a) Odpovědnost správce podle občanského práva

aa) Obecné poznámky

⁵⁴⁶ LEHMANN, str. 653; PETSCHER/REIMER/SCHIEMER, str. 172, 517; CHALUPSKÝ/DUURSMA-KEPPLINGER v BUCHEGGER, Insolvenzrecht, § 81 pozn. 219 a násl.

⁵⁴⁷ VwGH 15.5.1987, 85/17/0104 = ÖJZ 1988, str. 639 (MOHR, § 81 E 90, 98)

⁵⁴⁸ OGH 29.3.2001, 6 Ob 25/01x (MOHR, § 81 E 117)

Ustanovení § 8 odst. 2 ZKV stanoví odpovědnost správce konkurzní podstaty tak, že odpovídá za škodu vzniklou porušením svých povinností uložených mu zákonem nebo soudem. Dle právní doktríny vyplývá odpovědnost správce „z toho, že jako zvláštní procesní subjekt je povinen plnit povinnosti, které pro něho vyplývají ze zákona, nebo které mu uložil soud“ (...) a rovněž „z toho, že svým nesprávným postupem může způsobit škodu jak účastníkům, tak i třetím osobám.“⁵⁴⁹ Z dikce § 8 odst. 2 ZKV dle výše uvedené doktríny vyplývá, že jde o obecnou „subjektivní“ odpovědnost za náhradu škody (srov. § 420 odst. 1 ObčZ), nikoliv o zvláštní „objektivní“ odpovědnost dle obchodního práva. To znamená, že správce odpovídá za případnou škodu jenom v případě, že škodu zavinil. Tato úleva ve prospěch správce je však zmírněna tím, že správce nese vždy důkazní břemeno za to, že škodu nezavinil ve formě nevědomé nedbalosti (§ 420 odst. 3 ObčZ). Lze totiž konstatovat, že poškozený musí v případném sporu prokázat škodu, příčinnou souvislost a porušení právní povinnosti ze strany správce. Správce konkurzní podstaty musí na straně druhé prokázat, že mu nelze vytýkat zavinění škody, má tedy možnost vyvinění.⁵⁵⁰ Ve své práci vycházím z toho, že náhrada škody se posuzuje podle následujícího schématu: I) vznik škody, II) protiprávní jednání, III) příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody, IV) zavinění. V rámci této práce se věnuji především protiprávnímu jednání a zavinění (II + IV). Za účelem úplnosti se stručně zmíním o prvku vzniku škody:

bb) Škoda

Skutečnou škodou se podle právní doktríny rozumí „majetková újma, vyjádřitelná v penězích, která (...) spočívá ve zničení, ztrátě, zmenšení, snížení či jiném znehodnocení již existujícího majetku poškozeného (jeho věcí, či jeho jiných práv) a jež představuje majetkové hodnoty nezbytné k uvedení věci v předešlý stav.“ Ušlým ziskem se naopak rozumí „majetková újma vyjádřitelná v penězích, která spočívá v tom, že (...) nedošlo k rozmnožení (zvětšení) majetku poškozeného, které poškozený mohl odůvodněně, tj. doložitelným způsobem, očekávat se zřetelem k obvyklému chodu věcí.“⁵⁵¹ Škoda může v konkurzu vzniknout jak na straně věřitelů, tak na straně dlužníka. Věřitelům vznikne škoda mj. tím, že míra uspokojení jejich pohledávek je na základě nedostatečného výkonu funkce nižší než v případě výkonu s odbornou péčí (např. správce nezapsal do soupisu konkurzní podstaty majetek, o který byl dlužník připraven neúčinnými nebo odporovatelnými právními úkony); jedná se přitom o

⁵⁴⁹ ZOULÍK, str. 67

⁵⁵⁰ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 420

⁵⁵¹ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 438

škodu kvóty. Dlužníkovi vznikne např. škoda, zpeněží-li správce majetkovou podstatu za nepřiměřeně nízkou cenu, anebo zpeněží-li majetek, který nenáleží do konkurzní podstaty a nepodléhá tak výkonu rozhodnutí. Škoda kvóty vznikne na úkor věřitelů v okamžiku snížení konkurzní podstaty, nárok na náhradu škody se však začne promlčet až ode dne, kdy se poškozený věřitel dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá (§ 106 odst. 1 ObčZ), tj. nejpozději v rámci projednání konečné zprávy (§ 29 ZKV). Škoda dlužníka vznikne v okamžiku zpeněžení vyňaté věci, resp. v případě prodeje pod cenou nejpozději v rámci projednání konečné zprávy.

cc) Protiprávnost

aaa) Právní úprava v občanském a v konkurzním právu

Protiprávnost vyplývá obecně z porušení právních povinností (§ 420 odst. 1 ObčZ), v případě správce majetkové podstaty konkrétně z porušení povinností, které stanoví zákon nebo které uloží soud (§ 8 odst. 2 ZKV). V konkurzním právu má však § 8 odst. 2 ZKV jako *lex specialis* přednost před § 420 odst. 1 ZKV jako *lex generalis*. V případě, že § 8 odst. 2 ZKV neobsahuje zvláštní úpravu, lze aplikovat obecnou úpravu § 420 odst. 1 ObčZ, což se týká škody a příčinné souvislosti; zvláštní úpravu však vykazuje § 8 odst. 2 ZKV ohledně protiprávnosti:

bbb) Rozdíly mezi občanskoprávní a konkurzněprávní protiprávností

Zatímco se protiprávností v občanském právu rozumí porušení jakýchkoliv právních povinností (jak ze smluv, tak ze zákona), které spočívá v rozporu právního úkonu s objektivním právem jako jednotným celkem,⁵⁵² protiprávností v konkurzním právu se rozumí porušení jakýchkoliv povinností spočívajících v rozporu jednání správce konkurzní podstaty s povinnostmi uloženými mu zákonem nebo soudem. V případě, že správce nesplní smlouvu uzavřenou v rámci konkurzu se třetí osobou – kupcem části konkurzní podstaty, řádně anebo včas, uplatňuje se jeho odpovědnost podle obecné úpravy dle § 420 odst. 1 ObčZ, nikoliv podle § 8 odst. 2 ZKV. Toto rozlišení vyplývá, dle mého názoru, ze srovnání obou ustanovení (§ 8 odst. 2 ZKV, § 420 odst. 1 ObčZ), nemá však velký význam v praxi, jelikož

⁵⁵² KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 425

obě ustanovení stanoví odpovědnost za zavinění a správce odpovídá i podle občanského práva dle měřítka (míry) správce majetkové podstaty (viz níže). I když je možné čelit nežádoucím důsledkům tohoto úzkého pojetí pojmu „protiprávnosti“ v konkurzním právu prostřednictvím výkladu, nedoporučuje se používat dva různé pojmy protiprávnosti – užší pojem v konkurzním právu a širší pojem v občanském právu.

ccc) Případy protiprávnosti

α) Porušení zákona

Zákonem uložené povinnosti jsou jak povinnosti vyplývající ze ZKV, tak povinnosti vyplývající z dalších zákonů, poněvadž § 8 odst. 2 ZKV nemluví o povinnostech ukládaných „tímto zákonem“ (srov. §§ 1 odst. 1, 66a odst. 1 ZKV).⁵⁵³ § 8 odst. 2 ZKV stanoví odpovědnost správce za vlastní zavinění (rovněž jako § 420 odst. 1 ObčZ), kdy správce odpovídá za porušení jakýchkoliv zákonných povinností, ukládaných mu jako správci konkurzní podstaty, přičemž nerozhoduje, jestli porušený zákon upravoval konkurzněprávní povinnosti, nebo povinnosti platné pro každého. Rozdíl mezi konkurzněprávními povinnostmi a povinnostmi na základě dalších zákonů, které platí všeobecně pro každého, nebyl v českém právu doposud přezkoumán a nehraje v praxi důležitou roli, jelikož § 8 odst. 2 ZKV je považován za případ obecné odpovědnosti podle § 420 ObčZ.⁵⁵⁴ Porušením povinností uložených zákonem se rozumí např. porušení povinností vyžádat si k určitým otázkám souhlas resp. vyjádření věřitelského výboru (viz níže).

β) Porušení soudního pokynu

V této souvislosti je třeba položit si otázku, jestli je správce vázán povinností uloženou mu soudem nebo jestli může odmítnout její vykonání, má-li za to, že soudní pokyn je protiprávní nebo neúčelný. Jelikož soud ukládá správci povinnosti v rámci své dohlédací činnosti (§§ 12, 66b odst. 2 ZKV), nemá správce majetkové podstaty možnost soudně uložené povinnosti napadnout a musí je provést. Neprovede-li správce soudní pokyn, jedná protiprávně.

⁵⁵³ Rovněž KOZEL, str. 82, ohledně daňových zákonů, atd.; tento autor dodává, že povinnosti ukládají správci i další právní předpisy; takový výklad je v rozporu s ustanovením § 8 odst. 2 ZKV, který uvádí pouze povinnosti ukládané zákonem, nikoliv další právní předpisy, jako např. nařízení vlády, právní předpisy ministerstev

⁵⁵⁴ ZOULÍK, str. 67

γ) Provedení pokynů věřitelských orgánů

Hlavní otázkou je, zda **provedení takových pokynů zproští správce případné odpovědnosti za škodu**. Lze pochybovat o tom, zda je správce provedením věřitelských usnesení (schůze věřitelů resp. věřitelského výboru) zproštěn případné odpovědnosti, a to v případě, že vznikne na základě výkonu usnesení škoda na straně konkurzní podstaty (např. snížením kvóty na straně věřitelů). Zákon ukládá jak správci, tak členům věřitelského výboru postup s odbornou péčí (§ 11 odst. 7 ZKV). Z toho dovozují, že odpovědnost správce a některých členů věřitelského výboru může nastat současně. Nejedná se však o stejnou odpovědnost, neboť každá povinná osoba je odpovědná na základě vlastního měřítko odpovědnosti za vlastní protiprávní a zaviněné chování.⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ V případě, že je věřitelský výbor sestaven výlučně z věřitelů z oboru podnikání, neodpovídají jeho členové za škodu způsobenou výkonem jeho usnesení, když správce – advokát vykonává takové usnesení, které je v rozporu se zákonem nebo je z právního hlediska neúčelné resp. nevýhodné pro věřitele, jelikož míra odpovědnosti u advokáta předpokládá vyšší znalost zákona. Dříve než správce takové usnesení vykoná, měl by upozornit věřitele na případné následky, aby odpovědnosti předešel.

557

Odpovědnost správce konkurzní podstaty je podle mého názoru v tomto případě širší než (jinak) srovnatelná odpovědnost statutárního orgánu společnosti při vykonávání pokynů její valné hromady (srov. §§ 135, 194 odst. 5 ObchZ): Statutární orgán společnosti je na jedné straně povinen řídit se pokyny valné hromady, pokud jsou v souladu s právními předpisy, a odpovídá za škodu jenom tehdy, je-li způsobena výkonem pokynu, který je v rozporu s právními předpisy. Pokud se usnesení nepříčí právním předpisům, je takový pokyn pro

⁵⁵⁵ Oddělená odpovědnost správce a členů věřitelského výboru může rovněž mít za následek situaci, kdy vznikne odpovědnost členů věřitelského výboru, nikoliv však odpovědnost správce, což je ovšem v praxi výjimkou.

⁵⁵⁶ Odpovědnost za pomocníky se řídí rovněž občanským právem, tj. § 420 odst. 2 ObčZ: Když za věřitele ve věřitelském výboru vystupuje zaměstnanec nebo jiný zástupce (advokát), odpovídá věřitel za svého pomocníka (advokáta) tak, jako by plnil sám, tj. na základě míry odpovědnosti věřitele, nikoliv na základě míry odpovědnosti pomocníka (advokáta). Opačný výklad, podle něhož by věřitel odpovídal na základě míry odpovědnosti pomocníka, by vedl k nežádoucím následkům: Proč by věřitel měl odpovídat na základě měřítka advokáta, nechá-li se zastupovat advokátem, a pouze na základě měřítka dělníka, nechá-li se zastupovat dělníkem; obsah jeho povinností se přece nemůže změnit podle toho, které osoby používá k jejich plnění; v tomto smyslu Österreichischer Oberster Gerichtshof (OGH) 24.04.1991, 1 Ob 531/91 = JBl. 1992, str. 42: „*Wäre nicht der für den Schuldner maßgebliche, sondern jener Sorgfaltsmaßstab, für den der Rat- oder Auskunftgeber (sci. Erfüllungsgehilfe) einzustehen hat, für die Ersatzpflicht des Schuldners bestimmend, würde gerade der besonders sorgfältige Geschäftsherr gleichsam bestraft werden, der sich an einen Spezialisten wendet (...)*“; pravděpodobně jiného názoru jsou KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 466, 467, 499, 500.

⁵⁵⁷ § 637 ObčZ lze aplikovat per analogiam, jelikož vychází z podobných základů, tj. povinnost obchodního partnera – znalce na varování; rovněž lze použít jako základ analogie § 415 ObčZ.

statutární orgán závazný a zároveň liberující.⁵⁵⁸ Konkurzní právo takové zproštění nezná, jelikož správce odpovídá popř. i za provedení pokynů věřitelských orgánů, která nejsou v rozporu s právními předpisy. Neměl by je proto provést bez zkoumání a případného varování, jelikož může při jeho plnění vzniknout škoda, za kterou správce odpovídá, pokud by zanedbal potřebnou odbornou péči.

δ) Porušení pokynů věřitelských orgánů

Na otázku, zda je správce **vázán pokyny věřitelských orgánů** a popř. zda **odpovídá za neprovedení** takových usnesení, je podle mého názoru třeba odpovídat záporně. Správce konkurzní podstaty není vázán pokyny věřitelských orgánů, je naopak povinen postupovat s odbornou péčí vůči všem účastníkům. S touto problematikou souvisí otázka, zda správce odpovídá za případnou škodu, opomene-li výkon věřitelských usnesení a to buď nevykonáním kladného věřitelského usnesení, anebo vykonáním záporného věřitelského usnesení. Zákon sice obsahuje povinnost správce vyžádat si vyjádření věřitelského výboru, neobsahuje však jeho povinnost chovat se podle usnesení přijatých věřitelským výborem.⁵⁵⁹ Správce nemusí vykonávat usnesení, kterým se věřitelský výbor vyjádřil k určité věci, tj. může zvolit určitý postup i přes záporné usnesení, anebo může zanedbat kladné usnesení výboru (např. nemusí vykonávat usnesení, kterým projevil věřitelský výbor souhlas k určitému postupu). Jelikož povinnosti plynoucí z usnesení věřitelských orgánů nejsou povinnostmi uloženými zákonem nebo soudem (arg. § 8 odst. 2 ZKV)⁵⁶⁰ a věřitelé mohou při hlasování (navzdory ustanovení § 11 odst. 7 ZKV, které se výslovně týká pouze věřitelského výboru) zastupovat vlastní zájmy před společným zájmem všech konkurzních věřitelů, není opomenutí výkonu usnesení věřitelského orgánu porušením povinností, které by vyvolalo eo ipso odpovědnost správce. Čím více jsou ve věřitelském výboru zastoupeni odborníci (podnikatelé, daňoví poradci, apod.), disponující všemi rozhodujícími podklady a čím méně zastupují tito věřitelé vlastní zájmy, tím více odpovídá takové věřitelské usnesení odborné péči vyžadované od správce a tím více se může správce při svém postupu řídit takovými věřitelskými usneseními.⁵⁶¹

⁵⁵⁸ I tak by měl statutární orgán upozornit na nevhodnost pokynu, jinak by nejednal s péčí řádného hospodáře (byť tu není sankce odpovědnosti za škodu).

⁵⁵⁹ Rovněž ZELENKA/MARŠÍKOVÁ, str. 168, kteří konstatují, že „názor věřitelského orgánu může být pro správce pouze vodítkem a pomůckou pro jeho další postup, který však správce koná na základě d vlastní odpovědnosti.“

⁵⁶⁰ Jiná je situace, kdy věřitelský výbor podá soudu návrh týkající se neposlušnosti správce podle § 11 odst. 5 ZKV, v případě že soud přikáže správci provedení věřitelského usnesení podle § 12 odst. 1 ZKV, jelikož takový příkaz zakládá soudní povinnost uloženou ve smyslu § 8 odst. 2 ZKV.

⁵⁶¹ Viz OLBING, Die Stellung der Gläubiger im Konkursverfahren, 1993, str. 127, ke starému německému právu

e) Výjimka: vázanost správce

Jiná je situace v případech, kdy zákon stanoví souhlas věřitelského výboru (např. §§ 8 odst. 3, 14a odst. 1, 18a odst. 3, 26a odst. 3, 30 odst. 3 ZKV). V tomto případě nesmí správce vykonávat zamýšlený úkon přes záporné usnesení věřitelského výboru.

cc) Míra odpovědnosti správce – zavinění

§ 8 odst. 2 ZKV stanoví míru odpovědnosti správce tak, že správce musí při výkonu funkce postupovat s odbornou péčí. Míra odpovědnosti v občanském právu je **objektivní** (nezávislá na subjektivních vlastnostech škůdce), **konkrétní** (jak by se řádná rozumná osoba chovala za daných konkrétních podmínek nastalé situace na místě škůdce) a **diferencované** (měřítko odpovědnosti je náročnější vůči odborníkům – např. advokátům, lékařům, podnikatelům, apod.).⁵⁶² Rovněž v konkurzním právu je míra odpovědnosti **objektivním, konkrétním a diferencovaným** měřítkem odpovědnosti, které stanoví zvláštní odborný standard, a tomíra odpovědnosti správce majetkové podstaty. Tento odborný standard se neshoduje s níže uvedenými odbornými standardy „*řádného advokáta*“ nebo „*řádného podnikatele*“, protože činnost správce konkurzní podstaty vyžaduje znalosti a schopnosti jak advokáta, tak podnikatele.

Právní doktrína dovodila v té souvislosti, že správce musí plnit své povinnosti „*nejen řádně, ale i s odbornou péčí*“, přičemž neodpovídá jenom „*za nesplnění nebo nedbalé či opožděné plnění svých povinností, ale i za kvalitu jejich plnění z hlediska odbornosti*.“⁵⁶³ Ačkoliv tento autor žádá po správci více než řádné a včasné splnění jeho povinností, zastávám názor, že řádné a včasné splnění je ipso iure spojeno se splněním a s odpovídající odbornou péčí. Neplní-li správce některou ze svých povinností nebo neplní-li ji řádně resp. včas, odpovídá za případnou škodu, neprokáže-li, že postupoval s odbornou péčí. Plní-li správce naopak svoji povinnost řádně a včas, je tím samo o sobě dáno, že postupoval s péčí odbornou.

⁵⁶² KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 458

⁵⁶³ ZOULÍK, str. 67

K výkladu pojmu „*odborná péče*“ uvádí jiný autor, že je třeba tento pojem vykládat „*v úzké souvislosti*“ s poměrným uspokojením věřitelů z konkurzní podstaty (§ 2 odst. 3 ZKV) a to tak, aby uspokojení věřitelů bylo co největší.⁵⁶⁴ Povinnost postupovat s odbornou péčí znamená podle téhož autora mj.: dohledávat majetek dlužníka za součinnosti věřitelů, soudu a jiných státních orgánů; zapsat do soupisu konkurzní podstaty veškerý majetek dlužníka, i když s ním fakticky nakládá jiná osoba; zapsat do soupisu konkurzní podstaty i ten majetek, o který byl dlužník připraven neúčinnými nebo odporovatelnými právními úkony; zkoumat vlastnické právo třetích osob k nemovitostem, které původně vlastnil dlužník, pečlivě na základě nabývacího titulu, nejenom na základě výpisu z katastru; zjistit, jestli lze uplatňovat nároky z náhrady škody vůči statutárnímu orgánu dlužníka; přezkoumat přihlášené pohledávky na základě prvotních dokladů; informovat soud o tom, že dlužník neplní své povinnosti, např. odevzdat správci seznam dlužníkovu majetku; nepodávat žaloby proti subjektům, od nichž nelze nic vymoci, nebo převyšují-li poplatky na soudní řízení vymáhanou pohledávku.⁵⁶⁵ Tomuto autorovi je třeba vytknout, že se zabývá otázkou odborné péče jenom z hlediska věřitelů. Tento přístup je podle mého názoru nepřipustný, neboť zanedbává skutečnost, že správce odpovídá za škodu způsobenou porušením svých povinností nejenom věřitelům, ale všem účastníkům řízení, tj. také dlužníkovi (§ 7 ZKV) a i třetím osobám.⁵⁶⁶

Zákon vyžaduje, aby správce měl před zápisem do seznamu správců „*přiměřenou odbornou způsobilost*“ (§ 8 odst. 1 ZKV) a aby po ustanovení postupoval „*s odbornou péčí*“ (§ 8 odst. 2 ZKV). Při výběru správce dbá soud na to, aby povaha případu byla přiměřená možnostem a schopnostem správce (§ 34 JŘ⁵⁶⁷). Zatímco advokáti nepotřebují osvědčení o přiměřené odborné způsobilosti, ostatní fyzické osoby ji musí před zápisem doložit (§ 3 odst. 2 Vyhlášky, č. 476/1991 Sb.). Předpokládá se totiž, že advokáti disponují touto odbornou způsobilostí na základě advokátní zkoušky.

Postup při výběru správce působí jako filtr: Základní – nikoliv dostatečná – podmínka pro zápis správce do seznamu je přiměřená odborná způsobilost; v druhém stupni zkoumá soud, jestli zamýšlený správce disponuje způsobilostí ke správě konkrétní majetkové podstaty; na

⁵⁶⁴ KOZEL, str. 83

⁵⁶⁵ KOZEL, str. 83 a násl.

⁵⁶⁶ ZOULÍK, str. 67; ZELENKA/MARŠÍKOVÁ, ZKV, str. 168

⁵⁶⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky, č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

základě tohoto výběrového řízení je stanovena odpovědnost správce, tj. odpovědnost za správu konkrétní majetkové podstaty s odbornou péčí. Nejedná se však o odpovědnost podle subjektivních schopností konkrétního správce.⁵⁶⁸ Tento standard odborné péče podle § 8 odst. 2 ZKV je sjednocený, tj. různá povolání nevykazují různé standardy žádoucí odborné péče (např. zvýšený standard u advokátů nebo snížený standard u ostatních správců). I když § 8 ZKV odpověď na tuto otázku neobsahuje, mám s ohledem na ustanovení § 34 JŘ a § 79 odst. 3 KŘ za to, že správce musí postupovat s odbornou péčí vyžadovanou předmětem konkrétní správy. Tento závěr lze ospravedlnit tím, že ZKV vychází z úpravy KŘ,⁵⁶⁹ a proto je přípustné použít k výkladu zákonného výrazu odborné péče ustanovení § 79 odst. 3 KŘ, které zní: „*Správce podstaty jest povinen užítí péče vyžadované předmětem správy (...)*.“ Stejnou charakteristiku obsahuje i § 34 odst. 2 JŘ týkající se odborné způsobilosti správce podstaty, podle kterého je soud povinen vybrat pro jednotlivý případ takového správce, jehož možnosti a schopnosti jsou přiměřené povaze případu. Z faktu, že soud dbá, aby povaha případu byla přiměřená možnostem a schopnostem správce, vyplývá, že i odborná péče musí být přiměřená povaze jednotlivého případu. To znamená, že každý správce odpovídá za znalosti a schopnosti vyžadované pro správu konkrétní konkurzní podstaty, přičemž není podstatné, zda je advokátem, nebo jiným správcem. Standard odborné péče správce konkurzní podstaty může být dokonce i vyšší než standard odborné péče vyžadované od průměrného advokáta, jde-li o správu velkého a významného podniku. Aby správce mohl vyloučit případnou odpovědnost za znalosti a schopnosti, kterými nedisponuje, může odmítnout funkci správce s odkazem na pochybnosti o své odborné způsobilosti v dané věci (§ 8 odst. 1 věta pátá ZKV). Neučiní-li tak, lze předpokládat, že disponuje dostatečnou odbornou způsobilostí, čímž ručí za odborný standard. V případě, že správa konkurzní podstaty vyžaduje schopnosti a znalosti, kterými konkrétní správce nedisponuje a jejich nedostatek nebyl pro konkrétního správce v okamžiku jeho ustavení patrný, je možné pokračovat dvěma způsoby. Buďto lze určité činnosti delegovat třetím osobám (§ 8 odst. 3 ZKV), nebo se ustanoví zvláštní správce pro konkrétní obor správy (§ 9 odst. 1 ZKV). Správce může učinit tato dvě opatření pouze se souhlasem věřitelského výboru resp. konkurzního soudu. K dodržení odborné péče pak stačí, podá-li správce věřitelskému výboru resp. soudu rozhodovací podklady potřebné k posouzení, má-li být některá činnost zadána třetí osobě, nebo je-li potřeba ustavení zvláštního správce. Na základě tohoto měřítka se posuzuje, zda škoda byla předvídatelná – a tím adekvátní – pro

⁵⁶⁸ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 451, 458 mluví o „*konkrétně, diferencovaně objektivním měřítku*“.

⁵⁶⁹ Vládní návrh na vydání zákona o konkurzu a vyrovnání č. 328/1991 Sb., sněmovní tisk č. 675/1990, společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Obecná část

každou řádně – rozumně se chovající a postupující osobu z okruhu správců majetkových podstat.

dd) Odborná péče vs. náležitá péče / péče řádného hospodáře

aaa) Péče řádného hospodáře vs. péče řádného obchodníka

Pojem odborné péče není používán pouze v konkurzním právu, ale i v řadě dalších předpisů (OSŘ, ObchZ, apod.), přičemž zákonodárce vynechal přesné vymezení tohoto pojmu vůči jiným, podobným pojmům, což vyvolalo v obchodním právu dlouhou a dodnes nevyřešenou debatu odborníků. Stále není jasný přesný význam pojmů odborná péče, náležitá péče a péče řádného hospodáře.⁵⁷⁰ Pochybné je především to, zda jsou tyto pojmy zaměnitelné nebo zda jim zákonodárce přiřadil různé významy. Pokud se pojem odborná péče shoduje s pojmem péče řádného hospodáře, je možné uplatňovat judikaturu k péči řádného hospodáře per analogiam rovněž k vyložení pojmu odborné péče podle ZKV.

Péče řádného hospodáře již byla upravena v ustanoveních § 228 OZO⁵⁷¹ (dle ABGB v znění 1811 – „Hausvater“) a § 513 OZO (dle ABGB v znění 1811 – „Haushälter“).⁵⁷² OZO používal pojem řádného resp. dobrého hospodáře v těchto ustanoveních až do 31.12.1949 (resp. do 31.12.1950). V obou případech je „hospodář“ osobou oprávněnou disponovat cizím majetkem (dle § 228 jako opatrovník nebo poručník, dle § 513 jako uživatel). Péče řádného hospodáře se totiž týká správy cizího majetku. Z tohoto hlediska by byl pojem péče řádného hospodáře použitelný jak v případě statutárního orgánu společnosti, tak v případě správce konkurzní podstaty, protože obě osoby spravují cizí majetek. Jak vyplývá z právní literatury k těmto ustanovením, požadavky na řádného hospodáře jsou vyšší než obecný standard odpovědnosti stanovený v § 1297 OZO, shodují se však smírou odpovědnosti podle § 1299 OZO.^{573 574} Z toho lze dovodit, že zákonodárce vycházel při zavedení pojmu „péče řádného

⁵⁷⁰ Přehled jednotlivých zastávaných názorů poskytne RADA, jednatelé s.r.o., představenstvo a.s.² 2004, str. 88 a násl.

⁵⁷¹ Obecný zákoník občanský 1811

⁵⁷² Nikoliv v ustanoveních §§ 1297, 1299 ABGB, jak uvádí RADA, str. 90

⁵⁷³ OZO/ABGB obsahuje podstatné rozlišení mezi mírou odpovědnosti škůdce – odborníka a mírou odpovědnosti škůdce – neodborníka: § 1297 OZO předpokládá, že „každý, kdo má rozum, jest schopen takového stupně bedlivosti a pozornosti, jehož lze užíti při obyčejných schopnostech. Kdo však při jednáních, při nichž se zkracují práva jiného, opomine tento stupeň bedlivosti nebo pozornosti, dopouští se nedopatření.“ Postupuje-li škůdce bez takové důkladné pečlivosti a pozornosti, jedná z nedbalosti. V případě obrácení důkazního břemene se může totiž škůdce zprostit odpovědnosti tím, že prokáže skutečnosti vylučující jeho nedbalost, např. při důkladné pečlivosti nemohl předvídat škodu. Přísnější míru odpovědnosti obsahuje ustanovení § 1299 OZO pro znalce resp. odborné osoby, přičemž znalec resp. odborná osoba je každou osobou, která

hospodáře“ z toho, že hospodář neodpovídá jenom za píli a pozornost obyčejného člověka (§1297), ale i za schopnosti a znalosti odborníka (§ 1299) při správě cizího majetku.

Na základě tohoto poznatku lze tedy srovnávat péči řádného hospodáře s péčí řádného obchodníka/kupce (§ 282 ObchZO,⁵⁷⁵ § 347 öHGB⁵⁷⁶ do 31.12.2006). K ustanovení § 347 öHGB uvádí rakouská právní literatura, že „objektivní měřítko dle § 347 neplatí jenom pro stupeň pozornosti a píle, kterou má podnikatel vynaložit, nýbrž i pro jeho schopnosti a znalosti.“⁵⁷⁷ Obsah ustanovení § 347 öHGB je proto totožný s obsahem ustanovení § 1299 (viz výše), a to odpovědnost nejenom za píli a pozornost, ale navíc i za schopnosti a znalosti dle objektivního měřítka. Tento soulad zohledňuje rakouská právní doktrína takto: „Z toho vyplývá, že ustanovení § 347 öHGB je předjímáno ustanovením § 1299 ABGB, a tedy prakticky vzato nadbytečně.“⁵⁷⁸ Jinými slovy: Ustanovení obchodního práva obsahující zdánlivě zvláštní měřítko odpovědnosti (§§ 282, 343, 344 apod. ObchZO, § 347 öHGB) jsou ve skutečnosti případy spadající pod obecné pravidlo § 1299 OZO.⁵⁷⁹ Lze tedy dovést, že neexistuje z hlediska pečlivosti rozdíl mezi péčí řádného hospodáře a péčí řádného obchodníka/kupce.⁵⁸⁰ Oba pojmy představují případy odpovědnosti za zavinění na základě stejného objektivního měřítka. Zatímco § 1299 OZO představuje obecné pravidlo této zásady, §§ 282 ObchZO, 347 öHGB představují explicitní (i dokonce nadbytečné) prosazení tohoto objektivního měřítka do obchodního práva.

vykonává činnosti vyžadující zvláštní schopnosti (např. lékaři, advokáti, daňové poradci, řemeslníci, speditéři, apod.). Osoby, které „se veřejně přiznávají k nějakému úřadu, k umění, k živnosti nebo k řemeslu, anebo kdo, nejsa nucen, dobrovolně převezme jednání, jehož provedení vyžaduje zvláštní umělecké znalosti nebo neobyčejnou bedlivost, dává tím znáti, že si přičítá potřebnou bedlivost a potřebné, ne obyčejné znalosti, musí tedy odpovídati za jejich nedostatek“ Odpovědnost podle § 1299 ABGB je objektivní, neboť se znalec nemůže zprostit odpovědnosti tím, že neměl, event. i bez svého zavinění, znalosti, které by musel k výkonu takové činnosti mít. Nemá-li totiž potřebné znalosti, odpovídá za škodu způsobenou tímto nedostatkem – Nicméně objektivní odpovědnost dle § 1299 OZO je případem odpovědnosti za zavinění a nelze ji ztotožnit s objektivní odpovědností ve smyslu ObchZ.

⁵⁷⁴ Srov. ROUČEK/SEDLÁČEK, Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, I (1935) str. 989; II (1935) str. 894, které uvádějí k ustanovení § 228 OZO, že toto ustanovení je „rozšíření odpovědnosti u přirovnání s normou § 1297. Nestačí tedy péče, kterou jest povinen zachovávat každý člověk zdravého rozumu ve svých stycích. Jako abstraktní měřítko (míra) se neklade normální člověk, ale poctivý a pilný hospodář – bonus ac diligens pater familias. (...) dojdeme k výsledku, že se odpovědnost poručníka potud shoduje s odpovědností podle § 1299, že poručník odpovídá i za nedostatek schopností ke správě jmění poručencova (...);“ dále uvádějí, že poživatel má podle § 513 správu služebné věci, „a tu má povinnost péče pečlivého hospodáře (nikoli jen diligentiam, o jaké jedná § 1297, ale diligentiam diligentis).“

⁵⁷⁵ Obecný zákoník obchodní RGBl. 1/1863 (do roku 1950)

⁵⁷⁶ Österreichisches Handelsgesetzbuch deutsches RGBl. 219/1897 ve znění pozdějších předpisů (= öHGB); od 1.1.2007 byl nahrazen pojem obchodník pojmem podnikatelem na základě UGB – Unternehmensgesetzbuch.

⁵⁷⁷ KRAMER v STRAUBE, Kommentar zum österreichischen Handelsgesetzbuch HGB I² 1995, § 347 pozn. 3

⁵⁷⁸ KRAMER v STRAUBE, HGB I², § 347 pozn. 3 s dalšími odkazy

⁵⁷⁹ ROUČEK/SEDLÁČEK, OZO, V str. 770 a násl.

⁵⁸⁰ Jinak RADA, str. 91 a násl., který uvádí, že „péče řádného hospodáře je z obecného hlediska pojmem kvalitativně nižším než pojem péče řádného obchodníka.“ Ke správnému závěru se však dostává pomocí výkladu, podle něhož je pojem péče řádného hospodáře v případech výkonu nějaké odborné činnosti rozšířen na úroveň odpovídající péči řádného obchodníka. Takové rozšíření neplyne ani ze zákona a ani ho není zapotřebí, protože péče řádného hospodáře a péče řádného obchodníka jsou dvě strany jedné mince, a to občanskoprávní a obchodněprávní strany odborného měřítka odpovědnosti.

bbb) Odborná péče vs. náležitá péče

α) Náležitá péče

Z hlediska konkurzního práva je poněkud zajímavější otázka rozdílu mezi odbornou péčí a náležitou péčí, jelikož názor *Eliáše*, že náležitá péče vyžaduje více než vykonávat ji pouze odborně,⁵⁸¹ by mohl mít i vliv na posouzení pojmu odborné péče ve smyslu § 8 odst. 2 ZKV. *Dědič* považuje naopak náležitou péči za méně přísný požadavek.⁵⁸² Zatímco se pojem „*odborné péče*“ vyskytuje v obchodním i v občanském právu několikrát (např. §§ 428, 486, 533 [skladovatel], 551 [zhotovitel], 567 [mandatář], 578 [komisionář], 603 [zasílatel], 617 [dopravce] ObchZ, § 767 [dopravce] ObčZ), pojem „*náležitá péče*“ najdeme dnes už jen v § 377 ObchZ.

Proti názoru *Eliáše* lze přednést následující námitky: (1) Ustanovení § 377 ObchZ totiž označuje případ náhrady škody, kdy jedna smluvní strana závazkového vztahu neoznamuje druhé straně překážku, která jí v plnění brání a o „*keré se dověděla nebo o keré se mohla při náležité péči dovědět*.“ V případě porušení oznamovací povinnosti dle § 377 ObchZ jde totiž o prvek zavinění formou vědomé anebo nevědomé nedbalosti, i když obchodněprávní odpovědnost dle §§ 373 a násl. ObchZ je sama o sobě objektivní odpovědností. Nemožu se však přiklonit k názoru, že při formulaci ustanovení § 377 ObchZ „*měl zákonodárce nepochybně na mysli hledisko péče odborné*“, jak tvrdí *Eliáš*.⁵⁸³ K rozpoznání a bezodkladnému oznámení jakékoliv překážky na straně dlužníka není podmínkou, aby tomu dlužník věnoval odbornou péči, není ani třeba, aby byl odborníkem; k takové činnosti stačí každý řádně a rozumně se chovající člověk i bez odborných znalostí.

(2) Tentýž autor se pak snaží odůvodnit náročnější požadavky na náležitou péči odkazem na ustanovení § 69a odst. 6 ObchZ⁵⁸⁴ ve znění před novelou provedenou zákonem č. 370/2000

⁵⁸¹ ELIÁŠ, K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník 1999 č. 4, str. 310 a násl.

⁵⁸² Např. DĚDIČ, Obchodní zákoník 1997, str. 605

⁵⁸³ ELIÁŠ, str. 311, z toho pak nesprávně dovozuje, „*že zákonodárce oba pojmy (sci. náležitá a odborná péče) používá bez většího rozmyslu promiscue*.“

⁵⁸⁴ § 69a odst. 6 ObchZ: „*Osoby, které zpracovaly projekt sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměny, a znalci, kteří zpracovali písemnou zprávu pro společníky, odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která v důsledku nesprávně určeného poměru výměny akcií nebo podílů po sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměně vznikne zúčastněným společností nebo*

Sb., z něhož údajně plyne, že zákon vyžaduje po statutárním orgánu kapitálových společností více než odbornou péči pro společnost, a to odbornou péčí navíc pro třetí osoby (společníky, další společnosti).⁵⁸⁵ Z toho by údajně vyplývalo, že náležitá péče jako nadřazený pojem se skládá z podřazených pojmů odborné péče pro společnost (*obecná odborná péče*) a navíc odborné péče pro třetí osoby (*specifická odborná péče kapitálových společností*).⁵⁸⁶ Tento argument neobstojí proti následujícím argumentům:

- Rozšíření odpovědnosti za škodu o odpovědnost vůči třetím osobám (společníkům, dalším společnostem) nemění samo o sobě míru odpovědnosti jednajících osoby;
- rozdíl mezi obecnou odbornou péčí vůči vlastní společnosti a specifickou odbornou péčí vůči třetím osobám netvoří zvýšená pozornost a znalost, ale pouze odlišný okruh případných poškozených;
- pokud se neliší míra pozornosti a znalosti mezi obecnou a specifickou odbornou péčí, nejedná se o dva různé odborné standardy;
- pokud obecná a specifická odborná péče mají stejný odborný standard, tj. stejnou míru odpovědnosti, nemůže jejich součet (tj. dle tohoto pojetí náležitá péče) mít vyšší míru odpovědnosti;
- pojem náležitá péče totiž nestanovuje přísnější požadavky než odborná péče.

Snázorem *Dědiče*, že náležitá péče je méně přísným požadavkem než odborná péče, nesouhlasím z tohoto důvodu: Pojem „*náležité péče*“ vychází z definice nedbalosti a je obsažen (původně) v ustanovení § 1294 OZO, který stanoví, že „*samovolné poškození se však zakládá (...) nedopatřením, byla-li způsobena ze zaviněné nevědomosti, nebo z nedostatku náležité pozornosti nebo náležité pile. Obojí se nazývá zaviněním.*“ Z tohoto ustanovení (rovněž jak z § 377 ObchZ) lze dovodit, že pojem „*náležité péče*“ resp. její nedostatek vůbec nepředstavuje míra odpovědnosti, ale potřebná pozornost dlužníka resp. škůdce

jejich společníkům, pokud tyto osoby v souvislosti se zpracováním projektu a zprávy pro společníky nejednaly s odbornou péčí.“

⁵⁸⁵ ELIÁŠ, str. 312

⁵⁸⁶ Tato rovnice zní totiž následovně: Náležitá péče = odborná péče pro společnost + odborná péče pro třetí osoby

zabránit škodě. Jinými slovy, nevyvine-li dlužník resp. škůdce v konkrétním případě náležitou péči, pak mu lze vytýkat zavinění formou nedbalosti.⁵⁸⁷

β) Odborná péče

Co se týče pojmu „*odborná péče*“, je velmi zajímavé, srovnáme-li tento pojem v ObchZ s odpovídajícími pojmy předešlé úpravy, konkrétně s úpravou obsaženou v ObchZO. Z tohoto srovnání vyplývá, že různí odborníci, kteří za doby platnosti ObchZO/OZO odpovídali za péči řádného obchodníka/kupce, odpovídají nyní za odbornou péči:

ObchZ	ObchZO / OZO
„ <i>odborná péče</i> “	„ <i>péče řádného obchodníka</i> “
podnikatel (§§ 373, 374 ObchZ)	obchodník / kupce (§§ 282, 343, 344 ObchZO)
skladovatel (§ 533 ObchZ)	schovatel (§§ 961, 974 OZO)
komisionář (§ 578 ObchZ)	komisionář (§ 361 ObchZO)
zasílatel (§ 603 ObchZ)	speditér (§ 380 ObchZO)
dopravce (§ 617 ObchZ)	dovozník (§ 397 ObchZO)

Ačkoliv ObchZ neobsahuje žádné odkazy na původ pojmu „*odborné péče*“,⁵⁸⁸ domnívám se, že odpovídá odbornému standardu zavedenému v Českých zemích a na Moravě ustanovením

⁵⁸⁷ Srov. s rakouskou judikaturou k tomuto tématu např.: Oberster (österreichischer) Gerichtshof, OGH 23.3.1976 5 Ob 536/76 = SZ 47/47: při aplikaci měřítko dle § 1299 ABGB „*se nemění základ náležité péče („erforderliche Sorgfalt“), ale měřítko jejího posouzení;*“ OGH 17.6.1987 14 ObA 64/87; OGH 8.3.2007 7 Ob 280/06m

§ 282 ObchZO (resp. § 1299 OZO), zvláště proto, že současná právní doktrína (Knappová, Švestka, Dvořák) rovněž pracuje s těmito dvěma mírami odpovědnosti a uplatňuje

- jednak měřítko (míra) „*řádně – rozumně se chovající osoby*“,
- jednak měřítko (míra) „*řádně – rozumně se chovajícího lékaře, advokáta, podnikatele, atd.*, přičemž dále uvádí, že „*obdobný přístup by platil rovněž tam, kde by bylo takto porovnáno chování podnikatele – profesionála s nároky požadovanými na jeho zvláštní znalosti, jeho dovednosti a schopnosti v určitém oboru podnikatelské činnosti na straně jedné a chování osoby, která na straně druhé nepodniká.*“⁵⁸⁹

Bereme-li v úvahu, že tyto dvě míry odpovědnosti platily na území České republiky 138 let (1812 – 1950), je pochopitelné, že období 41 let (1950 – 1991) nemohlo ideový základ tohoto kodexu zcela odstranit a že používání a aplikace těchto dvou měřítek odpovědnosti trvá dodnes.

γ) Výsledek

Gramatický a historický výklad svědčí jednoznačně o tom, že pojem „*náležitě péče*“ se od pojmu „*odborné péče*“ neliší kvantitativně, rozdíl lze však spatřovat v kvalitativním pojetí: Náležitě musí dlužník postupovat vždy, odborně jenom v případě, kdy je odborníkem anebo vykonává odbornou činnost, aniž by byl odborníkem. V druhém zmíněném případě je odpovědnost odůvodněna „*obecným pravidlem, že ten, kdo nemůže svůj závazek plnit pro nedostatek schopností nebo času, má to čestně přiznat, a neučiní-li tak, stíhají ho následky toho, že své povinnost neplní nebo nesplnil.*“⁵⁹⁰ Odtud plyne, že náležitá péče je vůči měřítku odpovědnosti indiferentní. Jinak řečeno, v jednom případě stačí dlužníkovi, aby splnil svoji povinnost náležitě na základě měřítka řádně – rozumně se chovající osoby a v druhém případě je zapotřebí, aby dlužník splnil svoji povinnost náležitě na základě měřítka řádně – rozumně se chovající odborníka (lékaře, advokáta, apod.).

⁵⁸⁸ Ani hospodářský zákoník, č. 109/164 Sb., ani zákon o národních podnicích, č. 51/1955 Sb., ani zákon o národních podnicích průmyslových, č. 103/1950 Sb., ani občanský zákon, č. 141/1950 neobsahují vymezení tohoto pojmu.

⁵⁸⁹ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 458 a násl.

⁵⁹⁰ ELIÁŠ, str. 313; srov. rovněž ROUČEK/SEDLÁČEK, OZO, V str. 770

Z teleologického hlediska nelze zcela vyloučit, že zákonodárce měl zavedením pojmu „náležitá péče“ na mysli slabší míru než u „odborné péče“, aby mohl, na základě excesivního výkladu pojmu odborník, čelit příliš přísné odpovědnosti za odborné znalosti a schopnosti v jednotlivých oborech podnikání, kterými reprezentanti jednotlivých kapitálových společností nedisponují. Připustíme-li tedy, že odborníkem může být kdokoliv, kdo disponuje mimořádnými, tj. nadprůměrnými znalostmi a schopnostmi, je jednatel resp. člen představenstva odborníkem v oboru vedení společnosti, nikoliv v oboru účetnictví apod. K výkladu pojmu „náležitá péče“ dle § 194 odst. 5 ObchZ ve znění před účinností zákona č. 370/2000 Sb. lze proto konstatovat, že statutární orgán kapitálových společností tenkrát odpovídal za náležitou péči na základě skutečnosti, že je odborníkem v rámci vedení společností a podnikání, tj. za odborný výkon funkce. Odborný standard statutárního orgánu jako manažera není zaměnitelný s odbornými standardy jednotlivých předmětů podnikání ve společnosti. Je celkem jasné, že jednatel nebo člen představenstva nemůže (a s ohledem na ustanovení § 11 ŽZ⁵⁹¹ ani nemusí) být odborníkem v celém rozsahu činnosti společnosti, jeho „základní úkol je vést kvalitně správu podniku společnosti a vykonávat dozor nad činností v něm prováděné.“⁵⁹² Při posouzení standardu odborníka je třeba brát v úvahu standard příslušných povolání, což jsou např. typické znalosti a schopnosti, které lze předpokládat u členů statutárních orgánů různých společností,⁵⁹³ nikoliv výjimečné znalosti a schopnosti členů statutárních orgánů, jelikož měřítkem je průměrný odborník, nikoliv nadprůměrný (§1299 OZO).

Aby statutární orgán, který sám nedisponuje potřebnými znalostmi a schopnostmi k odbornému výkonu, splnil požadovaný odborný standard, stačí, zadá-li takovou činnost odborníkům. Z toho vyplývá, že statutární orgán může odpovídat dokonce i za znalosti a schopnosti daňového poradce, který zpracovává účetní závěrku bez potřebných znalostí.⁵⁹⁴

ee) Závěr

Závěrem lze proto konstatovat:

⁵⁹¹ Živnostenský zákon č. 455/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹² ELIÁŠ, str. 315

⁵⁹³ RADA, str. 93

⁵⁹⁴ ELIÁŠ, str. 313; ROUČEK/SEDLÁČEK, OZO, V str. 770

- Každý správce, ať už advokát, nebo jiný správce, odpovídá za znalosti a schopnosti potřebné pro správu dané majetkové podstaty. Aby správce mohl vyloučit případnou odpovědnost za znalosti a schopnosti, kterými nedisponuje, může odmítnout své ustavení správcem s odkazem na pochybnosti o své odborné způsobilosti v dané věci nebo může za určitých podmínek zadat některé činnosti třetím osobám, případně může požádat o ustanovení zvláštního správce pro konkrétní obor správy.
- Péče řádného hospodáře se pojmově neliší od péče řádného obchodníka/kupce; v obou případech je zapotřebí odborného výkonu funkce. Zatímco je pojem péče řádného hospodáře odvozen z ustanovení OZO a z původního pojmu římského práva „*diligentia patris familias*“, pojem péče řádného obchodníka/kupce je pojmem obchodního práva, který zasazuje měřítko řádného hospodáře do obchodního práva. Pojem odborné péče odpovídá pak péči řádného hospodáře resp. obchodníka.
- Náležitou péči je třeba vyvinout v každém případě, a pokud ji škůdce nevyvine, jedná z nedbalosti. Co je náležité, posuzuje se podle dvou standardů, a to jednak podle standardu odborníka, jednak podle standardu obvyčejného řádně a rozumně se chovajícího člověka. Náležitý pro výkon funkce statutárního orgánu kapitálové společnosti je standard odborníka v oboru vedení společnosti a managementu, nikoliv standard odborníka v oboru, kterým se společnost zabývá.

3. Česká republika – nová úprava

a) Odpovědnost správce podle občanského práva

aa) Obecné poznámky

Ustanovení § 37 InsZ jednak přebíralo prvky dosavadní úpravy a doplnilo je, jednak zavedlo nový koncept odpovědnosti správce. Odst. 1 leg.cit. stanoví přeměnu subjektivní odpovědnosti v objektivní odpovědnost, což představuje pro věřitele sice výhodu, vede ale k podstatnému zpřísnění odpovědnosti správce konkurzní podstaty. Důvodová zpráva odkazuje na to, že odpovědnost správce je koncipována „na principu obdobném“ tomu, jakým odpovídá statutární orgán obchodních společností za škodu.⁵⁹⁵ Objektivní odpovědnost totiž znamená, že správce odpovídá za škodu způsobenou jeho protiprávním jednáním, je lhostejné, zda škodu zavinil nebo nikoliv. Možnost zproštění této odpovědnosti existuje jenom výjimečně, když správce „prokáže, že škodě (nebo jiné újmě) nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení“ (§ 37 odst. 1 InsZ). Podobnou možnost zproštění odpovědnosti za škodu zná i § 428 ObčZ v případě odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků a §§ 852g odst. 5, 852j odst. 1, 2 ObčZ v případě odpovědnosti za škodu způsobenou zrušením zájezdu nebo porušením právních povinností ze strany cestovního kanceláře.

Je-li řeč o principu obdobném odpovědnosti statutárních orgánů obchodních společností, je třeba si uvědomit, že úprava liberačních důvodů je koncipována v novém insolvenčním právu zcela jinak než v obchodním právu, v němž stanoví §§ 374 a násl. v spojení s § 757 ObchZ, že za okolnosti vylučující odpovědnost⁵⁹⁶ se považuje

⁵⁹⁵ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 55

⁵⁹⁶ Další liberační důvod obsahuje § 194 odst. 5 ObchZ, podle něhož neodpovídá člen statutárního orgánu za škodu, kterou způsobil společnosti plněním pokynu valné hromady, byl-li pokyn valné hromady ve souladu s právními předpisy.

- překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany
- a brání jí ve splnění její povinnosti,
- jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a (dále),
- že by v době vzniku závazku tuto překážku předvídala,
- přičemž je irelevantní překážka, která vznikla teprve v okamžiku prodlení povinné strany, nebo z jejích hospodářských poměrů.

Jak uvádí Eliáš k této odpovědnosti, jde o právní konstrukci, „*kteřá se co do své podstaty neodchyluje od pojetí odpovědnosti za zavinění (z nedbalosti), přičemž je na škůdci, aby případně dokázal, že škodu nezavinil.*“⁵⁹⁷ Jde totiž také o obracení důkazního břemene podobné § 420 odst. 3 ObčZ.

Liberační důvod v § 428 ObčZ, jehož znění odpovídá v podstatě⁵⁹⁸ znění ustanovení § 37 odst. 1 InsZ, vykládá právní teorie tak, že „*vynaložením veškerého úsilí k odvrácení okolností vyvolávající škodu je třeba rozumět veškerou objektivně požadovanou péčí, kterou bylo možno za daných podmínek konkrétního případu k dosažení tohoto cílu vyvinout. To znamená, že se provozovatel (sci. dopravních prostředků) liberuje odpovědnosti nejen tehdy, půjde-li o působení okolnosti na daném stupni společenského poznání zatím vůbec žádným opatřením neodvratitelné, nýbrž také tehdy, půjde-li o okolnost neodvratitelnou vyvinutím veškeré objektivně možné péče jen za daných podmínek konkrétního případu.*“ Zajímavé je, že se tato neodvratitelnost posuzuje dle právní doktríny na základě měřítka „*řádně – rozumně se chovajícího provozovatele, který by na jeho (sci. škůdce) místě a v jeho postavení vyvinul veškerou možnou péči.*“⁵⁹⁹

Z toho lze podle mého názoru dovodit následující: Nová úprava nezavedla odpovědnost správce za výsledek, existuje totiž liberační důvod, který se podobá úpravě obsažené v ustanovení § 428 ObčZ. Na základě toho lze soudit, že správce musí vynaložit veškeré úsilí,

⁵⁹⁷ ELIÁŠ, str. 317

⁵⁹⁸ § 37 odst. 1 InsZ obsahuje omezení v tom smyslu, že správce musí vyvinout jenom takové úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení; dle § 428 ObčZ je třeba úsilí, které lze požadovat.

⁵⁹⁹ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 544 a násl.

keré by na jeho místě v jeho postavení vyvinul řádně – rozumně se chovající odborník, tj. řádně – rozumně se chovající správce majetkové podstaty. Toto úsilí odpovídá zrovna úsilí, které po něm lze spravedlivě žádat. Pokud nemohl za daných podmínek odvrátit škodu ani žádný jiný řádně – rozumně se chovající správce majetkové podstaty, postupoval s dostatečnou odbornou péčí a neodpovídá za škodu. Uvedený liberační důvod představuje obracení důkazního břemene, přičemž rozdíl k obecné úpravě (§ 420 odst. 3 ObčZ) spočívá v tom, že požadavky na péči a úsilí správce jsou vyšší než požadavky na obyčejné řádně a rozumně se chovající osoby.

bb) Škoda

Ohledně škody platí to, co bylo výše uvedeno v části ke staré české úpravě. Nově se dělí škoda na individuální (§ 37 odst. 1 InsZ) a na škodu majetkové podstaty, tj. hromadnou (§ 159 odst. 1 lit. e) InsZ).⁶⁰⁰ O tom, v čem spočívá rozdíl mezi těmito formami škody, mlčí jak zákon, tak důvodová zpráva. Skutková podstata dle § 159 odst. 1 lit. e) InsZ je nadto novinkou nové úpravy, která nemá předchůdce ve starém právu. V souladu s výše uvedenou rakouskou a s německou⁶⁰¹ praxí mám za to, že individuální škoda je i podle nového českého práva škodou, která postihne jenom individuálního věřitele (např. škoda dle § 37 odst. 3 InsZ), a hromadná škoda je škodou, která postihuje majetkovou podstatu samu o sobě. Velmi zajímavá je přitom dikce zákona ohledně § 159 odst. 1 lit. e) InsZ („*spory o náhradu škody na majetkové podstatě*“), což dovoluje zpětný závěr, že majetková podstata požívá do určité míry aktivní a pasivní deliktní způsobilost⁶⁰² (viz shora). Otázkou však je, kdo je oprávněn uplatit nárok na náhradu škody na majetkové podstatě vůči správci, když správce majetkové podstaty má vlastně dispoziční oprávnění ve vztahu k majetkové podstatě (§ 229 odst. 3 lit. b) InsZ). Jelikož § 160 odst. 1 InsZ neposkytuje žádné řešení takové situace, nevymezuje totiž pojem „*oprávněné osoby*“, je zároveň celkem jasné, že správce nepodává návrh na incidenční spor proti sobě, vycházím z toho, že tento nárok může během průběhu řízení uplatnit pouze zvláštní insolvenční správce (§ 35 InsZ), nebo nový insolvenční správce po zproštění původního insolvenčního správce funkce (§ 32 InsZ).

⁶⁰⁰ Srov. ZELENKA, InsZ, str. 84

⁶⁰¹ Např. BGH 8.3.2003, IX ZR 334/01

⁶⁰² ZELENKA, InsZ, str. 84, mluví dokonce o nároku podstaty: „*Spor (...) dle § 37 není incidenčním sporem, neboť jde o individuální nárok poškozeného (nikoliv o nárok majetkové podstaty) vůči insolvenčnímu správci (...).*“

Zvláštní případ odpovědnosti představuje podle § 37 odst. 3 InsZ odpovědnost správce za nesplnění pohledávek za majetkovou podstatou, které vznikly na základě právního úkonu správce. I když uplatňování náhrady škody za nesplnění pohledávek za majetkovou podstatou bylo podle mého názoru možno i na základě dosavadní úpravy, docházelo zavedením tohoto ustanovení i k formálnímu přizpůsobení českého práva evropským trendům a k vyjasnění právních možností ve prospěch věřitelů za majetkovou podstatou. Vzorem tohoto ustanovení je pravděpodobně § 61 InsO.⁶⁰³ Liberačním důvodem je v souladu s německým vzorem, že správce „v době, kdy tento právní úkon činil, nemohl poznat, že majetková podstata nebude stačit k úhradě jím vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou.“ Lze předpokládat, že správce musí i zde postupovat s odbornou péčí. Spojíme-li tyto prvky, vyplyne z toho, že se správce může zprostit odpovědnosti jenom tehdy, když nemohl přes vynaložení odborné péče poznat nemožnost následujícího plnění.

Tato skutková podstata představuje kompromis mezi potřebou zajistit pohledávky věřitelů za podstatou, aby financovali další provozování dlužníkovy podniku, na jedné straně a rozumným omezením odpovědnosti správce majetkové podstaty na straně druhé. Přesto je správceva odpovědnost v tomto případě velmi rozsáhlá, bereme-li v úvahu, že správce musí věřitelům podstaty nahradit celou skutečnou škodu a popř. i ušlý zisk, stejně jak kdy by došlo k plnění, nikoliv jenom za „negativní zájem“,⁶⁰⁴ tj. škoda spočívající v újmě, kterou věřitel utrpěl tím, že počítal s plněním smlouvy ze strany správce; věřitel např. neuzavřel v důvěře ve smlouvu se správcem jiné smlouvy, anebo nemohl v důvěře ve smlouvu se správcem pronajímat byt někomu jinému. Určité omezení této odpovědnosti plyne z toho, že se týká jenom pohledávek, které zakládal správce vlastním právním úkonem od prohlášení konkurzu (arg. §§ 168 odst. 2 lit. f), 229 odst. 3 lit b) InsZ). Argumentum e contrario jsou totiž vyňaty pohledávky věřitelů ze smluv, jejichž splnění správce povolil, nebo ze smluv, které správce nevypověděl, rovněž vyňaty jsou pohledávky na vracení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno, nebo které byly vypovězeny (§ 168 odst. 2 lit. g), h) InsZ), rovněž veškeré pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 InsZ). Z toho plyne, že tato skutková podstata je zaměřena na případy tzv. úvěrového financování (§§ 41 a násl. InsZ). Naopak správce neodpovídá dle § 37 odst. 3 InsZ za opomenutí, když např.

⁶⁰³ § 61 InsO: „Kann eine Masseverbindlichkeit, die durch eine Rechtshandlung des Insolvenzverwalters begründet worden ist, aus der Insolvenzmasse nicht voll erfüllt werden, so ist der Verwalter dem Massegläubiger zum Schadenersatz verpflichtet. Dies gilt nicht, wenn der Verwalter bei der Begründung der Verbindlichkeit nicht erkennen konnte, daß die Masse voraussichtlich zur Erfüllung nicht ausreichen würde.“

⁶⁰⁴ Tak k německému právu BRAUN, InsO2, § 61 pozn. 6

povolil splnění smluv, i když mohl vědět / věděl, že nemůže být uspokojena pohledávka (v úvahu přichází popř. odpovědnost dle § 37 odst. 3 InsZ pro porušení odborné péče).

Pro předcházení případné odpovědnosti se doporučuje, aby správce nejdřív vypracoval podnikové plánování pro pokračování v provozu (plán rentability a likvidity), jelikož v tomto plánu jsou vyjádřeny pravděpodobné budoucí pohledávky za podstatou, které je třeba průběžně srovnávat s případnými příjmy majetkové podstaty.⁶⁰⁵ Jelikož vytvoření plánu likvidity se vždy zakládá na údajích a informacích poskytnutých dlužníkem nebo jeho zaměstnanci (plánování obratu, pořizování materiálu, apod.), je otázkou, jestli správce odpovídá i za škodu v důsledku nesprávných informací poskytnutých dlužníkem nebo jeho zaměstnanci. České právo je v tomto směru přísnější než jeho vzor,⁶⁰⁶ protože § 37 odst. 2 InsZ stanoví výslovně, že správce odpovídá i bez vlastního zavinění za škodu⁶⁰⁷ způsobenou zaměstnanci dlužníka, „působící v rozsahu dosavadní činnosti“. Správce nemůže proto důvěřovat údajům a informacím poskytnutým zaměstnanci dlužníka (např. účetnické podklady dlužníkovy účetního), jestliže tyto údaje a informace používá dál k plnění svých úkolů. Musí je však přezkoumat sám nebo nechat zkoumat; v opačném případě odpovídá i za škodu způsobenou dlužníkovými zaměstnanci tím, že předali správci neúplné, nesprávné anebo chybné informace.

Exkurz: Odpovědnost za pomocníky

Pro objasnění a vymezení skutečností, za které správce může odpovídat v případě odpovědnosti za pomocníky, je třeba uvědomit si tři možné způsoby zavinění správce:

měřítko odpovědnosti

oblast použití

důsledky

⁶⁰⁵ BRAUN, InsO, § 61 pozn. 9

⁶⁰⁶ BRAUN, InsO, § 61 pozn. 9: „Auf diese Informationen darf er (sci. Insolvenzverwalter) grundsätzlich vertrauen.“ (...) „Er haftet für sein Handwerk, nicht für die Zulieferung.“ něco jiného platí snad, když nabývá podezření vůči některým zaměstnancům.

⁶⁰⁷ Dle díkce zákona není zapotřebí, aby dlužníkuv zaměstnanec způsobil škodu protiprávně anebo zaviněně; správce by odpovídal za zaměstnancem způsobenou škodu lhostejno, jestli zaměstnanec jednal v nutné obraně nebo v krajní nouzi nebo jednal bez zavinění. Zaprvé, takový rozsah odpovědnosti nelze po správci „spravedlivě požadovat“, a proto mám za to, že skutečnosti vylučující náhradu škody od zaměstnance jsou v souladu s občanskoprávní doktrínou (KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 500) i liberačním důvodem ve prospěch správce dle § 37 odst. 1 InsZ.

1. vlastní zavinění správce	• § 37 odst. 1 InsZ • § 375 1. případ ObchZ („kdy je u ní [sci. dlužníka] vyloučena odpovědnost podle § 374“)⁶⁰⁸	Jedná se o obecný případ odpovědnosti, totiž o odpovědnost za vlastní jednání na základě odpovídajícího měřítka odpovědnosti (buď odborníka, nebo řádně a rozumně se chovající osoby)
2. zavinění správce za pomocníka, přičemž odpovídá za využití pomocníka tak, jako by plnil sám (tj. na základě míry odpovědnosti dlužníka / správce podstaty) co je zavinění za pomocníka	• § 420 odst. 2 ObčZ • § 331 ObchZ • § 1313a OZO⁶⁰⁹	Jedná se o obecný případ odpovědnosti za pomocníky, přičemž dlužník – správce neodpovídá za odborné schopnosti a znalosti svého pomocníka, ale za schopnosti a znalosti, které dluží on sám, tj. na základě míry odpovědnosti řádného správce majetkové podstaty, nikoliv např. účetního (dlužník neodpovídá např. na základě míry odpovědnosti advokáta, jestliže používá k plnění svých úkolů advokáta, aniž by sám advokátem byl).
3. zavinění správce za pomocníka, přičemž	• § 37 odst. 2 InsZ • § 375 2. případ	Jedná se o zvláštní případ odpovědnosti za pomocníky,

⁶⁰⁸ Autor je si vědom, že podmínky ustanovení § 375 musí být splněny taxativně; toto ustanovení zahrnuje ale oba případy odpovědnosti za pomocníky.

⁶⁰⁹ Srov. OGH 15.3.2005, 1 Ob 40/05x; OGH 24.4.1991, 1 Ob 531/91: „*Beim Verschulden des Erfüllungsgehilfen im Sinne von § 1313a ABGB, für das der Schuldner wie für eigenes Verschulden einzustehen hat, handelt es sich in Wahrheit nur um ein Verhalten des Erfüllungsgehilfen, dass dann schuldhaft wäre, wenn es der Schuldner selbst gesetzt hätte; daraus ist abzuleiten, dass der Maßstab für die Beurteilung, ob das Verhalten des Erfüllungsgehilfen fahrlässig war, dem Verkehrskreis und der Stellung des Schuldners zu entnehmen ist.*“

odpovídá za využití pomocníka tak, jak kdyby pomocník byl přímo zavázán místo správce (tj. na základě měřítka odpovědnosti třetí osoby / pomocníka)

ObchZ („*kdy třetí osoba by rovněž podle tohoto ustanovení [sci. § 374] nebyla odpovědná, kdyby oprávněné straně byla přímo zavázaná místo povinné strany*“)

podle něhož odpovídá správce vedle vlastního zavinění i za jednání pomocníků na základě jejich jednotlivých měřítek odpovědnosti, jde totiž o rozšíření odpovědnosti ohledně míry odpovědnosti vůči úpravě uvedené pod 2.

Následující tabulka je příkladem roztržičnosti českého práva náhrady škody. V důsledku tohoto rozptýlení došlo za období totality k několika různým úpravám odpovědnosti za pomocníky. Zde se můžeme zabývat jenom malým úsekem problematiky odpovědnosti za pomocníky, která by vyžadovala vlastní monografii. Tu tady nemůžeme poskytnout. Jako nebezpečí vnímám to, že této tendenci nemohlo být až dosud zabráněno a dnešní úpravy pokračují v tendenci k rozptýlování. Jako příklad může posloužit mnohotvárná úprava odpovědnosti za pomocníky:

Jednotlivá ustanovení upravující odpovědnost za pomocníky (v časové posloupnosti)	Skutkové podstaty jednotlivých ustanovení	Vymezení / Vyklad
§ 1313a OZO	<i>„Kdo je (zejména na základě smlouvy) povinen jinému plnit“; německy: „Wer einem andern (insbesondere vertraglich) zu einer</i>	Podstatnější rozdíl mezi tímto ustanovením a následujícími ustanoveními je, že jenom dle § 1313a OZO odpovídá vedle

Leistung verpflichtet ist“

dlužníka i pomocník osobně.

§ 421 odst. 2 ObčZ
v původním znění (č.
40/1964 Sb.)

„Škoda je způsobena organizací, jestliže byla způsobena v rámci plnění jejích úkolů těmi, kteří tyto úkoly plnili.“

Tato úprava vazbu na plnění závazku uvolnila a nahradila ji v § 421 „*plněním úkolů organizace.*“⁶¹⁰

§ 420 odst. 2 ObčZ
v aktuálním znění (č.
509/1991 Sb.)

„Škoda je způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili.“

Tato formulace je širší než ustanovení § 1313a OZO, jelikož zahrnuje i činnosti fyzické resp. právnické osoby, které tato osoba není povinna plnit. Odpovědnost za pomocníky existuje rovněž ve vztazích ex contractu jak ve vztazích ex delictu.

§§ 331, 375 ObchZ
(č. 513/1991 Sb.)

„Plní-li dlužník svůj závazek pomocí jiné osoby, odpovídá tak, jako by závazek plnil sám, nestanoví-li tento zákon jinak.“ „Bylo-li porušení povinnosti ze závazkového vztahu způsobeno třetí osobou, které povinná strana svěřila plnění své povinnosti (...)“

Obchodněprávní úprava se naopak řídí ještě užším pojmem § 1313a OZO.

⁶¹⁰ PELIKÁNOVÁ, ObchZ III, § 373 pozn. 1

§ 37 odst. 2 InsZ
(č. 182/2006 Sb.)

„(...) *správce odpovídá i za škodu nebo jinou újmu způsobenou osobami, kterých použil k plnění svých úkolů.*“
Správce majetkové podstaty má určitou zákonem stanovenou náplň práce, kterou musí plnit. Je proto opodstatněné mluvit o plnění úkolů správce.

§ 265 odst. 2 ZP
(č. 262/2006 Sb.)

„*Zaměstnavatel odpovídá zaměstnanci též za škodu, kterou mu způsobili porušením právních povinností v rámci plnění pracovních úkolů zaměstnavatele, zaměstnanci jednající jeho jménem.*“
Navzdory *Pelikánově* kritice starého zákoníku práce (§ 187 odst. 2), které je třeba dát za pravdu, že pojem „*plnění úkolů zaměstnavatele*“ pochází ze socialistického právního pojetí a že působí dnes „*poněkud směšně*“, jelikož zaměstnavatel rozhoduje dnes samostatně o náplni své činnosti a svých úkolů, není totiž předepsána určitá náplň jeho činnosti resp. jeho úkolů,⁶¹¹ zákonodárce nového zákoníku práce přebíral toto ustanovení nezměněno bez dalšího uvažování; bereme-li v úvahu změněné poměry, především, že zaměstnavatel rozhoduje dnes samostatně o svých úkolech, je však nutné vykládat tento pojem tak, že se „*úkoly zaměstnavatele*“ rozumí „*úkoly uložené*“

⁶¹¹ PELIKÁNOVÁ, ObchZ III, § 373 pozn. 1

zaměstnavatelem samým“, tj.
činnosti zaměstnavatele.

§ 2413 Osnova ObčZ *„Osoba způsobí škodu i
tehdy, způsobí-li ji při své
činnosti ten, koho k činnosti
použila jako zmocněnce,
zaměstnance nebo
podobného pomocníka.“*

V této souvislosti je třeba si zodpovědět, jaká je odpovědnost správce majetkové podstaty za jeho pomocníky ve vztahu jednak k občanskoprávní a k obchodněprávní odpovědnosti za pomocníky, jednak za vlastní zavinění „při výkonu své funkce“ dle § 37 odst. 1 InsZ k správcově odpovědnosti za zavinění pomocníka „při plnění úkolů správce“ dle § 37 odst. 2 InsZ.

Systematický výklad svědčí o tom, že správce plní „své úkoly“ – sám nebo pomocí jiných osob – po celou dobu trvání své funkce (arg. § 23 InsZ). To znamená, že správce může funkci, do které byl jmenován, vykonávat buď osobně, anebo pomocí jiných osob.⁶¹² Mám totiž za to, že plnění správcových úkolů je širší pojem a obsahuje jak osobní výkon funkce, tak výkon funkce prostřednictvím pomocníků. Zatímco § 37 odst. 1 je aplikovatelný v případě osobního plnění jeho úkolů, § 37 odst. 2 je aplikovatelný v případě plnění jeho úkolů pomocí jiných osob. Rozsah odpovědnosti za pomocníky lze shrnout do tří skupin, a to

- odpovědnost při plnění závazku dlužníka (§ 1313a OZO, §§ 331, 375 ObchZ),
- odpovědnost při činnosti dlužníka (§ 420 ObčZ, § 2413 Osnovy, § 265 ZP dle mého výše uvedeného výkladu) a

⁶¹² Mimoходом by mělo být zmíněno, že ustanovení § 23 InsZ vyžaduje od správce pojištění odpovědnosti za škodu jenom v případě osobního výkonu funkce nebo v případě činnosti jeho zaměstnanců, nikoliv však v případě dalších pomocníků, za které správce dle § 37 odst. 2 InsZ odpovídá, např. dlužníkovi zaměstnanci, osoby ve smluvním vztahu s dlužníkem.

- odpovědnost při plnění úkolů dlužníka (§ 421 ObčZ ve znění zákona č. 40/1964, § 37 odst. 2 InsZ).

Ačkoliv důvodová zpráva mluví o tom, že odpovědnost správce je „*nově koncipovaná na principu obdobném tomu, jakým odpovídají statutární orgány obchodních společností*“,⁶¹³ v tomto případě tedy dle §§ 331, 375 ObchZ, přikláním se k názoru, že si zákonodárce vybral poměrně široký pojem „*při plnění svých úkolů*“ po pečlivém zvažování a neměl na mysli odpovědnost omezenou na plnění závazkových vztahů (jak je tomu v obchodním právu). Pojem „*plnění svých úkolů*“ se totiž podle mého názoru podobá víc občanskoprávní než obchodněprávní úpravě, není však shodným s občansko-právním pojmem „*plnění při činnosti*“ (sci. správce), jelikož správce není osobou oprávněnou rozhodovat o tom, co jeho úkol je a co není. Nemůže totiž rozsah svých úkolů nijak rozšiřovat nebo zužovat, jak je tomu např. v případě podnikatele, který rozhodne o rozšíření a omezení své podnikatelské činnosti bez vnějších vlivů. Neplnění závazkových vztahů je mimochodem v novém insolvenčním právu předmětem zvláštního ustanovení, a to § 37 odst. 3 InsZ.

Co se týče zproštění této odpovědnosti za pomocníky je dále pochybné, jestliže správce, který odpovídá za cizí zavinění, odpovídá za toto zavinění na základě měřítko odpovědnosti správce majetkové podstaty (měřítko č. 2 dle výše uvedené tabulky) nebo na základě měřítko odpovědnosti jednotlivých dlužníkových zaměstnanců, počínaje dělníkem až do účetního (měřítko č. 3 dle výše uvedené tabulky). Předpokládám, že se správce nemůže – navzdory tomu, že § 37 odst. 2 odkazuje na odst. 1 InsZ – zprostit této odpovědnosti důkazem, že vynaložil veškeré úsilí, jelikož nejde o nedostatek pozornosti a pečlivosti na jeho straně, ale na straně pomocníka. A proto je s ohledem na odpovědnost za pomocníka lhostejné, zda dostatečné úsilí vynaložil nebo ne.⁶¹⁴ Z toho, že se nová úprava výslovně opírá o objektivní odpovědnost dle ObchZ,⁶¹⁵ vyvozují, že se zproštění odpovědnosti za pomocníky řídí rovněž principem obdobným ustanovení § 375 ObchZ: Správce se totiž může zprostit odpovědnosti jenom tehdy, když se může vyvinout dle § 37 odst. 1 InsZ a když zároveň může prokázat, že

⁶¹³ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 55

⁶¹⁴ Opačné, a proto mylné pojetí, které zaměřuje vlastní zavinění dlužníka se zaviněním pomocníka, se zakládá na důvodové zprávě vládního návrhu k ObčZ, kde se praví: „(...) *osnova vychází z předpokladu viny, přičemž považuje zavinění pracovníka za zavinění organizace* (...) Podle osnovy odpovídá tedy přímo organizace občanovi za škodu (...), ledaže prokáže, že škodě nemohla zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na ni požadovat.“ Organizace sice odpovídá, ale tato odpovědnost se nezakládá na vlastním zavinění! O tom, že toto mylné pojetí působí až dodnes, svědčí KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 500, kteří se k této otázce nevyjadřují.

⁶¹⁵ Srov. ZELENKA, InsZ, str. 83; důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 55

pomocník způsobenou škodu nezavinil, a to na základě měřítka odpovědnosti jednotlivých pomocníků.

Další novinku představuje skutečnost, že nová úprava poskytuje nejenom náhradu za způsobenou škodu, ale i za „jinou újmu,“ která poškozenému vznikla. Nemohu se přiklonit k názoru, že jinou újmu je např. ušlý zisk,⁶¹⁶ jelikož pojem škody zahrnuje ušlý zisk i skutečnou škodu (arg. § 442 ObčZ, § 379 ObchZ). Čím (už) škoda je, nemůže být navíc jiná újma. Je třeba si uvědomit, že škodou ve smyslu občanského práva je každá majetková újma, kterou lze vyčíslit v penězích, nikoliv však škoda nemajetková.⁶¹⁷ Otázkou totiž je, jestliže § 37 odst. 1 InsZ měl na mysli nejenom náhradu majetkové škody, ale i nemajetkové škody a popř. jaké nemajetkové škody. Otázka způsobu a rozsahu náhrady škody nepatří podle mého názoru do oblasti insolvenčního práva, ale do oblasti práva občanského, proto zastávám názor, že § 37 odst. 1 InsZ upozorňuje pouze na skutečnost, že může na základě občanského práva popř. na základě jiných právních předpisů dojít k náhradě nemajetkových škod (srov. §§ 13, 19b, 444 a násl. ObčZ, § 40 zákona č. 121/2000 Sb., § 12 ObchZ, apod.). Osnova nového občanského zákoníku (§ 2468 Osnovy) překonává však koncept a rozsah ObčZ, jelikož stanoví, „že nemajetkovou újmu má hradit i ten, kdo způsobil škodu úmyslně z touhy ničit či ublížit nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky, anebo způsobil-li škodu porušením důležité povinnosti z hrubé nedbalosti, pokud náhradu nemajetkové újmy odůvodňují zvláštní okolnosti.“ Mám totiž za to, že dikce zákona se snaží zachovat aktuálnost tím, že bere v úvahu případné změny občanskoprávní a obchodníprávní úpravy a používá otevřený pojem „jiné újmy“ za účelem snadnějšího přizpůsobení insolvenčního zákona případným novým úpravám občanského práva.

cc) Protiprávnost – měřítko odpovědnosti

Zatímco staré právo stanovilo, že odpovědnost správce je vyvolána porušením povinností uložených mu zákonem nebo soudem, přičemž porušení povinnosti postupovat s odbornou péčí se považuje zdánlivě (viz hned) za porušení zákonné povinnosti,⁶¹⁸ nové právo stanoví, že odpovědnost může vzniknout na základě porušení povinností,

⁶¹⁶ ZELENKA, InsZ, str. 83

⁶¹⁷ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 437; k výjimkám viz §§ 444 – 449 ObčZ

⁶¹⁸ KOZEL, str. 82

- a) *které jsou mu uloženy zákonem*
- b) *nebo rozhodnutím soudu,*
- c) *jakož i tím, že při jejím výkonu nepostupoval s odbornou péčí. “ (37 odst. 1 InsZ).*

Rozdíl mezi starým a novým právem spočívá zdánlivě v tom, že staré právo znalo dvě skutkové podstaty zákládající odpovědnost správce, a nové právo zná nyní tři skutkové podstaty vyvolávající odpovědnost (porušení zákona, porušení soudního pokynu, porušení odborné péče při výkonu funkce). Nesdílím výše uvedený názor na staré právo, že porušení odborné péče je případem porušení zákona, jelikož postup s odbornou péčí resp. postup bez odborné péče není prvkem protiprávnosti jednání, není totiž na stejné úrovni jako porušení zákona nebo soudního příkazu, které vymezují protiprávní jednání. Postup s odbornou péčí a jeho nedostatek vymezuje naopak (dle výše uvedeného výkladu) měřítko odpovědnosti správce a je prvkem zavinění správce, které není pojmová náležitost protiprávnosti úkonu. Správnost tohoto pojetí bude patrné, když srovnáváme protiprávnost jako rozpor s objektivním právem se zaviněním jako nedostatek předvídání následků určitého jednání, ač srovnávající osoba by konkrétní následky předvídala, a proto by se chovala jinak.⁶¹⁹ Když správce porušuje zákon, jedná sice protiprávně, svoji povinnost postupovat s odbornou péčí porušuje ale až tehdy, kdy srovnávající osoba, tj. průměrný správce majetkové podstaty, zákon za daných podmínek neporuší. Právní pojetí, podle něhož by postup bez odborné péče představoval protiprávní jednání, by vedlo k tomu, že by náhrada škody vůči správci už nevyžadovala žádné objektivní komponenty (porušení objektivního zákona resp. soudního rozhodnutí). Šlo by totiž o odpovědnost za pouhé zavinění bez protiprávního jednání. Správnému pojetí, podle něhož patří porušení povinností k protiprávnosti a postup bez odborné péče k zavinění, odpovídá následující čtení ustanovení § 37 odst. 1 InsZ, přičemž nestačí, že byly splněny buď lit. a), b) nebo c) (alternativní spojení), ale musí být splněny lit. α) [a] nebo b)] a lit. β) (kumulativní spojení). V souladu s tím chápu ustanovení § 37 odst. 1 InsZ tak, že správce odpovídá za škodu, kterou způsobil

- α. *tím, že porušil povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu,*
- β. *a tím, že nepostupoval s odbornou péčí.*

⁶¹⁹ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 458

Vyslovený názor, podle něhož znamená postup bez odborné péče např. nečinnost správce,⁶²⁰ nesdílím z toho důvodu, protože protiprávní úkon může spočívat, buď v porušení právní povinnosti něco konat, nebo v porušení právní povinnosti něco opomenout. Omisivním protiprávním úkonem však není jakákoliv nečinnost, ale pouze opomenutí takového úkonu, k němuž byla určitá osoby ze zákona povinna.⁶²¹ Z toho vyplývá, že nečinnost je případem porušení zákona, nikoliv porušení odborné péče.

§ 36 odst. 1 InsZ stanoví nově měřítko odpovědnosti, přičemž je však patrné, že nová úprava vychází ze starého práva, jelikož správce konkurzní podstaty je nadále povinen postupovat s odbornou péčí. Nově doplněn však byl pokyn, že správce musí postupovat při výkonu funkce nejen s odbornou péčí, ale i „svědomitě“, přičemž je povinen, aby vyvinul „veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře.“ I když § 36 odst. 1 InsZ vytváří dojem, že správce musí vyvinout veškeré úsilí v první řadě k uspokojení věřitelů, není tento dojem zcela správný, jelikož správce odpovídá všem účastníkům, tj. dlužníkovi, věřitelům a třetím osobám za škodu, pokud nevyvinul veškeré úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat (§§ 5 lit. a), 37 odst. 1 InsZ).

Zda si měřítko odpovědnosti správce majetkové podstaty zvýšilo ve srovnání se starou úpravou, je třeba posoudit na základě právních předpisů, které stanoví nyní požadavky na osobu správce, a to především zákon o insolvenčních správcích (InsSpZ), jehož §§ 6, 24 – 26 InsSpZ určuje odborné požadavky na osobu správce. Jádrem těchto ustanovení je, že správcem může být jenom vystudovaný magistr práv nebo ekonomie, který složil zkoušku insolvenčního správce. InsSpZ počítá s vydáním vyhlášky ministerstva spravedlnosti, kterou se stanoví náležitosti zkoušky insolvenčního správce.⁶²² Z ustanovení § 25 InsSpZ lze dovodit, že odborná způsobilost a kvalifikace správce majetkové podstaty nespočívá ve složení advokátní, notářské, auditorské, apod. zkoušky, měřítkem je totiž řádně a rozumně se chovající správce majetkové podstaty a znalost a schopnosti správce se neshodují vždy se schopnostmi advokátů nebo daňových poradců. Náležitosti těchto zkoušek mohou

⁶²⁰ ZELENKA, InsZ, str. 83

⁶²¹ KNAPPOVÁ/ŠVESTKA/DVOŘÁK II, str. 428

⁶²² Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 314; srov. Vyhlášku č. 312/2007 Sb. o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců.

samozřejmě být jenom vodítkem k objasnění otázky, kterými znalostmi a schopnostmi správce musí disponovat, aby vykonával funkci s odbornou péčí, jelikož potřebné znalosti a schopnosti se liší od případu k případu a nedostatek odborné péče může nastat i tehdy, že se správce pustí do nějaké věci, aniž by měl dostatečné znalosti a schopnosti.

dd) ochranná oblast porušené normy

Zde platí zásady uvedené ve starém právu dál.

ee) zproštění odpovědnosti schválením konečné faktury

Jelikož právní doktrína považuje nárok na náhradu škody dle § 37 InsZ za individuální nárok poškozeného vůči insolvenčnímu správci, je tento nárok uplatitelný mimo rámec insolvenčního řízení i po jeho skončení,⁶²³ a schválení totiž nemá účinek zproštění odpovědnosti. Promlčení tohoto individuálního nároku na náhradu škody upravuje § 37 odst. 4 InsZ.

VI. STŘETY ZÁJMŮ VE VĚŘITELSTVU – PRÁVA JEDNOHO VĚŘITELE VŮČI VĚŘITELŮM/VĚŘITELSKÝM ORGÁNŮM

1. Rakousko

a) Obecné poznámky

Z povahy věci insolvenčního práva, tedy ze zásady poměrného uspokojení více věřitelů (par conditio creditorum), plyne, že v průběhu konkurzního řízení může dojít ke střetu zájmů mezi konkurzními věřiteli na jedné straně a mezi konkurzními věřiteli a věřitelskými orgány (věřitelský výbor, schůze věřitelů) na straně druhé. Střet zájmů mezi věřiteli může nastat

⁶²³ ZELENKA, InsZ, str. 84

v důsledku skutečnosti, že existují různé skupiny věřitelů, rovněž v důsledku skutečnosti, že věřitelé uplatňují pohledávky v různé výši. Střet zájmů mezi konkurzními věřiteli a věřitelskými orgány je naopak důsledkem kolektivního zastoupení konkurzních věřitelů zvláštními orgány, které jsou povinny jednat ve společném zájmu všech věřitelů, nikoliv jenom některých. V této kapitole je proto třeba rozebrat, jaký postoj zaujímá a jaká práva má některý konkurzní věřitel vůči ostatním věřitelům, resp. vůči věřitelskému výboru a schůzi věřitelů. Rovněž může nastat střet zájmu mezi věřitelskými orgány samými, to znamená mezi věřitelským výborem a schůzí věřitelů. Ostatně je třeba se zodpovědět, jaký je vztah mezi věřitelským výborem a schůzí věřitelů a jaká oprávnění přísluší věřitelskému výboru vůči schůzi věřitelů, resp. naopak.

b) Práva některého věřitele vůči ostatním věřitelům

Příhlášku pohledávky je třeba podat na příslušný soud, který ji pak přeposílá správci konkurzní podstaty. Ten zapíše pohledávku podle potvrzeného pořadí do seznamu pohledávek a předloží tento seznam zpět soudu (§ 104 KO). Přihlášené pohledávky budou v průběhu přezkumného jednání zkoumány na základě seznamu pohledávek dle jejich pořadí, resp. dle pořadí jejich přihlášení (§ 105 odst. 2 KO), přičemž správce se vyjadřuje ke každé pohledávce ohledně jejího pořadí a její správnosti (§ 105 odst. 3 KO) dle svého uvážení (omezení tohoto uvážení vyplývá však z ustanovení § 116 odst. 1 cif. 2 KO). Případné kladné prohlášení správce je projevem vůle, které působí stejně jako pravomocný rozsudek o existenci a výši přihlášené pohledávky a které může ze strany správce být odvolané až do konce přezkumného jednání.⁶²⁴ Případné záporné prohlášení správce lze přeměnit v uznání kdykoliv v průběhu konkurzního řízení.⁶²⁵ Každý přihlášený věřitel (§ 102 KO) může ovlivnit účast ostatních věřitelů na konkurzním řízení, byla-li jeho pohledávka zjištěna (§ 93 odst. 1 KO), nebo poskytnul-li soud tomuto věřiteli hlasovací právo, i když jeho pohledávka byla popřena, nebyla ještě zjištěna nebo je podmíněná (§ 93 odst. 2 KO). Rozhodnutí o hlasovacím právu je výlučně věcí soudu, nikoliv ostatních věřitelů. To znamená, že ostatní věřitelé nemají pravomoc rozhodovat o hlasovacím právu jiného věřitele v případě, že jeho pohledávka byla popřena. Je to proto, že KO chtěl bránit obchodu s hlasovacím právem, jak to bylo zvykem za

⁶²⁴ OGH 7.7.1971 5 Ob 165/71, SZ 44/111 = EvBl 1972/46 S 74

⁶²⁵ PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 576

účinnosti konkurzního řádu 1868.⁶²⁶ Při rozhodování o hlasovacím právu zkoumá soud prozatímně ve stručném (sumárním) řízení, zda existuje hlasovací právo dle objektivního stavu věci v době hlasování,⁶²⁷ to znamená, zda a popř. v které výši existuje pohledávka. Proti tomuto soudnímu rozhodnutí neexistuje sice opravný prostředek, soud je může však na návrh s účinkem ex nunc změnit.⁶²⁸

Konkurzní věřitel nemůže projevit vůli jako správce, má pouze oprávnění popírat pohledávky přihlášené ostatními věřiteli jak podle jejich pořadí, tak jejich správnosti (§ 105 odst. 5 KO). Omezení této možnosti popření je možno spatřovat v tom, že věřitelé, jejichž pohledávky jsou projednány až na pozdějším přezkumném jednání, nemohou popírat pohledávky projednávané na předchozím přezkumném jednání (§ 107 odst. 3 KO). Konkurzní věřitel je přitom nezávislý na jednání správce (který buď popírá, nebo uznává). To znamená, popírá-li konkurzní věřitel pohledávku, bude o pohledávce rozhodnuto ve přezkumném sporu. Kdo je přitom žalobcem a kdo žalovaným se posuzuje podle skutečnosti, jestliže je popřena pohledávka vykonatelná nebo nikoliv (viz nahoře). Závěrem lze konstatovat, že popření pohledávek přísluší v první řadě konkurzním věřitelům majícím zjištěnou pohledávku, pak ještě věřitelům, kterým bylo přiznáno hlasovací právo. Rozhodnutí o hlasovacím právu však není předmětem spolupůsobení věřitelů.⁶²⁹

c) Práva některého z věřitelů vůči schůzi věřitelů

Otázkou je, jaký vliv má věřitel na činnost schůze věřitelů, tj. jak může věřitel ovlivnit přijetí usnesení schůze věřitelů. Vliv jednotlivých věřitelů se řídí především výší jejich pohledávek (§ 92 odst. 2 KO), a to jednak při svolání schůze věřitelů, jednak při posouzení schopnosti usnášení a přijetí usnesení. Schůze věřitelů se svolává na návrh dvou konkurzních věřitelů, jejichž pohledávky činí dle odhadu soudu alespoň 1/4 všech konkurzních pohledávek (§ 91 odst. 1 KO). Toto kvórum platí i pro schopnost usnášení po prvním přezkumném jednání (§ 92 odst. 1 KO), přičemž jsou zde výchozím základem všechny pohledávky, kterým bylo

⁶²⁶ DENKSCHRIFT, str. 84

⁶²⁷ OGH 28.4.1971 5 Ob 49/71, EvBl 1971/300 S 550

⁶²⁸ OGH 24.10.1978 5 Ob 304/78

⁶²⁹ Velkorysejší ve vztahu ke konkurzním věřitelům je např. § 77 odst. 2 InsO.

přiznáno hlasovací právo (§ 92 odst. 1 KO). Předtím stačí přítomnost jednoho věřitele s pohledávkou v jakékoliv výši.⁶³⁰ Na přijetí usnesení je potřeba nadpoloviční většiny hlasů, která se vypočítá dle výše pohledávek (§ 92 odst. 2 KO). Dvojitá většina je např. potřeba na přijetí usnesení o nuceném vyrovnání (srov. § 147 KO). Hlasovací právo se řídí před přezkumným jednáním výše uvedenými základy.

Z většinového principu vyplývá, že jediný věřitel nemá vůči schůzi věřitelů žádné pravomoci, nehledě na jeho účast v rozhodovacím procesu při přijetí usnesení, nemůže např. usnesení schůze napadnout.⁶³¹ Může však napadnout soudní usnesení, kterým soud zákáže výkon usnesení přijatého schůzi věřitelů (§ 95 odst. 2 KO) nebo kterým vydává usnesení nahrazující usnesení schůze věřitelů (§ 95 odst. 3 KO).⁶³² Pouze nepřímou může konkurzní věřitel vyvolat soudní přezkoumání tím, že soudu dá podnět, aby zkoumal usnesení schůze věřitelů, odkazem na protiprávní přijetí takového usnesení, resp. protiprávní obsah. Soud pak musí taková usnesení zkoumat z úřední moci (§ 95 odst. 2 KO).

d) Práva některého z věřitelů vůči věřitelskému výboru

Vznik (soudem), svolání (soudem nebo správcem, který také řídí zasedání výboru),⁶³³ přijetí usnesení a zproštění funkce věřitelského výboru (soudem) jsou v podstatě nezávislé na jednotlivých věřitelích. Konkurzní věřitel nemá nárok, aby byl ustanoven členem věřitelského výboru,⁶³⁴ může však ustanovení jiné osoby členem věřitelského výboru napadnout⁶³⁵ a může navrhopvat ustanovení určité osoby členem výboru (§ 88 odst. 1 KO). Konkurzní věřitelé se nemohou zúčastnit schůze věřitelského výboru (vyjma jako zástupce člena věřitelského výboru) a nemohou nahlížet do protokolů schůze věřitelského výboru. Mohou se ale pomocí náhledu do konkurzního spisu seznámit s výsledkem schůze věřitelského výboru, tj. s usnesením věřitelského výboru.⁶³⁶ Věřitelé mají však možnost podnitit soudní kontrolu

⁶³⁰ DENKSCHRIFT, str. 83

⁶³¹ PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 192; WEGAN, str. 19

⁶³² PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 192

⁶³³ PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 207

⁶³⁴ OGH 8 Ob 281/01h, EvBl 2002/103, 389

⁶³⁵ OLG Linz 6.2.1995, ZIK 1995, 190

⁶³⁶ OLG Wien 28 R 175/98 f, WR 862

usnesení přijatých věřitelským výborem podle ustanovení § 95 odst. 2 KO (viz k vysvětlivkám u lit. c). Další uvolnění věřitelského výboru od věřitelstva lze spatřit ve skutečnosti, že členy výboru nemusí být konkurzní věřitelé (§ 88 odst. 2 KO). V praxi se skládá věřitelský výbor na jedné straně ze zástupců sdružení k ochraně věřitelů (např. „Kreditschutzverband 1870“), ze zástupce komory práce („Arbeiterkammer“), ze zástupce daňové správy („Finanzprokuratur“, „Finanzamt“) a ze zástupce bank a ostatních věřitelů na straně druhé.⁶³⁷

Jinak než schůze věřitelů odpovídají členové věřitelského výboru konkurzním věřitelům za majetkovou újmu způsobenou zanedbáním svých povinností (např. nabývání věcí náležejících do konkurzní podstaty jenom se souhlasem schůze věřitelů nebo na veřejně dražbě, protiprávní usnesení). Tato odpovědnost se uplatňuje ve sporném řízení, a to buď na návrh správce, jedná-li se o škodu na konkurzní podstatě, nebo na návrh jiného poškozeného, jedná-li se o individuální škodu. Důvodem této odpovědnosti věřitelského výboru je, že konkurzní věřitelé mohou i v rámci schůze věřitelů zastávat své vlastní zájmy nebo zájmy dlužníka před společným zájmem, členové věřitelského výboru však musí dbát o zabezpečení společného zájmu.⁶³⁸ V úvahu přichází ještě další sankce při zanedbání povinností, a to pořádková pokuta (§ 220 ZPO) a trestní řízení (§ 160 odst. 2 StGB).

e) Vzájemný vztah mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem

Původně platila i v Rakousku zásada známá ve většině států, která zní: Schůze věřitelů je oprávněna zvolit věřitelský výbor a soud může volbu věřitelského výboru odmítnout jenom z důležitých důvodů. Není-li zvolen věřitelský výbor, vykonává soud působnosti výboru. Novelou ke konkurzním řádu, a to IRÄG 1982, došlo však k změně této zásady. Od této novely platí totiž, že věřitelský výbor je ustanoven soudem. Dalším důvodem nezávislosti rakouského věřitelského výboru je skutečnost, že schůze věřitelů nemá ani subsidiární pravomoc v případě, že nebyl ustanoven věřitelský výbor, jak je tomu v jiných zahraničních právních úpravách: Pokud není ustanoven věřitelský výbor, vykonává soud činnosti, které by

⁶³⁷ FINK, str. 16

⁶³⁸ PETSCHKE/REIMER/SCHIEMER, str. 181, 204

vlastně byly přiděleny věřitelskému výboru. Jenom v případě, že je zapotřebí souhlasu věřitelského výboru, „může“ si soud opatřit souhlas schůze věřitelů, může ale i rozhodnout sám (arg. e contr. § 90 KO). Souhlas schůze věřitelů dává smysl v situacích, kdy jde o důležitá, možná i nevratitelná rozhodnutí, jako např. zcizení dlužníkovy podniku dle § 117 KO. V případě následujícího sporu může soud používat při své argumentaci i souhlas schůze věřitelů. Schůze věřitelů proto nemůže vykonávat činnosti věřitelského výboru ani v případě, že nebyl ustaven výbor, ani v případě, že výbor ustaven byl, ale schůze věřitelů by chtěla získat kompetence výboru pro sebe (viz nahoře). Jestliže schůze věřitelů přijímá usnesení, které by překračovalo její působnost, považuje se takové usnesení pouze za podnět soudu, který však není závazné.⁶³⁹ Schůze věřitelů nemá nadto žádný vliv na přijetí usnesení ze strany věřitelského výboru, to znamená, že nemůže usnesení věřitelského výboru napadnout (arg. e contr. § 95 odst. 2 KO) nebo sama zrušit.⁶⁴⁰ Zbývá jí pouze možnost podnítit soudní kontrolu tohoto usnesení, aby soud zakázal výkon usnesení věřitelského výboru dle § 95 odst. 2 KO.

Tím se stává věřitelský výbor čím dál více nezávislejší na schůzi věřitelů. Přesto má schůze věřitelů ještě stále vůči věřitelskému výboru některá oprávnění:

- první schůze věřitelů nebo další schůze věřitelů svolaná za tímto účelem může navrhnout, aby soud ustanovil věřitelský výbor (§ 88 odst. 1 KO)
- první schůze věřitelů nebo další schůze věřitelů svolaná za tímto účelem může navrhnout, aby soud zprostil člena/y věřitelského výboru z důležitých důvodů jeho/jejich funkce (§ 88 odst. 3 KO)
- schůze věřitelů musí souhlasit s nabytím věci náležících do podstaty členem věřitelského výboru (§ 89 odst. 2 KO)

K posouzení vzájemného vztahu obou konkurzně právních orgánů je navíc zapotřebí přezkoumání vlivu věřitelského výboru na schůzi věřitelů. Věřitelský výbor má vůči schůzi věřitelů následující působnosti: Věřitelský výbor může navrhnout svolání schůze věřitelů (§ 91 odst. 1 KO). Pro usnesení přijatá věřitelským výborem platí mutatis mutandis totéž co pro

⁶³⁹ OLG Wien 6.9.2004 28 R 103/04d; OLG Wien 28 R 70/02y ZIK 2003/136, 101

⁶⁴⁰ PETSCHKE/REIMER/SCHIEMER, str. 184

usnesení schůze věřitelů, to znamená, že výbor může usnesení schůze věřitelů odstranit pouze pomocí soudu (tj. dát podnět soudu).

Vzájemný vztah těchto orgánů lze asi popsat tak, že každý orgán plní své úkoly v přímé odpovědnosti vůči soudu, přičemž mají schůze věřitelů a věřitelský výbor pouze drobné možnosti se vzájemně ovlivnit. Samostatnost obou konkurzně právních orgánů lze ospravedlnit tím, že věřitelský výbor nepředstavuje v rakouském právu zástupce věřitelstva resp. schůze věřitelů, je naopak zcela samostatným orgánem působícím ve prospěch věřitelů.⁶⁴¹

2. Česká republika – stará úprava

a) Práva některého věřitele vůči ostatním věřitelům

Podle českého práva musí věřitel také podat přihlášku své pohledávky u soudu, aby si mohl zúčastnit konkurzního řízení. Ze všech podaných přihlášek tvoří správce seznam pohledávek, v němž uvede, jaké pohledávky popírá a jaké pohledávky uznává. K přezkoumání pohledávek se následně koná přezkumné jednání (§§ 20, 21 ZKV). Bezpochybná přihláška pohledávek je základním předpokladem k tomu, aby některý věřitel mohl uplatnit svá zákonem stanovená práva vůči ostatním věřitelům. Otázkou však je, je-li přihláška pohledávek i dostatečným předpokladem k uplatňování práv vůči ostatním věřitelům, nebo jinými slovy: Za jakých podmínek může některý věřitel popírat pohledávku přihlášenou jiným věřitelem. Z ustanovení § 21 odst. 2 vyplývá, že „konkurzní věřitel“ může popírat „pravost, výši a pořadí všech přihlášených pohledávek“. Jelikož zákon definuje konkurzního věřitele jako věřitele, který uplatňuje nároky (§ 7 ZKV), je každý přihlášený věřitel (bez ohledu na to, zda pohledávku podle hmotného práva má, nebo nemá)⁶⁴² oprávněn popírat pohledávky jiného věřitele, nehledě k tomu, je-li jeho pohledávka zjištěna, nebo disponuje-li hlasovacím právem. Určité rozumné omezení obsahuje zásada, že věřitelé pohledávek přezkoumávaných při zvláštním přezkumném jednání nemohou popírat pohledávky přezkoumané při předchozích přezkumných jednáních (§ 22 odst. 1 ZKV). Přesto se domnívám, že taková úprava je velmi

⁶⁴¹ LEHMANN, str. 561

⁶⁴² ZOULÍK, str. 59 a násl.

náchylná ke zneužití, jelikož zdánlivý věřitel může jiného věřitele se skutečnou pohledávkou dohnat do incidenčního sporu. Konkurzní věřitel je přitom nezávislý na jednání správce (který buď popírá, nebo uznává), to znamená, popírá-li konkurzní věřitel pohledávku, bude o pohledávce rozhodnuto v incidenčním sporu. Kdo je přitom žalobcem a kdo žalovaným se posuzuje podle skutečnosti, je-li popřena pohledávka vykonatelná nebo ne (srov. §§ 23, 24 ZKV). Popření lze uplatnit jenom do skončení přezkumného jednání, jelikož později již nelze popírat přezkoumané pohledávky dle § 22 ZKV.⁶⁴³ Uznat může správce původně popřenou pohledávku kdykoliv. K otázce, jestliže správce může odvolat uznání popř. i po přezkumném jednání, se vyjádřil v právní literatuře Kozel, který má bez odůvodnění za to, že zjištění pohledávky nelze vykládat tak, že je „zakázáno napravit případné pochybení správce spočívající v tom, že uznal neexistující pohledávku,“ ani tak, „že je správcem a soudu zakázáno reagovat na skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které správce nemohl bez své viny použít už při přezkumném jednání.“⁶⁴⁴ Podle jiného názoru je uznání pohledávek „procesním institutem“, které se liší od hmotně-právního uznání dle § 558 ObčZ.⁶⁴⁵ V návaznosti na poslední zmíněný názor a v souladu s judikaturou se přikláním k názoru, že uznání je procesně-právním úkonem, který není správcem libovolně odvolatelný, a který nabývá určité míry závaznosti (pravomoci).⁶⁴⁶

Omezeněji je upraveno hlasovací právo při schůzi věřitelů. Ustanovení § 10 odst. 3 uvádí, že na schůzi věřitelů mohou hlasovat pouze věřitelé, jejichž pohledávka byla zjištěna, nebo věřitelé, kterým soud přidělil hlasovací právo, nebyla-li zjištěna pohledávka, je-li sporná nebo podmíněná. Při tomto ustanovení je patrné vliv – stejně znějící – ustanovení § 92 odst. 1, 2 KŘ 1931, které omezilo vliv jednotlivých věřitelů na rozhodnutí o hlasovacím právu.

Závěrem lze konstatovat, že věřitelé mají ohledně popření cizích pohledávek velmi dalekosáhlou pravomoc, a to z důvodů, že se každý může stát konkurzním věřitelem jenom na základě přihlášky (i dokonce zdánlivé) pohledávky. Rozhodnutí o hlasovacím právu je naopak

⁶⁴³ ZOULÍK, str. 144

⁶⁴⁴ KOZEL, str. 307

⁶⁴⁵ ZOULÍK, str. 143

⁶⁴⁶ VrchS Praha 22.7.2004 I Ko 209/04, SJ 164/2004: „Správce ani žádný z konkurzních věřitelů později (sci. po přezkumném jednání) nemůže uspět s námitkami, že tato pohledávka v době přezkumu již neexistovala (neexistovala vůbec) (...). Zákon o konkurzu a vyrovnání nepřipouští možnost dodatečného vznášení námitek, jež měly být uplatněny při přezkumném jednání, neboť takový postup by ve svém důsledku znamenal, že přezkumné jednání ztratí význam. Lze tedy mít za to, že pokud se (...) pokládá pohledávka za zjištěnou, musí na ni být v rozvrhovém usnesení pamatováno bez ohledu na to, zda v době konání přezkumného jednání skutečně existovala.“

velmi omezené, bereme-li v úvahu, že jiné právní úpravy poskytují věřitelům ve spolupůsobení se správcem pravomoc dohodnout se na hlasovacím právu některého věřitele (srov. § 77 odst. 2 InsO).

b) Práva některého z věřitelů vůči schůzi věřitelů

Postavení jednotlivého věřitele vůči schůzi věřitelů je podobné úpravě rakouské. Vliv jednotlivce se řídí především výší jeho pohledávky (§ 10 odst. 2 ZKV), a to při přijetí usnesení. Na rozdíl od rakouské úpravy nemají věřitele pravomoc navrhopat u soudu svolání schůze věřitelů. Soud ji svolá buď z úřední moci, nebo na návrh věřitelského výboru či správce. Jelikož § 10 odst. 2 ZKV nestanoví žádný nejnižší počet přítomných věřitelů nutný k platnosti usnesení, teoreticky může pouze jeden věřitel kdykoliv v průběhu konkurzního řízení reprezentovat schůzi věřitelů, a tím zastupovat všechny věřitele. Před novelou k ZKV, č. 105/2000 Sb. odpovídalo toto ustanovení rakouské úpravě, tj. byli zapotřebí dva věřitelé s pohledávkami ve výši 25 % konkurzních pohledávek. Důvody této změny nemůže objasnit ani důvodová zpráva k uvedenému zákonu.⁶⁴⁷ Ke přijetí usnesení stačí prostá většina hlasů přítomných, nebo řádně zastoupených konkurzních věřitelů (§ 10 odst. 2 ZKV). Jenom v případě nuceného vyrovnání se vyžaduje vyšší kvorum, a to většina přítomných nebo řádně zastoupených konkurzních věřitelů, přičemž jejich hlasy musí představovat více než 3/4 všech přihlášených pohledávek (§ 38 odst. 1 ZKV).

Tímto výčtem jsou možnosti jednotlivce mít vliv na schůzi věřitelů vyčerpány. Konkurzní věřitelé nemohou napadnout usnesení schůze věřitelů, jelikož ZKV neupravuje obecnou možnost revize věřitelských usnesení podobná např. tomu způsobu, jak upravují §§ 131, 183 ObchZ revizi usnesení valné hromady kapitálových společností vyjma ustanovení § 11 odst. 4 ZKV (viz ihned). Z tohoto opomenutí zákonodárce je třeba dovodit, že neměl v úmyslu poskytnout věřitelům resp. nějakým zúčastněným osobám právo, aby napadli usnesení schůze věřitelů. Zbývá proto otázka, jakým způsobem se osoby zúčastněné v konkurzním řízení mohou bránit proti usnesením schůze věřitelů, která jsou v rozporu s právními předpisy, resp.

⁶⁴⁷ HOLEYŠOVSKÝ 2000, str. 19, tuto skutečnost pouze konstatuje.

v rozporu se společným zájmem věřitelů (srov. § 11 odst. 7 ZKV). Na jedné straně by bylo možno (1) je považovat dle občansko-právní doktríny, která dělí právní úkony do úkonů platných a do úkonů absolutně neplatných,⁶⁴⁸ za absolutně neplatná. Na straně druhé by bylo možno (2) brát ustanovení § 10 odst. 2 ZKV doslova („*K platnosti usnesení*“) a dovodit z toho, že formální předpoklady uvedené v tomto ustanovení nejsou jenom základními, ale dokonce i dostatečnými předpoklady platnosti. To znamená, že usnesení schůze věřitelů je každopádně platné, když je přijaté dle formálních pravidel stanovených v § 10 odst. 2 ZKV bez ohledu na jeho případnou protiprávnost. Jelikož zákonodárce používal v ustanovení § 10 odst. 2 výraz „*je třeba*“, místo výrazu „*stačí*“, mám za to, že tím chtěl jenom naznačit, že formální podmínky tvoří základ platnosti, tj. že formální podmínky jsou jenom základními předpoklady platnosti, nikoliv dostatečnými. Proti první varianta lze namítat, že (3) § 11 odst. 4 ZKV dovoluje soudu, aby nepotvrdil (odmítl) volbu věřitelského výboru pro rozpor se společným zájmem věřitelů.⁶⁴⁹ Pokud by však usnesení schůze věřitelů bylo absolutně neplatné, nebylo by třeba na takové usnesení vůbec reagovat, stačilo by, kdyby soud neplatnost pouze konstatoval. Že tomu tak není, naznačuje to, že věřitelské usnesení ohledně volby věřitelského výboru, které je v rozporu se společným zájmem, není absolutně neplatné, je na základě zkoumání soudu pouze zrušitelné.⁶⁵⁰ I kdyby bylo možné, že se ustanovení § 11 odst. 4 ZKV týká ojedinelého případu, a to volby věřitelského výboru, a že toto ustanovení proto nelze aplikovat na ostatní případy věřitelských usnesení, mám za to, že toto ustanovení ztělesňuje všeobecný přístup ZKV k usnesením věřitelského výboru a slouží jako příklad dohlédací pravomoci soudu ke kontrole všech věřitelských usnesení ohledně protiprávnosti a rozporu se společným zájmem věřitelů. Popř. může soud taková usnesení odmítat v rámci dohlédací činnosti tím, že „*činí opatření nezbytná k zajištění jeho (sci. konkurz) účelu*“ (§ 12 odst. 2 ZKV).⁶⁵¹ Takový výklad by navíc odpovídal povaze ustanovení § 95 odst. 2 KŘ 1931, které upravilo, že konkurzní komisař (soud) může také „*zakázat, aby nebylo provedeno usnesení věřitelského výboru nebo schůze věřitelů, odporuje-li společnému zájmu konkurzních věřitelů*“, a ze kterého vychází i úprava ZKV.⁶⁵² Jak bylo už výše uvedeno, jedinec může takovou kontrolu jenom podniknout.

⁶⁴⁸ Novelou ObčZ, č. 131/1982 Sb. byly sice zavedeny relativní neplatné úkony, relativní neplatnost tvoří ale dodnes výjimku z pravidla, jelikož se týká pouze určitého okruhu právních úkonů výslovně stanovených v ustanovení § 40a ObčZ; srov. ELIÁŠ/ZUKLÍNOVÁ, Osnova, str. 3

⁶⁴⁹ Příklad uvede KOZEL, str. 96

⁶⁵⁰ Proti neplatnosti lze dále uvést, že ZKV stanoví taxativně všechny případy neplatnosti (srov. §§ 8 odst. 3, 26 odst. 3, 26a odst. 1, 26b odst. 2, 67b odst. 1 ZKV)

⁶⁵¹ Domněle stejného názoru je ZOULÍK, str. 82: „*Dohlédací činnost soudu (...) se zaměřuje též k dohledu nad tím, zda některý se subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění anebo zda jinak nedochází k porušení zákona.*“

⁶⁵² Důvodová zpráva, ZKV, Obecná část

c) Práva některého věřitelů vůči věřitelskému výboru

Vznik (schůze věřitelů) a přijetí usnesení věřitelského výboru jsou nezávislé na jednotlivých věřitelích. Zproštění funkce člena/ů věřitelského výboru může každý konkurzní věřitel navrhopvat, přičemž musí navrhovatel, chce-li se svým návrhem uspět, doložit důležité důvody pro zproštění funkce, např. zanedbání jeho povinností (§ 11 odst. 4, 7 ZKV). Zasedání věřitelského výboru se uskutečňuje, buď svoláním soudu resp. konkurzního správce, anebo z vlastní iniciativy výboru, a to pomocí předsedy výboru, který je dle právní doktríny oprávněn svolávat jeho schůzi.⁶⁵³ Řízení schůze věřitelského výboru je vždy v rukou předsedy výboru. Účast konkurzních věřitelů na schůzi věřitelského výboru sice není zakázána zákonem, ale také není povolena. Jelikož výčet věřitelských oprávnění je taxativně stanoven v ZKV a účast konkurzních věřitelů na zasedání věřitelského výboru není mezi těmito oprávněními, mám za to, že konkurzní věřitelé se nemohou zúčastnit zasedání věřitelského výboru. Ze stejného důvodu je možno odmítat názor, že dlužník se může zúčastnit zasedání věřitelského výboru.⁶⁵⁴ Aby dlužník byl oprávněn zúčastnit se jeho zasedání, je potřebný výslovný příkaz zákona (jak je tomu např. v ustanovení § 89 odst. 3 KO).

Větší vliv konkurzních věřitelů na výbor než v Rakousku dokazuje skutečnost, že členy věřitelského výboru mohou být jenom konkurzní věřitelé, pokud nejsou vedoucí pracovníci dlužníka včetně osob jim blízkých nebo společníci dlužníka (§ 11 odst. 3 ZKV). Na základě skutečnosti, že konkurzním věřitelem je každý přihlášený věřitel, mohou být členy věřitelského výboru i zdánliví věřitelé, kteří opravdovými věřiteli nemusí být. Ustanovení § 11 odst. 3 ZKV je v tom smyslu velmi propustné.

Jednotlivý konkurzní věřitel sice nemůže volbu věřitelského výboru napadat, má ale dvě možnosti jak ovlivnit složení, resp. existenci věřitelského výboru: Jednak může soudu dát

⁶⁵³ ZOULÍK, str. 79; KOZEL, str. 96

⁶⁵⁴ Tento názor zastávalo ale domněle Ministerstvo spravedlnosti ve vnitřním kancelářském řádu pro okresní a krajské soudy, Instrukce Ministerstva ze dne 30.8.1993, čj. 1068/93-OOD, příloha č. 2, skupina IV, když v tamějším vzoru č. 15 uvede jako přítomného na zasedání věřitelského výboru úpadce/dlužníka; viz k tomu HOLEYŠOVSKÝ, 1997, str. 118; tato instrukce je nahrazena Instrukcí Ministerstva spravedlnosti ze dne 3.12.2001, č. 505/2001-Org., která už takové vzory neobsahuje.

popud, aby nepotvrdil volbu výboru, jednak může navrhnout odvolání člena/členů výboru z důležitých důvodů (§ 11 odst. 4 ZKV). Při kontrole usnesení přijatých věřitelským výborem platí mutatis mutandis, což bylo uvedeno k usnesením schůze věřitelů: Jednotlivec není oprávněn odvolat se proti usnesení výboru, může jenom podnítit soudní kontrolu.

Všiml-li si věřitel protiprávního jednání nebo překročení pravomoci ze strany člena/ů věřitelského výboru, může tuto skutečnost sdělit soudu, který učiní opatření proti takovému porušení zákona v rámci dohlédací činnosti,⁶⁵⁵ anebo, vznikla-li věřiteli tímto porušením zákona škoda, může uplatnit náhradu škody vůči příslušnému členu výboru resp. vůči celému výboru (§ 11 odst. 7 ZKV). Ustanovení týkající se odpovědnosti členů věřitelského výboru za škodu je shodné s ustanovením týkajícím se odpovědnosti správce konkurzní podstaty za škodu. Proto stačí odkaz na výše uvedené vysvětlivky k odpovědnosti správce. Měřítkem odpovědnosti však není správce konkurzní podstaty, ale rozumně a řádně se chovající člen věřitelského výboru. Taková srovnávací osoba chrání především společný zájem všech konkurzních věřitelů před zvláštním zájmem skupiny věřitelů nebo před zájmem dlužníka (§ 11 odst. 7 ZKV). Neodpovídá však za chybné a neúplné informace poskytnuté správcem konkurzní podstaty, které používala při vlastní činnosti, aniž by musela mít podezření o pravdivosti a úplnosti těchto informací. Škodu může věřitelský výbor způsobit i přijetím usnesení, které způsobí věřitelům škodu. Členové výboru odpovídají za tuto škodu, jestliže zanedbali své povinnosti na základě svého měřítko odpovědnosti.

d) Vzájemný vztah mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem

Věřitelský výbor je fakultativním orgánem konkurzního řízení, pokud počet konkurzních věřitelů nepřesahuje 50, je však obligatorním orgánem, pokud počet věřitelů přesahuje 50 (§ 11 odst. 1 ZKV). Toto ustanovení mluví sice o tom, že věřitelé mohou „*zvolit zástupce věřitelů*“ resp. „*ustavit věřitelský výbor*“, nejedná se však o kompetenci, která přísluší věřitelstvu jako takovému, ale schůzi věřitelů (arg. §§ 10 odst. 2, 11 odst. 4 ZKV). Mimochodem by mělo být zmíněno, že zástupce věřitelů není zástupcem dle občanského práva, jelikož „*ustanovení o oprávněních a povinnostech výboru platí pro tohoto zástupce obdobně*“, ale takřikajíc „*výbor v malém*“. Pojem „*zástupce*“ je podle mého názoru špatně

⁶⁵⁵ ZOULÍK, str. 82

zvolen, jelikož je zaměnitelný. Z tohoto pojmového výběru se nedá proto dovodit, že zástupce věřitelů je oprávněn zastupovat věřitelstvo např. při právních úkonech a že je v důsledku toho také zástupcem věřitelů ve velkém, a proto je oprávněn zastupovat věřitelstvo při právních úkonech. Schůzi věřitelů přísluší volba věřitelského výboru, soud je však oprávněn tuto volbu přezkoumat z hlediska dodržování pravidel zákona (např. §§ 10 odst. 2, 11 odst. 3 ZKV) a zabezpečení společného zájmu věřitelů (§ 11 odst. 7 ZKV). Kromě toho je schůze věřitelů zcela nezávislá při svém rozhodování, jaké osoby do věřitelského výboru pošle. Jelikož rozhodnutí soudu o potvrzení resp. nepotvrzení volby věřitelského výboru je neodvolatelné v rámci jeho dohlédací činnosti,⁶⁵⁶ odvolání není možné ani v případě, že soud překročil své meze při nepotvrzení volby věřitelského výboru.

Ustanovení § 11a ZKV praví, že schůze věřitelů vykonává působnost, „*dokud není ustaven věřitelský výbor (zástupce věřitelů)*“. Dle právní doktríny se toto pravidlo uplatňuje, jestliže „*nedošlo na první schůzi věřitelů ke zvolení výboru a také tehdy, jestliže věřitelský výbor i náhradníci byli odvoláni nebo se vzdali funkce a doposud nebyl zvolen nový věřitelský výbor.*“⁶⁵⁷ V případě, že věřitelský výbor je v funkci, nemá schůze věřitelů tyto působnosti. Nemůže tedy tyto působnosti přebírat, resp. rozhodovat ve věcech výboru přidělených. To plyne argumentum e contrario z ustanovení § 11a ZKV („*dokud*“) a ze skutečnosti, že schůze věřitelů nemůže kdykoliv vyměnit stávající výbor za nový, který by se řídil lépe představami a pokyny schůze věřitelů.⁶⁵⁸ Usnesení schůze věřitelů, které překračuje svoji působnost, jelikož zasahuje do působnosti věřitelského výboru, považují na základě následujících názorů za absolutně neplatné, protože se zakládá na neexistující pravomoci, kterou lze – popř. pomocí konverze (§ 41a ObčZ) – považovat za nezávazný popud k soudu:

Vycházím z toho, že ZKV dělí působnosti mezi orgány konkurzního řízení (a to na správce, výbor, schůzi věřitelů) taxativním způsobem, stejně jako ObchZ dělí působnosti mezi orgány kapitálových společností (a to na jednatele/představenstvo, dozorčí radu, valnou hromadu). Schůzi věřitelů v konkurzním právu (jako shromáždění všech konkurzních věřitelů) odpovídá v obchodním právu valná hromada (jako shromáždění všech společníků), věřitelskému výboru

⁶⁵⁶ ZOULÍK, str. 78; VrchS Praha 28.3.2001, 1 Ko 125/01, R 49/2002; VrchS Praha 10.1.2001, 1 Ko 363/99, SJ 62/2002

⁶⁵⁷ KOZEL, str. 94

⁶⁵⁸ Argumentum a maiore ad minus dovedla část právní doktríny ke starému německému konkurznímu řádu, že schůze věřitelů může rozšířit její kompetence na úkor výboru, jelikož je oprávněna vyměnit výbor zcela, a když je kdykoliv oprávněna vyměnit výbor, je každopádně také oprávněna rozhodnout místo výboru - mírnější způsob prosazení své vůle; srov. OLBING, str. 141

(jako dohlížeč nad činností správce) odpovídá v obchodním právu dozorčí rada (jako dohlížeč nad činností jednatele/představenstva), správci konkurzní podstaty (jako vykonávající orgán) nakonec odpovídá v obchodním právu jednatel/představenstvo (jako vykonávající orgán). Nepřikláním se k názoru vyslovenému v literatuře, že „*věřitelský výbor je obdobou představenstva popř. jednatele*“,⁶⁵⁹ jelikož věřitelský výbor má v první řadě dohlízející, nikoliv vykonávající funkci. Naproti tomu je nutno *Zoulíkovi* dát za pravdu, že existuje mezi orgány konkurzního práva na jedné straně a orgány obchodního práva na straně druhé „*zásadní rozdíl*.“ Tento zásadní rozdíl nespátřuji však ve skutečnosti, že „*orgány obchodních společností rozhodují o záležitostech obchodní společnosti jako právnické osoby (...), věřitelé v konkurzu naproti tomu netvoří právnickou osobu a jejich zájem a vůle nejsou jednotné, ale diferencované, často i protichůdné*.“⁶⁶⁰ Proti tomuto konstatování lze namítat, že konkurzní věřitelé tvoří právě tak málo právnickou osobu jako všichni společníci společnosti dohromady, jelikož společnost jako právnická osoba je více než celek svých společníků. Rozdíl spočívá asi v tom, že společnost sama o sobě je nadána právní subjektivitou, kdežto konkurzní podstata (jako obdoba společnosti) dle převažujícího názoru právní subjektivitou není,⁶⁶¹ a v důsledku toho, že společníci společnosti spravují vlastní majetek, kdežto orgány konkurzního řízení spravují cizí majetek, který po celou dobu konkurzního řízení až do zpeněžení náleží dlužníkovi. Pokud by obchodní zákoník stanovil některá omezení působnosti orgánů společnosti a rovněž neplatnost těch úkonů učiněných v případě překročení této působnosti, mohli bychom učinit závěr, že i orgány konkurzního řízení disponují jenom určitou omezenou působností, jejíž překročení představuje neplatnost úkonů učiněných nad rámec této působnosti. To platí – argumentem a maiore ad minus – tím více pro konkurzní orgány, které spravují (pouze) cizí majetek, pokud jsou vázány zákonným rozdělením působností dokonce i orgány společnosti, které spravují vlastní majetek společníků. Z ustanovení §§ 13 odst. 4, 133 odst. 2 ObchZ lze vyvodit, že právní úkony statutárních orgánů společnosti, které „*překračují působnost, kterou tomuto orgánu svěřuje nebo dovoluje svěřit zákon*“, např. když statutární orgán učiní právní úkony podle zákona vyžadující rozhodnutí valné hromady, jsou absolutně neplatné vůči třetím osobám.⁶⁶² Výkon funkce statutárního orgánu společnosti je totiž omezen zákonem stanovenou působností ostatních orgánů společnosti. Rovněž je omezena působnost dozorčí rady společnosti působností ostatních

⁶⁵⁹ ZOULÍK, str. 74

⁶⁶⁰ ZOULÍK, str. 74

⁶⁶¹ ZOULÍK, str. 51; ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 212

⁶⁶² Viz k tomu i PELIKÁNOVÁ, ObchZ, Vysvětlivky k § 13 odst. 4 a 5 ObchZ

orgánů společnosti.⁶⁶³ Omezení působnosti se týká i valné hromady společnosti s ručením omezeným,⁶⁶⁴ ačkoliv valná hromada je nejvyšším orgánem této společnosti a disponuje dle § 125 odst. 3 ObchZ působností přitahovat působnosti ostatních orgánů společnosti (tzv. „*atrahovaná působnost*“), protože je dokonce omezena i tato atrahovaná působnost, a to mj. kogentními působnostmi ostatních orgánů (např. § 138 ObchZ ohledně dozorčí rady; § 134 ObchZ ohledně jednatele).⁶⁶⁵ Překročí-li valná hromada své takto stanovené meze např. tím, že se usnáší „*o každé záležitosti spadající do okruhu obchodního vedení*“ společnosti dle § 134 ObchZ, je takové usnesení na základě právní doktriny považováno za obcházení ustanovení § 133 odst. 1 ObchZ, a proto za neplatné dle § 39 ObčZ.⁶⁶⁶ Ze skutečnosti, že překročení působnosti způsobí v právu kapitálových společností neplatnost úkonů učiněných nad zákonem stanovený rámec, dovozují, že stejné právní následky stihnou i úkony učiněné konkurzními orgány nad rámec stanovený ZKV, jelikož pravidla, která omezují správu vlastního majetku v prospěch „*dělbý moci*“, platí tím více v případě cizího majetku.

Schůze věřitelů rovněž nemůže napadat resp. zrušit usnesení věřitelského výboru, může jenom podat soudní kontrolu (§ 12 ZKV) bez jakýchkoliv nároků na řešení tohoto popudu.

Působnosti schůze věřitelů vůči věřitelskému výboru jsou následující:

- schůze věřitelů zvolí věřitelský výbor a rozhoduje o počtu členů (§ 11 odst. 2, 4 ZKV),

⁶⁶³ ŠTENGLOVÁ v ŠTENGLOVÁ/PLÍVA/TOMSA, ObchZ, str. 428: „*Rozsah její (sci. dozorčí rady) působnosti uvedený v obchodním zákoníku může společenská smlouva (...) popř. stanovy rozšířit, nemohou to však učinit na úkor působnosti jiného orgánu. (...) Toto právo (sci. rozšíření) je omezeno jen tím, že takovým orgánům nemohou svěřit pravomoci, které kogentní ustanovení zákona svěřuje jinému orgánu (...).*“

⁶⁶⁴ Působnost valné hromady a.s. se v této souvislosti nezaslouží zvýšenou pozornost, jelikož valná hromada a.s. nedisponuje atrahovanou působností (arg. § 187 odst. 2 ObchZ). Rozdíl mezi valnou hromadou s.r.o. (§ 125 odst. 3 ObchZ) a valnou hromadou a.s. (§ 187 odst. 2 ObchZ) spočívá v tom, že valná hromada s.r.o. může rozhodovat o věcech, které jí přiděluje zákon, společenská smlouva, anebo které atrahuje na sebe, ačkoliv společenská smlouva přidělila toto rozhodnutí do působnosti jiného orgánu společnosti (arg. „*kteřé jinak náleží do působnosti jiných orgánů společnosti*“), zatímco valná hromada a.s. může rozhodovat jenom o věcech, které jí přiděluje zákon nebo stanovy; své meze má působnost valné hromady s.r.o. ale tehdy, když zákon přidělí působnost jinému orgánu (např. § 138 ObchZ), jelikož výkon práv proti zákonnému rozdělení kompetenci by byl obcházením zákona, a proto dle § 39 ObčZ je neplatné. Chceme-li tento vztah vyjádřit slovy veřejněprávní doktríny, můžeme konstatovat, že valná hromada s.r.o. působí „*v rámci zákonů,*“ kdežto valná hromada a.s. působí „*na základě zákona.*“ Důvod tohoto rozlišení zamlčuje důvodová zpráva k novele obchodního zákoníku, zákon č. 370/2000 Sb., čímž bylo ustanovení § 187 odst. 2 ObchZ zavedeno, uvádí pouze nejasně, že „*v souladu s obvyklou zahraniční právní úpravou se tato možnost (sci. atrahovaná působnost) nepřipouští.*“

⁶⁶⁵ Podrobněji se k tomu vydařil ELIÁŠ, Působnost valné hromady společnosti s ručením omezeným, Právní praxe v podnikání, 1997 č. 2, str. 2 a násl.

⁶⁶⁶ ELIÁŠ, Působnost, str. 3

- [schůze věřitelů vykonává působnost věřitelského výbor, dokud není ustaven (§ 11a ZKV)]

Vliv věřitelského výboru na schůzi věřitelů je v Rakousku omezen na svolání schůze věřitelů (§ 10 odst. 1 ZKV). Na rozdíl od schůze věřitelů je věřitelský výbor výslovně „*oprávněn podávat soudu návrhy týkající se průběhu řízení*“ (§ 11 odst. 5 ZKV). To je víc než jenom dávat soudu popud, jelikož věřitelský výbor má nárok na soudní rozhodnutí v případě podání návrhů týkajících se průběhu řízení. Nárok na rozhodování ve věcech týkajících se průběhu řízení dovozují ze záměrů zákonodárce při přijetí tohoto ustanovení: Zákonodárce měl přitom na mysli „*posílit postavení věřitelů v průběhu (sci. konkurzního řízení)*“, a zavedl proto „*věřitelský výbor jako obligatorní orgán*“, který „*zasahuje podstatným způsobem i do vlastního průběhu konkurzního řízení*.“⁶⁶⁷

3. Česká republika – nová úprava

a) Práva některého věřitele vůči ostatním věřitelům

Věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím soudu o úpadku, pohledávka přihlášená později se v insolvenčním řízení už neuspokojuje (§ 173 odst. 1 InsZ). Podáním přihlášky se věřitel stane insolvenčním věřitelem a tím účastníkem řízení dle § 14 odst. 1 InsZ. Na základě všech přihlášených pohledávek sestaví insolvenční správce seznam přihlášených pohledávek, v němž uvede výslovně pohledávky, které popírá (§ 189 odst. 1 InsZ). U pohledávek, které uznává, není – na rozdíl od staré úpravy – třeba něco vyznačovat. K přezkoumání pohledávek se koná přezkumné jednání, jehož termín a místo insolvenční soud určí už v rozhodnutí o úpadku (§ 190 odst. 1, 2 InsZ).

⁶⁶⁷ Důvodová zpráva k novele ZKV, č. 122/1993 Sb., sněmovní tisk č. 154/1993, Zvláštní část, K bodům 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14

Ve srovnání se starou úpravou došlo při přidělení hlasovacího práva k rozšíření pravomoci věřitelů, ohledně práva na popření účasti ostatních věřitelů k zúžení jejich pravomoci:

Nejprve upravuje §§ 49 a násl. InsZ hlasovací právo insolvenčních věřitelů. Stejně jako dosud mají hlasovací právo zásadně přihlášení věřitelé, jejichž pohledávky byly zjištěny. Nově mohou hlasovat i věřitelé, jejichž pohledávky byly sice popřeny správcem resp. vázaný na odkládací podmínku, jimž však přidělila hlasovací právo schůze věřitelů, tj. ostatní věřitelé se zjištěnými pohledávkami (§ 51 odst. 1 InsZ). Na základě tohoto ustanovení mají insolvenční věřitelé, pokud je jejich pohledávka zjištěna, vliv na hlasovací právo ostatních insolvenčních věřitelů. Kladná rozhodnutí schůze věřitelů o hlasovacím právu takových věřitelů jsou definitivní (arg. § 54 odst. 1 InsZ), pouze záporná rozhodnutí, resp. zcela nepřijatá rozhodnutí schůze věřitelů podléhají ještě rozhodování soudu.

Závěrečné slovo mají insolvenční věřitelé proto jenom tehdy,

- a) jestliže poskytnou věřitelům s „*popřenou*“ pohledávkou, resp. s pohledávkou „*vázanou na odkládací podmínkou*“ hlasovací právo, nikoliv v případě, že jim hlasovací právo chtějí odeprýt;
- b) jestliže nejde o pohledávku věřitele, která „*ještě není zjištěna*“, resp. jestliže taková pohledávka se stala v průběhu insolvenčního řízení „*spornou*“ (zejména tím, že pohledávka zanikla uspokojením jinak než z majetkové podstaty).⁶⁶⁸

V uvedených situacích [lit. a) druhá polovina věty, lit. b)] rozhodne vždy soud o hlasovacím právu bez účasti věřitelů (formou schůze věřitelů). Je třeba si uvědomit, že přezkoumání hlasovacího práva v případech uvedených pod lit. b) nečiní soud – na rozdíl od případů uvedených pod lit. a) – z úřední moci, ale jenom na návrh (dlužníka, správce, některého z věřitelů) (§ 51 odst. 3 InsZ). Z toho vyplývá že, nedojde-li ze strany oprávněných osob k takovému návrhu a následně k přezkoumání soudem, disponují přihlášení věřitelé zásadně hlasovacím právem, a to až do případného popření pohledávky ze strany insolvenčního správce, tj. až do přezkumného jednání. I když soud nepovolil věřiteli s (ještě) nezjištěnou

⁶⁶⁸ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, InsZ, str. 64

pohledávkou hlasovací právo dle lit. b), není soud tímto rozhodnutím pro další schůzi věřitelů vázán (§ 52 odst. 2 InsZ). Schůze věřitelů může rovněž takovému věřiteli v případě popření pohledávky správcem poskytnout hlasovací právo. Taková úprava může vyvolat střet zájmů mezi insolvenčním správcem a insolvenčními věřiteli, jelikož správce popírá pohledávku některého věřitele s úmyslem odepírat mu hlasovací právo, a schůze věřitelů je pak oprávněna zrušit toto rozhodnutí správce.⁶⁶⁹ Věřitelé totiž jsou oprávněni jak přidělit hlasovací právo popřené pohledávce, tak navrhnout soudní přezkoumání hlasovacího práva před popřením pohledávky, a to kdykoliv v průběhu řízení.

Zcela jinak než ve starém právu je upravena právo na popření. Insolvenční věřitelé podle nového práva už nemají právo na popření pohledávek přihlášených ostatním věřiteli (§ 192 odst. 1 InsZ). Důvodová zpráva se nezmiňuje o důvodu této změny, jelikož aktuální znění tohoto ustanovení zavedlo až jako pozměňující návrh ustavně právního výboru na jeho 78. schůzi ze dne 20.1.2006 (sněmovní tisk č. 1120/1), jehož záměrem byl dle sdělení zpravodaje poslance Ing. Radima Chytky, „zazipování“ vládního návrhu (sněmovní tisk č. 1120/0) s návrhem Jiřího Pospíšila:⁶⁷⁰ „*Jelikož dohádovací skupina došla k závěru, že stávající úprava, podle níž může jakýkoliv přihlášený věřitel zpochybnit pohledávku jiného věřitele, protahuje konkurzní řízení, bylo navrženo, aby pohledávku mohl zpochybnit pouze správce s tím, že každý věřitel může správce upozornit na podezřelou pohledávku jiného věřitele. S ohledem na to, že správce musí postupovat s odbornou péčí a že riskuje možnost náhrady škody, se jeví tato možnost jako dostačující. (...) Jinými slovy, tato změna byla motivovaná snahou urychlit délku konkurzních řízení.*“ Právní doktrína dovodila z toho, že toto „*ustanovení tak výrazně zvyšuje odpovědnost správce za správnost přezkoumání přihlášených pohledávek a insolvenčním věřitelům přiznává jen pasivní úlohu pozorovatelů průběhu přezkumného jednání.*“⁶⁷¹ Z toho plyne, že pohledávka je zjištěna, jestliže ji nepopřel insolvenční správce, resp. jestliže ji přisoudil soud v insolvenčním sporu, popření ze strany některého z věřitelů nemá v tom smyslu žádné účinky (§ 201 odst. 1 InsZ). Ze zákona nyní jednoznačně vyplývá, že insolvenční správce může až do konce přezkumného jednání změnit své stanovisko k jednotlivým pohledávkám, to znamená, že může je popřít, vzít popření zpět, může je uznat a vzít uznání zpět, a to až do konce přezkumného jednání. Po přezkumném jednání tyto možnosti už nemá, jelikož jeho uznání nabývá pravomoci (arg. e contr. § 192

⁶⁶⁹ O soulad mezi správcem a insolvenčními věřiteli usiluje německé insolvenční právo (srov. § 77 odst. 2 InsO).

⁶⁷⁰ Email poslance Ing. Radima Chytky ze dne 30.8.2007

⁶⁷¹ ZELENKA, InsZ, str. 300

odst. 1 druhá věta InsZ), ne tak jeho popření, které může vzít zpět kdykoliv později, pokud dříve nenastaly účinky, že se k popřené pohledávce nepřihlíží, např. proto, že žaloba o její určení nebyla včas podána⁶⁷² (arg. § 201 odst. 1 lit. b) InsZ, který představuje výjimku z pravidla § 192 odst. 1 InsZ). Jestliže srovnáváme novou českou úpravu se starou, je patrné, že zákonodárce nahradil jeden extrém obsažený ve staré úpravě (tj. každý přihlášený může popírat) druhým extrémem obsaženým ve nové úpravě (tj. žádný z věřitelů nemůže popírat). Podle mého názoru by stačilo, kdyby zákonodárce nařídil rozumné zacházení s právem na popření na straně věřitelů, aniž by je musel zcela zakázat.

I když rozšíření pravomoci věřitelů při rozhodování o hlasovacím právu je vítané, mám za to, že výhoda tohoto rozšíření je kompenzována omezením věřitelů při popření pohledávek ostatních věřitelů a úhmem dochází k omezení práv věřitelů.

b) Práva některého z věřitelů vůči schůzi věřitelů

Na rozdíl od staré české úpravy, kde věřitelům takové právo vůbec nepřísluší, jsou v novém právu alespoň dva věřitelé, jejichž pohledávky počítano podle výše činí alespoň 10 % přihlášených pohledávek, oprávněni navrhopat u soudu svolání schůze věřitelů (§ 47 odst. 1 InsZ). Obdoby tohoto ustanovení k § 90 KŘ 1931, a k § 91 KO, podle nichž mohou dva věřitelé s pohledávkami nejméně 25 % konkurzních pohledávek (dle odhadu soudu) podat návrh na svolání, jsou patrné. Rozdíl však spočívá v tom, že oprávněnou osobou k návrhu na svolání je jakýkoliv věřitel, který podal přihlášku, aniž by jeho pohledávka musela být zjištěna. V KŘ a KO naopak jsou zapotřebí konkurzní pohledávky, tj. zjištěné pohledávky. Ustanovení § 47 odst. 1 InsZ snížilo nadto rozsah potřebných pohledávek z 25 % na 10 %. Požadavky na návrh ke svolání schůze věřitelů ze strany věřitelů jsou totiž v § 47 odst. 1 InsZ odjakživa nejnižší. Aby bylo možno na základě takové velkorysé úpravy předejít případnému zneužívání nedůvodnými návrhy na svolání schůze věřitelů, § 48 odst. 3 stanoví uložení nákladů věřitelům, kteří nedůvodně podávají návrhy na svolání. § 49 odst. 1 InsZ vychází ohledně přijetí usnesení schůze věřitelů z dosavadního § 10 odst. 2 ZKV. To znamená, že na

⁶⁷² ZELENKA, InsZ, str. 309

přijetí usnesení stačí doposud prostá většina hlasů přítomných nebo řádně zastoupených věřitelů, tj. přihlášených věřitelů s hlasovacím právem (arg. §§ 50 odst. 1, 51 InsZ) počítáno podle výše jejich pohledávek, nejnižší počet InsZ nestanoví.⁶⁷³ Východiskem pro vyměření většiny jsou přihlášení věřitelé s hlasovacím právem, nikoliv přihlášení věřitelé s popřenoou pohledávkou; není však, aby věřitel disponoval zjištěnou pohledávkou. Stejně východisko vykazují následující případy, v nichž jsou stanovena odlišná kvóra, i když se zákon zdánlivě spokojí např. s polovinou všech přihlášených věřitelů (viz dole: § 29 odst. 1 InsZ). Předpokládá se však, že hlasovat mohou tak jako tak jenom ti věřitelé s hlasovacím právem dle §§ 50, 51 InsZ. Odlišná kvóra potřebná k přijetí usnesení v rámci schůze věřitelů⁶⁷⁴ vyžadují zvláštní ustanovení zákona:

- polovina všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů (§ 29 odst. 1 InsZ: odvolání správce z funkce)
- z věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů polovina všech přítomných zajištěných věřitelů a polovina všech přítomných nezajištěných věřitelů, nebo nejméně 90 % přítomných věřitelů (§ 151 odst. 1 InsZ: rozhodnutí o způsobu řešení úpadku)
- z věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze dvě třetiny všech přítomných věřitelů (§ 153 odst. 3 InsZ: usnesení, kterým schůze věřitelů určí osobu znalce)
- z věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze dvě třetiny všech přítomných věřitelů z věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů (§ 155 odst. 3 InsZ: usnesení, kterým schvaluje schůze věřitelů znalecký posudek na ocenění majetkové podstaty)

⁶⁷³ ZELEŇKA, InsZ, str. 102, uvádí, že „nelze proto vyloučit situaci, kdy přijetí nebo nepřijetí usnesení schůze věřitelů bude záviset jen na jednom věřiteli (např. bance), jehož pohledávky (co do jejich výše) činí více, jak polovinu všech přihlášených pohledávek.“ Je sice pravda, že přijetí usnesení může záviset jenom na jednom věřiteli, jelikož InsZ nestanoví žádný nejnižší počet přítomných věřitelů. Názor, že k přijetí usnesení stačí polovina všech přihlášených pohledávek, je však v rozporu se zákonem, jelikož § 49 odst. 1 InsZ nemluví o polovině všech přihlášených pohledávek ale o „většině hlasů přítomných nebo řádně zastoupených věřitelů.“ Pokud je přihlášených pohledávek CZK 500.000,-, na schůzi věřitelů se dostávají ale pouze věřitelé s pohledávkami ve výši CZK 200.000 (buď osobně, nebo v zastoupení), stačí na přijetí usnesení pohledávka ve výši CZK 100.001,-, nikoliv ve výši CZK 250.001,-.

⁶⁷⁴ Jiná odchylná kvóra, která se uplatňují mimo schůzi věřitelů stanoví zákon v následujících případech: prohlášení většiny dlužníkových věřitelů (§ 116 odst. 2 InsZ: náležitost návrh na moratorium); polovina všech zajištěných věřitelů a polovina všech nezajištěných věřitelů (§ 316 odst. 5 InsZ: souhlas věřitelů s reorganizačním plánem navzdory zákonnému omezení reorganizace).

- většina hlasujících věřitelů skupiny, jejich pohledávky představují nejméně polovinu celkové jmenovité hodnoty pohledávek věřitelů této skupiny (§ 347 odst. 1 InsZ: přijetí reorganizačního plánu)
- prostá většina hlasů nezajištěných věřitelů, kteří včas přihlásili svou pohledávku (§ 402 odst. 2 InsZ: rozhodnutí o způsobu oddlužení)

Dále je třeba si zodpovědět, jaký vliv má jednotlivec na přijatá usnesení schůze věřitelů. Ustanovení § 54 InsZ znamená ve srovnání se starou úpravou rozšíření vlivu jednotlivých věřitelů, kterým sice ještě stále nepřísluší právo napadnout usnesení schůze věřitelů, ale kteří mají nyní více pravomocí vyvolat soudní kontrolu než dříve: V § 54 odst. 2 InsZ se praví, že věřitel, který hlasoval proti přijetí usnesení, může navrhnout, aby soud zrušil toto usnesení pro rozpor se společným zájmem věřitelů.⁶⁷⁵ Arg. e contr. nelze usnesení zrušit dle § 54 InsZ z jiných důvodů, např. pro závady v hlasování.⁶⁷⁶ Zároveň nelze aktivovat soudní kontrolu v rámci jeho dohlédací činnosti dle § 11 InsZ, jelikož věřitelské orgány už nepodléhají obecnému soudnímu dohledu (viz nahoře). V srovnání s dosavadním právem můžeme konstatovat následující: Místo soudní kontroly dle § 12 ZKV, kterou vykonává soud ex officio, byl zaveden nový institut kontroly, který vykazuje obdoby se zrušením věřitelských usnesení dle německého práva⁶⁷⁷ a kterou provede soud jenom na návrh správce anebo věřitele s právem hlasovacím. Jelikož soud už není oprávněn vykonávat dohled nad činností věřitelských orgánů dle § 11 InsZ a § 54 InsZ stanoví kontrolu výlučně z hlediska společného zájmu věřitelů, mám za to, že už neexistuje možnost přezkoumat usnesení schůze věřitelů z hlediska protiprávnosti a překročení působnosti. Je však otázkou, jestli usnesení schůze věřitelů přijatá na schůzi, která nebyla pořadně svolána anebo oznámena (srov. § 48 InsZ), nebo usnesení přijato v rozporu s jinými ustanoveními zákona (srov. §§ 49 a násl. InsZ) jsou platná nebo ne. V souladu s dikcí § 48 InsZ („*může být projednán jen předmět jednání, který byl uveden v oznámení*“) mám za to, že usnesení přijatá v rozporu s tímto ustanovením jsou absolutně neplatná.⁶⁷⁸ Neplatnými jsou podle mého názoru i usnesení, která překračují působnost schůze věřitelů, nebo porušují jinak zákon. Soud taková usnesení proto nemůže

⁶⁷⁵ Společným zájmem věřitelů se rozumí v souladu s ustanovením § 2 lit. j) InsZ „zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku.“

⁶⁷⁶ ZELENKA, str. 108

⁶⁷⁷ § 78 odst. 1 InsO: „Widerspricht ein Beschluß der Gläubigerversammlung dem gemeinsamen Interesse der Insolvenzgläubiger, so hat das Insolvenzgericht den Beschluß aufzuheben, wenn ein absonderungsberechtigter Gläubiger, ein nicht nachrangiger Insolvenzgläubiger oder der Insolvenzverwalter dies in der Gläubigerversammlung beantragt.“

⁶⁷⁸ K podobné německé úpravě a k stejnému právnímu následku viz BUCK v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 271; PAPE/UHLENBRUCK, Insolvenzrecht, str. 214: „*Formell unwirksam gefaßte Beschlüsse (...) sind ipso iure nichtig.*“

zkoumat a zrušit dle § 54 InsZ, může však neplatnost konstatovat. Zatímco pravomoc věřitelů rostla tím, že mohou podat návrh na zrušení věřitelských usnesení, pravomoc soudu ubývala tím, že zákonodárce omezil předmět jeho přezkoumání.

c) Práva některého z věřitelů vůči věřitelskému výboru

Vznik (schůze věřitelů) a přijetí usnesení věřitelského výboru jsou i nadále nezávislé na jednotlivých věřitelích. Pro rovnoměrnější složení výboru stanoví nyní § 57 odst. 1 InsZ, že všechny skupiny věřitelů mají být zastoupeny ve výboru podle povahy svých pohledávek, přičemž nezajištění věřitelé mohou zvolit tolik členů výboru jako zajištění věřitelé. Tím, že stoupá vliv jednotlivých skupin věřitelů při volbě výboru, stoupá nepřímě i vliv jednotlivého věřitele na volbu věřitelského výboru. Jednotliví věřitelé už nemohou navrhnout odvolání člena/ů věřitelského výboru z funkce, jak to bylo ve staré úpravě (arg. e contr. § 63 odst. 3 InsZ), příslušným orgánem k podání takového návrhu je nyní pouze schůze věřitelů; jenom v případě, že se takový návrh schůze věřitelů zamítne, má věřitel, který pro přijetí návrhu hlasoval, opravný prostředek (§ 64 odst. 2 InsZ). Zasedání věřitelského výboru se uskutečňuje jako doposud buď svoláním soudu resp. správce podstaty, anebo z vlastní iniciativy výboru, přičemž schůzi věřitelského výboru řídí jeho předseda, který popř. svolává i jeho schůzi (§ 58 odst. 3 InsZ).

Stejně jako ve starém právu nemají jednotliví věřitelé obecnou možnost zúčastnit se zasedání věřitelského výboru. Z ustanovení § 58 odst. 4 InsZ lze dovodit, že jiné osoby než členové, resp. náhradníci výboru se mohou zúčastnit zasedání výboru a jednat na něm (např. hlasovat) jenom v případě, že jednají za člena, resp. náhradníka v zastoupení. Podle mého názoru je i účast věřitelů na jakémkoliv jednání vyloučena. Vycházím přitom ze stejných názorů jako při staré úpravě. (viz uvedeno výše)

Volbu věřitelského výboru nemůže jednotlivý věřitel ovlivnit, nemá ve srovnání se starým právem ani možnosti navrhnout odvolání člena/ů věřitelského výboru. Jako doposud může jednotlivý věřitel pouze podnitit soudní kontrolu dle § 59 v souvislosti s § 63 InsZ tím, že

soudu doloží, že navrhovaná osoba, resp. (po volbě) zvolená osoba je podjatou, nedůvěrnou, nezpůsobilou k výkonu funkce, etc. Zatímco soudní potvrzení volby věřitelského výboru nepodléhá opravnému prostředku (arg. § 57 odst. 3 InsZ),⁶⁷⁹ soudní odmítnutí volby věřitelského výboru mu podléhá. Každý přítomný věřitel, který hlasoval pro zvolení výboru, může podat odvolání proti soudnímu odmítnutí do skončení schůze věřitelů (§ 59 odst. 3, 4 InsZ).

Určitý vliv věřitelstva je však zajištěn tím, že členy a náhradníky věřitelského výboru mohou být nadále jenom přihlášení věřitelé (§ 59 odst. 1 InsZ) vyjma osob blízkých dle §§ 116, 117 ObčZ, vedoucích zaměstnanců dlužníka, společníků dlužníka (s výjimkou určitých menších akcionářů dle § 59 odst. 2 InsZ [= § 67b odst. 2 ZKV]) a osob tvořících s dlužníkem koncern. Jedná se ve srovnání s ustanoveními §§ 11 odst. 3, 67b ZKV o rozšíření pojmu vyloučených osob, jelikož společníci osobních společností a společnosti s ručením omezeným jsou nyní každopádně vyloučeni z funkce věřitelského výboru, i kdyby nevykonávali funkci vedoucího pracovníka (zaměstnance) (§ 67b odst. 2 ZKV). Nadále už neexistuje možnost soudu vyjímát osoby z tohoto zákazu (jak tomu bylo dle § 67b odst. 2 poslední věta ZKV). Statutární orgány dlužníka mohou navzdory kritice ze strany teorie nadále působit ve věřitelském výboru.⁶⁸⁰

Ohledně kontroly usnesení přijatých věřitelským výborem platí *mutatis mutandis*, co bylo uvedeno k usnesením schůze věřitelů: Jednotlivý věřitel není oprávněn odvolat se proti usnesení výboru s touto výjimkou, že § 54 InsZ nelze aplikovat na usnesení věřitelského výboru, která odporují společnému zájmu věřitelů. Předpokládám, že zákonodárce nepovažoval zrušení usnesení věřitelského výboru pro rozpor se společným zájmem věřitelů za nutné, jelikož členové a náhradníci věřitelského výboru jsou při výkonu své funkce, tj. i při hlasování a přijetí usnesení, povinni dát přednost společnému zájmu věřitelů před zájmy vlastními a před zájmy jiných osob (§ 60 odst. 1 InsZ). Z toho lze dovodit, že se věřitelský výbor musí při přijetí usnesení řídit společným zájmem věřitelů; přijímají-li jeho členové usnesení v rozporu se tímto společným zájmem, odpovídají za případnou škodu způsobenou porušením této povinnosti. Možnost soudu zrušit usnesení věřitelského výboru, které dává přednost zvláštním zájmům (členů výboru nebo jiných osob) před společným zájmem věřitelů

⁶⁷⁹ Rovněž ZELENKA, str. 114

⁶⁸⁰ KOZEL, str.

však neexistuje. V takové situaci může však nastat odpovědnost člena/ů věřitelského výboru dle § 60 odst. 1 InsZ:

Část právní doktríny zastává názor, že odpovědnost věřitelského výboru vůči věřitelům (resp. jiným osobám) „*bude třeba posuzovat podle §§ 420 a násl. ObčZ (na rozdíl od objektivní odpovědnosti insolvenčního správce dle § 37 InsZ.*“⁶⁸¹ Tento závěr činí citovaný autor na základě rozdílu mezi ustanovením § 37 InsZ (odpovědnost správce) a ustanovením § 60 InsZ (odpovědnost věřitelského výboru). Rozdíl spočívá v tom, že § 37 InsZ umožňuje správci zproštění odpovědnosti jenom tehdy, když prokáže, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí. Jelikož § 60 odst. 1 InsZ neobsahuje takový způsob zproštění, vychází tento autor ohledně odpovědnosti výboru z obecného principu předpokládaného zavinění dle § 420 ObčZ. To znamená, že se odpovědnosti zproští člen věřitelského výboru tehdy, když prokáže, že škodu nezavinil. V souladu s předchozím ustanovením § 11 odst. 7 ZKV, které také stanovilo odpovědnost za zavinění, se přikláním k názoru, že nový § 60 odst. 1 měl v úmyslu tuto úpravu v podstatě⁶⁸² zachovat. Judikatuře přísluší úloha vypracovat rozdíl mezi těmito oběma základy odpovědnosti, zvláště když lze považovat i odpovědnost správce dle § 37 odst. 1 InsZ za určitou odpovědnost za zavinění (viz výše). Prozatímně lze konstatovat, že odpovědnost správce v nové úpravě se neliší od odpovědnosti člena/ů věřitelského výboru jenom v míře odpovědnosti (viz výše), ale nadto i ohledně zproštění odpovědnosti.

d) *Vzájemný vztah mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem*

aa) Povinnost ustanovit věřitelský výbor se jako doposud váže k počtu více než 50 přihlášených věřitelů, přičemž je maximální počet členů věřitelského výboru omezen na 7

⁶⁸¹ ZELENKA, str. 121

⁶⁸² Dikci § 60 odst. 1 InsZ „*škodu nebo jinou újmu, kterou způsobili porušením svých povinností nebo neodborným výkonem své funkce*“ považují za pleonasmus, jelikož „*členové a náhradníci věřitelského výboru jsou povinni při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí.*“ Není potřeba stanovit náhradu škody v důsledku porušení povinností anebo v důsledku neodborného výkonu funkce, protože neodborný přístup je tak jako tak porušení povinností. – Další rozdíl lze spatřit v tom, že nová úprava už nevyžaduje „*porušení povinností, které jim (sci. výboru) ukládá zákon nebo jim uloží soud.*“ Na rozdíl od ZELENKY, str. 121, který míní, že se podle nové úpravy jedná o „*porušení povinností (uložené InsZ nebo soudem),*“ mám za to, že se nadále používá širší výklad, podle něhož odpovídají členové výboru za porušení povinností uložené (jakýmkoliv) zákonem nebo soudem. Takový výklad je ze systematického hlediska v souladu s § 37 odst. 1 InsZ, který se odchyluje od § 60 odst. 1 jenom ohledně zavinění, nikoliv ohledně protiprávnosti.

(místo dosavadních 9). Institut „zástupce věřitelů“ byl převzat z dosavadního § 11 odst. 1 ZKV a zpracován do ustanovení § 68 InsZ. Platí totiž, co bylo uvedeno v tomto smyslu ke staré úpravě (viz nahoře). Schůze věřitelů volí jednak členy věřitelského výboru, jednak rozhoduje o počtu členů a o počtu náhradníků (§§ 46 odst. 2, 56 odst. 2 InsZ). Soud má nadále pravomoc přezkoumat tuto volbu z hlediska podjatosti a způsobilosti zvolených osob (§ 57 odst. 3 InsZ), zvýšený vliv věřitelů se ovšem projevuje v tom, že věřitelé se nyní mohou odvolat proti soudnímu odmítnutí volby, což ve staré úpravě nebylo možné (§ 57 odst. 4 InsZ).

Rozdělení kompetencí mezi schůzí věřitelů a věřitelským výborem obsahuje § 46 odst. 2, 3 InsZ. Podle tohoto ustanovení si může schůze věřitelů „vyhradit cokoliv, co patří do působnosti věřitelských orgánů“ (tj. schůze věřitelů, věřitelský výbor, zástupce věřitelů). Schůze věřitelů totiž vykonává i působnost ostatních věřitelských orgánů, „*není-li ustanoven věřitelský výbor (resp. zástupce věřitelů) a není-li v InsZ stanoveno jinak*.“ Na základě tohoto ustanovení je dovoleno konstatování, že InsZ vytvoří schůzi věřitelů jako „*nejvyšší orgán*“ věřitelstva,⁶⁸³ přičemž je třeba rozlišovat mezi všeobecnou subsidiární působností (§ 46 odst. 2 třetí věta InsZ) a atrahovanou působností (§ 46 odst. 2 druhá věta InsZ) schůze věřitelů:

Schůze věřitelů disponuje omezenou „*všeobecnou subsidiární působností*“, jelikož se tato subsidiární působnost uplatňuje jenom tehdy,

- a) když je přihlášených věřitelů méně nebo stejně 50 a schůze věřitelů neustanovila věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů (§ 68 InsZ); sem spádné spadá podle mého názoru Zelenkou zmíněná „*situace, kdy schůze věřitelů ovládána (...) jen jedním věřitelem (vahou jeho hlasů) nezvolí žádný věřitelský orgán a kdy o všech věcech bude rozhodovat jen za tím účelem svolaná schůze věřitelů (a tento jeden věřitel)*“,⁶⁸⁴ jelikož soud by byl povinen v případech pod lit. b) jmenovat prozatímní věřitelský výbor; pro takového věřitele by de facto bylo výhodnější nechat se zvolit zástupcem věřitelů (§ 68 InsZ). Tím by chránil majetkovou podstatu před případnými zbytečnými

⁶⁸³ ZELENKA, str. 98

⁶⁸⁴ ZELENKA, str. 98

výdaji v souvislosti se svoláním schůze věřitelů, zároveň by tím zabránil zdlouhavosti řízení v důsledku svolání schůze věřitelů (srov. §§ 48 odst. 1, 71 odst. 3 InsZ);

- b) když je přihlášených věřitelů více než 50 a není-li ještě ustanoven věřitelský výbor schůzí věřitelů (§ 46 odst. 2 třetí věta InsZ: „*není-li ustanoven věřitelský výbor ani zástupce věřitelů*“) a není-li jmenován prozatímní věřitelský výbor soudem (§ 46 odst. 2 třetí věta InsZ: „*a není-li v tomto zákoně stanoveno jinak*“), vykonává schůze věřitelů i působnost ostatních orgánů v subsidiární působnosti; takovou všeobecnou působnost má schůze věřitelů nejdéle do první schůze věřitelů, jelikož potom je soud povinen jmenovat prozatímní věřitelský výbor, neustanoví-li ho schůze věřitelů (§ 61 odst. 2 InsZ); dalším případem vyloučení subsidiární působnosti schůze věřitelů je výkon funkce věřitelského výboru insolvenčním soudem (§ 66 odst. 1 InsZ).⁶⁸⁵

Navíc disponuje schůze věřitelů „*atrahovanou působností*“, jelikož je oprávněna „*vyhradit si cokoliv, co patří do působnosti věřitelských orgánů*.“ Pochybné je podle mého názoru, (1) jestliže schůze věřitelů může na základě gramatického výkladu opravdu „*rozhodovat o všech (nebo jen o podstatných) věcech, jež by jinak patřily do působnosti věřitelského orgánu, v němž by takový (sci. vlivný) věřitel neměl vůči ostatním věřitelům výhodu ve váze svých pohledávek*“,⁶⁸⁶ nebo (2) jestliže tato atrahovaná působnost schůze věřitelů je na základě systematického a teleologického výkladu omezena srovnatelným způsobem, jako je omezena atrahovaná působnost valné hromady společnosti s ručením omezeným dle § 125 odst. 3 ObchZ, a to kogentními působnostmi ostatních věřitelských orgánů (viz výše).

Díky ustanovení § 46 odst. 2 InsZ je velmi dalekosáhlá, a může se proto přičít ostatním ustanovením zákona: Např. § 46 odst. 2 první věta InsZ stanoví, že „*schůzi věřitelů přísluší odvolání členů věřitelského výboru a jeho náhradníků nebo zástupce věřitelů*.“ Výpověď tohoto ustanovení je však v rozporu s ustanovením § 63 odst. 3 InsZ, které stanoví, že schůze věřitelů může jenom navrhnout odvolání věřitelského výboru a soud ho následně odvolává, je-

⁶⁸⁵ ZELENKA, str. 98: „*Není-li ustanoven věřitelský výbor (ani prozatímní věřitelský výbor) ani zástupce věřitelů...*“ plete si skutečnost ustanovení věřitelského výboru na základě volby schůze věřitelů se skutečností jmenování prozatímního věřitelského výboru na základě rozhodnutí soudu (§ 61 InsZ); ostatně je třeba dát mu za pravdu, že § 66 odst. 1 je zákonem stanovené omezení všeobecné subsidiární působnosti schůze věřitelů, byť i per analogiam § 46 odst. 2 druhá věta InsZ („*a není-li v tomto zákoně stanoveno jinak*“), jelikož tato věta předpokládá, že ještě nedošlo k ustanovení výboru; v případě ustanovení § 66 odst. 1 InsZ věřitelský výbor ustanoven už byl, ale dodatečně poklesl počet jeho členů.

⁶⁸⁶ ZELENKA, str. 98

li návrh v souladu se zákonem, tj. bylo-li usnesení platně přijato.⁶⁸⁷ Jelikož § 63 odst. 3 InsZ je ohledně odvolání výboru ve vztahu k ustanovení § 46 odst. 1 lex specialis, má § 63 odst. 3 InsZ v tomto případě přednost před obecným pravidlem § 46 odst. 1 InsZ. Stejně široce je formulován § 46 odst. 2 druhá věta InsZ, čímž je upravena neomezená atrahovaná působnost schůze věřitelů. Je proto třeba přezkoumat, jestli jiná ustanovení zákona vyžadují omezení tohoto ustanovení, tj. teleologickou redukci tohoto ustanovení.

- V návaznosti na výše uvedený případ („*schůze věřitelů ovládána jedním věřitelem si vyhradí rozhodovat o všech věcech, jež by jinak patřily do působnosti věřitelského orgánu*“) by dalo se proti tomu namítat, že takové řešení by se dostalo do střetu s ustanovením § 58 odst. 1 InsZ, jelikož věřitelský výbor se musí při svém jednání řídit společným zájmem věřitelů. Vlivný insolvenční věřitel, který ovládá schůzi věřitelů, může však i na schůzi věřitelů sledovat výlučně své vlastní zájmy. Kdyby si schůze věřitelů mohla vyhradit jakékoliv působnosti, které by jinak patřily do působnosti věřitelského výboru, mohlo by to vést k situacím, v nichž je § 58 odst. 1 InsZ de facto neúčinný. Tato námitka však není přípustná, protože soud může usnesení přijatá na schůzi věřitelů přezkoumat z hlediska společného zájmu věřitelů a popř. zrušit (§ 54 odst. 1 InsZ).
- Navíc by se dalo proti neomezené atrahované působnosti schůze věřitelů namítat, že výkon působnosti věřitelského výboru prostřednictvím schůzí věřitelů (resp. vlivným věřitelem) by představoval obcházení § 60 odst. 1 InsZ, kterým je upravená odpovědnost členů a náhradníků věřitelského výboru za škodu způsobenou porušením jejich povinností, jelikož InsZ nenařizuje žádnou odpovědnost insolvenčního věřitele za škodu způsobenou při jeho činnosti v schůzi věřitelů. InsZ přidělil (obligatornímu) věřitelskému výboru určité působnosti tím, že výbor je musí vykonávat s odbornou péčí, jinak odpovídá věřitelům, dlužníku a třetím osobám za případné škody způsobené neodborným postupem. Kdyby vlivný věřitel mohl (v rámci schůze věřitelů) vykonávat funkci věřitelského výboru bez jakýchkoliv sankcí, znamenalo by to rozklížení celého systému odpovědnosti na základě insolvenčního zákona.

⁶⁸⁷ ZELENKA, str. 126

- Kdyby si schůze věřitelů mohla vyhradit veškeré působnosti věřitelského výboru, mohla by rozhodovat na první schůzi věřitelů o takové (dokonce i generální) výhradě, aniž by ustanovila věřitelský výbor. V takovém případě není důvod, proč je soud povinen jmenovat prozatímní věřitelský výbor. Skutečnost, že soud je povinen („jmenuje vždy“) jmenovat prozatímního věřitelského výboru, neustanovuje-li ho schůze věřitelů k tomu účelu svolána (§ 61 odst. 1, 2 InsZ), svědčí o tom, že věřitelský výbor má kogentní působnosti, které nejsou disponibilní. Úprava prozatímního věřitelského výboru se podobá německému prozatímnímu věřitelskému výboru (srov. § 67 odst. 1 InsO),⁶⁸⁸ přičemž německé právo vychází z toho, že schůze věřitelů může ustanovit věřitelský výbor podle volného uvážení a schůze věřitelů deleguje tímto ustavením své oprávnění na samosprávu na věřitelský výbor, který pak je pomocným orgánem insolvenčního správce podstatně nezávislým na věřitelích; jeho práva a povinnosti plynou bezprostředně ze zákona, nikoliv z mandátu věřitelů, proto schůze věřitelů nemůže nahradit usnesení přijatá věřitelským výborem vlastními usneseními.⁶⁸⁹ Instalování prozatímního věřitelského výboru dává smysl jenom tehdy, když takový výbor má určité nedisponibilní působnosti, jak je tomu ve vzorovém německém ustanovení.

Na základě těchto argumentů se přikláním k názoru, že ani schůze věřitelů jako nejvyšší orgán samosprávy věřitelů nemá neomezenou pravomoc získávat působnosti ostatních orgánů, ale musí respektovat zákonem stanovené rozdělení kompetence. Je proto třeba, abychom zúžili širokou dikci ustanovení § 46 odst. 2 druhá věta InsZ na rozumnou míru pomocí teleologické redukce: Atrahovaná působnost se totiž nemůže uplatňovat v případech, v nichž je ustavení věřitelského výboru povinné, ale jenom v případech, v nichž je jeho ustavení fakultativní, tj. tehdy, když je nanejvýš 50 přihlášených věřitelů. Jenom v těchto případech ponechává zákon rozhodnutí o způsobu účasti věřitelů na konkurzním řízení na vůli věřitelů. Ti se mohou

⁶⁸⁸ § 67 odst. 1 InsO: „Vor der ersten Gläubigerversammlung kann das Insolvenzgericht einen Gläubigerausschuss einsetzen.“ Viz k tomu taky BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 287, který uvede: „Nach Eröffnung des Insolvenzverfahrens hat das Gericht die Möglichkeit, bei Bedarf einen vorläufigen Gläubigerausschuss zu bestellen. Dieser kann von der Gläubigerversammlung entlassen, durch die Wahl neuer Mitglieder ganz oder teilweise ersetzt oder schlicht bestätigt werden.“

⁶⁸⁹ BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 288, 293: „Die Einsetzung des Gläubigerausschusses liegt somit im Ermessen der Gläubigerversammlung. (...) Durch die Wahl eines Gläubigerausschusses delegiert die Gläubigerversammlung ihre Selbstverwaltungsbefugnis an den Gläubigerausschuss. (...) Vielmehr kommt ihm (sci. Gläubigerausschuss), sobald er gewählt ist, die rechtliche Stellung und Funktion eines von den Gläubigern wesentlich unabhängigen, selbständigen gesetzlichen Hilfsorgans des Verwalters zu (...). Er entnimmt seine Rechte und Pflichten unmittelbar aus dem Gesetz und nicht aus einem Mandat der Gläubiger. Deshalb hat die Gläubigerversammlung auch keine Ersetzungskompetenz hinsichtlich der von dem Gläubigerausschuss getroffenen Entscheidungen.“

zúčastnit buď přímo formou schůze věřitelů, nebo nepřímo formou věřitelského výboru resp. zástupce věřitelů. Když se věřitelé tedy rozhodnou pro nepřímou účast formou věřitelského výboru, měli by mít i pravomoc zadržovat určité věci k rozhodování v rámci schůze věřitelů. Tento závěr plyne argumentum a maiori ad minus: Jestliže věřitelé jsou oprávněni vyhradit si veškeré působnosti věřitelského výboru, jsou tím více oprávněni vyhradit si některé působnosti věřitelského výboru, a to i po jeho ustavení. Sporné ustanovení § 46 odst. 2 druhá věta InsZ chápu proto takto: „*Schůze věřitelů si může vyhradit cokoli, co patří do působnosti věřitelských orgánů, není-li jejich ustavení povinné.*“

Usnesení schůze věřitelů, které překračuje její působnost, jelikož zasahuje do působnosti věřitelského výboru (např. neexistuje výhrada dle § 46 odst. 2 druhá věta InsZ; výhrada se týká obligatorního věřitelského výboru), považuji nadále za absolutně neplatná, jelikož se zakládají na neexistující pravomoci. Pokud existuje platná výhrada působnosti ve prospěch schůze věřitelů, je jediná schůze věřitelů oprávněna rozhodovat o vyhrazené věci, usnesení věřitelského výboru v takové věci by postrádalo platnosti. Schůze věřitelů není oprávněna napadat resp. rušit usnesení věřitelského výboru pro rozpor se zákonem nebo pro porušení společného zájmu věřitelů, jelikož taková usnesení jsou v prvním zmíněném případě absolutně neplatná, v druhém zmíněném případě odstranitelná soudem (§ 54 InsZ).

Jelikož první schůze věřitelů se má konat nejpozději do 2 měsíců od rozhodnutí o úpadku (§ 137 odst. 1 InsZ) a lhůta k přihlášení pohledávek stanovena v rozhodnutí o úpadku nesmí být kratší 30 dnů a delší 2 měsíců (§ 136 odst. 3 InsZ) od rozhodnutí o úpadku, je možné, aby věřitelé měli na první schůzi věřitelů přehled o tom, kolik je přihlášených věřitelů, jestliže je věřitelský výbor obligatorní nebo ne.⁶⁹⁰ Takový přehled však postrádá soud v okamžiku, když rozhoduje o jmenování prozatímního věřitelského výboru dle § 61 odst. 1 InsZ („*může insolvenční soud, a to i před první schůzí věřitelů a před rozhodnutím o úpadku, jmenovat prozatímní věřitelský výbor*“). Před rozhodnutím o úpadku není vůbec patrné, kolik věřitelů v insolvenčním řízení bude, a zda bude proto potřeba ustanovení obligatorního věřitelského

⁶⁹⁰ Názory právní doktriny ke starému právu (ELIÁŠ/RABAN v ELIÁŠ/BEJČEK/HAJN/JEŽEK, str. 223) a k novému právu (ZELENKA, str. 229), podle nichž je „*vhodné svolat schůzi věřitelů současně s přezkumným jednáním tak, aby se schůze věřitelů konala ihned po přezkumném jednání*“ nesdílím, jelikož současné konání schůze věřitelů a přezkumného jednání je podle nového práva vyloučeno v případě větších úpadků, v nichž činí lhůta k přihlášení pohledávek 2 měsíce; zatímco schůze věřitelů se musí konat nejpozději do 2 měsíců od rozhodnutí o úpadku, přezkumné jednání se může v tomto případě konat nejdříve 7 dnů po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek, tj. 7 dnů po nejposlednějším termínu pro schůzi věřitelů (§ 137 odst. 2 InsZ).

výboru. Když soud může tak brzo v řízení rozhodovat o ustavení prozatímního věřitelského výboru, svědčí tato pravomoc o tom, že věřitelský výbor může být instalován i v případech, kde konečný počet přihlášených věřitelů nepřesahuje 50.⁶⁹¹ Na oplátku to znamená, že schůze věřitelů je nejen oprávněna odvolat prozatímní věřitelský výbor a zvolit jiný,⁶⁹² ale také odvolat prozatímní věřitelský výbor, aniž by musela zase instalovat vlastní.⁶⁹³ V úvahu přicházejí tehdy ustavení zástupce věřitelů nebo výkon funkce věřitelského výboru schůzí věřitelů v subsidiární působnosti dle § 46 odst. 2 třetí věta InsZ).

Závěrečně můžeme konstatovat, že působnost schůze věřitelů vůči věřitelskému výboru je ve srovnání s dosavadním právem rozšířena a obsahuje následující agendy:

- schůze věřitelů zvolí věřitelský výbor a rozhoduje o počtu členů a náhradníků (§ 56 InsZ)
- schůze věřitelů vykonává jako doposud všeobecnou subsidiární působnost, není-li ustanoven věřitelský výbor ani zástupce věřitelů a není-li v InsZ stanoveno jinak (§ 46 odst. 2 třetí věta InsZ); omezena je tato subsidiární působnost na rozdíl od starého práva tím, že v případě obligatorního věřitelského výboru (více než 50 přihlášených věřitelů) jmenuje soud vždy prozatímní věřitelský výbor, čímž je vyloučena subsidiární působnost schůze věřitelů (§ 61 odst. 2 InsZ)
- schůze věřitelů si může vyhradit v případě fakultativního věřitelského výboru (méně nebo stejně 50 přihlášených věřitelů) předměty jednání, které by příslušely věřitelskému výboru (§ 46 odst. 2 druhá věta InsZ); taková výhrada nebyla možná za platnosti ZKV
- schůze věřitelů musí souhlasit s nabytím věci náležících do majetkové podstaty členem věřitelského výboru (§ 60 odst. 1 InsZ)
- schůze věřitelů může odvolat soudem jmenovaný prozatímní věřitelský výbor a popř. zvolit vlastní (§ 62 odst. 2 InsZ)

⁶⁹¹ A to navzdory tomu, že insolvenční soud nemůže jmenovat „prozatímního“ zástupce věřitelů (§ 68 odst. 2 InsZ); viz ZELEŇKA, str. 131

⁶⁹² Tak ZELEŇKA, str. 124

⁶⁹³ Viz k srovnatelné německé úpravě BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 288: „Die nächste Gläubigerversammlung hat gemäß § 68 InsO über die Beibehaltung des (sci. vorläufigen) Ausschusses generell (...) zu beschließen.“

- schůze věřitelů může navrhopvat odvolání věřitelského výboru (§ 63 odst. 3 InsZ)

bb) Vliv věřitelského výboru na schůzi věřitelů je nadále omezen na návrh na svolání schůze věřitelů (§ 47 odst. 1 InsZ). Nadále je věřitelský výbor i „*oprávněn podat insolvenčnímu soudu návrhy týkající se průběhu řízení, včetně návrhů na uložení procesních sankcí*“ (§ 58 odst. 2 lit. i) InsZ). V této souvislosti odkazují na výše uvedené vysvětlivky ke starému právu. § 46 odst. 3 InsZ obsahuje negativní rozdělení působnosti tím, že přiděluje věřitelskému výboru „*působnost věřitelských orgánů s výjimkou věcí, které patří do působnosti schůze věřitelů nebo které si schůze věřitelů vyhradila*.“ Mám za to, že toto ustanovení slouží pouze k objasnění bez vlastního normativního obsahu, jelikož jde pouze o negaci § 46 odst. 2 InsZ, v němž je vymezena kompetence schůze věřitelů („*vše, co nepatří k schůzi věřitelů, patří k věřitelskému výboru*“).

VII. ZNEUŽÍVÁNÍ VĚŘITELSKÝCH PRÁV

1. Rakousko

Čím vyšší je vliv věřitelstva na konkurzní řízení, tím větší je nebezpečí, že věřitelé budou tyto své pravomoci zneužívat k vlastnímu prospěchu bez ohledu na oprávněné zájmy ostatních věřitelů nebo dlužníka. Rakouské právo poskytuje kontrolní mechanismus k zabránění zneužívání věřitelských práv jak vůči jednotlivým věřitelům, tak vůči věřitelským orgánům.

a) Kontrolní mechanismus vůči jednotlivým věřitelům

aa) Obecné poznámky

Věřitelé dlužníka disponují v různých stádiích konkurzního řízení různými nároky, při jejich výkonu může docházet k zneužívání práv. Dle právní doktríny lze tyto nároky rozlišovat⁶⁹⁴

- na veřejněprávní nárok vůči státu na prohlášení konkurzu („*Konkursanspruch*“),
- po prohlášení konkurzu na nárok na účast při řízení na základě přihlášení pohledávky („*Konkursteilnahmeanspruch*“),
- po přezkumném jednání na nárok na zpeněžení konkurzní podstaty a na uspokojení ze zisku z prodeje („*Verwertungs- und Befriedigungsanspruch*“)

Jelikož jednotlivý věřitel může mít vliv na konkurzní řízení jenom v prvních dvou zmíněných bodech a tím zneužívat svá práva, nikoliv však v rámci zpeněžení konkurzní podstaty,⁶⁹⁵ soustředím se na první dva body:

bb) Kontrolní mechanismus při zahájení řízení („*Konkursanspruch*“)

Konkurzní řízení na majetek dlužníka je zahájeno na základě návrhu věřitelů, doloží-li navrhovatel hodnověrnost zákonem stanovených předpokladů (viz výše); soud však návrh odmítne bez výsledku, je-li „*zřejmě neodůvodněný, zejména, není-li doložena hodnověrnost, anebo je-li podán s úmyslem zneužívání*“ (§ 70 odst. 2 třetí věta KO).⁶⁹⁶ Navrhovatel je v první řadě povinen „*uvést v návrhu skutečnosti, ze kterých vyplývají existence pohledávky vůči dlužníku a úpadek (resp. předlužení) dlužníka, a zároveň vyznačit důkazy k doložení těchto skutečností.*“⁶⁹⁷ V případě, že se nejedná o vykonatelnou pohledávku, platí pro tvrzení a doložení existence pohledávky „*přísné měřítko, aby dlužník nebyl (bezodůvodně) vehnán do konkurzu.*“⁶⁹⁸ Zákon přitom vychází z toho, že potřeba právní ochrany věřitele na podání návrhu je zásadně dána, a proto se zvláště nezkoumá; potřeba právní ochrany však chybí však

⁶⁹⁴ HOLZHAMMER, str. 14

⁶⁹⁵ OGH 23.5.1996 SZ 69/124; OGH 8 Ob 199/99: „*Im Verwertungsverfahren hat der einzelne Konkursgläubiger kein Individualmitwirkungsrecht und daher auch keine Rechtsmittelbefugnis.*“

⁶⁹⁶ Ke zneužívání konkurzního návrhu podrobně SPRUNG, Zum Missbrauch des Konkurseröffnungsantrags, JBl 1969, str. 237 a násl.

⁶⁹⁷ OGH 24.4.1991, 1 Ob 7/91

⁶⁹⁸ Dle OGH 20.12.2001, 8 Ob 291/01d nestačí, jestliže se pohledávka opírá o postavení navrhovatele jako vlastníka předmětné nemovitosti, pokud je sporné, zda je navrhovatel vlastníkem nebo nikoliv; OLG Wien 13.11.1995, 6 R 155/95: Existence pohledávky navrhovatele musí být bezesporná.

tehdy, když navrhovatel sleduje svým návrhem účely neslučitelné s konkurzem („*konkursfremde Zwecke*“),⁶⁹⁹ např. vydírání dílčích (většinou odporovatelných) splátek od dlužníka.⁷⁰⁰ Uspokojení věřitele lze dosáhnout snadněji než konkurzním řízením, jelikož lze zpeněžit předmět zajištění,⁷⁰¹ věřitel usiluje o výslech dlužníka, aby získal údaje o jeho majetku, který lze ještě postihnout výkonem rozhodnutí,⁷⁰² platební neochota dlužníka místo platební neschopnosti.⁷⁰³ Skutečnost, že navrhovatel disponuje pouze drobnou pohledávkou, nepředstavuje sama o sobě zneužívání.⁷⁰⁴ Další účely neslučitelné s konkurzním řízením jsou podle německé doktríny nadto úmysl navrhovatele zrušit společnost jeho konkurenta, nebo střet navrhovatele s jeho konkurenty v soutěži.⁷⁰⁵

V této souvislosti je třeba se zmínit o známém rakouském konkurzním řízení společnosti *Atomic for Sport GmbH*, které probíhalo před Salcburským zemským soudem od roku 1994 do roku 2003 a jehož zrušení v roce 2003 dalo najevo rekordní konkurzní kvótu ve výši 93,5 %. Při příležitosti instalace vyšetřovacího výboru v Rakouském parlamentu za účelem objasnění okolností kolem BAWAG aféry,⁷⁰⁶ bude vyšetřováno ještě jednou konkurzní řízení *Atomic*, protože veřejnost vyčítá bance BAWAG, že vehnala *Atomic* bezdůvodně do konkurzu, přičemž jedna z výčitek spočívá v tom, že konkurzní soudce opomenul přezkoumat předpoklady prohlášení konkursu.⁷⁰⁷ Další zkoumání vyšetřovacího výboru možná odhalí, že banka BAWAG sledovala svým návrhem účely neslučitelné s konkurzem.

cc) Kontrolní mechanismus po prohlášení konkursu („*Konkursteilnahmeanspruch*“)

⁶⁹⁹ SPRUNG, str. 243 a násl.; OGH 2.10.1986, 7 Ob 615/86, OGH 31.10.1991, 8 Ob 20/91

⁷⁰⁰ RV IRÄG 1997, str. 39: „*Von Gläubigern wird oft ein Antrag auf Konkurseröffnung gestellt, um den Schuldner zu zwingen, die Forderung zu zahlen. Nach Zahlung durch den Schuldner zieht der Gläubiger seinen Konkursantrag zurück, so daß der Konkurs nicht eröffnet wird, obwohl die Voraussetzungen hierfür nach wie vor vorliegen, weil der Schuldner nach wie vor zahlungsunfähig ist.*“ Za účelem zabránění takového postupu bylo zavedeno ustanovení § 70 odst. 4 KO („*Bei der Entscheidung über den Konkurseröffnungsantrag ist nicht zu berücksichtigen, daß der Gläubiger den Konkursantrag zurückgezogen hat oder daß die Forderung des Gläubigers nach dem Konkursantrag befriedigt worden ist. Wenn der Schuldner eine solche Befriedigung oder das Vorliegen einer Stundungsvereinbarung mit dem Gläubiger bescheinigt, so reicht dies allein nicht aus, um das Vorliegen der Zahlungsunfähigkeit zu entkräften.*“).

⁷⁰¹ HOLZHAMMER, str. 133; SPRUNG, str. 244; BARTSCH/HEIL, str. 155; opačný apřevažující názor vychází z toho, že skutečnost, zda a nakolik je pohledávka navrhujícího věřitele zajištěna, je zcela nevýznamné pro posouzení oprávněnosti věřitele podat návrh na zahájení konkurzního řízení: OGH 2.10.1986, 7 Ob 615/86; OGH 31.10.1991, 8 Ob 20/91; OGH 11.11.1986, 5 Ob 334/86; PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 25; nerozhodný FINK, str. 26

⁷⁰² OGH 2.10.1986, 7 Ob 615/86

⁷⁰³ OGH 31.10.1991, 8 Ob 20/91

⁷⁰⁴ Dle FINK, str. 26, stačí např. pohledávka ve výši EUR 2; jinak PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 25; nerozhodný SPRUNG, str. 244, kterému je třeba dát za pravdu, že u drobných pohledávek je zapotřebí, aby potřeba právní ochrany byla zkoumána velmi pečlivě.

⁷⁰⁵ HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 29

⁷⁰⁶ Blíží informace k BAWAG aféře viz na internetové stránce: <http://de.wikipedia.org/wiki/BAWAG-Aff%C3%A4re>

⁷⁰⁷ Blíží informace ke konkurznímu řízení společnosti *Atomic* viz na internetové stránce: <http://www.anwaltaktuell.com/anwalt/artikel120.html>; a na internetové stránce: <http://de.wikipedia.org/wiki/Atomic>

Z důvodu rovného zacházení se všemi věřiteli (*par condicio creditorum*) není možné, aby věřitel uplatnil svoje nároky na majetek náležející do konkurzní podstaty zvláště mimo konkurzní řízení. Věřitel, který se chce uspokojit z zpeněžení konkurzní podstaty, musí proto přihlásit svoji (konkurzní) pohledávku v rámci konkurzu. Zahájená (sporná) řízení se prohlášením konkurzu přerušují, nová řízení nelze zahájit (§§ 6, 7 KO); zahájit nelze ani exekuční řízení, pokud výkonem rozhodnutí má být postižen majetek náležející do konkurzní podstaty (§ 10 KO). Věřitelé disponující konkurzními pohledávkami se mohou sice vzdát práva zúčastnit se konkurzního řízení (a tím i práva na uspokojení z konkurzní podstaty), a proto uplatňovat svá práva přímo vůči dlužníku (žalobou a výkonem rozhodnutí).⁷⁰⁸ Přitom je však třeba brát v potaz, že žaloba a výkon rozhodnutí se může týkat jenom majetku nepatřícího do konkurzní podstaty (§ 60 odst. 1 KO), přičemž se jedná většinou o majetek, který nelze ani postihnout výkonem rozhodnutí.

Výjimku z výše uvedené zásady tvoří nároky na oddělené uspokojení, na vyloučení věci z konkurzní podstaty a pohledávky za podstatou, jelikož nejsou předmětem zjištění v konkurzu,⁷⁰⁹ ale i případ započtení pohledávky věřitele vůči pohledávce dlužníka, pokud obě pohledávky byly k době prohlášení konkurzu vzájemně započitatelné (§§ 19 odst. 1, 20 KO: Pozdější nabytí pohledávky vůči dlužníku nebo pozdější nabytí závazku vůči konkurzní podstatě neopravuje totiž k započtení, rovněž jako znalost nebo nedbalostní neznalost věřitele o úpadku dlužníka, a to v okamžiku, když pohledávku vůči dlužníku nabýval). Započtení lze provést kdykoliv v průběhu konkurzního řízení vůči správci, a to bez ohledu na to, zda věřitel pohledávku v konkurzu přihlásil nebo nikoliv.⁷¹⁰

Příhláškou pohledávky vykonává věřitel své právo zúčastnit se konkurzního řízení. I když usnesení o prohlášení konkurzu stanoví přihlašovací lhůtu zpravidla od 46 do 76 dnů po prohlášení konkurzu (§ 74 odst. 3 KO: 14 dnů před přezkumným jednáním, které se koná zpravidla od 60 do 90 dnů po prohlášení konkurzu), se přihlédne při rozvrhu i k opožděným přihláškám podaným po uplynutí přihlašovací lhůty, pokud přihláška není podána později než 14 dnů před jednáním o přezkoumání konečné faktury (§ 107 odst. 1 KO), resp. pokud přihláška nebude podána po přijetí nuceného vyrovnání v případě následujícího

⁷⁰⁸ HOLZHAMMER, str. 14; OGH 19.5.1988, GesRZ 1989, str. 45 (FINK) = RdW 1988, str. 388

⁷⁰⁹ HOLZHAMMER, str. 60, 66, 74, 142: „Diese werden vom Masseverwalter nach zivilrechtlichen Regeln anerkannt oder bestritten und müssen im Bestreitungsfall gegen die Masse eingeklagt werden (§ 178 KO).“

⁷¹⁰ HOLZHAMMER, str. 37; PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 478 a násl.

pravomocného potvrzení vyrovnání soudem.⁷¹¹ Každý věřitel, který zameškal přihlašovací lhůtu, je povinen správci uhradit EUR 50,- plus DPH v případě opožděné přihlášky, ledaže podat přihlášku nebylo možné včas (§ 107 odst. 2 KO). Zavedením výše uvedené vylučovací lhůty 14 dnů už není možné přihlásit pohledávky až do zrušení konkurzu.⁷¹²

V případě, že (nevykonatelná) pohledávka není odůvodněna ohledně výše nebo pořadí, popírá ji správce nebo jakýkoliv z ostatních věřitelů s důsledkem, že přihlášený věřitel musí uplatňovat popřenu pohledávku zjišťovací žalobou do lhůty stanovené soudem, která činí minimálně 1 měsíc (§ 110 odst. 4 KO), přičemž je předmětem žaloby – stejně jak v přezkumném jednání – nárok věřitele zúčastnit se konkurzního řízení.⁷¹³ Přitom je věřitel oprávněn omezit částku uvedenou v přihlášce k žalobě, není však oprávněn opírat žalobní petit o jiný právní důvod než ten, který uvedený v přihlášce a v přezkumném jednání, ani o vyšší částku než uvedenou (arg. e contr. § 110 odst. 1 KO). Jelikož věřitel nese v případě prohry při tomto zkoumacím sporu i riziko uhradit správci konkurzní podstaty jeho procesní náklady, snaží se věřitel ve vlastním zájmu uplatnit pohledávku pouze v prokazatelné výši, nikoliv v nereálně přehnané výši.⁷¹⁴ Neuplatňuje-li věřitel pohledávku v soudem stanovené lhůtě, má to jednak stejné účinky jako opomenutí přihlášky, a to nepřihlédnutí k pohledávce při rozvrhu (§§ 131 odst. 3, 134 odst. 2), jednak dalekosáhlejší účinky, a to nepotřeba „výslovného souhlasu“ takového věřitele ke zrušení konkurzu (§ 167 odst. 2 KO), což představuje podle mne fikci souhlasu.

I když přihláška pohledávky a korespondující žaloba nemají přímý dopad na materiální občanskoprávní pohledávku, jelikož ani podání (přihlášky, žaloby), ani nepodání mění, resp. ruší materiální pohledávku; mají vždy nepřímý vliv tím, že přihláška přerušuje (nejprve zastaví) promlčení a nepodání žaloby tyto účinky zase ruší: I když běh promlčecí lhůty je zásadně přerušen od přihlášky pohledávky až do zrušení konkurzu (§ 9 odst. 1 KO), netýká se to případů, kdy pohledávka byla popřena a věřitel nepodal ohledně popřené pohledávky

⁷¹¹ OLG Wien 19.12.1994 ZIK 1995, str. 119; OLG Graz 3 R 151/00a ZIK 2001/47, str. 27; OLG Wien 31.8.2004, 28 R 149/04v (MOHR § 107 E 11)

⁷¹² Srov. RV IRÄG 1997, str. 46; k právní úpravě před IRÄG 1997: HOLZHAMMER, str. 146; BARTSCH/HEIL, str. 187

⁷¹³ MOHR § 110 E 44

⁷¹⁴ Procesní strana, která při procesu prohraje, musí uhradit protistraně její procesní náklady, a to zcela v případě, že prohraje zcela (§ 4) odst. 1 ZPO) anebo přiměřeně v případě, že zažaluje více („Überklagung“), než jí soud na konec přisoudí (§ 43 odst. 1 ZPO): Jestliže věřitel zažaluje např. EUR 10.000,-, soud mu však přisoudí pouze EUR 4000,-, má pouze procesní úspěch ve výši 40 %, protistrana má procesní úspěch ve výši 60 %; věřitel musí v tomto případě nést vlastní procesní náklady a navíc uhradit správci 20 % (60 % - 40 %) jeho procesních nákladů.

zjišťovací žalobu včas. V případě popření pohledávky je běh promlčecí lhůty pouze zastaven do uplynutí lhůty k podání žaloby (§ 9 odst. 2 KO). Podáním žaloby ve stanovené lhůtě se přerušuje promlčecí doba.⁷¹⁵

Ačkoliv rakouské konkurzní právo nezabrání přihláškám pohledávek, které nepřísluší v tvrzené výši nebo pořadí, podléhají takové činnosti trestnímu právu a mohou být potrestán odnětím svobody po dobu 1 roku:

- přihláška pohledávky, která neexistuje nebo která neexistuje v tvrzeném rozsahu nebo pořadí, za účelem získání nepřiměřeného vlivu v konkurzním řízení („*Stimmrechtserschleichung*“ – § 160 odst. 1 cif. 1 StGB)
- poskytnutí/přijetí majetkového prospěchu za výkon resp. opomenutí hlasovacího práva určitým dohodnutým způsobem („*Stimmen(ver)kauf*“ – § 160 odst. 1 cif. 2 StGB)
- poskytnutí/přijetí zvláštní výhody za souhlas k vyrovnání nebo nucenému vyrovnání, nesouhlasí-li s tím ostatní věřitelé („*Bestechung zum (Zwangs-)Ausgleich*“ – § 160 odst. 1 cif. 3 StGB)

dd) Zneužívání hlasovacího práva

I když konkurzní věřitel není povinen řídit se při své účasti na řízení společným zájmem všech věřitelů, a může totiž v rámci schůze věřitelů zastupovat vlastní zájmy,⁷¹⁶ zakazuje KO věřitelům za určitých podmínek hlasování na schůzi věřitelů, a to v případě, že se hlasování týká „*vlastní věci*“, tj. právní sféry hlasujícího (resp. osoby zastoupené hlasujícím). Např.

⁷¹⁵ HOLZHAMMER, str. 35, vychází ze zastavení promlčecí doby, které se ex tunc přemění v přerušení, bude-li pohledávka zjištěna, nebo bude-li podána žaloba včas.

⁷¹⁶ PETSCHKE/REIMER/SCHIEMER, str. 181; jinak DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 14 s dalšími odkazy, podle ní je jednotlivý věřitel povinen dbát o společný zájem věřitelů, v opačném případě může dokonce dojít k jeho odpovědnosti ex deliktu: „*Wie sich aus § 95 Abs. 3 (jetzt Abs. 2) ergibt, haben die Konkursgläubiger in der Gläubigerversammlung (...) die gemeinsamen Interessen aller Konkursgläubiger bzw. sämtlicher Verfahrensbeiliegter zu beachten. Verhalten sich nun alle oder einzelne Mitglieder der Gläubigerversammlung bei ihrer Abstimmung konkurszweckwidrig, so kann dies (...) zu ihrer deliktischen Verantwortlichkeit führen.*“ Proti tomu je třeba namítnout, že § 95 odst. 2 KO nestanoví, že věřitelé si musí řídit společným zájmem věřitelů; naopak DENKSCHRIFT, str. 86, 87, vychází z toho, „*že úkolem ustanovení §§ 92 – 94 KO je vyjádření vůle zainteresované většiny (věřitelů), úkolem ustanovení § 95 KO však je zachovat skutečné společné zájmy věřitelů i tehdy, když byly porušovány většinou věřitelů,*“ v ustanovení § 95 KO spatřil DENKSCHRIFT, str. 87, pouze zvýšení odpovědnosti soudu, nikoliv zvýšení odpovědnosti věřitelů („*In dieser Bestimmung liegt allerdings eine Erschwerung der Tätigkeit der Gerichte und eine Erhöhung ihrer Verantwortlichkeit.*“). Z toho vyvozují, že věřitelé jsou na schůzi věřitelů povinni dbát na dodržování pravidel §§ 92 – 94 KO, soud je pak povinen přezkoumat výsledek schůze z hlediska společného zájmu a věřitelé se nemusí při svém hlasování řídit tímto společným zájmem, jelikož KO jim takový úkol nedal (ale soudu) a nechtěl zvýšit jejich odpovědnost.

hlasující věřitel (resp. osoba zastoupená hlasujícím) má být zbaven povinnosti, má být příjemcem příspěvku, má být účastníkem zamyšleného právního úkonu,⁷¹⁷ nebo je společníkem smluvního partnera konkurzní podstaty a jeho podíl na smluvním partnerovi je vyšší než jeho podíl na všech konkurzních pohledávkách (!)⁷¹⁸ V posledním zmíněném případě existuje totiž nebezpečí, že hlasující se při hlasování řídí zájmy smluvního partnera (třetí osoby). Právní doktrína používá k posouzení pojmu vlastní věci analogie k § 39 odst. 4 GmbH.⁷¹⁹ Souvislost hlasování s hospodářskou sférou věřitele nevylučuje hlasovací právo, jelikož hospodářská sféra každého věřitele je dotčena konkurzem.⁷²⁰

Odevzdá-li dotčený věřitel svůj hlas přesto, že je vyloučený, k takovému hlasu se nepřihlíží; výjimečně je takové usnesení zrušitelné. Chce-li takto podjatý věřitel obejít zákaz hlasování tím, že nastrčí při hlasování zástupce (nastrčenou osobou), je takové usnesení dle § 95 KO zrušitelné.⁷²¹

Výjimky z tohoto zákazu, kdy věřitel může hlasovat „*ve vlastní věci*“, tvoří dle § 92 odst. 4 KO návrhy na odvolání správce, na ustavení věřitelského výboru a na odvolání členů věřitelského výboru. Na základě skutečnosti, že správce musí být nezávislý na věřitelích (§ 80b odst. 1 KO), soudím, že odvolání správce nemůže představit vlastní věc věřitele, proto se může vlastní věc věřitele týkat jenom ustavení a odvolání věřitelského výboru. Zrovna při jeho ustavení a při jeho odvolání může dotčený věřitel spolupůsobit na přijetí usnesení.⁷²²

Další možností zneužívání hlasovacího práva je třeba koupě hlasů („*Stimmenkauf*“), která je trestána trestním právem (viz výše). Na rozdíl od koupě hlasů není koupě pohledávky za

⁷¹⁷ PETSCHKEK/REIMER/SCHIEMER, str. 181

⁷¹⁸ OGH 11.7.1996, 8 Ob 2116/96a uvádí na jedné straně: (1) „*Dies (sci. Befangenheit) ist dann der Fall, wenn die Beteiligungsquote (sci. des Abstimmenden) bei der Drittgesellschaft höher liegt als die an dem Rechtssubjekt, für das das Stimmrecht ausgeübt wird,*“ a pokračuje na straně druhé: (2) „*Da die Beteiligung des G an der Vertragspartnerin der Masse mit 20% erheblich höher liegt als sein Anteil an den gesamten Konkursforderungen, hat das Konkursgericht seine Befangenheit zutreffend bejaht.*“ – Zatímco OGH mluví v první větě o účasti na právnické osobě (společnost a per analogiam konkurzní podstata), pro niž dotčená osoba hlasuje, OGH v druhé větě tento koncept opouští a o účasti hlasujícího na konkurzní podstatě nemluví (ale o účasti na všech konkurzních pohledávkách ano). Tento závěr je podle mého názoru rozporný, jelikož účast na konkurzních pohledávkách neexistuje, a nelze se totiž ztotožnit s účastí na právnické osobě (konkurzní podstatě); správně má znít, že rozhodující pro hlasovací právo věřitele je otázka, zda účast věřitele na smluvním partneru konkurzní podstaty je vyšší než jeho účast na konkurzní podstatě vyjádřená v jeho konkurzní kvótě.

⁷¹⁹ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 92 pozn. 22

⁷²⁰ FEIL § 92 pozn. 5; OGH 27.3.1997, 8 Ob 17/97a = SZ 70/58 = ZIK 1998, str. 67

⁷²¹ DENKSCHRIFT, str. 80

⁷²² DENKSCHRIFT, str. 83 uvede: „*Nur bei Wahlen ist es gestattet, sich selbst die Stimme zu geben (...) weil die Wahl zum Organ der Konkursverwaltung, zum Beispiel in den Gläubigerausschuß, keine Verfolgung privater Sonderinteressen darstellt, sondern die Übertragung eines zum Vorteil aller Beteiligten auszuübenden Amtes.*“

účelem výkonu hlasovacího práva trestní činností. Jelikož kupující má v obou případech na mysli „obchodování“ s hlasovacím právem, a to především za účelem rozšířit svůj vliv na schůzi věřitelů, není jeho záměr v žádném z obou případů právem chráněný.⁷²³ Jednak to zakazuje trestní právo, jednak ho konkurzní právo zbavuje hlasovacího práva, a to ustanovením § 94 KO, které vylučuje hlasovací právo tehdy, byla-li pohledávka nabytá po prohlášení konkurzu na základě postoupení pohledávky, ledaže byla nabytá po prohlášení konkurzu na základě smlouvy uzavřené před prohlášením konkurzu. Je třeba zdůraznit, že zbavení hlasovacího práva nemá žádný vliv na existenci pohledávky, zejména na účast na uspokojení z konkurzní podstaty.

Přísnější požadavky platí v nuceném vyrovnání, kde je věřitel zbaven hlasovacího práva při přijetí nuceného vyrovnání již tehdy, když pohledávku nabyl po vzniku platební neschopnosti dlužníka, jestliže konkurzní věřitel s hlasovacím právem to odmítá (§ 143 odst. 2 KO).⁷²⁴ Stejně tak se přihlíží k hlasům osob blízkých nebo jejich právních nástupců (kteří nabyli své pohledávky během 6 měsíců před prohlášením konkurzu) jenom tehdy, když hlasují tyto osoby proti nucenému vyrovnání. Výjimku tvoří případ, kdy osoba blízká nabyla pohledávku po vzniku platební neschopnosti od osoby, která osobou blízkou není (§ 148 KO). Poslední zmíněný zákaz má na mysli zabránit zneužívání hlasovacího práva ve prospěch dlužníka tím, že příbuzné osoby uplatňují (zdánlivé) pohledávky, aby umožnily dlužníku nucené vyrovnání.

ee) Neplatnost zvláštních dohod mezi některými z věřitelů a dlužníkem, resp. správcem

KO nařizuje neplatnost dohod mezi věřiteli a dlužníkem resp. jinou osobou, podle nichž se zavazuje dlužník resp. jiná osoba před přijetím nuceného vyrovnání resp. před pravomocí jeho potvrzení poskytnout některým věřitelům zvláštní výhody, jestliže přijímají nucené vyrovnání (§ 150 odst. 5 KO). Každý věřitel může uplatnit neplatnost takové dohody do 3 let od potvrzení nuceného vyrovnání (§ 161 odst. 1 KO), dlužník resp. jiná osoba může žádat o vrácení plnění. Zákon má zabránit situaci, kdy si dlužník koupí souhlas některých věřitelů k nucenému vyrovnání na úkor věřitelů ostatních. Podobnou úpravu obsahuje umocňovacího řízení § 206 odst. 2 KO.

⁷²³ Podrobněji DENKSCHRIFT, str. 86

⁷²⁴ Tento odpor může věřitel (cesionář), který požádá o hlasovací právo, vyvrátit důkazem, že odporujícímu věřiteli byla koupě (postoupení) jeho pohledávky nabízena za stejných podmínek jako původnímu věřiteli (cedentovi), a že tyto podmínky odpovídaly hospodářské situaci dlužníka bezprostředně před prohlášením konkurzu (resp. k době postoupení pohledávky, byla-li postoupena před konkurzem); tímto pravidlem chtěl zákonodárce zabránit určitým formám zneužívání koupě hlasů a nadále umožnit mimosoudní vyrovnání; srov. DENKSCHRIFT, str. 121 a násl.

Dohody mezi správcem a věřiteli (resp. s dlužníkem) o výši náhrady správcovy odměny a výdajů jsou rovněž neplatné (§ 125 odst. 5 KO). Je to důsledek nezávislosti správce na věřitelích a dlužníku (§ 80b odst. 1 KO). Totéž platí i pro odměnu členů věřitelského výboru (§ 126 KO) a privilegovaných sdružení k ochraně věřitelů (§ 127 odst. 1 KO).

b) Kontrolní mechanismus vůči schůzi věřitelů

aa) Obecná poznámka

Schůze věřitelů se může usnášet jenom na schůzích řádně svolaných a řízených soudem, a to jenom na věcech, které byly řádně zveřejněny ve svolání (§ 91 odst. 3 KO). Jiné (pouhé) schůze věřitelů, tj. schůze bez svolání a řízení soudem, nejsou schůzemi věřitelů vybavenými pravomocí rozhodovat o věcech, které KO schůzi věřitelů přidělil. Soud může zrušit usnesení schůze věřitelů, jejíž předmět nebyl řádně zveřejněn.⁷²⁵

Přicházím k nejdůležitějšímu prostředku soudu, jak kontrolovat schůzi věřitelů, a to k ustanovení § 95 KO, které umožňuje soudu (ex officio nebo na návrh), aby zrušil usnesení schůze věřitelů. Ačkoliv tato kontrola je velmi důležitá pro kontroly většiny, má v praxi na základě omezené působnosti schůze věřitelů pouze malý význam.⁷²⁶ Protože soud řídí schůzi věřitelů, bude ipso iure seznámen s usneseními schůze věřitelů (§ 91 odst. 1 KO). Na základě tohoto ustanovení je soud oprávněn

- zrušit usnesení schůze věřitelů do 8 dnů od přijetí usnesení,
 - α. je-li v rozporu se zákonem,⁷²⁷
 - β. odporuje-li společnému zájmu věřitelů,

⁷²⁵ DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 25

⁷²⁶ DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 95 pozn. 42

⁷²⁷ Překročení programu jednání, hlasování věřitele bez hlasovacího práva (sporné; srov. názory u DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 91 pozn. 29, § 95 pozn. 43), překročení působnosti schůze věřitelů, nedosažení žádoucího kvóra.

χ. je-li neúčelné (?),⁷²⁸ nebo

δ. jsou-li dány jiné důležité důvody pro jeho zrušení⁷²⁹

- popř. vydat po zrušení v naléhavých věcech vlastní opatření k zabránění patrné nevýhody (§ 95 odst. 3 KO);
- nereagovat, čímž se stane usnesení účinným.

V případě opomenutí schůze věřitelů však soud nemá žádné prostředky, aby sám vydal místo schůze věřitelů vlastní opatření; takovou možnost má pouze v případě zrušení usnesení, hrozí-li nebezpečí z prodlení (§ 95 odst. 3 KO). Proti soudnímu usnesení přísluší oprávněným osobám (správce a člen věřitelského výboru: arg. § 95 odst. 2, dlužník,⁷³⁰ věřitel za podstatou;⁷³¹ nikoliv konkurzní věřitel) opravný prostředek rekursu (§ 176 KO).

I když právní doktrína spojuje výše uvedené předpoklady β. a γ. konstatováním, že „společný zájem konkurzních věřitelů je měřítkem na přezkoumání účelnosti některého usnesení věřitelských orgánů,⁷³² jsou to zcela odlišné předpoklady:⁷³³

bb) Úprava do IRÄG 2002⁷³⁴

⁷²⁸ DENKSCHRIFT, str. 87

⁷²⁹ Tato doložka byla zavedena novelou IRÄG 1982; AB IRÄG 1982, str. 24, neobsahuje odůvodnění; jako takový důvod spatřil OLG Graz 27.4.2000, 3 R 33/00y (MOHR § 95 E 6) zájem dlužníka, aby jeho majetek (konkurzní podstata) nebyl zpeněžen za nepoměrně nízkou cenu; dle DUURSMÄ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 95 pozn. 12 jsou takovými důvody dále zásahy do práv věřitelů na vyloučení věcí, oddělených věřitelů a konkurzního správce.

⁷³⁰ OGH 14.12.1995, 8 Ob 34/95 (8 Ob 35/95) ohledně předmětů uvedených v ustanoveních §§ 116, 117 KO = ÖJZ-LSK 1996/159

⁷³¹ OLG Wien 5.10.1959, NZ 1960, 152 (MOHR § 176 E 17)

⁷³² DUURSMÄ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 95 pozn. 10, 44

⁷³³ DENKSCHRIFT, str. 87; LEHMANN, str. 576 a násl.: „Für die Frage, ob der Konkurskommissär (jetzt: Konkursgericht) gemäß § 95 Abs. 2 vorgehen oder einen Beschluss des Konkursgerichts nach § 95 Abs. 3 erwirken soll, wird ferner der Umstand maßgebend sein, ob der Beschluss des Gläubigerausschusses dem gemeinsamen Interesse der Konkursgläubiger widerspricht, oder ob dies wohl nicht der Fall ist, der Beschluss aber dennoch nicht zweckmäßig erscheint, denn da nach § 95 Abs. 3 Voraussetzung der Anwendbarkeit dieser Norm die Tatsache ist, dass der Beschluss dem gemeinsamen Interesse der Konkursgläubiger widerspricht, wird dem Konkurskommissär nur in solchen Fällen, das heißt nur dann, wenn der Beschluss des Gläubigerausschusses dem gemeinsamen Interesse der Konkursgläubiger widerspricht, die Wahl zwischen den Bestimmungen des § 95 Abs. 2 und § 95 Abs. 3 zustehen, dagegen wird der Konkurskommissär in allen anderen Fällen sich auf die Untersuchung der Ausföhrung des Beschlusses des Gläubigerausschusses beschränken müssen.“ tento autor totiž rozlišuje správně mezi neúčelností a rozporom se společným zájmem; historickým základem tohoto ustanovení je, že konkurzní komisař rozdělil usnesení přijatá věřitelským výborem na usnesení s drobnými závadami (neúčelnými) a usnesení s většími závadami (rozpor se společným zájmem, protiprávnost), a schůze věřitelů jako „vyšší orgán“ věřitelů byla totiž oprávněna „napravit“ usnesení (pouze) s drobnými závadami; OGH 29.3.1962 SZ 35/39 = JBl 1963, str. 44.

⁷³⁴ DUURSMÄ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 95 pozn. 15 a násl.

Lehmann rozlišuje u ustanovení § 95 KO správně mezi neúčelností a rozpor se společným zájmem: Konkursní komisař (nyní soud) rozdělil usnesení přijatá věřitelským výborem na usnesení s drobnými závadami (neúčelnými) a usnesení s většími závadami (rozpor se společným zájmem, protiprávnost). Zatímco neúčelná usnesení věřitelského výboru lze napravit dodatečným souhlasem schůze věřitelů jako „vyššího orgánu,“ protiprávní usnesení nebo usnesení v rozporu se společným zájmem nelze napravit ani souhlasem schůze věřitelů. Jestliže schůze věřitelů je totiž oprávněná schválit neúčelná usnesení, znamená to, že neúčelná usnesení schůze věřitelů sama nemůže napadat vůbec. Judikatura OGH zaujímá v důsledku názorů vyjádřených u *Lehmann*a a v *Denkschrift* zdánlivě pozici, že soud musí přezkoumat jak usnesení schůze věřitelů, tak usnesení věřitelského výboru z hlediska zákonnosti a účelnosti.⁷³⁵ Takový výklad neodpovídá totiž názorům výše uvedených autorů, je naopak v rozporu s nimi. Zastávám proto názor, že usnesení schůze věřitelů, která jsou sice neúčelná, nepříčí se však společnému zájmu věřitelů, nelze napadat dle § 95 KO. Dle doktríny je společný zájem věřitelů porušený, když dotčené usnesení zvýhodňuje dlužníka, jednotlivé věřitele (resp. skupinu věřitelů) nebo třetí osoby, nebo když dotčené usnesení není ku prospěchu nikomu; porušením společného zájmu však není, když dotčené usnesení je na úkor jednoho konkurzního věřitele, dlužníka, věřitele za podstatou nebo odděleného věřitele.⁷³⁶ V rozsahu, v němž usnesení není v rozporu se společným zájmem, může být zrušitelné pro neúčelnost.

Až novelou ke KO 1982, tj. IRÄG 1982 došlo k zavedení nového důvodu zrušení, a to zrušení z jiného „stejně důležitého důvodu,“ čímž byla kontrolní povinnost soudu rozšířena.⁷³⁷ Na základě této změny je podle mého názoru možné problematizovat v průběhu přezkoumání usnesení schůze věřitelů i neúčelná usnesení.

cc) Úprava od IRÄG 2002

Novela ke KO 2002, tj. IRÄG 2002, pak dokončila tento vývoj tím, že sjednotila předpoklady na zrušení usnesení schůze věřitelů na jedné straně s předpoklady na zrušení usnesení věřitelského výboru na straně druhé (srov. § 95 odst. 2 KO v platném znění). Na základě výše uvedených historických myšlenek mám za to, že neúčelnost usnesení nevyplývá ani dnes

⁷³⁵ OGH 11.7.1996, 8 Ob 2119/96a, s odkazem na OGH 2.10.1968, 5 Ob 197/68

⁷³⁶ DUURSMAN-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 95 pozn. 10, 44

⁷³⁷ OGH 11.7.1996, 8 Ob 2119/96a

z dodržování, resp. z porušení společného zájmu věřitelů, je však zvláštním kritériem, které lze chápat jako další stejně důležitý důvod.

c) Kontrolní mechanismus vůči věřitelskému výboru

aa) Instalace výboru

Jak je výše uvedeno, závisí ustavení a trvání funkce věřitelského výboru v první řadě na rozhodnutí soudu (§ 88 odst. 1, 3 KO).

bb) Kontrola usnesení

Stejně jako schůze věřitelů podléhá i věřitelský výbor soudní kontrole, avšak s tím rozdílem, že kontrola usnesení věřitelského výboru je v praxi důležitější, jelikož působnost věřitelského výboru je ve srovnání se schůzí věřitelů značně větší. Soud se seznámí s usneseními věřitelského výboru prostřednictvím konkurzního správce, který je povinen usnesení sdělit soudu bezodkladně (§ 95 odst. 1 KO); sám správce je povinen zúčastnit se schůze věřitelského výboru.⁷³⁸ Jak v případě schůze věřitelů je i u věřitelského výboru třeba, aby byl řádně svolán soudem nebo správcem (§ 89 odst. 3 KO). Co se týče rozsahu soudní kontroly ohledně zrušení usnesení odkáží na vysvětlivky uvedené pod b), ohledně soudního souhlasu jako formy kontroly lze odkázat na vysvětlivky výše.

Ustanovení § 89 odst. 4 KO dává právo přehlasovanému členu věřitelského výboru vypracovat „*menšinovou zprávu*“ a předložit ji soudu, mj. za tím účelem podnítit soudní kontrolu přijatého usnesení. Tuto zprávu lze spojit s návrhem na zrušení usnesení (§ 95 odst. 2 KO).

cc) Zneužívání hlasovacího práva

I v rámci věřitelského výboru může dojít k situaci, kdy členové výboru mají v úmyslu využít svoji funkci ke sledování vlastních zájmů. Jelikož ustanovení § 92 odst. 4 KO (zákaz hlasování věřitelů) je shodné s ustanovením § 89 odst. 4 KO (nyní § 89 odst. 3; zákaz

⁷³⁸ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 89 pozn. 10

hlasování členů věřitelského výboru), lze odkázat na výše uvedené vysvětlivky.⁷³⁹ Dodatečně k výše uvedeným vysvětlivkám je třeba na tomto uvést rozhodnutí nejvyššího soudu k podjatosti člena věřitelského výboru: Banka jako člen věřitelského výboru je sice vyloučena z hlasování o nabývání zatížených nemovitostí dlužníka bankou samou, nikoliv však při hlasování o vyloučení těchto nemovitostí z konkurzní podstaty. Vyloučení věcí z podstaty se totiž netýká „vlastní věci“ banky.⁷⁴⁰ Jako v případě nepřipustných hlasů věřitelů je i zde nutno postupovat v případě sporu dle § 95 KO.⁷⁴¹

Nabývá-li člen věřitelského výboru věc z konkurzní podstaty bez souhlasu schůze věřitelů, odpovídá všem účastníkům za případnou škodu, aniž by byla taková smlouva/takový právní úkon neplatná/y (§ 89 odst. 2 KO). Mimochodem je třeba se zmínit, že ustanovení § 160 odst. 1 cif. 2 StGB je aplikovatelné i ve vztahu k členům věřitelského výboru.

2. Česká republika – stará úprava

a) Kontrolní mechanismus vůči jednotlivým věřitelům

aa) Kontrolní mechanismus při zahájení řízení (nárok na prohlášení konkurzu)

České právo se zabývá tématem zneužívání věřitelských práv při zahájení řízení pod pojmem „šikanozní návrh“ ze strany věřitelů. Pokud návrh na prohlášení konkurzu nesleduje zákonem stanovený účel (dle § 1 odst. 1 ZKV: uspořádání majetkových poměrů dlužníka v úpadku) a zákonem stanovený cíl (dle § 2 odst. 3 ZKV: poměrné uspokojení věřitelů za podmínek stanovených ZKV), lze uvažovat o šikaně.

Postup při zahájení konkurzního řízení je následující: K návrhu věřitele na prohlášení konkurzu musí věřitel doložit listinami, kterých se v návrhu dovolává, že má vůči dlužníku

⁷³⁹ DENKSCHRIFT, str. 83: „Für ihn (sci. § 92 Abs. 4) gilt dasselbe, was zu § 89 Abs. 4 gesagt worden ist.“

⁷⁴⁰ OGH 27.3.1997, 8 Ob 17/97a = SZ 70/58 = ŽIK 1998, str. 67

⁷⁴¹ DUURSMA-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 89 pozn. 24

splatnou pohledávkou a že dlužník je v úpadku (§ 4 odst. 2 ZKV); bude-li úpadek dosvědčen a budou-li další předpoklady prohlášení konkurzu splněny,⁷⁴² soud konkurz prohlásí bez zbytečného odkladu (§ 12a odst. 2 ZKV). Nedokáže-li však navrhovatel doložit svou pohledávku, není soud povinen provést dokazování a návrh zamítne,⁷⁴³ což je opodstatněno tím, že zabrání průtahům v řízení.

Jelikož věřitel – navrhovatel má jednak nárok na soudní rozhodnutí této věci, jednak opravný prostředek proti zamítnutí návrhu (§ 12a odst. 5 ZKV), disponuje nárokem na prohlášení konkurzu. Tomu odpovídá povinnost soudu prohlásit konkurz, jsou-li splněny všechny výše uvedené podmínky. Pochybnosti však vzbuzuje postup soudu v případě, že věřitel podává šikanozní návrh. Podle mého názoru je třeba rozlišovat dvě hlavní skupiny:

α) Dosud se zabýval Nejvyšší soud otázkou šikanozního návrhu třikrát: V jednom případě rozhodl, že *„dalším věřitelem se splatnou pohledávkou za dlužníkem může být i osoba, která jednu z více pohledávek za dlužníkem nebo část jediné pohledávky za dlužníkem nabyla od věřitele, který podal návrh na prohlášení konkurzu. (...) K zamítnutí návrhu na prohlášení konkurzu by ve shora popsáném případě mohlo dojít jen tehdy, měl-li by konkurzní soud za prokázáno, že k postoupení pohledávky došlo vylučně z tohoto důvodu, aby bylo lze podat návrh na prohlášení konkurzu, a že smyslem takového kroku byla šikana dlužníka nebo snaha věřitele vyhnout se nalézacímu řízení o „dokládané pohledávce,“ to jest řešit s dlužníkem spor o právo v konkurzním řízení, kde pro něj ovšem v jeho první fázi není místa. (...) Povinnost tvrdit a prokázat skutečnosti, z nichž by bylo lze usuzovat na nepoctivý úmysl věřitele při postoupení pohledávky nebo její části, spočívá na dlužníku.“*⁷⁴⁴ Tento judikát byl Nejvyšším soudem potvrzen, ten však zároveň dodal, že šikanozním může být návrh na prohlášení konkurzu i tehdy, když postoupení postrádá ekonomické smysluplnosti, když postoupník a postoupitel jsou osobami personálně i ekonomicky propojenými, a když existuje časová souvztažnost mezi dobou uzavření smlouvy o postoupení pohledávky a dobou podání návrhu na prohlášení konkurzu, přičemž *„žádná z popsáných skutečností sama o sobě nevede k závěru o šikanozním výkonu práv, (...) ale ve svém souhrnu.“*⁷⁴⁵ Tato judikatura byla nedávno potvrzena, přičemž Nejvyšší soud uzavřel, že *„pro závěr, zda k postoupení došlo*

⁷⁴² Srov. ZOULÍK, str. 84 a násl: Procesní předpoklady (např. příslušnost soudu, způsobilost být účastníkem řízení), hmotněprávní předpoklady (úpadek, dostačující majetek), neexistence zákonných překážek prohlášení konkurzu (např. §§ 1a, 12a odst. 3 ZKV).

⁷⁴³ NS Cpjn 19/98, VIII = R 52/2998

⁷⁴⁴ NS 31.7.2000, 31 Cdo 1302/00 = R 44/2001

⁷⁴⁵ NS 30.6.2004, 29 Odo 365/02 = SJ 141/2004

z důvodu šikany (...), má zjištění, že původní pohledávku navrhuující věřitelka (...) neúspěšně vymáhala v exekučním řízení, význam potud, že se jím vylučuje jako možný motiv poustoupení (...) pohledávky snaha navrhuující věřitelky dosáhnout úhrady nevymahatelné pohledávky s vyloučením nalézacího řízení (...); toho, kdo má k dispozici exekuční titul, z takového záměru podezírat nelze.⁷⁴⁶ Z toho lze v případě postoupení pohledávek dovodit, že soud zkoumá nad výše uvedené podmínky i potřebu právní ochrany jednotlivého návrhu na prohlášení konkurzu, ovšem ne v každém případě, ale jenom tehdy, když jsou důvodné pochybnosti ohledně cílů sledovaných postoupením pohledávky.

K dogmatickým podkladům tohoto postupu lze používat judikát Vrchního soudu v Praze, v němž tento soud konstatuje, že je třeba, aby stav úpadku „nastal objektivně, a nikoliv tak, že jej některý z věřitelů postoupením jedné ze svých pohledávek či části své pohledávky osobě třetí účelově vytvoří. Takový postup nelze ve smyslu § 3 ObčZ a § 265 ObchZ kvalifikovat jinak než jako výkon práva v rozporu s dobrými mravy, resp. v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, který nepožívá právní ochrany.“⁷⁴⁷ Jelikož výkon práv dle § 4 odst. 2 ZKV se netýká ani výkonu práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů (§ 3 ObčZ), ani výkonu práv vyplývajících z obchodněprávních vztahů, nelze tato ustanovení považovat za dogmatický podklad soudního postupu. Naopak z ustanovení § 66a odst. 1 ZKV v souvislosti s §§ 2, 3 OSŘ plyne dogmatický podklad: Dle § 2 OSŘ „dbají soudy, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů fyzických a právnických osob a aby práva nebyla zneužívána na úkor těchto osob,“ dle § 3 OSŘ má každý právo, „domáhat se u soudu ochrany práv, které bylo ohroženo nebo porušeno.“ To znamená, že soud je v případě šikanozního návrhu na prohlášení konkurzu povinen odeprít navrhovateli soudní ochranu v souladu s ustanoveními §§ 2, 3 OSŘ.

β) Další skupinu tvoří případy, kdy nedocházelo k postoupení pohledávky za účelem umělého vytvoření úpadku: Z ustanovení § 4a odst. 4 ZKV, které stanoví, že navrhovatel odpovídá dlužníku za škodu vzniklou dlužníku na základě zahájení konkurzního řízení, pokud soud návrh na prohlášení konkurzu zamítne pro neosvědčení úpadku (k problémům tohoto ustanovení viz ihned), a z úmyslu zákonodárce v důvodové zprávě⁷⁴⁸ vyplývá, že toto

⁷⁴⁶ NS 11.10.2006, 29 Odo 1210/2004

⁷⁴⁷ VrchS Praha 22.10.1999, I Ko 83/99 = Právní rozhledy 1999, č. 4, str. 185

⁷⁴⁸ HOLEYŠOVSKÝ, 2000, str. 9

ustanovení chce také zabránit zneužívání práv podáním šikanozního návrhu na prohlášení konkurzu. Z toho ustanovení plyne,

- že soud přihlíží při zkoumání předpokladů konkurzu k podmínkám uvedeným v § 1 odst. 2 (více věřitelů + platební neschopnost, nikoliv platební neochota);⁷⁴⁹
- není-li věřitelský návrh na prohlášení konkurzu podložen žádnými listinami nebo jinými důkazními prostředky, neplnil navrhovatel svou povinnost osvědčit úpadek dlužníka a návrh bude rovněž zamítnutý;⁷⁵⁰
- vyjde-li v řízení najevo, že sporné skutečnosti nebude možné osvědčit pouze listinami a že provedením věcně (okruhem sporných skutečností) opodstatněných důkazních návrhů výsledkem účastníků, výsledkem svědků, znaleckými posudky, ohledáním apod. by konkurzní soud nahrazoval sporné řízení, návrh bude rovněž zamítnutý, jelikož takové dokazování při jednání odporuje „účelu konkurzního řízení“;⁷⁵¹
- otázkou je, jestliže soud zkoumá návrhy z hlediska zneužívání i v případě, že jsou sice dány předpoklady platební neschopnosti a mnozí věřitelů, ale jsou důvodné pochybnosti ohledně poctivého záměru navrhovatele, a to např. tehdy, když věřitel vydírá dlužníka, aby ho dlužník přednostně uspokojil, což je v rozporu se zásadou *par condicio creditorum*. K objasnění toho uvádím následující příklad:

⁷⁴⁹ VrchS Praha 26.11.1999, I Ko 131/99 = SR 1999, č. 10, str. 305: Důvodem nesplnění závazku dlužníka zaplatit cenu za díla nebyla platební neschopnost, ale to, že věřitel (zhotovitel) neodstranil reklamované vady díla.

⁷⁵⁰ ZOULÍK, str. 87 a násl.

⁷⁵¹ NS 31.1.2006, 29 Odo 204/2003, SJ 40/2006, č. 3, str. 208 = Sb. NS 64/2006, č. 7, str. 626; podobný VrchS Praha 21.12.1999, I Ko 190/99 = SR 1999, č. 8, str. 240

Velmi náchylné k zneužívání je ustanovení § 4 odst. 5 ZKV,⁷⁵² které umožňuje soudu, aby konkurzní řízení zastavil, vezme-li věřitel svůj návrh zpět. Na základě tohoto ustanovení mohou jednotliví věřitelé vydírat dlužníka, aby uspokojil jejich pohledávky přednostně, ačkoliv dlužník je už v úpadku. Na základě takových výplat dojde ke zkrácení ostatních věřitelů. Průběh může být následující: Věřitel žádá od dlužníka placení své pohledávky a hrozí mu zároveň podáním návrhu na prohlášení konkurzu, jestliže dlužník tak neučiní. Věřitel pak podá návrh na prohlášení konkurzu, pokud dlužník ještě pořád není ochoten platit. Jelikož věřitel může kdykoliv (do prohlášení konkurzu) vzít svůj návrh zpět, má možnost nepoctivě ovlivňovat dlužníka za účelem dosažení přednostního uspokojení. Bereme-li v úvahu, že soud musí rozhodovat o návrhu věřitele „bez zbytečného odkladu,“ rozhoduje soud o návrhu věřitele na prohlášení konkurzu zásadně po jednání.⁷⁵³

Soudy podle mého názoru nezkontrolují, jestli návrhovač jednal s poctivým záměrem nebo ne, stačí totiž, když je osvědčen úpadek. Kdyby soud byl na rozdíl od ustanovení § 4 odst. 5 ZKV povinen zkoumat předpoklady úpadku navzdory případnému vzetí zpět, mohlo by se zabránit výše uvedenému zneužívání, jelikož vzetí návrhu zpět už nemůže být používáno jako prostředek vydírání dlužníka.

- Uplatňování drobných pohledávek nechybí však potřeba právní ochrany.⁷⁵⁴

bb) Kontrolní mechanismus po prohlášení konkurzu (nárok účasti na konkurzu)

⁷⁵² Za účelem zabránit takovému zneužívání (viz HOLEYŠOVSKÝ, 2000, str. 9) zavedl zákonodárce novelou č. 105/2000 Sb. ustanovení § 4a odst. 4 ZKV, podle něhož odpovídá návrhovač dlužníku za škodu, která mu vznikla omezením nakládání s majetkem na základě zahájení konkurzního řízení (§ 4a odst. 1 ZKV), pokud soud návrh na prohlášení konkurzu zamítne pro neosvědčení úpadku. Na základě toto ustanovení nelze však požádat o náhradu nemajetkové škody, např. náhradu za poškození image, ani majetkové škody v důsledku poklesu tržeb, jelikož tento pokles není následkem omezení nakládání s majetkem, ale následkem ztráty image; na možnost zneužívání této povinnosti k náhradě škody ze strany dlužníka odkazují dle KOTOUČOVÉ, str. 86, KOMANCOVÁ a KOZÁK tím, že „se dlužníci snaží možný konkurz odvrátit urychleným uhrazením všech svých neuhrazených závazků, které jsou v návrhu na prohlášení konkurzu označeny;“ takovému zneužívání by zabránilo ustanovení – podobné § 70 odst. 4 KO: Při rozhodnutí o prohlášení konkurzu se nepřihlíží k případnému uhrazení pohledávky návrhovače po podání návrhu.

⁷⁵³ NS 31.1.2006, 29 Odo 204/2003, SJ 40/2006, č. 3, str. 208 = Sb. NS 64/2006, č. 7, str. 626; srov. i Evropský soud pro lidská práva ve věci Exel proti České republice ze dne 5.7.2005, stížnost č. 48962/99 = RoESLP 2006, č. 2, str. 115 = ASPI Rozhodnutí Exel proti České republice

⁷⁵⁴ ZOULÍK, str. 27; NS Cpnj 19/98, XIII = R 52/2998

Stejně jako v Rakousku není možné, aby věřitel uplatnil v průběhu konkurzu svoje nároky na majetek náležící do konkurzní podstaty zvláště mimo konkurzní řízení. Vzhledem k účinkům prohlášení konkurzu už není přípustné zvláštní uspokojení jednotlivých věřitelů: „*Řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkurzní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, jejichž účastníkem je úpadce, se přerušují*“ (§ 14 odst. 1 lit. c) ZKV), resp. „*mohou být zahájena jen na návrh správce nebo proti správci*“ (§ 14 odst. 1 lit. d) ZKV); rovněž nelze provést výkon rozhodnutí postihující majetek patřící do podstaty (§ 14 odst. 1 lit. e ZKV), což však neznamená, že exekuční řízení zahájená před prohlášením konkurzu se přerušují nebo nová exekuční řízení nelze zahájit.⁷⁵⁵ Řízení, jichž předmětem není majetek v konkurzní podstatě, může úpadce zahájit, anebo může být zahájeno proti němu v průběhu konkurzního řízení.⁷⁵⁶

Ze zásady, že všechny pohledávky musí být uplatněny v konkurzním řízení, existují jak v Rakousku další výjimky, a to žaloby na vyloučení věcí (§ 14 odst. 1 lit. c) druhá věta ZKV) a žaloby na základě pohledávek za majetkovou podstatou (§ 31 odst. 1 ZKV). Právní institut započtení však neposkytne věřitelům možností uplatnit svoje pohledávky mimo konkurzní řízení, jelikož § 14 odst. 1 lit. i) ZKV připouští započtení na majetek patřící do podstaty (pohledávky úpadce) jenom tehdy, jestliže dojde k započtení, tj. k kompenzačnímu projevu (k dohodě o započtení) a ke střetu pohledávek před prohlášením konkurzu.⁷⁵⁷

Příhláškou pohledávky vykonává věřitel své právo zúčastnit se konkurzního řízení. Přihlásit je třeba jak nezajištěné pohledávky, tak pohledávky zajištěné (poskytující nárok na oddělené uspokojení (arg. § 20 odst. 1 ZKV),⁷⁵⁸ nikoliv však pohledávky za majetkovou podstatou a nároky na vyloučení věcí z podstaty (arg. § 19 odst. 2 ZKV). Pohledávky musí být přihlášeny ve lhůtě stanovené v usnesení o prohlášení konkurzu; pokud je to možné, přezkoumá správce a soud i přihlášky došlé po přihlašovací lhůtě na prvním přezkumném jednání, jinak pro ně soud nařizuje zvláštní jednání (§ 22 odst. 1 ZKV). Konečný termín na přihlášku je však dva

⁷⁵⁵ ZOULÍK, str. 103 a násl.

⁷⁵⁶ ZOULÍK, str. 103

⁷⁵⁷ ZOULÍK, str. 106; KOZEL, str. 130 a násl.

⁷⁵⁸ ZOULÍK, str. 60, 164; KOZEL, str. 278 a násl.; jinak by dle § 28 odst. 5 ZKV zajišťovací právo zaniklo zpeněžením věci. Poněkud v rozporu s tímto konstatováním je ustanovení § 28 odst. 2 druhá věta ZKV („*Nebyla-li zajištěná pohledávka plně uspokojena, považuje se její neuspokojená část za pohledávkou přihlášenou podle § 20*“), protože z toho vyplývá, že zajištěná pohledávka není sama o sobě přihlášenou pohledávkou, ale že se považuje za přihlášenou pohledávkou za podmínky, že nebude uspokojena.

měsíce od prvního přezkumného jednání; k pohledávkám přihlášeným později se už nepřihlíží (§ 22 odst. 2 ZKV)

Jak správce, tak konkurzní věřitelé mohou popírat nevykonatelné pohledávky přihlášené některým z konkurzních věřitelů, přičemž konkurzní věřitelé a správce⁷⁵⁹ mohou opírat svoje popření jak o pravost, tak o výši a pořadí přihlášené pohledávky (§ 23 odst. 2 ZKV). Na základě popření má dotčený konkurzní věřitel pak možnost domáhat se určení svého práva formou (určovací) žaloby buď proti správci (§ 24 odst. 1 ZKV), anebo proti popírajícím věřitelům a správci (§ 23 odst. 2 ZKV), a to pokaždé do 30 dnů. Zažaluje-li popírající věřitel, smí se v žalobě dovolat jenom právního důvodu uvedeného v přihlášce nebo při přezkumném jednání a smí uplatňovat popřenu pohledávku jen do výše v nich uvedené (§ 23 odst. 2 ZKV); toto omezení předmětu sporu se podle mého názoru týká i případu, kdy konkurzní věřitel zažaluje správce (§§ 24 odst. 1, 23 odst. 2 ZKV per analogiam). Z toho plyne naopak, že věřitel může uplatnit i nižší částku než uvedenou v přihlášce. Neuplatňuje-li přihlášený věřitel svoji pohledávku žalobou ve stanovené lhůtě, nelze k popřené pohledávce nadále přihlížet (§§ 23 odst. 4, 24 odst. 1 ZKV).

Přihláška a podání určovací žaloby mohou mít nepřímo i dopad na hmotně-právní povahu přihlášené pohledávky: Přihláška pohledávky má pro běh lhůty pro promlčení a zánik práv stejné účinky jako uplatnění práva u soudu, tj. zastavení promlčecí lhůty po dobu řízení, pokud přihlášený věřitel v řízení řádně pokračuje (§§ 20 odst. 8 ZKV, 112 ObčZ).⁷⁶⁰ Řádné pokračování v konkurzním právu je podle mě mj. podání určovací žaloby ve stanovené lhůtě. Vyprší-li tato lhůta aniž by věřitel podal určovací žalobu, běží promlčecí lhůta dál, a to od následujícího dne po uplynutí lhůty na podání určovací žaloby. Podá-li přihlášený věřitel určovací žalobu, je dále povinen v tomto řízení řádně pokračovat.

cc) Zneužívání hlasovacího práva

ZKV neobsahuje žádné ustanovení, které by zabránilo hlasování některých věřitelů ve vlastní věci. Z toho lze dovodit, že věřitelé mohou na věřitelské schůzi zastupovat i výlučně vlastní

⁷⁵⁹ Dle NS 29.3.2000, 31 Cdo 503/98, dle NS 26.9.2001, 29 Cdo 2226/99 = R 44/2002, a dle NS 18.12.2000, 32 Cdo 906/98 = SJ 93/2001 s odkazem na NS Cpjn 19/98, XXXI = R 52/2998 navzdory opačné dikci ustanovení § 24 odst. 1 ZKV.

⁷⁶⁰ Viz taky §§ 402, 405 odst. 1 ObchZ

zájmy, aniž by museli dbát o to, co je nejlepší pro všechny věřitele. V důsledku toho nemůže vzniknout odpovědnost věřitelů za jejich hlasování na schůzi věřitelů. Nadále je i koupě pohledávky za účelem výkonu hlasovacího práva neomezeně přípustná. Původní znění ZKV obsahovalo v § 10 odst. 4 ZKV vyloučení hlasovacího práva těch věřitelů, „kteří nabyli pohledávku jejím postoupením až po prohlášení konkursu, ledaže nabyli pohledávku jako protihodnotu závazku, který převzali před prohlášením konkurzu.“ Toto ustanovení bylo však zrušeno novelou č. 122/1993 Sb. z toho důvodu, že „se řízení mohla účastnit i Konsolidační banka, pokud na ni přejdou dlužníkovy pohledávky.“⁷⁶¹ Zoulik k tomu uvádí, že „k vypuštění došlo, protože soustřeďování konkurzních pohledávek u jednoho věřitele prostřednictvím jejich částečné úplatné cese je jedním z opatření k minimalizaci (...) případných nepříznivých důsledků bankrotů. Z toho důvodu zákon nezkracuje na jeho právech věřitele, na něhož pohledávky po prohlášení konkurzu přešly.“⁷⁶² Tento autor však neuvádí, v čem spočívá tato tzv. minimalizace nepříznivých důsledků. Na základě toho je podle mého soudu možné, aby věřitelé „obchodovali“ nepřímou i s hlasovacím právem, a tím rozšiřovali svůj vliv na schůzi věřitelů. Některý z věřitelů ale i zástupce dlužníka, který koupí konkurzní pohledávky po prohlášení konkurzu, může takovým postupem získat nepřiměřený vliv na schůzi věřitelů a ovlivnit hlasování na úkor ostatních věřitelů, a to především v případě nuceného vyrovnání, když dotčený věřitel resp. zástupce dlužníka poskytne prodávajícím věřitelům vysokou, tzv. super-kvótu (např. 50 %) ⁷⁶³ za jejich pohledávky, ale ostatním věřitelům v rámci nuceného vyrovnání pouze minimální kvótu (např. 15 %). Pokud se takový scénář odehrává po prohlášení konkurzu, jedná se o porušení zásady *par condicio creditorum*. Přísnější však je české právo ohledně vyloučení hlasovacího práva osob blízkých, jelikož takové osoby nemají hlasovací právo ani v případě, že nabyli pohledávku dříve než šest měsíců před prohlášením konkurzu (tak § 148 KŘ, § 148 KO), pokud ji nabyli od další blízké osoby (§ 38 odst. 2 lit. b) ZKV).

Zakázané, a proto neplatné (a mj. trest odnětí až na jeden rok nebo peněžitý trest) svobody jsou však pletichy na úkor věřitelů (§ 39 ObčZ v souvislosti s § 256b TrZ), a to tehdy, když

⁷⁶¹ Vládní návrh novely č. 122/1993 Sb., sněmovní tisk č. 154/1993, včetně důvodové zprávy, Zvláštní část, K bodům 4,5,6,8,9,10,11,12,14

⁷⁶² ZOULÍK, str. 76

⁷⁶³ Srov. DENKSCHRIFT, str. 121 a násl.

- konkurzní věřitel v souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů nebo v souvislosti s hlasováním o nuceném vyrovnání přijme, nebo si dá slíbit majetkový nebo jiný prospěch (§ 256b odst. 1 TrZ);
- někdo poskytne, nabídne nebo slíbí věřiteli v souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů nebo v souvislosti s hlasováním o nuceném vyrovnání majetkový nebo jiný prospěch (§ 256b odst. 2 TrZ).

Koupě hlasů je – stejně jak v Rakousku – úplně zakázána na rozdíl od koupě pohledávek po prohlášení konkurzu, která není omezena vůbec. Pravidla zabráňující zneužívání věřitelů při hlasování obsahuje ZKV jenom v případě nuceného vyrovnání, a to jenom ohledně blízkých osob.

dd) Neúčinnost zvláštních dohod mezi některými z věřitelů a dlužníkem, resp. správcem

Bylo-li nucené vyrovnání dosaženo poskytnutím zvláštních výhod jednotlivým konkurzním věřitelům, může každý konkurzní věřitel (vyjma věřitelů, kteří se podíleli na neúčinném jednání, nebo kteří mohli uplatnit neúčinnost už dříve) do tří let od potvrzení nuceného vyrovnání uplatnit u konkurzního soudu nárok, aby jeho pohledávka byla pro neúčinnost nuceného vyrovnání⁷⁶⁴ plně uspokojena (§ 43 odst. 2 ZKV).

České právo rovněž stanoví i neplatnost dohod uzavřených mezi správcem a účastníky řízení (konkurzní věřitelé, dlužník) ohledně odměny správce (§ 8 odst. 3 ZKV). Účelem tohoto ustanovení je patrně zajištění jeho.

b) Kontrolní mechanismus vůči schůzi věřitelů

⁷⁶⁴ K rozdílu mezi neúčinností a neplatností nuceného vyrovnání viz § 43 odst. 3 ZKV a ZOULÍK, str. 199

O schůzi věřitelů jde pouze v případě soudem svolané a řízené jednání, které bylo oznámeno vhodným způsobem; jiné schůze věřitelstva nejsou schůzemi věřitelů s působností uvedenou v ZKV (§ 10 odst. 1 ZKV).⁷⁶⁵

Je třeba si položit otázku, zda-li existuje nějaký kontrolní mechanismus pro případ, že se věřitelé na své schůzi neřídí zásadou par condicio creditorum, tj. zda existuje orgán, který vykonává dohled nad činností schůze věřitelů a popř. jakým způsobem se tento dohled uskutečňuje. Právní doktrína se doposud nezabývala – pokud je patrné – otázkou přezkoumání usnesení schůze věřitelů soudem, vyjma *Zoulíka*, který praví, že „*dohlédací činnost soudu směřuje i k dalším procesním subjektům, zejména k věřitelským orgánům. (...) Dohlédací činnost soudu se netýká jen procedurální části konkurzního řízení, ale zaměřuje se též k dohledu nad tím, zda některý ze subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění anebo zda jinak nedochází k porušení zákona.*“⁷⁶⁶

Z toho lze dovodit, že soud zkoumá i usnesení schůze věřitelů z hlediska souladu přijatých usnesení se zákonem: V případě překročení kompetence nebo jiného porušení zákona činí soud pak opatření nezbytná k zajištění účelu konkurzu, tj. uspořádání majetkových poměrů dlužníka (§ 1 odst. 1, § 12 odst. 2 ZKV) za podmínky poměrného uspokojení věřitelů (§ 2 odst. 3 ZKV). Co se však rozumí pod soudním opatřením, zda zrušení usnesení schůze věřitelů, nebo náhrada usnesení schůze věřitelů soudním usnesením, ze zákona nevyplývá.

Ve srovnání s předchozím ustanovením § 95 odst. 2 KŘ⁷⁶⁷ je § 12 odst. 2 ZKV zmrzačená verze bez specifikace adresátů normy (věřitelské orgány) a bez měřítka soudního přezkoumání (společný zájem věřitelů). Ustanovení z první republiky však vykazuje stejně jako § 12 odst. 2 ZKV pojem „*opatření*“, které zde představuje jednak zákaz provedení usnesení věřitelského orgánu, jednak náhradu usnesení věřitelského orgánu jiným opatřením, tj. vlastním soudním usnesením. Vykládáme-li pak ustanovení § 12 odst. 2 ZKV v souladu s § 95 odst. 2 KŘ, což je podle mého názoru přípustné vzhledem k tomu, že ani zákon, ani

⁷⁶⁵ ZOULÍK, str. 75

⁷⁶⁶ ZOULÍK, str. 82

⁷⁶⁷ § 95 odst. 2 KŘ: Konkurzní komisař (nyní: konkurzní soud) může také zakázat, aby nebylo provedeno usnesení věřitelského výboru nebo schůze věřitelů, odporuje-li společnému zájmu konkurzních věřitelů. Aby bylo zabráněno patrné újmě, může konkurzní komisař v naléhavých případech nahradit usnesení věřitelského výboru nebo schůze věřitelů jiným opatřením.

důvodová zpráva k ZKV neobsahují odkaz na původ pojmu opatření, znamená to, že soud je oprávněn zrušit usnesení schůze věřitelů pro rozpor se zákonem a pouze v naléhavých případech může takové usnesení nahradit usnesením vlastním.

Ačkoliv zákon ukládá jenom věřitelskému výboru ochranu společného zájmu věřitelů (§ 11 odst. 7 ZKV), což by podporovalo názor, že usnesení schůze věřitelů nelze zrušit pro rozpor se společným zájmem věřitelů, mám vzhledem k oprávnění soudu odmítat volby věřitelského výboru pro rozpor se společným zájmem (viz výše) za to, že soudní kontrola zahrnuje i kontrolu ohledně porušení společného zájmu věřitelů.

Můžeme proto konstatovat, že soud je oprávněn zrušit usnesení schůze věřitelů pro rozpor

α. se zákonem

β. se společným zájmem věřitelů.

V praxi je soudu tato kontrola umožněna na základě skutečnosti, že soud řídí schůzi věřitelů a seznámí se totiž s veškerými přijatými usneseními schůze věřitelů (§ 10 odst. 1 ZKV). Jelikož dohlédací činnost předpokládá předchozí úkon jiného orgánu, jehož úkon pak bude soudem zkoumán, nemůže soud činit vlastní opatření, aniž by zrušil předchozí úkon jiného orgánu. Na základě výslovného zákonného příkazu není proto takovým rozhodnutím soudu (která činí při výkonu dohlédací činnosti) odvolání přípustné (§ 66b odst. 2 ZKV).

c) Kontrolní mechanismus vůči věřitelskému výboru

aa) Instalace

I když instalace a sestavení věřitelského výboru závisí dle § 10 odst. 2 a 11 odst. 2 ZKV – nehledě na nezbytné potvrzení soudu (§ 11 odst. 4 ZKV) – na volbě schůze věřitelů, nejsou věřitelé při instalaci výboru v působnosti schůze věřitelů zcela nezávislí, jelikož věřitelé

v působnosti této schůze jsou povinni ustavit věřitelský výbor, přesahuje-li počet věřitelů počet 50 (§ 11 odst. 1 ZKV). Podle mého názoru se však jedná o *lex imperfecta*, jelikož zákon nestanoví žádnou sankci v případě, že se věřitelé neusnásí na věřitelském výboru.⁷⁶⁸ Platí proto pravidlo, že působnost věřitelského výboru vykonává schůze věřitelů, dokud není ustaven věřitelský výbor (§ 11a ZKV).

Na rozdíl od instalace závisí deinstalace věřitelského výboru na zakročení soudu, který je oprávněn věřitelský výbor z důležitých důvodů⁷⁶⁹ odvolat (§ 11 odst. 4 ZKV).

bb) Kontrola usnesení

I usnesení věřitelského výboru podléhají kontrole soudu, a to ve stejném rozsahu jako usnesení schůze věřitelů, avšak s tím rozdílem, že § 11 odst. 7 ZKV stanoví výslovně, že vodítkem činnosti věřitelského výboru včetně přijetí usnesení je společný zájem věřitelů. Pravomoc soudu odvolat věřitelský výbor z důležitých důvodů (§ 11 odst. 4 ZKV) je dalším argumentem pro názor, že soud může zrušit jeho usnesení pro rozpor se společným zájmem: Když je soud oprávněn odvolat celý výbor pro rozpor jeho jednání se společným zájmem věřitelů, tj. pro důležitý důvod, je soud – arg. a *mairi ad minus* – tím více oprávněn zrušit jenom jednotlivé usnesení, které je v rozporu se společným zájmem věřitelů jako mírnější způsob prosazování jeho vůle. Jelikož řízení schůze výboru a i dokonce její svolání je mj. v rukou předsedy výboru,⁷⁷⁰ může nastat situace, kdy se výbor usnese na nějakém usnesení, aniž by ho sdělil soudu. Skutečnost, že předseda výboru nemá povinnost sdělit bezodkladně veškerá přijatá usnesení soudu, nepředstavuje problém v případech, že soud musí s tímto usnesením výboru dodatečně souhlasit (např. § 27 odst. 2 ZKV), představuje podle mého názoru ale problém v případech, že soudní souhlas už není zapotřebí (např. § 18a odst. 3 ZKV).

cc) Zneužívání hlasovacího práva

⁷⁶⁸ Soudní ustavení dle § 12 odst. 2 ZKV nelze aplikovat, jelikož opomenutí schůze věřitelů nelze napravit v rámci dohlédací činnosti; § 11 odst. 4 ZKV rovněž nelze aplikovat, jelikož „*jmenování nového věřitelského výboru*“ soudem zde předpokládá existenci předchozího odvolaného výboru.

⁷⁶⁹ Die KOZEL, str. 98, totiž mj. nezúčastnění se činnosti výboru nebo jednání proti společnému zájmu věřitelů.

⁷⁷⁰ ZOULÍK, str. 79

Jako v případě hlasovacího práva jednotlivých věřitelů nezná české právo ani v případě hlasovacího práva členů věřitelského výboru zákaz hlasování ve vlastní věci. Zneužívání ze strany podjatých členů výboru brání jenom soudní kontrola při ustavení do funkce (§§ 11 odst. 4, 67b ZKV), při odvolání z důležitých důvodů (§ 11 odst. 4 ZKV) a odpovědnost za škodu (§ 11 odst. 7 ZKV).

3. Česká republika – nová úprava

a) Kontrolní mechanismus vůči jednotlivým věřitelům

aa) Kontrolní mechanismus při zahájení řízení (nárok na prohlášení konkurzu)

Věřitel musí v insolvenčním návrhu kromě obecných náležitostí podání a označení navrhovatele a dlužníka (§ 103 odst. 1 InsZ) dle § 103 odst. 2, 3 InsZ uvést

- skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka
- skutečnosti, ze kterých vyplývá oprávnění podat návrh, tj. splatná pohledávka věřitele (§ 105 InsZ)
- označené důkazy, kterých se navrhovatel dovolává
- petit

a připojit předepsané přílohy a listinné důkazy.

V následujícím textu vycházím ze širšího pojmu návrhu, který obsahuje jak insolvenční návrh dle § 128 odst. 1 InsZ, tak přílohy a listinné důkazy dle § 103 odst. 3 InsZ. Neobsahuje-li insolvenční návrh věřitele všechny výše uvedené náležitosti, má soud vzhledem ke konkrétnímu nedostatku následující možnosti:

- formální kontrola návrhu
 - návrh neobsahuje všechny náležitosti, nebo je nesrozumitelný, nebo je neurčitý, přičemž nelze pro tento nedostatek pokračovat v řízení (*podstatný nedostatek*), což vede k odmítnutí návrhu (§ 128 odst. 1 InsZ);
 - návrh neobsahuje přílohy (zákonem požadované), nebo přílohy nejsou dostatečné (*nepodstatný nedostatek*), což vede k výzvě k doplnění návrhu a po marném uplynutí lhůty k odmítnutí návrhu (§ 128 odst. 2 InsZ);

- materiální kontrola návrhu
 - je-li dlužník vyňatý z působnosti zákona (§§ 6, 143 odst. 1 InsZ);
 - nebo není-li osvědčen v dalším stadiu procesu úpadek dlužníka, tj. *splatná pohledávka navrhovatele a alespoň jedné další osoby* (§ 143 odst. 2 InsZ), soud návrh zamítá.

K zkoumání soudu, jestliže insolvenční návrh byl podán s nepoctivým úmyslem, tj. byl podán šikanozním úmyslem, dochází až v rámci materiální kontroly návrhu, přičemž InsZ zavedl některé nové kontrolní stupně:

α) § 143 odst. 2 InsZ nepovažuje za další osobu mající splatnou pohledávku vůči dlužníku takovou, na kterou byla převedena některá z pohledávek navrhovatele proti dlužníku nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu, nebo po zahájení insolvenčního řízení. Ve srovnání s výše uvedenou judikaturou NS ke staré úpravě se jedná o zpřesnění předpokladů na postoupení pohledávek tím, že § 143 odst. 2 InsZ stanoví kritické období pevně 6 měsíců před podáním návrhu, přičemž ale zanedbává ostatní judikaturou NS vytvořené předpoklady (ekonomická smysluplnost, postupník a postupitel jsou osobami personálně i ekonomicky propojenými).⁷⁷¹ Takové úzké pochopení tohoto ustanovení by mohlo rovněž vést k zneužívání práva podat návrh na prohlášení konkurzu, jelikož společnosti (např. v rámci koncernu) se mohou takto rovněž domluvit na podání šikanozního insolvenčního návrhu avšak s tím rozdílem, že případné pohledávky musí postupovat už půl roku před návrhem.

⁷⁷¹ ZELENKA, InsZ, str. 239

β) Další kontrolu zamýšlí ustanovení § 143 odst. 3 InsZ tím, že umožňuje soudu zdržet rozhodnutí o úpadku tím, že soud může rozhodnout o insolvenčním návrhu (nejpozději však) do 3 měsíců od jeho podání²⁶⁵, když „platební neschopnost dlužníka v dobré víře vznikla v důsledku protiprávního jednání třetí osoby, a když lze důvodně předpokládat, že dlužník ji odvrátí v době do 3 měsíců po splatnosti dlužnickových peněžitých závazků.“ Podle jednoho autora se zde jedná o zabránění vydání rozhodnutí o úpadku „v některých zcela specifických případech, kdy se dlužník dostal do úpadku nezaviněně. Půjde např. o situace, kdy se dlužník dostane jen do (přechodné) platební neschopnosti v důsledku spáchání trestného činu svých zaměstnanců, v důsledku jednání osoby, jež překročila rozsah svého zmocnění udělené jí dlužníkem, popř. v důsledku druhotné platební neschopnosti dlužníka, ovšem za předpokladu, že dlužníková neschopnost bude překonána do 3 měsíců po splatnosti jeho peněžitých závazků.“⁷⁷² Takový výklad zřejmě předpokládá, že (přechodná) platební neschopnost bude překonána do 3 měsíců po splatnosti dlužnickových peněžitých závazků. V souladu s ustanovením § 3 odst. 2 InsZ docházím k závěru, že § 143 odst. 3 InsZ se týká jenom platební neschopnosti dle § 3 odst. 2 lit. a) (*zastavení plateb*), lit. c) (*neúspěšný výkon rozhodnutí*) a lit. d) (*nepředložení seznamu majetku*), nikoliv lit. b) (*neplnění po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti*) InsZ, jelikož předpoklad platební neschopnosti dle lit. b) leg. cit. je shodný s přechodní platební neschopností dle § 143 odst. 3 InsZ. To znamená, že toto ochranné opatření ve prospěch dlužníka nelze uplatnit v případě, že dlužník neplnil své peněžité závazky po dobu delší než 3 měsíce po lhůtě splatnosti, jelikož § 143 odst. 3 InsZ předpokládá, že neschopnost plnění bude překonáno do 3 měsíců po splatnosti peněžitých závazků. Pro pochopení lze konstatovat, že InsZ zná dvě různé formy platební neschopnosti, a to jednak platební neschopnost v širším slova smyslu (např. §§ 3 odst. 2, 143 odst. 3 InsZ), jednak platební neschopnost v užším slova smyslu (např. § 3 odst. 2 lit. b) InsZ). Z toho lze mimochodem činit i závěr ohledně předpokladů úpadku dle § 3 InsZ: Zatímco předpoklady uvedené v § 3 odst. 2 lit. a), c), d) InsZ jsou *relativní insolvenční předpoklady* (pokud se jedná o situaci dle § 143 odst. 3 InsZ), předpoklad uvedený v § 3 odst. 2 lit. b) InsZ je *absolutní insolvenční předpoklad* (bez další podmínky).

Ačkoliv toto ustanovení brání vydání rozhodnutí o úpadku v případě protiprávního jednání, nejedná se o zabránění protiprávnímu jednání ze strany věřitele – návrhovatele, jelikož § 143

⁷⁷² ZELENKA, InsZ, str. 240

odst. 3 uvádí výslovně protiprávní jednání třetí osoby, tj. osoby, která není totožná s věřitelem a dlužníkem (arg. § 143 odst. 3 InsZ).⁷⁷³ Vycházím z toho, že protiprávní jednání je třeba vykládat v souladu s pojmem protiprávního jednání založeným na občanskoprávní doktríně náhrady škody.^{774 775}

γ) Nová úprava nezavedla úřední povinnost soudu zkoumat insolvenční návrh i po případném vzetí návrhu zpět, ale vychází z dosavadní úpravy, tj. soud zastaví řízení, je-li insolvenční návrh vzat zpět až do rozhodnutí o úpadku (§§ 129 odst. 1, 130 odst. 1 InsZ). Na základě této dikce je třeba vyjádřit stejné pochybnosti ohledně zneužívání jako ve staré úpravě (viz výše). Jen mimochodem měla by být zmíněna opět zavedená blokáda insolvenčního návrhu po dobu 6 měsíců ode dne vzetí návrhu zpět dle § 129 odst. 2 InsZ, jejímž smyslem je údajně „zabránit věřitelům opakovanému a šikanoznímu podávání insolvenčního návrhu pro stejnou pohledávku.“⁷⁷⁶ Na rozdíl od rakouské úpravy české právo ne zvolilo k zabránění šikanozním insolvenčním návrhům věřitelů **prevenční opatření** (oficiální zkoumání insolvenčního návrhu, tj. nehledě k případnému vzetí zpět), ale **opatření regresivní** na základě náhrady škody (§ 147 InsZ), což je ohledně manipulace a zdlouhavosti řízení vyvolaných touto povinností k náhradě škody značně složitější cestou.⁷⁷⁷ Právo na náhradu škody a jiné majtkové újmy (v důsledku zahájení řízení) vůči navrhovateli má především dlužník, ale i jiný věřitel v případě, že

- řízení bylo zastaveno vinou navrhovatele (dle §§ 130, 147 odst. 1 InsZ vzetím zpět);
- insolvenční návrh byl odmítnut vinou navrhovatele (dle §§ 128, 147 odst. 1 InsZ pro nedostatečný návrh resp. chybějící přílohy); nebo
- insolvenční návrh byl zamítnut (např. pro neosvědčení úpadku) vyjma zamítnutí protože

⁷⁷³ ZELENKA, InsZ, str. 240

⁷⁷⁴ KNAPPOVÁ/ŠESTKA/DVOŘÁK II, str. 425 a násl.

⁷⁷⁵ Zčásti stejný ZELENKA, InsZ, str. 240, který sem řadí nesprávně i druhotnou platební neschopnost; taková druhotná platební neschopnost (Důvodová zpráva, Obecná část, lit. a) II. mluví o „*dominovém efektu*“, když vzájemná provázanost hospodářských subjektů vyvolává při úpadku jednoho z nich druhotnou platební neschopnost, vedoucí k dalším úpdkům.“) nepředpokládá však protiprávní jednání třetí osoby.

⁷⁷⁶ ZELENKA, InsZ, str. 216; novela č. 94/1996 Sb. odstranila blokádu se stejným obsahem obsaženou v tehdejších § 4 odst. 3 ZKV bez uvedení důvodu ani v důvodové zprávě.

⁷⁷⁷ A to navzdory skutečnosti, že žaloba na náhradu škody musí být podána nejpozději do 3 měsíců ode dne doručení rozhodnutí první instance o ukončení řízení dlužníkově, resp. do 3 měsíců od zveřejnění tohoto rozhodnutí v insolvenčním rejstříku; jelikož tato žaloba musí být podána i v případě odvolacího řízení proti rozhodnutí první instance, mám za to, že soud, který projednává řízení o odpovědnosti za škodu, by měl toto řízení dle § 109 odst. 2 lit. c) OSŘ až do rozhodnutí odvolacího soudu přerušit (arg. § 147 odst. 4 poslední věta InsZ).

- dlužník splnil po podání návrhu závazky, které osvědčovaly jeho úpadek,
- dlužník se po podání návrhu s věřiteli dohodl na jiném způsobu plnění závazků,
- nebo platební neschopnost vznikla v důsledku protiprávního jednání třetí osoby (§ 147 odst. 2 InsZ)

Pokud věřitel zamýšlí zneužít práva na podání insolvenčního návrhu (např. vydírání dílčích splátek od dlužníka s odkazem na možnost podání insolvenčního návrhu), hrozí mu nyní povinnost k náhradě škody vzniklé takovým jednáním. Taková povinnost mu hrozí nyní ve veškerých případech, kdy insolvenční návrh je zamítnut pro neosvědčení úpadku vyjma výše uvedených případů. Jelikož ustanovení § 147 odst. 1 InsZ určuje neomezenou odpovědnost navrhovatele pro veškeré škody vzniklé „zahájením řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu,“ přičemž se má ohledně škody dlužníka v pochybnosti za to, že navrhovatel zastavení, odmítnutí popř. zamítnutí zavinil, musí navrhovatel být velmi opatrný při podání návrhu. Lze proto doporučit, aby se nechal od druhého věřitele, resp. od dalších věřitelů ujistit, že disponuje, resp. disponují ke dni podání insolvenčního návrhu splatnou pohledávkou.

Navzdory tomu zpřísnění odpovědnosti navrhovatelů při celkovém zvážení, poskytuje nová úprava navrhovatelům dle důvodové zprávy úlevu v rámci doložení úpadku, to znamená v rámci „*sporu o úpadek*.“ Důvodová zpráva vychází totiž z toho, že „*ustanovení stávajícího zákona o konkurzu a vyrovnání umožňují soudu rozhodnout o návrhu na prohlášení konkurzu zásadně bez jednání (...)*“⁷⁷⁸ Nové právo vychází naopak ze zásady, že soud musí nařídít jednání o insolvenčním návrhu vždy,⁷⁷⁹ jestliže závisí rozhodnutí na zjištění sporných skutečností o tom, zda dlužník je v úpadku (§ 133 odst. 2 InsZ). Mimochodem je třeba se zmínit o tom, že judikatura NS konstatovala na základě rozhodnutí ESLP, že jednání o konkurzním návrhu je zásadně potřeba (zejména však v případě, kdy se spor o úpadku týká sporných skutečností o tom, zda dlužník je v úpadku) vyjma následujících případů:

- dlužník návrhu neodporuje (výslovný souhlas nebo nevyjádření i přes výzvu soudu);

⁷⁷⁸ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 115

⁷⁷⁹ Jednání není zapotřebí pouze v případech souhlasu účastníků nebo vzdání se práva na jednání (§ 133 odst. 1 InsZ).

- spor se netýká sporných skutečností, ale právního posouzení nesporného skutkového stavu věci;
- spor se týká sporných skutečností o tom, zda navrhovatel doložil svou splatnou pohledávku vůči dlužníkovi, pokud sporné skutečnosti nebude možné osvědčit pouze listinami.⁷⁸⁰

Tyto zásady ztělesňovali zákonodárci v ustanovení § 133 InsZ: V souladu s výše uvedenou judikaturou není totiž třeba nařizovat jednání, jestliže navrhovatel nedoložil svou splatnou pohledávku řádně (§§ 105, 128 odst. 2 InsZ).⁷⁸¹ Spornými skutečnostmi, které vyžadují jednání, mohou proto být jenom skutečnosti dle § 3 odst. 1, 2 InsZ, tj. mnozí věřitelů, zastavení plateb, neplnění peněžitých závazků po dobu delší než 30 dnů resp. 3 měsíců (§ 133 odst. 2 InsZ).⁷⁸²

bb) Kontrolní mechanismus po prohlášení konkurzu (nárok účast na konkurzu)

a) Stejně jako doposud vykazuje i nová česká úprava zákaz zahájení nového řízení resp. zákaz výkonu rozhodnutí týkající se majetkové podstaty, jelikož nároky na majetek náležící do majetkové podstaty nelze uplatňovat mimo insolvenční řízení. Podstatným rozdílem mezi novou a starou českou úpravou a zároveň jedním ze „základních kamenů nové koncepce jednotného insolvenčního řízení“⁷⁸³ je však okamžik, kdy tyto účinky nastávají: Nové české právo nenavazuje tyto účinky až na prohlášení úpadku, ale už na zahájení insolvenčního řízení s tím, že pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty nemohou být od zveřejnění vyhlášky o zahájení řízení v insolvenčním rejstříku uplatněny žalobou, rovněž nelze od tohoto okamžiku provést výkon rozhodnutí nebo exekuci (§ 109 InsZ). V důsledku toho jsou věřitelé od té doby oprávněni uplatňovat své pohledávky už jenom přihláškou (§ 110 odst. 1 InsZ). Zahájená řízení běží však dál až do případného prohlášení konkurzu, na jehož základě se přeruší veškerá řízení o právech a povinnostech týkající se majetkové podstaty, nebo která

⁷⁸⁰ NS Cpjn 19/98, VIII = R 52/2998 ve spojení s judikátem NS 31.1.2006, 29 Odo 204/2003, SJ 40/2006, č. 3, str. 208 = Sb. NS 64/2006, č. 7, str. 626; poslední zmíněný judikát NS je sám o sobě podle mého názoru poněkud rozporný, jelikož jednak nevyžaduje jednání v případě sporu o tom, zda „navrhující věřitel doložil svou splatnou pohledávku“, nebo „zda osvědčil existenci některé z forem dlužníkovy úpadku“, pokud „sporné skutečnosti nebude možné osvědčit pouze listinami“, jednak vyžaduje jednání v případě sporu o tom, zda „navrhující věřitel doložil svou splatnou pohledávku“, nebo „zda dlužník je v úpadku“. Pokud nebude možné sporné skutečnosti osvědčit pouze listinami, dojde v prvním případě dle tohoto rozhodnutí k zamítnutí návrhu, v druhém případě však k jednání, což není možné.

⁷⁸¹ Rovněž ZELENKA, InsZ, str. 222

⁷⁸² Skutečnosti neúspěšného výkonu rozhodnutí (§ 3 odst. 2 lit. c) InsZ) a nepředložení seznamu majetku (§ 3 odst. 2 lit. d) InsZ) jsou doloženy záznamem v soudních spisech, a proto nemohou být sporné.

⁷⁸³ Důvodová zpráva v ZELENKA, InsZ, str. 186

mají být uspokojena z majetkové podstaty, jejichž účastníkem je dlužník (§ 263 odst. 1 InsZ). Závěrem lze konstatovat, že InsZ rozdělil zákaz zahájení sporů a zákaz pokračování ve sporech na dva různé okamžiky, přičemž však zachoval povinnost věřitelů zúčastnit se insolvenčního řízení.

β) Výjimku z této zásady tvoří nároky, které lze uplatňovat jednotlivě kdykoliv po rozhodnutí o úpadku, aniž by byla potřebná přihláška. Takovými nároky jsou zejména pohledávky za majetkovou podstatou (§§ 168 odst. 3, 203 InsZ) a pohledávky postavené jim na roveň (§§ 169 odst. 3, 203 InsZ); rovněž nároky na vyloučení věcí z majetkové podstaty (§§ 225 odst. 1, 204 odst. 2 InsZ).⁷⁸⁴ Zvláštnímu režimu podléhají zajištění věřitelé, kteří mají právo na uspokojení ze zajištění.⁷⁸⁵ Dle § 166 InsZ musí zajištění věřitelé své pohledávky uplatňovat přihláškou pohledávky, a to i v případě, že zajištěný věřitel může pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.⁷⁸⁶ To znamená, že přihláška pohledávky je zapotřebí i tehdy, když zajištěný věřitel zamýšlí pouze uplatnění (věcné) pohledávky ze zajištění, např. pohledávku ze zástavního práva, bez uplatnění (závazkové) pohledávky proti dlužníku. Představitelné jsou tři varianty:

- a) Dlužník je věřiteli zavázán zároveň ze závazkového vztahu (např. kupní smlouva) a z věcného vztahu (např. zástavní smlouva ohledně pozemku dlužníka); neuvede-li věřitel v přihlášce, zda uplatňuje právo na uspokojení ze zajištění a neoznačí-li druh zajištění a dobu jeho vzniku, má se za to, že právo na uspokojení ze zajištění nebylo v insolvenčním právu uplatněno (§ 174 odst. 3 InsZ);
- b) Dlužník je věřiteli zavázán jenom ze závazkového vztahu, věcným dlužníkem je však třetí osoba; věřitel se musí svou pohledávkou přihlásit, čímž není dotčeno právo

⁷⁸⁴ Zatímco § 265 odst. 1 InsZ umožňuje překročení v řízeních o pohledávkách za majetkovou podstatou po přerušení na základě prohlášení konkurzu, toto ustanovení výslovně vylučuje překročení v řízeních o vyloučení věcí na základě excindační žaloby bez uvedení jakéhokoliv odůvodnění; poslední zmíněná žaloba musí být podána dle § 225 odst. 2 InsZ do 30 dnů ode dne, kdy excindačnímu věřiteli bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo.

⁷⁸⁵ Dle § 2 lit. g) InsZ totiž věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva, postoupením pohledávky k zajištění, etc.

⁷⁸⁶ Chybné pro rozpor s ustanovením § 167 odst. 2 InsZ je proto § 299 odst. 1 InsZ („*Neuspokojená část jejich pohledávky se považuje za pohledávku přihlášenou a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky*“), jelikož neuspokojená část je rovněž přihlášenou pohledávkou.

věřitele domáhat se uspokojení pohledávky z tohoto zajištění vůči třetí osobě (§ 183 odst. 1 InsZ);⁷⁸⁷

- c) Dlužník je věřiteli zavázán jenom z věcného vztahu, závazkovým dlužníkem je však třetí osoba; i v tomto případě je věřitel povinen uplatnit svou pohledávku přihláškou (arg. § 166 druhá věta InsZ).

Z toho vyplývá, že české insolvenční právo vylučuje samostatné uplatnění nároků oddělených věřitelů a zařazuje uplatnění nároků na uspokojení ze zajištění do insolvenčního řízení. V důsledku toho dochází v přezkumném jednání jak k zjištění zajištěné pohledávky, tak ke zjištění zajištění samého (např. zástavního práva): Ačkoliv § 204 odst. 1 InsZ stanoví, že zajištěný věřitel, který má právo, aby jeho pohledávka byla „*uspokojená v průběhu řízení*“, uplatňuje její uspokojení vůči insolvenčnímu správci a v případě nevyhovění ze strany správce vůči soudu, toto ustanovení vychází z toho, že nárok ze zajištění bude přezkoumán v rámci přezkumného jednání.⁷⁸⁸ To je změna paradigmat: Zatímco KŘ 1931 umožňoval uplatnění pohledávky jako konkurzní pohledávku **anebo** nezávisle na tom uplatnění pohledávky jako oddělenou pohledávku mimo konkurzní řízení,⁷⁸⁹ InsZ 2006 umožňuje uplatnění oddělených pohledávek už jenom v insolvenčním řízení s tím, že budou zkoumány a zjištěny na přezkumném jednání. Oproti původnímu § 12 odst. 1 KŘ, podle něhož nebyla práva na oddělené uspokojení prohlášením konkurzu dotčena, §§ 167 odst. 1, 204 odst. 1 InsZ mění práva na oddělené uspokojení ohledně jejich uplatňování. Vedle skutečnosti, že takové rozmnožení předmětů soudního přezkoumání může vést ke zdlouhavosti řízení, vnímám problém ve vztahu mezi ustanoveními § 204 InsZ a § 265 InsZ: Zatímco (1) § 204 odst. 1 InsZ předpokládá, že oddělená pohledávka bude zjištěna na přezkumném jednání, (2) § 265 odst. 1 InsZ však stanoví, že v řízení o nárocích s právem na uspokojení ze zajištění lze pokračovat po prohlášení konkurzu. Nyní je oddělená pohledávka předmětem přezkumného jednání v insolvenčním řízení nebo předmětem zvláštního sporu, jak to naznačuje § 265 odst. 1 InsZ?⁷⁹⁰ Je patrné, že § 265 odst. 1 InsZ odpovídá prapůvodnímu konceptu obsaženému v

⁷⁸⁷ Ačkoliv se zde nejedná o případ zajištěného věřitele dle § 2 lit. g) InsZ, považuje se uvedení tohoto případu za smysluplné pro pochopení různých možných variant.

⁷⁸⁸ Srov. ZELENKA, InsZ, str. 314: „*Sporné skutečnosti o tom, zda jde o zajištěné věřitele a zda a v jakém rozsahu trvá zajištěná pohledávka nebo zajištění, přitom nelze řešit, neboť ty byly řešeny při přezkumném jednání.*“

⁷⁸⁹ VLÁDNÍ NÁVRH, KŘ, II. Konkurzní řád, Vysvětlivky k §§ 104 až 116: „*Věřitelé oddělení, pokud nežadají uspokojení svých nároků také jako věřitelé konkurzní (...) přihlašovat své pohledávky nemusí.*“

⁷⁹⁰ Tento střet je podle mého názoru předjímán už v právní doktríně k ZKV; srov. ZOULÍK, str. 164, která uvádí, že i oddělení věřitelé „*uplatňují své nároky přihláškou pohledávky,*“ a pak „*v případě, že právo, o něž se opírá oddělené*

konkurzním právu dle §§ 7, 8 KŘ.⁷⁹¹ To však už neodpovídá změněnému paradigmatu obsaženému v novém insolvenčním právu zejména v § 204 InsZ.

Na rozdíl od starého práva poskytuje nové právo možnost započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele i po rozhodnutí o úpadku, pokud „*zákonné podmínky tohoto započtení*“, tj. střet dvou pohledávek mezi týmiž subjekty a kompenzační projev, byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku (§ 140 odst. 2 InsZ), ledaže by věřitel nepřihlásil dotčenou pohledávku, věřitel neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele, anebo věřitel by věděl v době nabytí započitatelné pohledávky o dlužníkově úpadku,⁷⁹² resp. ji získal neúčinným právním úkonem (§ 140 odst. 3 InsZ). Zatímco poslední zmíněný případ zakazuje věřiteli počítat s pohledávkou neúčinně převáděnou, další zákaz zákona doplňuje tuto úpravu a zakazuje věřiteli počítat se splatnou pohledávkou proti pohledávce na vydání dlužníkově plnění z neúčinného právního úkonu (§ 238 InsZ). Poslední šanci na započtení má věřitel do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku.

Stejně jak u oddělených nároků je i zde zapotřebí, aby věřitel uplatnil svou započitatelnou pohledávku přihláškou, k započtení vzájemných pohledávek dochází proto až po zjištění při přezkumném jednání.⁷⁹³

γ) Jak jsme zjistili, přineslo nové insolvenční právo pozoruhodné rozmnožení těch nároků, které je třeba přihlásit v insolvenčním řízení. Aby bylo zabráněno vybřežení nároků uplatňujících se v tomto řízení, zavedl § 173 odst. 1 InsZ přísný režim v přihlášení pohledávek s tím, že se už v insolvenčním řízení nepřihlíží k pohledávkám, které jsou podány po uplynutí lhůty stanovené v rozhodnutí o úpadku na přihlášení (od 30 dnů do 2 měsíců).

uspokojení, je předmětem soudního sporu, mohou oddělení věřitelé pokračovat v řízení zahájeném před prohlášením konkurzu.“

⁷⁹¹ § 7 odst. 2 KŘ: „*Spory o nároky na oddělené uspokojení a o nároky na vyloučení věcí nenáležících do konkurzní podstaty mohou být zahájeny a může v nich být pokračováno také po prohlášení konkurzu, vždy však jen proti správci konkurzní podstaty.*“ – § 8 odst. 1, 2 KŘ: „*Prohlášením konkurzu přerušují se veškeré zahájené spory, ve kterých jest úpadce žalobcem nebo žalovaným (...). V přerušeném řízení mohou pokračovati správce podstaty, úpadcovi společníci v rozepři i úpadcův odpůrce.*“

⁷⁹² (1) Když se liší datum rozhodnutí o úpadku a datum rozhodnutí o způsobu jeho řešení (§ 149 InsZ), je úkolem správce prokázat, že věřitel věděl o úpadku; dle dikce zákona nemá negativní dopad na možnost započtení, když věřitel nevěděl v době nabytí o úpadku, i když musel o úpadku vědět, a to na základě zveřejnění rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku. Taková úprava je nepříznivá pro ostatní věřitele z hlediska společného zájmu věřitelů. – (2) Když se obě data shodují, je započtení možné do rozhodnutí o úpadku.

⁷⁹³ ZELEŇKA, InsZ, str. 235

Jak správce, tak dlužník mohou popírat pravost, výši a pořadí všech přihlášených pohledávek, přičemž popření ze strany dlužníka má stejné účinky jako ve stávající úpravě (§ 200 InsZ); jednotliví konkurzní věřitelé však nemají právo na popření (§ 192 odst. 1 InsZ). Tímto ustanovením je jednak správce zbaven podpory ze strany věřitelů při zkoumání pohledávek, jednak je zvýšena jeho odpovědnost za správnost přezkoumání přihlášených.⁷⁹⁴ Neuplatňuje-li věřitel s popřenou nevykonatelnou pohledávkou do 30 dnů od přezkumného jednání žalobu na určení, nepřihlíží se už k pohledávce popřené co do pravosti; pohledávka popřená co do výše nebo pořadí je zjištěna ve výši nebo pořadí uvedeném při jejím popření (§ 198 odst. 1 InsZ). Podá-li věřitel žalobu, může v ní „*uplatnit jako důvod vzniku popřené pohledávky pouze skutečnosti, které jako důvod vzniku této pohledávky uplatnil nejpozději do skončení přezkumného jednání, a dále*“ – a to je nové – „*skutečnosti, o kterých se žalobce dozvěděl později proto, že mu kupující ze smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části podle § 477 odst. 4 ObchZ neoznámil včas převzetí dlužníkovu závazku.*“⁷⁹⁵ Ve srovnání s předchozím ustanovením § 23 odst. 2 ZKV to znamená, že věřitel nyní může uplatnit v takovém sporu i vyšší pohledávku než pohledávku uplatněnou při přezkumném jednání (arg. e contr. § 198 odst. 2 InsZ).

Přihláška a podání určovací žaloby mohou mít nepřímo i dopad na hmotněprávní povahu přihlášené pohledávky. Přihláška pohledávky má pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako dle stávající úpravy (srov. § 173 odst. 4 InsZ).

Kromě výše uvedených prostředků ke kontrole přihlášených pohledávek zná nová česká úprava ještě další kontrolní prostředek, který má represivní charakter. Totiž odpovědnost přihlašujícího věřitele za správnost přihlášené pohledávky: § 178 InsZ stanoví dva právní následky neoprávněné přihlášky (*zjištěná pohledávka < 50 % x přihlášená pohledávka*), a to že

⁷⁹⁴ ZELENKA, InsZ, str. 300

⁷⁹⁵ Poslední uvedená podmínka není jasná, jelikož převzetím závazků v důsledku prodeje podniku nedochází ke změně právního důvodu původního závazku dlužníka, který navíc ručí nadále kupujícím za splnění převedených závazků (§ 477 odst. 3 ObchZ).

- (1) se k přihlášené pohledávce nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna (např. *když zjištěná pohledávka činí 46 %, už se k ní nepřihlíží*)
- (2) věřitel, který přihlásil takovou pohledávku, musí ve prospěch podstaty zaplatit částku, o níž přihlášená pohledávka převýšila zjištěný rozsah ($100 \% - 46 \% = 54 \%$).

Pro takového věřitele to znamená, že ztratí nejenom možnost účastnit se insolvenčního řízení, ale zároveň, že ztratí více než hodnotu své pohledávky (např. o 8 % více [46 % - 54 %]). Jelikož pohledávka nemusí být zjištěna už na přezkumném jednání, stačí, bude-li to později na základě žaloby na její určení (§ 201 odst. 1 lit. c) InsZ), může tato odpovědnost postihnout věřitele až do konce insolvenčního řízení (§§ 159 odst. 1, 302 odst. 1 InsZ). Druhou uvedenou sankci však nelze uložit věřiteli, který práva spojená s nezjištěnou pohledávkou v průběhu řízení nevykonával (§ 180 InsZ).

Vůči těmto právním následkům byly vyjádřeny pochybnosti ze strany doktríny, jelikož „*lze očekávat, že řada věřitelů v obavě, zda nebude jejich sporná pohledávka v insolvenčním řízení popřena, bude vyčkávat a nebude svá práva do zjištění pohledávky vykonávat. Tímto ustanovením tak zákonodárce jedním dechem jde proti jednomu z hlavních principů zákona, kterým je posílení postavení věřitelů a zvýšení jejich úlohy při rozhodování v rámci insolvenčního řízení*“⁷⁹⁶ Další autor uvádí, že „*InsZ v tomto ohledu patrně poněkud 'přestřelil'. Kromě sankce ve výši celé neoprávněně přihlášené části pohledávky*“ [tj. druhá výše uvedená varianta (2)] „*(kterou považuji, s ohledem na důležitost chráněného zájmu, za udržitelnou) stanoví osobě, která přihlásila o více než 50 % procent více, než kolik bylo v řízení zjištěno, ještě další sankci v podobě pravidla, podle něž se nepřihlíží ani k té části pohledávky, jejíž přihlášení bylo shledáno oprávněným*“ [tj. první výše uvedená varianta (1)]. „*(...) Ustanovení §§ 178 až 182 InsZ již vyvolala v právní praxi silné reakce a lze očekávat, že o nich bude nadále vedena diskuse, včetně případného ústavního přezkumu.*“⁷⁹⁷

Já osobně nevidím problém v sankci (1), jelikož neznamená, že pohledávka zanikne. Znamená to jenom, že účast věřitele v insolvenčním řízení zanikne podobně jako v případě, kdy věřitel

⁷⁹⁶ RADA/HOLÍK, Nový insolvenční zákon, DHK Daňová Hospodářská kartotéka 2006, č. 14-15, str. 59 a násl.

⁷⁹⁷ RICHTER, Česká rekodifikace insolvenčního práva ve světle její slovenské inspirace: podobnosti a rozdíly, ze Zborník 1. vedeckej konferencie Správcov, Žilina 2006, str. 5

neuplatňuje svou pohledávku přihláškou nebo žalobou včas. I v posledních zmíněných případech může pohledávka být oprávněná, přesto se však k ní nepřihlíží, jelikož věřitel porušil některé jemu zákonem uložené povinnosti. Podle mého názoru má povinnost uplatnit pohledávku v insolvenčním řízení včas stejnou právní povahu jako povinnost uplatnit pohledávku v insolvenčním řízení v prokazatelné výši, a proto je v případě porušení těchto povinností přípustný zánik účasti takového věřitele v insolvenčním řízení. Naopak nesdílím názor *Richtera*, že sankce (2) je s „ohledem na důležitost chráněného zájmu“ udržitelná, jelikož tahle sankce znamená mnohem větší omezení věřitele než sankce první, a to zánik pohledávky z ekonomického hlediska, přičemž věřitel musí např. do podstaty dokonce platit více než hodnotu pohledávky. I když této sankci lze zabránit tím, že věřitel nevykonává svá věřitelská práva v insolvenčním řízení, dávám *Radovi/Holíkovi* za pravdu, že to je nepříznivé pro jeden z hlavních záměrů zákona, a to posílení postavení věřitelů v rámci insolvenčního řízení.

cc) Zneužívání hlasovacího práva

Ustanovením § 53 InsZ obsahuje české insolvenční právo zákaz hlasování ve vlastní věci, přičemž vymezení pojmu vlastní věci ponechává InsZ judikatuře.⁷⁹⁸ Proto je podle mého názoru užitečné používat k výkladu tohoto pojmu právní doktrínu a judikaturu k ustanovení § 91 odst. 4 KŘ, který je předchozím ustanovením § 53 InsZ. Vodítkem může být do určité míry i výše uvedená rakouská právní praxe. Hlasování není totiž podle mne vyloučeno tehdy, když hlasující má na nějaké věci vlastní zájem.⁷⁹⁹ Na základě takového výkladu bylo by třeba vyloučit skoro každého věřitele, jelikož každý konkurzní věřitel je insolvenčním řízením postížen ve svých hospodářských zájmech, a má proto na každé věci projednávané na schůzi věřitelů vlastní (hospodářský) zájem; rozhodující může proto být jenom to, zda na nějaké věci má vlastní (právní) zájem, nebo nikoliv (viz výše). Zákaz hlasování je navíc rozšířen i na případy, kdy se sice nejedná o vlastní věc hlasujícího, ale o věc osoby blízké (§ 116 ObčZ) nebo o věc osoby, která tvoří s věřitelem koncern (§ 66a odst. 7 ObchZ).

Vyňatý z tohoto zákazu je pouze případ volby věřitelského výboru. Pokud se vyloučený věřitel přesto zúčastní hlasování, je usnesení přijaté na schůzi věřitelů zrušitelné dle § 54 InsZ, odporuje-li jejich společnému zájmu.

⁷⁹⁸ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 65

⁷⁹⁹ Tak nesprávně ZELENKA, str. 107

Další otázka se týká možnosti koupě pohledávky za účelem výkonu hlasovacího práva po zahájení řízení, resp. po prohlášení konkurzu. V tomto ohledu je třeba uvést, že §§ 18, 19 InsZ, které upravují převod resp. přechod přihlášené pohledávky v insolvenčním řízení, postupuje dál v duchu zákona č. 122/1993 Sb., tj. skutečnost, že osoba nabývala pohledávku až v průběhu insolvenčního řízení, možná i dokonce po rozhodnutí o úpadku, nemá na hlasovací právo této osoby žádný dopad: § 19 InsZ totiž stanoví, že nabyvatel pohledávky se stává účastníkem insolvenčního řízení, jakmile insolvenční soud o tom rozhodne a platí pro něj stav insolvenčního řízení v době, kdy se stal jeho účastníkem; to znamená, že na nabyvatele přechází pohledávka a hlasovací právo (arg. §§ 19, 50 odst. 1 InsZ) včetně členství ve věřitelském výboru (§ 63 odst. 2 InsZ). Přitom zákonodárce patrně nedbal o možnosti k zneužívání, k jejichž zabránění sloužila svého času ustanovení § 93 KŘ a § 10 odst. 4 ZKV ve znění před zákonem č. 122/1993 Sb. (viz vysvětlivky ke staré úpravě).

Citlivější ke zneužívání hlasovacího práva je úprava reorganizace tím, že soud může rozhodnout, že se nepřihlíží k hlasu věřitele jednajícího při projednávání reorganizačního plánu „v rozporu se zákonem nebo jej obchází“ (§ 347 odst. 5 InsZ). Co měl zákonodárce přitom na mysli, je pochybné, ovšem nezamýšlel zabránit těm věřitelům v hlasovacím právu, kteří nabývali své pohledávky až po rozhodnutí o úpadku, jelikož tento postup není v rozporu se zákonem, ale v souladu s ustanovením § 19 InsZ. Diskutabilní je podle mého názoru naopak uplatnění § 402 odst. 1 poslední věta InsZ per analogiam na reorganizační řízení tak, že hlasování osob blízkých může představovat jednání v rozporu se zákonem ve smyslu § 347 odst. 5 InsZ, když uplatňují pohledávky v prospěch dlužníka.

Zabránění zneužívání slouží v úpravě oddlužení k zákazu hlasovacího práva osob blízkých, resp. společností z koncernu (§ 402 odst. 1 InsZ).

dd) Neplatnost zvláštních dohod mezi některými věřiteli a dlužníkem, resp. správcem

Zda skutečnost, že § 38 InsZ se oproti předchozímu ustanovení § 8 odst. 3 ZKV nezmiňuje o neplatnosti dohod správcem uzavřených s účastníky řízení o jiné odměně než stanovené v zákoně, dovolí zpětný závěr, že takové dohody budou dle nové úpravy přípustny, je podle

mého názoru pochybné. I když zákonodárce zřejmě vynechal při tvoření § 38 InsZ nařízení neplatnosti výše uvedených dohod, mám za to, že nechtěl změnit stávající praxi. Neplatnost takových dohod nyní již nevyplývá přímo ze zákona, ale lze ji dovozovat z ustanovení §§ 38 InsZ, 39 ObčZ.

V následujících případech sice nejde o neplatnost právních úkonů, kterými byly dosaženy zvláštní výhody ve prospěch některých věřitelů, ale o neplatnost způsobu řešení úpadku samého, tj. reorganizace nebo oddlužení, jelikož zákon shledá takovou dohodu za tolik nepříznivou, že nejen rozhodne o neplatnosti této dohody, ale nařídí navíc neplatnost celé reorganizace, resp. oddlužení: Soud je oprávněn zrušit rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu do 6 měsíců od jeho účinnosti, zjistí-li, že některému věřiteli byly poskytnuty zvláštní výhody bez souhlasu ostatních věřitelů stejné skupiny; na základě takového rozhodnutí mohou věřitelé požadovat uspokojení pohledávek, které měli před jeho schválením (§ 362 odst. 1, 3 InsZ). Značným rozdílem ve vztahu k předchozímu ustanovení § 43 odst. 2 ZKV je zkrácení lhůty na uplatnění od 3 let do 6 měsíců a skutečnost, že aktivní legitimaci na uplatnění už nepřísluší konkurznímu věřiteli. V řízení o oddlužení odejme soud dlužníku osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, jestliže vyjde do 3 let od osvobození najevo, že dlužník poskytl některým věřitelům zvláštní výhody (§ 417 odst. 1 InsZ).

ee) Další formy zneužívání věřitelských práv

Věřiteli, který podal opakovaně nedůvodně návrh na svolání schůze věřitelů, lze uložit, aby uhradil ostatním věřitelům náklady vzniklé v souvislosti s jejich účastí na této schůzi věřitelů a soudní náklady v souvislosti se svoláním a organizací schůze věřitelů (§ 48 odst. 3 InsZ). Co lze však rozumět pod nedůvodným návrhem není patrné ani ze zákona, ani z důvodové zprávy.

b) Kontrolní mechanismus vůči schůzi věřitelů

I nadále je schůze věřitelů svolána a řízena insolvenčním soudem, přičemž § 47 odst. 1 InsZ ukládá soudu svolání do 30 dnů od podání návrhu na svolání, nesvolá-li ji soud z vlastní

iniciativy. Na schůzi může být projednán jen předmět jednání, který byl uveden v oznámení o jejím svolání (§ 48 odst. 1 InsZ).

V ustanovení § 54 odst. 2 InsZ se praví, že věřitel, který hlasoval proti přijetí usnesení, může navrhnout, aby soud zrušil toto usnesení pro rozpor se společným zájmem věřitelů. Arg. e contr. nelze usnesení zrušit dle § 54 InsZ z jiných důvodů, např. pro závady v hlasování.⁸⁰⁰ Zároveň nelze aktivovat soudní kontrolu v rámci jeho dohlédací činnosti dle § 11 InsZ, jelikož věřitelské orgány už nepodléhají obecnému soudnímu dohledu (viz výše).

Nejprve je třeba si zodpovědět, co znamená pojem „společný zájem věřitelů.“ Ustanovení § 2 lit. j) InsZ považuje za společný zájem věřitelů „zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku.“ Z této definice vyplývá, že společný zájem je nadřazený jednotlivým zájmům jednotlivých věřitelů v případě, že tento zájem je zaměřen na nejvýnosnější způsob řešení úpadku (tj. konkurz, reorganizace nebo oddlužení). Jelikož zákon uznává „zvláštní postavení některých věřitelů“ (např. zajištěných věřitelů, věřitelů za majetkovou podstatou), přiznává těmto věřitelům zvláštní zájem, který je odlišný od společného zájmu věřitelů (např. zajištění věřitelé mají nárok na uspokojení ze zajištění bez ohledu na způsob řešení úpadku; srov. §§ 299 odst. 1, 348, 349 odst. 1, 398 odst. 2 InsZ). Společný zájem věřitelů je totiž společný zájem všech nezajištěných věřitelů, tj. konkurzních věřitelů, který je zaměřen na nejvýnosnější způsob řešení úpadku. Na základě této definice není jasné, kdy je způsob řešení úpadku spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby (Jaké kritérium je rozhodující pro výnosnost, tj. výše uspokojení nebo období, v němž dojde k uspokojení?). Dále je pochybné, jestliže je společný zájem zaměřen jenom na výnosnější způsob řešení úpadku (konkurz, reorganizace nebo oddlužení) a už se netýká věřitelských usnesení v rámci konkurzu nebo reorganizace. Tuto definici již krtizoval odbor vládní legislativy Úřadu vlády.⁸⁰¹

⁸⁰⁰ ZELENKA, str. 108

⁸⁰¹ VEDRALA, Metodická pomůcka pro přípravu návrhů právních předpisů (I. část), Praha 2006, str. 5: „Definice „společného zájmu věřitelů“ je nejednoznačná, neboť společný zájem je definován prostřednictvím určité pohytky, tedy subjektivního přesvědčení věřitelů (viz „je-li jeho cílem ...“), které je nadto vázáno na neurčité právní pojmy (spravedlivý způsob řešení, který je výnosnější než ostatní způsoby), což znamená, že je-li cílem zájmu věřitelů něco jiného, než co předpokládá zákon, resp. není-li zvolený způsob „spravedlivý“ nebo „výnosnější než ostatní“, nejde o „společný zájem věřitelů“ ve smyslu zákona. Definovat zákonné pojmy kombinací subjektivní stránky a neurčitých právních pojmů není v souladu s požadavkem jednoznačnosti právních norem.“

Z důvodové zprávy k § 2 lit. j) InsZ je patrné, že zákonodárce neusiloval stávající aplikaci pojmu společného zájmu změnit, ale chtěl tento pojem „se zřetelem k významu postupů, které se uplatněním tohoto pojmu pojí“ v novém insolvenčním právu jenom přesněji vymezit.⁸⁰² Už stávající úprava obsahovala tento pojem, a to v ustanovení § 40 odst. 1 lit. d) InsZ. Porovnáme-li právní doktrínu k ustanovení § 40 odst. 1 lit. d) ZKV⁸⁰³ s novou definicí tohoto pojmu v § 2 lit. j) InsZ, je patrné, že poslední zmíněné ustanovení usiluje o vymezení tohoto pojmu na základě stávající praxe tím, že popisuje stávající praxi k starému právu při současné generalizaci na všechny způsoby řešení úpadku, tj. společný zájem je porušen tehdy, když mezi věřitele je při jednom způsobu řešení úpadku (tj. už nejen v nuceném vyrovnání) rozděleno méně než při jiném způsobu řešení úpadku (tj. už nejen v konkurzu). Společný zájem se uplatňuje dle takového úzkého pojetí zejména při srovnání různých způsobů řešení úpadku.

Tato úzká definice na základě starého práva je podle mého soudu však nepostačující z tohoto důvodu: Nová úprava poskytuje společnému zájmu věřitelů mnohem širší uplatnění než stará, což bude zřejmé, když zohledníme skutečnost, že § 54 odst. 1 InsZ umožňuje zrušení každého usnesení schůze věřitelů, které odporuje společnému zájmu. Jedná se totiž o nové pojetí společného zájmu věřitelů, které nelze popsat (výlučně) na základě stávající praxe, ale které je třeba vidět v souvislosti s jinými úpravami umožňujícími rovněž zrušení věřitelských usnesení pro rozpor se společným zájmem věřitelů (např. § 95 KŘ, § 95 KO, § 78 InsO). Literatura k ustanovení § 78 InsO⁸⁰⁴ uvádí, že „*schůze věřitelů má usilovat o usnesení, která nejsou na újmu jiných skupin věřitelů. (...) Měřítkem pro společný zájem věřitelů je co nejlepší uspokojení věřitelů. (...) Usnesení odporuje společnému zájmu věřitelů tehdy, když zvýhodňuje jednotlivé věřitele, celou skupinu věřitelů, zejména oddělené věřitele, nebo třetí osoby, a to na úkor celku věřitelů, anebo když není užitečné pro nikoho. Lhostejné je naopak, když usnesení je na újmu jednotlivých věřitelů, dlužníka, věřitelů za podstatou nebo oddělených věřitelů.*“⁸⁰⁵ Z toho je patrné, že společný zájem obsahuje dvě komponenty, a to zaprvé (1) zajištění rovného zacházení mezi věřiteli (par condicio creditorum) vzhledem

⁸⁰² Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str. 29

⁸⁰³ ZOULÍK, str. 193: „Nucené vyrovnání nesmí ani odporovat společnému zájmu věřitelů. O takový případ by šlo zejména tehdy, kdyby úpadek navrhl takový způsob řešení, při němž by bylo mezi věřitele rozděleno méně než při zpeněžení podstaty, aniž by to bylo vyváženo jakoukoli jinou výhodou pro věřitele (např. rychlostí uspokojení jejich pohledávek).“

⁸⁰⁴ Srov. § 78 odst. 1 InsO: „Widerspricht ein Beschluss der Gläubigerversammlung dem gemeinsamen Interesse der Insolvenzgläubiger, so hat das Insolvenzgericht den Beschluss aufzuheben, wenn ein absonderungsberechtigter Gläubiger, ein nicht nachrangiger Insolvenzgläubiger oder der Insolvenzverwalter dies in der Gläubigerversammlung beantragt.“

⁸⁰⁵ BUCK v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 272 a násl.; podobná k ustanovení § 95 KO: DUURSMÁ-KEPPLINGER v BARTSCH/POLLAK/BUCHEGGER § 95.

k výhodám, nikoliv k nevýhodám; a za druhé (2) nejlepší uspokojení věřitelů. Jelikož nová definice společného zájmu v českém právu je navzdory výslovnému ustanovení § 5 lit. a) první část InsZ neúplná ohledně první komponenty (*par condicio creditorum*), mám za to, že výklad k německému právu lze použít i v novém českém právu, zvláště protože obě ustanovení (§ 54 odst. 1 InsZ a § 78 odst. 1 InsO) zní v podstatě stejně a cílem obou úprav je nejlepší uspokojení věřitelů a rovné zacházení mezi věřiteli (výslovně takto § 5 lit. a), b) InsZ).

Ve srovnání s dosavadním právem můžeme konstatovat následující: Místo soudní kontroly dle § 12 ZKV, kterou vykonává soud *ex officio*, byl zde zaveden nový institut kontroly vykazující období se zrušením věřitelských usnesení dle § 78 InsO. Proveďte ji soud jenom na návrh správce nebo věřitele s hlasovacím právem.⁸⁰⁶ Jelikož § 54 InsZ stanoví kontrolu výlučně z hlediska společného zájmu věřitelů, mám za to, že už neexistuje možnost přezkoumat usnesení schůze věřitelů z hlediska protiprávnosti a překročení působnosti. Je však otázkou, zda usnesení schůze věřitelů přijatá na schůzi, která nebyla řádně svolána anebo oznámena (srov. § 48 InsZ), nebo usnesení přijatá v rozporu s jinými ustanoveními zákona (srov. §§ 49 a násl. InsZ), jsou platná nebo nikoliv. V souladu s díkci § 48 odst. 2 InsZ („*může být projednán jen předmět jednání, který byl uveden v oznámení*“) mám za to, že usnesení přijatá v rozporu s tímto ustanovením jsou absolutně neplatná.⁸⁰⁷ Neplatnými jsou podle mého názoru i usnesení, která překračují působnost schůze věřitelů (viz výše), nebo porušují zákon jinak. Soud taková usnesení proto nemůže zkoumat a zrušit dle § 54 InsZ, může však neplatnost konstatovat (§§ 39, 40 ObčZ, 231 odst. 2 InsZ *per analogiam*).⁸⁰⁸

Přezkoumavací působnost soudu lze proto shrnout tak, že soud je oprávněn

⁸⁰⁶ Hlasovací právo není zapotřebí dle německého práva; viz BUCK v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 273

⁸⁰⁷ K podobné německé úpravě a ke stejnému právnímu následku viz BUCK v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 271; PAPE/UHLENBRUCK, *Insolvenzrecht*, str. 214: „*Formell unwirksam gefaßte Beschlüsse (...) sind ipso iure nichtig.*“

⁸⁰⁸ Přímé uplatnění tohoto ustanovení nepřichází v úvahu, jelikož schůze věřitelů nemá právní subjektivitu a nemůže proto činit právní úkony s vnějšími účinky; i kdyby usnesení schůze věřitelů představovalo právní úkon dle § 231 odst. 2 InsZ. Je pochybné, zda se takový úkon týká „*majetku nebo závazků dlužníka,*“ jelikož usnesení schůze věřitelů má nanejvýš nepřímý dopad na majetek dlužníka. Přesto se přikláním k názoru, že analogické uplatnění je oprávněné, protože není důvod, proč by protiprávní usnesení schůze věřitelů mělo být chráněno více než jakýkoliv protiprávní úkon právního subjektu, zvláště když bereme v úvahu, že protiprávní usnesení schůze věřitelů může mít na majetkovou podstatu stejný negativní dopad jako jakýkoliv jiný právní úkon. Skutečnost, že aplikace ustanovení § 231 odst. 2 InsZ nevyžaduje neplatnost právního úkonu učiněného *dlužníkem*, připouští i ZELENKA, str. 356;

- α. zrušit usnesení schůze věřitelů, které odporuje společnému zájmu věřitelů, a to jenom na návrh a jenom do skončení příslušné schůze věřitelů (§ 54 odst. 1 InsZ); nebo
- β. odmítnout resp. zamítnout návrh na zrušení usnesení (§ 54 odst. 2 InsZ); nebo
- χ. konstatovat neplatnost usnesení schůze věřitelů pro porušení zákona nebo překročení působnosti (§ 231 odst. 2 InsZ).

c) *Kontrolní mechanismus vůči věřitelskému výboru*

aa) Instalace výboru

Jelikož ustanovení § 56 odst. 1 InsZ, podle něhož jsou věřitelé v působnosti schůze věřitelů povinni ustavit věřitelský výbor, přesahuje-li počet věřitelů 50, odpovídá stávající úpravě (§ 11 odst. 1 ZKV), lze na tomto místě odkázat na výše uvedené vysvětlivky ke staré úpravě. Novinkou nové úpravy je rozšíření soudní pravomoci ohledně ustavení výboru: Ustanovení § 61 odst. 1 InsZ napравuje *lex imperfecta* (viz výše) starého práva tím, že umožňuje soudu dle jeho uvážení ustavení tzv. prozatímního věřitelského výboru, a to i před první schůzí věřitelů a před rozhodnutím o úpadku bez ohledu na počet přihlášených věřitelů (viz výše). Ačkoliv schůze věřitelů je oprávněna odvolat takový prozatímní věřitelský výbor (§ 62 odst. 2 InsZ), je pravomoc soudu ve srovnání se stávající úpravou výrazně rozšířena. Další omezení na schůzi věřitelů při ustavení výboru plynou z (nového) požadavku rovného zastoupení všech skupin věřitelů ve výboru (§ 57 odst. 1 InsZ) a z (již známého) požadavku, že soud musí potvrdit volbu věřitelského výboru (§§ 57 odst. 3, 59 odst. 3 InsZ).

Stejně jak doposud závisí deinstalace výboru – vedle možnosti odstoupení člena/ů – na odvolání soudu z důležitých důvodů, přičemž je soud povinen vyhovět návrhu schůze věřitelů na odvolání, je-li v souladu se zákonem (§ 63 odst. 3 v spojení s §§ 49 a násl. InsZ). Soud je totiž v případě návrhu schůze věřitelů vázán tímto návrhem a má již jenom omezenou rozhodovací působnost. To znamená, že soud může v případě nečinnosti schůze věřitelů samostatně ustavit věřitelský výbor, který schůze věřitelů pak může kdykoliv odvolat, resp. změnit jeho obsazení (§ 63 odst. 3 InsZ). Touto úpravou je na jedné straně zachována funkčnost insolvenčního řízení a na straně druhé autonomie věřitelů.

bb) Kontrola usnesení

Jelikož věřitelský výbor nepodléhá dohledu soudu (viz výše) a § 54 odst. 1 InsZ nestanoví možnost soudu zrušit usnesení věřitelského výboru pro rozpor se společným zájmem – pravděpodobně i z toho důvodu, že § 57 odst. 1 InsZ zajišťuje rovné zastoupení všech skupin věřitelů ve věřitelském výboru, a zabraňuje tím usnesením přijatým v rozporu se společným zájmem věřitelů – dovodím arg. e contrario, že soud nemůže zrušit usnesení výboru pro rozpor se společným zájmem věřitelů. Ze stejného důvodu soud nemůže podle mého názoru ani zkoumat a popř. zrušit usnesení věřitelského výboru pro neúčelnost. Jsem si vědom, že jsem ve vysvětlivkách ke staré úpravě používal možnost soudu odvolat věřitelský výbor pro jednání proti společnému zájmu věřitelů (§ 11 odst. 4 ZKV) jako argument, proč je soud oprávněn zrušit usnesení věřitelského výboru, která odporují společnému zájmu věřitelů. I když § 63 odst. 3 InsZ vychází ze stávající úpravy⁸⁰⁹ (tím bych měl zastávat vlastně názor, že i v novém právu může soud zkoumat usnesení z hlediska společného zájmu), je tato možnost soudu vyloučena na základě nového ustanovení § 54 odst. InsZ a na základě skutečnosti, že soud již nevykonává dohled nad věřitelským výborem.

Podle mého názoru tím není dotčena možnost soudu konstatovat neplatnost některých usnesení pro rozpor se zákonem (zejména s ustanovením § 58 odst. 3 InsZ), nebo pro překročení působnosti věřitelského výboru (viz vysvětlivky ke kontrole usnesení schůze věřitelů).⁸¹⁰

cc) Zneužívání hlasovacího práva

Také nové právo neobsahuje jako stávající úprava výslovné řešení situace, kdy člen věřitelského výboru hlasuje ve vlastní věci ve smyslu ustanovení § 53 InsZ. Lze sice argumentovat tím, že hlasování člena věřitelského výboru ve vlastní věci je zabráněno všeobecným právním principem, že hlasovací právo je pozastaveno ve vlastních

⁸⁰⁹ Důvodová zpráva v SCHELLEOVÁ, Insolvenční zákon, str.

⁸¹⁰ Takto ohledně podobné německé úpravě (§ 78 InsO): PAPE, Der Gläubigerausschuss – Die Vertretung der Insolvenzgläubiger im Verfahren nach der InsO, Vortrag vom 28.02.2001, k dispozici na internetové stránce: <http://www.insolvenzverein.de/archiv/veranstvorbei01/Pape.htm>: „Beschlüsse des Ausschusses sind unwirksam, wenn sie unter Verletzung der Formalien für eine recht- und ordnungsgemäße Willensbildung zustande kommen.“ PAPE/UHLENBRUCK, Insolvenrecht

záležitostech,⁸¹¹ a to v českém právu na základě analogie k ustanovením občanského práva §§ 22 odst. 2, 39 ObčZ (neplatnost pro střet zájmů zástupce se zájmy zastoupeného) a obchodního práva §§ 127 odst. 5, 186c odst. 2 ObchZ (vyloučení hlasovacího práva dotčených společníků na valné hromadě). Taková argumentace však neobstojí u ustanovení § 53 InsZ, v němž se zákonodárce výslovně rozhodl jenom pro vyloučení hlasovacího práva věřitelů na schůzi věřitelů, nikoliv pro vyloučení hlasovacího práva členů věřitelského výboru. Toto rozhodnutí zákonodárce je třeba respektovat. Zneužití ze strany podjatých členů výboru brání proto nadále jenom soudní kontrola při ustavení do funkce (§§ 57 odst. 3, 59 odst. 3 InsZ), při odvolání z důležitých důvodů (§ 63 odst. 3 InsZ) a při odpovědnosti za škodu (§ 60 odst. 1 InsZ).

Novým nástrojem kontroly věřitelského výboru je skutečnost, že členové věřitelského výboru mohou nabývat věci z majetkové podstaty už jenom se souhlasem schůze věřitelů; neudělí-li však schůze věřitelů odpovídající souhlas, je právní úkon, kterým došlo k nabytí věci, neplatný (§§ 60 odst. 1, 295 odst. 2 lit. f) InsZ).

⁸¹¹ Srov. BROCKDORFF v HUNTEMANN/BROCKDORFF, str. 310

Část III. SHRNUÍ

V první části disertační práce jsem se zabýval historií insolvenčního práva v Rakousku a v Čechách, přičemž vyšlo najevo, že první rakouské konkurzní řády byly podstatným způsobem ovlivněny právním vývojem v českých zemích. Právní řády obou zemí byly přes století propojeny a tvořily jednotné insolvenční řízení až do 20. století. I poté, co již obě země disponují samostatnými insolvenčními řízeními, lze ještě ve spoustě institutů insolvenčního práva obou zemích poznat společnou historii.

Dále jsem se v první části věnoval zásadám insolvenčního práva v obou zemích, tj. zásadním institutům a průběhu řízení, které lépe umožňují chápání dalších kapitol disertační práce. V části o České republice jsem vycházel ze staré úpravy, která platí i dnes pro tzv. stará řízení. Současně jsem však poukázal na případnou odlišnou úpravu podle nového práva.

V druhé hlavní části této práce jsem se zabýval formálními právy věřitelů v insolvenčním řízení, tj. jaká práva přísluší věřitelům jako takovým vůči jednotlivým „hráčům“ v insolvenčním řízení.

První kapitola obsahuje rozdělení práv do třech kategorií, tj. na práva individuálního věřitele, na práva určité skupiny věřitelů, a na práva věřitelů jako celku, přičemž do poslední kategorie patří i schůze věřitelů a věřitelský výbor. Nejvíc prostoru pro spolupůsobení a ovlivňování insolvenčního řízení ze strany věřitelů poskytuje poslední kategorie v rámci výkonu funkce schůze věřitelů a věřitelského výboru. Podstatný rozdíl mezi těmi instituty v Rakousku a v České republice spočívá v tom, že česká schůze věřitelů má obecnou a rozšířenou působnost, zatímco rakouská schůze věřitelů má působnost jenom v zákonem uvedených případech: V České republice lze např. odvolat insolvenčního správce rozhodnutím schůze věřitelů, což v Rakousku není možné, zároveň nemůže rakouská schůze věřitelů rozhodovat o způsob řešení úpadku, jak je to svěřené české schůzi věřitelů podle nové úpravy. Toto rozšíření kompetencí obzvláště v nové české úpravě je znakem zvýšeného vlivu českých věřitelů na průběh řízení.

V druhé kapitole disertační práce se věnuji postavení insolvenčního správce, který má v obou zemích podstatnou roli pro úspěšný průběh insolvenčního řízení. V rakouské právní literatuře existuje dlouholetá diskuse o právním postavení insolvenčního správce. Tato diskuse byla vedena i v České republice, avšak ne tak intenzivně jak v Rakousku. Podstatný rozdíl mezi insolvenčním správcem podle rakouského a českého práva je třeba spatřovat v tom, že český

insolvenční správce může být odvolán přímo rozhodnutím schůze věřitelů; rakouské právo svěřuje tuto kompetenci výlučně soudu.

V další kapitole se zabývám otázkou možnosti ovlivňování jednání insolvenčního správce ze strany věřitelů: Jsou totiž oblasti, ve kterých rozhoduje správce sám bez ovlivňování ze strany věřitelů, a dále jsou oblasti, ve kterých jednání věřitelů má pouze vnitřní účinky, to znamená, že v důsledku porušení těchto pravidel může nastat odpovědnost insolvenčního správce. Konečně jsou i oblasti, ve kterých jednání věřitelů má vnější účinky, to znamená, že v důsledku porušení těchto pravidel je právní úkon učiněný insolvenčním správcem neplatný pro nedostatek schválení věřiteli. Podstatný rozdíl mezi českou úpravou a úpravou rakouskou spočívá v tom, že rakouské právo vymezuje výslovně účinnost právních úkonů insolvenčního správce a stanoví tak, jestli případný souhlas věřitelského orgánu je účinný navenek vůči třetím osobám (tj. nedostatek souhlasu způsobí neplatnost právního úkonu), nebo případný souhlas je účinný pouze ve vztahu mezi věřiteli a insolvenčním správcem, tj. nedostatek nezapříčiní neplatnost, ale případně odpovědnost správce. Tento stav neodstranilo ani nové právo. Podle mého názoru se jedná o nedostatek, protože insolvenčnímu právu tím chybí předvídatelnost. Rozlišení mezi vnějším účinkem a vnitřním účinkem je v českém právu nadále ponecháno výkladu. Specifikem české úpravy je spolupůsobení věřitelského výboru při opatřeních insolvenčního správce v souvislosti s pokračováním provozu dlužníkovy podniku. Celkem jiný je přístup rakouského práva v případě, kdy je insolvenční správce oprávněn k provozu dlužníkovy podniku od prohlášení konkurzu až do jednání o dalším postupu. Důvěra českého práva ve správce je zde výrazně menší než v Rakousku.

Následující kapitola se zabývá prosazováním práv věřitelů pomocí soudu. Ve všech zkoumaných úpravách vykonává soud rozsáhlou kontrolu nad činností insolvenčního správce, a to jak z hlediska zákonitosti, tak z hlediska účelnosti. Zatímco nové české právo umožňuje soudu přezkoumání usnesení schůze věřitelů jenom z hlediska společného zájmu věřitelů, rakouské právo povoluje soudu přezkoumání a případné zrušení nejenom usnesení věřitelského výboru, ale i zrušení usnesení schůze věřitelů, a to vždy z důležitých důvodů; výjimečně může soud dokonce nahradit usnesení věřitelských orgánů vlastním usnesením. V této souvislosti je patrná dalekosáhlá rakouská soudní převaha proti autonomii věřitelů oproti situaci v Česku, kde usnesení věřitelského výboru vůbec nelze napadnout a usnesení schůze věřitelů jenom omezeně. V žádném případě však nepřipouští česká úprava náhradu usnesení věřitelských orgánů usneseními soudu. Další podstatný rozdíl mezi českou a rakouskou kontrolou věřitelských usnesení spočívá v tom, že rakouský soudce může

přezkoumat věřitelské usnesení z úřední moci do týdne od jeho přijetí, český soudce však jenom na návrh oprávněné osoby do skončení příslušné schůze věřitelů: Zatímco soud v Rakousku provádí obecnou kontrolu všech věřitelských usnesení z úřední moci, soud v České republice uskutečňuje kontrolu z hlediska společného zájmu věřitelů jenom na návrh insolvenčního správce nebo insolvenčního věřitele. A konečně, zatímco postavení českých věřitelů je v oblasti dohledu nad činností insolvenčního správce slabší než v Rakousku, v oblasti soudního dohledu nad rozhodováním věřitelských orgánů je postavení českých věřitelů silnější než v Rakousku.

Zvláštní kapitola je věnována odpovědnosti insolvenčního správce za jeho jednání. Jelikož odpovědnost za škodu je jak v rakouském tak v českém právu stále zajímavým a v praxi relevantním tématem, zabýval jsem se zde i základy jednotlivých úprav odpovědnosti za škodu. K tomu tématu existuje v Rakousku velké množství literatury a judikatury, zatímco česká právní literatura se tomuto tématu podrobně ještě nevěnovala. V rámci zpracování této kapitoly jsem se mj. i zabýval problémem rozlišování odborné péče, náležité péče a péče řádného hospodáře a odpovědnosti za pomocníky v českém právu, přičemž první problém lze řešit výkladově, avšak druhý problém jenom pomocí legislativního tvoření sjednocené úpravy odpovědnosti za pomocníky.

Předposlední kapitola je věnována otázce, jaký je postup, když dojde mezi různými věřiteli k střetu zájmu. Ze zásady poměrného uspokojení více věřitelů (*par conditio creditorum*) plyne, že v průběhu konkurzního řízení může dojít ke střetu zájmů mezi konkurzními věřiteli na jedné straně a mezi konkurzními věřiteli a věřitelskými orgány (věřitelský výbor, schůze věřitelů) na straně druhé. Střet zájmů mezi věřiteli může nastat v důsledku skutečnosti, že existují různé skupiny věřitelů, rovněž v důsledku skutečnosti, že věřitelé uplatňují pohledávky v různé výši. Střet zájmů mezi konkurzními věřiteli a věřitelskými orgány je naopak důsledkem kolektivního zastoupení konkurzních věřitelů zvláštními orgány, které jsou povinny jednat ve společném zájmu všech věřitelů, nikoliv jenom některých. Pozoruhodné zde je, že nové české právo zbavilo věřitele, na rozdíl od starého práva a rakouského práva, možnosti popírat pohledávky ostatních věřitelů. Zatímco stará česká úprava byla velmi velkorysá (každý přihlášený věřitel může v zásadě popírat pohledávku jiného věřitele), nová úprava je o toto ochuzena.

Čím vyšší je vliv věřitelů na konkurzní řízení, tím větší je nebezpečí, že věřitelé budou tyto své pravomoci zneužívat k vlastnímu prospěchu bez ohledu na oprávněné zájmy ostatních věřitelů nebo dlužníka. Proto je poslední kapitola věnována otázce, jaké prostředky poskytují

jednotlivý právní úpravy, aby zabránily zneužívání ze strany věřitelů. Takové kontrolní mechanismy zabrání zneužívání jak ze strany jednotlivého věřitele (v rámci zahájení konkurzního řízení resp. v rámci přihlášení pohledávek) tak ze strany věřitelských orgánů (v rámci jednání schůze věřitelů nebo věřitelského výboru). Na rozdíl od rakouské úpravy české právo nezvolilo k zabránění šikanózním insolvenčním návrhům věřitelů preventivní opatření (oficiální zkoumání insolvenčního návrhu, tj. nehledě k případnému vzetí zpět), ale opatření regresivní na základě náhrady škody. Pokud věřitel zamýšlí zneužít právo na podání insolvenčního návrhu, hrozí mu podle nové české úpravy povinnost k náhradě škody vzniklé takovým jednáním. Další podstatnou změnou (vůči starému českému a rakouskému právu) představuje pravidlo, že konkurzní věřitelé nemají již právo na popření pohledávek přihlášených ostatními věřiteli. Tímto ustanovením je jednak správce zbaven podpory ze strany věřitelů při zkoumání pohledávek, jednak je zvýšena jeho odpovědnost za správnost přezkoumání přihlášených pohledávek. Kromě výše uvedených prostředků ke kontrole přihlášených pohledávek zná nová česká úprava ještě další kontrolní prostředek, který má represivní charakter, tj. rozsáhlá odpovědnost přihlašujícího věřitele za správnost přihlášené pohledávky. Na základě těchto poznatků lze konstatovat, že změny obsažené v nové české úpravě vyjadřují dalekosáhlou nedůvěru vůči věřitelům, jak při přihlášce pohledávek, tak při popření pohledávek jiných věřitelů.

SEZNAM LITERATURY:

Články/příspěvky:

- Deutsch* Erich Deutsch, Zákon o konkurzu a vyrovnání v návaznosti na živnostenský zákon, Právo a podnikání 1997, č. 12, str. 13 a násl.
- Drozd* Jindřich Drozd, Konkurzní řízení – činnost správce daně (Část I) Daně a právo 2002; (Část II) Daně a právo 2002, č. 5, str. 46 a násl.
- Eliáš, Odpovědnost* Karel Eliáš, K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností, Právník 1999 č. 4, str. 298 a násl., 310
- Eliáš, Působnost* Karel Eliáš, Působnost valné hromady společnosti s ručením omezeným, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 2, str. 1 a násl.
- Hanisch* Hans Hanisch, Insolvenzrechtsvergleichung, Ius inter nationes – Festschrift für Stefan Riesenfeld seines 75. Geburtstages, Heidelberg 1983, str. 53 a násl.
- Havel* Bohumil Havel, Oddlužení – zbraň nebo hrozba? Právní rozhledy 2007, č. 2, str. 50 a násl.
- Hellbling* Ernst C. Hellbling, Zur Entwicklung des österreichischen Insolvenzrechts, NZ 1957, str. 49 a násl., str. 65 a násl.
- Kavan, K pojmu úpadku* Petr Kavan, K pojmu úpadku v novém insolvenčním zákoně (Explikativní náhled na českou právní úpravou) v Schelle, Nové insolvenční právo, Sběrka prací na téma nové insolvenční právo, Ostrava 2006, str. 86 a násl.
- Kavan, Výbor* Petr Kavan, Postavení věřitelského výboru v konkurzním řízení, Právo o podnikání 2000, č. 10, str. 4 a násl.
- Kuhn* Petr Kuhn, Poznámky k vybraným ustanovením insolvenčního zákona v Schelle, Nové insolvenční právo, Sběrka prací na téma nové insolvenční právo, Ostrava 2006, str. 104 a násl.
- Pape* Gerhard Pape, Der Gläubigerausschuss – Die Vertretung der Insolvenzgläubiger im Verfahren nach der InsO, Vortrag vom 28.02.2001, k dispozici na internetové stránce: <http://www.insolvenzverein.de/archiv/veranstvorbei01/Pape.htm>
- Patloka* Antonín Patloka, Prodej podniku a přiměřené použití smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části v rámci konkurzního řízení, Bulletin advokacie 1997, č. 9, str. 12 a násl.
- Pohl* Tomáš Pohl, Prodej podniku a zákon o konkurzu a vyrovnání, Obchodní právo 1993, č. 7, str. 9
- Rada/Holík* Ivan Rada/Martin Holík, Nový insolvenční zákon, DHK Daňová Hospodářská Kartotéka 2006, č. 14-15, str. 51 a násl.
- Richter, Anotace* Tomáš Richter, Nad judikátem Nejvyššího soudu ohledně ručení v rámci koncernu, Právní Rozhledy 2006, č. 9, str. 328 a násl.

- Richter, Rekodifikace* Tomáš Richter, Česká rekodifikace insolvenčního práva ve světle její slovenské inspirace: podobnosti a rozdíly, Zborník 1. vedeckej konferencie správcov, Žilina 2006; k dispozici na internetové stránce: http://ies.fsv.cuni.cz/storage/publication/1985_slovenskainspirace.pdf
- Richter, Reorganizace* Tomáš Richter, Reorganizace podle nového insolvenčního práva, Noviny pro Konkurs a Vyrovnání, 2006, č. 5, str. 12 a násl.; k dispozici na internetové stránce: http://ies.fsv.cuni.cz/storage/publication/1700_reorganizacepodlenovehoinsolvencniozakona.pdf
- Richter, Vládní návrh* Tomáš Richter, Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění v Schelle, Nové insolvenční právo, Sbírkka prací na téma nové insolvenční právo, Ostrava 2006, str. 43 a násl. = Právní rozhledy 2006, č. 21., str. 765 a násl.
- Richter, Základní kameny* Tomáš Richter, Základní stavební kameny vládního návrhu insolvenčního zákona, Právní fórum 2005, č. 11, str. 442 a násl.; č. 12, str. 482 a násl.
- Schelleová, Postavení* Ilona Schelleová, Postavení věřitelů v konkursním řízení, Časopis pro právní vědu a praxi 1994, č. 6, str. 15 a násl.
- Schelleová, Věřitelé* Ilona Schelleová, Věřitelé jako účastníci konkurzního řízení, Právo Obchod Personalistika 1997, č. 5, str. 1 a násl.
- Schelleová, Pojem konkursní právo* Ilona Schelleová, Vymezení pojmu konkursní právo, Obchodní právo 1993, č. 8, str. 20 a násl.
- Schelleová, Vývoj I, II* Ilona Schelleová, Vývoj konkursního práva (část I.), Obchodní právo 1993, č. 9, str. 21 a násl.; Vývoj konkursního práva (část II.), Obchodní právo 1993, č. 10, str. 18 a násl. = Schelleová v Schelle, Nové insolvenční právo, str. 5 – 21.
- Sprung* Rainer Sprung, Zum Mißbrauch des Konkurseröffnungsantrages, JBl, 1969, str. 237 a násl.
- Taranda* Petr Taranda, Nad definicí úpadku v novém insolvenčním zákoně, Daňová Hospodářská Kartotéka 2007, č. 3, str. 25 a násl.
- Zoulik, Přednáška* František Zoulik, Nové insolvenční právo, v Sborník – XVI. Karlovarské právnické dny, Praha 2007, str. 461 a násl.
- knihy:**
- Bartsch/Heil* Robert Bartsch/Rudolf Heil, Grundriß des Insolvenzrechts, 4. vyd. Vídeň 1983 (Systém)
- Bartsch/Pollak/Buchegger* Robert Bartsch/Rudolf Pollak/Walter Buchegger, Österreichisches Insolvenzrecht III (§§ 80 – 95), 4. vyd. Vídeň 2002 (komentář)
- Buchegger/Holzhammer/Roth* Walter Buchegger/Richard Holzhammer/Marianne Roth, Insolvenzrecht, Freistadt 2005 (Učebnice)

- Braun* Eberhard Braun, Insolvenzordnung, 2. vyd. Mnichov 2004 (komentář)
- Denkschrift* Denkschrift zur Einführung einer Konkursordnung, einer Ausgleichsordnung und einer Anfechtungsordnung, Vídeň 1914
- Dědič, ObchZ* Jan Dědič ed., Obchodní zákoník, Praha 1997 (komentář)
- Dědič, ObchZ²* Jan Dědič ed., Obchodní zákoník, 2. vyd. Praha 2002 (komentář)
- Eliáš/Bejček/Hajn/Ježek* Karel Eliáš/Josef Bejček/Petr Hajn/Jiří Ježek a kolektiv, Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo, 4. vyd. Praha 2004
- Eliáš/Zuklínová, Osnova* Karel Eliáš/Michaela Zuklínová, Návrh občanského zákoníku, Návrh pracovní komise, Ministerstvo spravedlnosti, Praha 2006
- Feil* Erich Feil, Konkursordnung Praxiskommentar, 5. vyd. Vídeň 2004
- Feuchtinger/Lesigang* Günther Feuchtinger/Michael Lesigang, Praxisleitfaden Insolvenzrecht, 2. vyd. Vídeň 2005
- Fink* Herbert Fink, Insolvenzrecht, 3. vyd. Vídeň 2002 (Skriptum Orac)
- Hess/Kranemann/Weis* Harald Hess/Robert Kranemann/Michaela Weis, Insolvenzrecht Aufbaukurs 1, 4. vyd. Köln 2000
- Holešovský, Konkurs 1997* Milan Holešovský, Konkurs a vyrovnání v praxi, Praha 1997
- Holešovský, Konkurs 2000* Milan Holešovský, Konkurs a vyrovnání po novele, Praha 2000
- Holzhammer* Richard Holzhammer, Österreichisches Insolvenzrecht Konkurs und Ausgleich, 5. vyd. Vídeň 1996 (System)
- Knappová/Švestka/Dvořák I* Marta Knappová/Jiří Švestka/Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné 1 – Obecná část a věcné právo, 4. vyd. Praha 2005
- Knappová/Švestka/Dvořák II* Marta Knappová/Jiří Švestka/Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné 2 – Závazkové právo, 4. vyd. Praha 2006
- Kotoučová* Jiřina Kotoučová, Zákon o konkursu a vyrovnání, Praha 2002 (komentář)
- Koziol/Welser I* Helmut Koziol/Rudolf Welser, Grundriß des bürgerlichen Rechts, Band I, 13. vyd. Vídeň 2006
- Koziol/Welser II* Helmut Koziol/Rudolf Welser, Grundriß des bürgerlichen Rechts, Band II, 13. vyd. Vídeň 2007
- Kozel* Roman Kozel, Problémy konkursního řízení a jejich řešení, 2. vyd. Praha 2003
- Krčmář, Přehled* Zdeněk Krčmář, Přehled judikatury ve věcech konkursu a vyrovnání, Praha 2005
- Krčmář, Poznámky* Zdeněk Krčmář, Zákon o konkursu a vyrovnání, Poznámkové vydání s judikaturou k novele č. 105/2000 Sb., Praha 2000
- Huntemann/Brockdorff* Eva Maria Huntemann/Christian Brockdorff a kolektiv, Die Gläubiger im Insolvenzverfahren, Berlin 1999

- Lehmann* Arnold Lehmann, Kommentar zur österreichischen Konkurs-, Ausgleichs- und Anfechtungsordnung, Vídeň 1916 (komentář)
- Malý* Karel Malý a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3. vyd. Praha 2003
- Mařa* Petr Mařa, Svět české aristokracie (1500 – 1700), Praha 2004
- Maur* Eduard Maur, Gutsherrschaft und „zweite Leibeigenschaft“ in Böhmen, Studien zur Wirtschafts-, Sozial- und Bevölkerungsdichte (14. – 18. Jahrhundert), Vídeň 2001
- Mohr* Franz Mohr, Konkurs-, Ausgleichs- und Anfechtungsordnung, 10. vyd. Vídeň 2006
- Olbing* Klaus Olbing, Die Stellung der Gläubiger im Konkursverfahren, Bonn 1993 (disertace)
- Pape/Uhlenbruck* Gerhard Pape/Wilhelm Uhlenbruck, Insolvenzrecht, München 2002
- Pelikánová, ObchZ* Irina Pelikánová, Obchodní zákoník I – III, Praha 1998 (komentář)
- Petschek/Reimer/Schiemer* Georg Petschek/Otto Reimer/Karl Schiemer, Das österreichische Insolvenzrecht – Eine systematische Darstellung, Vídeň 1973 (System)
- Rada, Jednatelé* Ivan Rada a kolektiv, Jednatelé s.r.o., Představenstvo a.s. – práva, povinnosti, odpovědnost, 2. vyd. Praha 2004
- RV IRÄG 1982 + AB IRÄG 1982* Regierungsvorlage zum Insolvenzrechtsänderungsgesetz 1982, Nr. 3 der Beilagen zu den Stenographischen Protokollen des Nationalrats + Ausschussbericht des Justizausschusses, Nr. 1147 der Beilagen zu den Stenographischen Protokollen des Nationalrats, jeweils XV. Gesetzgebungsperiode
- RV IRÄG 1997* Regierungsvorlage zum Insolvenzrechtsänderungsgesetz 1997, Nr. 734 der Beilagen zu den Stenographischen Protokollen des Nationalrats, XX. Gesetzgebungsperiode
- Schelle, Nové insolvenční právo* Karel Schelle, ed., Nové insolvenční právo, Sbirka prací na téma nové insolvenční právo, Ostrava 2006
- Schelle/Pospíšil* Karel Schelle/Ivo Pospíšil, ed., Současnost a perspektivy úpadkového práva, Brno 2001
- Schelleová, Konkurz* Ilona Schelleová a kolektiv, Konkurz a Vyrovnání, 2. vyd. Praha 2004
- Schelleová, Insolvenční zákon* Ilona Schelleová, Insolvenční Zákon, Praha 2006 = text zákona včetně důvodové zprávy
- Rouček/Sedláček* František Rouček/Jaromír Sedláček, Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha Díl I (1935), II (1935), V (1937)
- Skedl* Arthur Skedl, Die Grundlagen des österreichischen Konkursrechts in ihrer historischen Entwicklung, aus der Festschrift für Adolf Wach, Lipsko 1913
- Štajgr* František Štajgr, Konkursní právo, Praha 1947

- Straube* Manfred Straube, Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 1. Band, 2. vyd. Vídeň 1995
- Urfus* Valentin Urfus, Vznik a počátky konkursního práva v Čechách, Praha 1960
- Vládní návrh, InsZ* Vládní návrh na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) č. 182/2006 Sb., sněmovní tisk č. 1120/0, včetně pozměňovacích návrhů, sněmovní tisk č. 1120/1 a č. 1120/2, k dispozici na internetové stránce: <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=4&T=1120>
- Vládní návrh, KŘ* Vládní návrh na vydání řádu konkursního, vyrovnacího a odpůrčího č. 64/1931 Sb., sněmovní tisk č. 253/1929, společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna
- Vládní návrh, ObčZ* Vládní návrh na vydání občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., sněmovní tisk č. 156/1964, společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna
- Vládní návrh, ZKV* Vládní návrh na vydání zákona o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb., sněmovní tisk č. 675/1990, společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna
- Vedrala, Pomůcka* Josef Vedrala a kolektiv, Metodická pomůcka pro přípravu návrhů právních předpisů (I. část), Praha 2006, k dispozici na internetové stránce: http://vlada.cz/assets/cs/rvk/lrv/dokumenty/Methodicka_pomucka.pdf
- Wegan* Josef Wegan, Österreichisches Insolvenzrecht Konkurs- und Ausgleichsrecht, Vídeň 1973
- Zelenka, InsZ* Jaroslav Zelenka a kolektiv, Insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb.), Praha 2007 (Poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením ES 1346/2000)
- Zelenka/Maršíková, ZKV* Jaroslav Zelenka/Jolana Maršíková, Zákon o konkursu a vyrovnání, 2. vyd. Praha 2002 (komentář)
- Zoulík, ZKV* František Zoulík, Zákon o konkursu a vyrovnání, 3. vyd. Praha 1998 (komentář)

Seznam použitých zkratk

AB	Ausschussbericht (např. Bericht des Justizausschusses des Nationalrates)
ABGB = OZO (do 1918)	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch 1811 = Obecný Zákoník Občanský 1811 (do 1918)
ACO 1781	Allgemeine Concursordnung, Justizgesetzsammlung Patent Nr. 14, 1.5.1781
AG	Aktiengesellschaft
AHG	Amtshaftungsgesetz BGBl. 20/1949 ve znění pozdějších předpisů
AktG	Aktiengesetz BGBl. 98/1965 ve znění pozdějších předpisů
AnfO	Anfechtungsordnung RGBl. 337/1914 ve znění pozdějších předpisů
AnwBl	Österreichisches Anwaltsblatt (od roku 1970)
AO	Ausgleichsordnung RGBl. 337/1914, nově vyhlášeny BGBl. II 221/1934 ve znění pozdějších předpisů
arg.	argumentum (vyplývá z)
arg. e contr.	argumentum e contrario (důkaz z opaku)
BAO	Bundesabgabenordnung BGBl. 194/1961 ve znění pozdějších předpisů
BG	Bezirksgericht (okresní soud – Rakousko)
BGBI.	Bundesgesetzblatt (Rakousko)
Blg NR	Beilage zu den stenographischen Protokollen des Nationalrats
BWG	Bankwesengesetz BGBl. 532/1993 ve znění pozdějších předpisů
CO 1868	Concursordnung 1868
ČOZZ	Obnovené zřízení zemské dědičného království českého z roku 1627
dRGBI.	deutsches Reichsgesetzblatt
E	Entscheidung (např. MOHR, § 176 E 6)
ESLP	Evropský soud lidských práv
EKHG	Eisenbahn- und Kraftfahrzeughauptpflichtgesetz BGBl. 48/1959 ve znění pozdějších předpisů
EKEG	Eigenkapitalersatz-Gesetz BGBl. I 92/2003 ve znění pozdějších předpisů
EO	Exekutionsordnung RGBl. 79/1896 ve znění pozdějších předpisů
EvBl	Evidenzblatt der Rechtsmittelentscheidungen (do roku 1938; od roku 1946 jako příloha k ÖJZ)
EWiGen	Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaft
GEG	Gerichtliches Einbringungsgesetz BGBl. 288/1962 ve znění pozdějších předpisů
GIN 2006	Gerichtsgebühren- und Insolvenzrechtsnovelle 2006 BGBl. I 8/2006
GIRÄG 2003	Gesellschafts- und Insolvenzrechtsänderungsgesetz 2003 BGBl. I 92/2003
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbHG	Gesetz über Gesellschaften mit beschränkter Haftung RGBl. 58/1906 ve znění pozdějších předpisů

GP	Gesetzgebungsperiode
HaRÄG 2005	Handelsrechts-Änderungsgesetz 2005 BGBl. I 120/2005
IEG	Insolvenzrechtseinführungsgesetz BGBl. I 114/1997
IESG	Insolvenz-Entgeltsicherungsgesetz BGBl. 324/1977 ve znění pozdějších předpisů
IIRG	Bundesgesetz über das Internationale Insolvenzrecht BGBl. I 36/2003
InsO	Insolvenzordnung (Německo)
InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů
InsSpZ	zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích ve znění pozdějších předpisů
IRÄG 1982	Insolvenzrechtsänderungsgesetz 1982 BGBl. 370/1982
IRÄG 1994	Insolvenzrechtsänderungsgesetz 1994 BGBl. 153/1994
IRÄG 1997	Insolvenzrechtsänderungsgesetz 1997 BGBl. I 114/1997
IRÄG 2002	Insolvenzrechtsänderungsgesetz 2002 BGBl. I 75/2002
IVEG	Insolvenzverwalter-Entlohnungsgesetz BGBl. I 73/1999
JBl	Juristische Blätter (1872 – 1938; zase od roku 1946)
JŘ	Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky, č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, v znění pozdějších předpisů
KG	Kommanditgesellschaft
KO	Konkursordnung RGBL. 337/1914 ve znění pozdějších předpisů
KO-Nov 1993	Konkursordnungs-Novelle 1993 BGBl. 974/1993
KŘ	Konkurzní řád č. 64/1931 Sb.
KrS	Krajský soud (Česká Republika)
KSchG	Konsumentenschutzgesetz BGBl. 140/1979 ve znění pozdějších předpisů
LG	Landesgericht (zemský soud – Rakousko)
MS Praha	Městský soud Praha
MOZZ	Obnovené zřízení zemské dědičného markhrabství moravského z roku 1628
n.jud.	neustalá judikatura
NS	Nejvyšší soud (Česká Republika)
NZ	Österreichische Notariatszeitung (1858 – 1938, zase od roku 1949)
ÖBA	Österreichisches Bankarchiv (od roku 1953)
ÖJZ	Österreichische Juristenzeitung (od roku 1946)
ObčZ	Občanský zákoník, č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	Obchodní zákoník, č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
ObchZO (= AHGB do 1938)	Obecný zákoník obchodní RGBL. 1/1863 (do 1950)
OG (do 31. 12. 2006: OHG)	Offene Gesellschaft (do 31. 12. 2006: Offene Handelsgesellschaft)
OGH	Oberster Gerichtshof (nejvyšší soud – Rakousko)
OkrS	Okresní soud (Česká Republika)
OLG	Oberlandesgericht (vrchní soud – Rakousko) Innsbruck, Graz, Linz, Wien
p.jud.	převažující judikatura

p.m.n.	podle mého názoru
p.náz.	převažující názor (judikatura + učení)
p.uč.	převažující učení
R	Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
RGBI.	Reichsgesetzblatt (Rakousko-Uhersko)
RoESLP	Rozhodnutí Evropského soudu lidských práv
RV	Regierungsvorlage
Sb.	Sbírka zákonů (Česká Republika)
StGB	Strafgesetzbuch BGBI. 60/1974 ve znění pozdějších předpisů
SJ	Soudní judikatura z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva
SR	Soudní rozhledy (rozhodnutí soudů České Republiky)
TrZ	Trestní zákon, č. 140/1961 ve znění pozdějších předpisů
URG	Unternehmensreorganisationsgesetz BGBI. I 114/1997 ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud (Česká Republika)
VAG	Versicherungsaufsichtsgesetz BGBI. 569/1978 ve znění pozdějších předpisů
VrchS	Vrchní soud (Česká Republika) Praha, Brno, Olomouc
VŘ	Vyrovnačí řád, č. 64/1931 Sb.
WBI	Wirtschaftsrechtliche Blätter (od roku 1987)
ZIK	Zeitschrift für Insolvenzrecht und Kreditschutz (od roku 1995)
ZKV	Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ve znění pozdějších předpisů
ZKV provádějící vyhláška	Vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
ZP	Zákoník práce, č. 262/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů
ZPO	Zivilprozessordnung RGBI. 113/1895 ve znění pozdějších předpisů
ŽZ	Živnostenský zákon, č. 455/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů